

دولت مردمی ایران قوی

سند تحول دولت مردمی

برای ایران قوی

ویرایش اول

ندے برائے پیشرفت ایران

عدالت محور / مردم پایہ / دانش بنیان / خانواده مدار

مقصود ما از تحوّل، ایجاد یک حرکت جهشی و جهادی است در همه بخش‌های اداری کشور و بخش‌های حکمرانی کشور و همچنین در بخش‌هایی از بک‌زندگی عموم و به‌طور خلاصه، حفظ و تقویت اصول و خطوط اساسی انقلاب و نوآوری در شیوه‌ها، روش‌ها و کارکردها.

بیانات رهبر معظم انقلاب‌الامّه (مدظله‌العالی) در ارتباط تصویر با نمایندگان تشکّل‌های دانشجویی - ۱۴۰۰/۰۲/۲۱

فهرست مطالب

دییآچه	۷
بخش اول: کلیات	۹
فصل اول - تعاریف و اختصارات	۹
فصل دوم - روش‌شناسی و فرایند تدوین	۱۱
فصل سوم - چرخش‌های تحول‌آفرین کلان	۱۶
بخش دوم: برنامه تحول بخش‌های پیشران و موضوعات فرابخشی	۱۷
فصل اول - تولید و اشتغال	۱۷
مبحث اول - محیط کسب‌وکار	۱۷
مبحث دوم - ساخت داخل	۲۳
مبحث سوم - مهارت و اشتغال	۲۸
مبحث چهارم - فناوری و اقتصاد دانش‌بنیان	۳۴
مبحث پنجم - خصوصی‌سازی	۳۸
مبحث ششم - ارز و تجارت خارجی	۴۲
فصل دوم - سرمایه‌گذاری و نظام تأمین مالی	۴۷
مبحث اول - بازار سرمایه	۴۷
مبحث دوم - نظام بانکی	۵۳
مبحث سوم - بیمه	۶۵
مبحث چهارم - رمزارزها	۶۹
فصل سوم - نظام مالیه عمومی	۷۵
مبحث اول - بودجه	۷۵
مبحث دوم - مالیات	۸۳
فصل چهارم - زیرساخت	۸۷
مبحث اول - انرژی	۸۷
مبحث دوم - محیط زیست و آب	۹۴
مبحث سوم - دریا	۱۰۲
مبحث چهارم - فناوری اطلاعات و ارتباطات	۱۰۶
مبحث پنجم - مسکن و شهرسازی	۱۱۲
مبحث ششم - کشاورزی	۱۱۹
مبحث هفتم - معدن و صنایع معدنی	۱۲۶
فصل پنجم - امور اجتماعی و سلامت	۱۳۰
مبحث اول - فقر و تأمین اجتماعی	۱۳۰
مبحث دوم - مشارکت اجتماعی	۱۳۵

۱۴۰.....	مبحث سوم - بانوان
۱۴۶.....	مبحث چهارم - خانواده و فرزندآوری
۱۵۳.....	مبحث پنجم - مهاجرت.....
۱۶۰.....	مبحث ششم - سلامت
۱۶۸.....	مبحث هفتم - ورزش
۱۷۵.....	مبحث هشتم - گردشگری
۱۸۱.....	فصل ششم - آموزش.....
۱۸۱.....	مبحث اول - آموزش و پرورش.....
۱۸۶.....	مبحث دوم - علم و آموزش عالی
۱۹۳.....	فصل هفتم - فرهنگ و هنر
۱۹۳.....	مبحث اول - سبک زندگی و رفتار اجتماعی
۱۹۸.....	مبحث دوم - ایثار و ایثارگران.....
۲۰۵.....	مبحث سوم - صنایع فرهنگی
۲۱۳.....	فصل هشتم - نظام اداری و حقوقی
۲۱۳.....	مبحث اول - نظام اداری
۲۲۲.....	مبحث دوم - حقوقی
۲۲۷.....	فصل نهم - سیاست خارجی و امنیت.....
۲۲۷.....	مبحث اول - سیاست خارجی
۲۳۱.....	مبحث دوم - اطلاعات.....
۲۳۵.....	مبحث سوم - پشتیبانی دفاعی
۲۳۹.....	بخش سوم: نظام راهبری و پایش
۲۳۹.....	فصل اول - ستاد راهبری تحول دولت
۲۳۹.....	فصل دوم - مرکز رصد و پایش تحول دولت
۲۴۰.....	فصل سوم - کمیسیون ویژه اجرای تحول دولت
۲۴۱.....	فصل چهارم - کمیته‌های اجرای تحول دستگاه‌های اجرایی.....
۲۴۱.....	فصل پنجم - سایر
۲۴۱.....	مبحث اول - دفتر رئیس‌جمهور
۲۴۲.....	مبحث دوم - سازمان برنامه و بودجه.....
۲۴۲.....	مبحث سوم - سازمان اداری و استخدامی
۲۴۲.....	مبحث چهارم - معاونت حقوقی ریاست جمهوری
۲۴۳.....	مبحث پنجم - دبیرخانه هیئت دولت
۲۴۳.....	مبحث ششم - معاونت اقتصادی ریاست جمهوری
۲۴۳.....	مبحث هفتم - معاونت اجرایی ریاست جمهوری
۲۴۳.....	مبحث هشتم - دبیرخانه شورای اطلاع‌رسانی دولت
۲۴۴.....	مبحث نهم - دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری

دیباچه

«اللَّهُمَّ إِنَّا نَرْغِبُ إِلَيْكَ فِي دَوْلَةٍ كَرِيمَةٍ نَعِزُّ بِهَا الْإِسْلَامَ وَ أَهْلَهُ وَ نُذِلُّ بِهَا الْبِفَاقَ وَ أَهْلَهُ وَ تَجْعَلُنَا فِيهَا مِنْ الدُّعَاةِ إِلَى طَاعَتِكَ وَ الْقَادَةِ فِي سَبِيلِكَ وَ تَرْزُقُنَا بِهَا كَرَامَةَ الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ»

خدای بزرگ را شاکریم که به بندگانی امیدوار به لطف و رحمت بیکرانیش و خادمانی مشعوف از خدمتگزاری در مُلک امام عالم، علی بن موسی الرضا (علیه آلاف تحیه و الثناء) توفیق عطا کرد تا در شروع قرن جدید، امانت‌دار مردم شریف ایران در دولت جمهوری اسلامی ایران باشند.

ما در برهه‌ای از تاریخ به سر می‌بریم که هنگامه تحول و خردورزی، زمانه حرکت و جهش برای پیشرفت و عدالت، دوره تصمیمات بزرگ و چرخش‌های شجاعانه، ایام میدان‌داری مردم و خیزش و حماسه‌آفرینی جوانان و روزگار خدمت و جهاد است.

در این بزمگاه، برای آغاز این راه بزرگ، تلاشی شبانه‌روزی را با همراهی جمعی از فضایی حوزوی و دانشگاهی، اندیشه‌ورزان جوان، فعالان فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی، مدیران و خبرگان صاحب تجربه و اندیشکده‌ها و مراکز علمی و دانشگاهی، رقم زدیم تا «سند تحول دولت مردمی»، نگاشته شد؛ سندی که با آن می‌توان، مسیر تحقق گام دوم انقلاب را آغاز و برای کشور و جوانان با انگیزه و صاحب استعداد آن افق‌گشایی کرد.

این سند، ضمن پاسداشت مجاهدت‌ها، تجربه‌ها و دستاوردهای دولت‌مردان گام اول انقلاب، کوشیده است تا در چارچوب قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، سند چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴، سیاست‌های کلی نظام و انتظارات تحولی رهبر معظم انقلاب اسلامی (مدظله‌العالی) با تأکید بر بیانیه گام دوم انقلاب؛ کاستی‌ها، ضعف‌ها و عبرت‌های مسیر طی شده را در کنار فرصت‌ها و ظرفیت‌های پیش‌رو ملحوظ نموده و با ارائه راهبردهای تحولی برآمده از آن، دولت‌مردان را دست در دست مردم، مهیای تلاش و حرکتی پُر شتاب و متعالی برای رسیدن به آرمان بزرگ تمدنی انقلاب اسلامی و آمادگی برای طلوع خورشید ولایت عظمی (ارواحنا له الفداء) بگرداند.

اکنون طرحی نو پیش‌روی همه ماست؛ طرحی که با فضل و تأیید الهی و مشارکت و همراهی تمامی گروه‌های عاشق ایران و اسلام عزیز، می‌تواند نقشه راهی برای تحقق «دولت مردمی» باشد.

دولت مردمی با تأکید بر «نظریه نظام انقلابی»؛ پیشرفت را مدار حرکت کشور قرار داده و عزم خود را برای تحول جهادی و نوآورانه جزم کرده است و در این راستا همه دولت‌مردان را در فضای باورمندی به گفتمان حاکم بر آن، پاسخ‌گو می‌خواهد. این تحول جهادی و نوآورانه مبتنی بر چهار رکن ذیل است:

– عدالت‌محوری و فسادستیزی به‌مثابه جوهره تحول و مسیر اصلی برای حرکت آینده؛

- میدان‌داری مردم با پیشتازی جوانان برای اقامه قسط و عدل به‌مثابه الگوی راهبری تحول؛
- دانش و خیزش علمی برای تولید ثروت و اقتدارآفرینی به‌مثابه پیشران تحول؛
- خانواده‌مداری به‌مثابه پیکره سلولی بنیادین تحول.

ضمن تشکر از صاحب‌نظرانی که ما را در تدوین این سند و شروع صحیح گام نخست تحول در دولت یاری کردند، از ملت عزیز ایران، بویژه خانواده معظم شهدا و ایثارگران، اساتید حوزه‌های علمیه و دانشگاه‌ها، مدیران اندیشکده‌ها، پژوهشکده‌ها و مؤسسات دانش‌بنیان، فعالان تشکلهای دانشجویی و نهادهای مردمی، نخبگان، امامان جمعه و مساجد، اصناف و صاحبان کسب‌وکار، اهالی فرهنگ و هنر، اصحاب رسانه، فعالان فضای مجازی و همه دلسوزان انقلاب اسلامی دعوت می‌شود با تمام توان خود در مسیر اجرایی‌شدن این سند مشارکت فعال نمایند و با استفاده از نظارت همگانی مردمی بر مبنای اصل امر به معروف و نهی از منکر، راه تحقق این سند را هموار سازند.

همچنین با توجه به پیش‌بینی بازنگری‌های دوره‌ای برای ارتقای سند تحول، امکان دریافت پیشنهادهای اصلاحی و مدنظر قرارگرفتن آن‌ها در ویرایش‌های آتی آن همواره فراهم است. بدیهی است این سند به‌عنوان مرحله آغازین طرح کلان تحول دولت در اداره کشور مشتمل بر برخی برنامه‌های تحولی متناسب با اولویت‌های کنونی کشور و انتظارات از دولت می‌باشد که در عین حال، پیش‌شرط اجرای مراحل بعدی تحول نیز هست و امید می‌رود در ادامه، ضمن اجرای آن، زمینه تدوین و اجرای سایر برنامه‌های تحولی دولت فراهم گردد.

شایان ذکر است، دولت مردمی، توفیق خود را در تحقق این سند، علاوه بر همت مضاعف و تلاش مجاهدانه همکاران بزرگوار و فعال‌سازی حداکثری ظرفیت‌های مردمی، در گروی همکاری قوای محترم مقننه، قضائیه و دیگر نهادهای حاکمیتی، سازمان‌ها و نهادهای عمومی غیردولتی می‌داند.

مولای ما مهدی فاطمه! اینک در حریم تو، توفیق خدمتگزاری به این مردم مؤمن، مقاوم و باورمند، از تمام اقوام و ادیان و مذاهب بزرگ الهی را پیدا کرده‌ایم. فراتر از نصرت‌های بزرگ الهی، که همواره در گام اول انقلاب از آن بهره برده‌ایم، در گام دوم انقلاب نیز ما را سلطان نصیر باش و در زمره یاری‌کنندگان و انصار خویش قرار ده تا با برپایی تمدن نوین اسلامی، که نوید جانشین به حق توست، انتظار فرجت را که افضل اعمال است، به‌جای آورده و طلیعه‌ای باشیم برای پایان دوران غیبت و ظهور خورشید گونه‌ات.

«وَمَا تَوْفِيقِي إِلَّا بِاللَّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ»

سید ابراهیم رئیسی

(۱) قرآن کریم، سوره مبارکه حدید، آیه ۲۵: لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ وَأَنزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ وَلِيَعْلَمَ اللَّهُ مَن يَنْصُرُهُ وَرُسُلَهُ بِالْغَيْبِ إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ.

بخش اول: کلیات

بخش نخست با عنوان «کلیات» از سه فصل تشکیل شده است: فصل اول با عنوان «تعاریف و اختصارات» به تبیین مفاهیم اصلی سند تحول می‌پردازد. در فصل دوم با عنوان «روش‌شناسی و فرایند تدوین»، مبانی محتوایی و فرایند تدوین سند تحول تبیین می‌شود. در فصل سوم با عنوان «چرخش‌های تحول‌آفرین کلان»، فهرست مهم‌ترین تغییرات در جهت‌گیری‌های کلان دولت، با هدف جاری‌نمودن تحول، ارائه می‌گردد.

فصل اول – تعاریف و اختصارات

اصطلاحات و اختصارات مندرج در این سند در معانی مشروح زیر به کار می‌روند:

- **سند تحول:** منظور، سند تحول دولت مردمی می‌باشد.
- **چرخش‌های تحول‌آفرین:** گزاره‌های برگرفته از ارکان گفتمان تحولی دولت و در سطح باورهای بنیادین حاکم بر سیاست‌ها و برنامه‌ها که منجر به تغییر رویکرد در سبک حکمرانی دولت می‌شود.
- **بخش‌های پیشران:** بخش‌های تخصصی که دارای نقش پیش‌برندگی برای سایر بخش‌ها می‌باشند.
- **موضوعات فرابخشی:** موضوعاتی که ضمن پشتیبانی از پیشران‌ها، نقش قانونی را در تقویت زیست‌بوم پیشرفت کشور ایفا می‌کنند.
- **نشانگرهای وضع مطلوب:** سنجه‌هایی که امکان ارزیابی میزان تحقق نتایج و پیامدهای اجرای اقدامات تحولی را در موضوعات مختلف فراهم می‌کنند.
- **چالش‌ها:** مهمترین و ملموس‌ترین عارضه‌های موجود در مبحث مدنظر که مانعی در مسیر بهره‌برداری از فرصت‌های پیش‌رو و یا حذف عوامل بازدارنده قلمداد می‌شوند.
- **عوامل:** علل ریشه‌ای و اولویت‌دار پدیدآورنده و تداوم بخش چالش‌ها هستند.
- **راهبردها:** مسیر تحقق اصلاح یا رفع عامل هستند.
- **اقدامات:** راه حل‌ها و ابتکارات عملیاتی اساسی مشخص به منظور اجرای راهبرد می‌باشند.
- **اقدامات کوتاه‌مدت:** آن دسته از اقداماتی که نتایج اجرای آن‌ها تا پایان سال ۱۴۰۱ مورد انتظار است.
- **اقدامات میان‌مدت:** آن دسته از اقداماتی که نتایج اجرای آن‌ها تا پایان سال ۱۴۰۲ مورد انتظار است.
- **اقدامات بلندمدت:** آن دسته از اقداماتی که نتایج اجرای آن‌ها تا پایان دولت سیزدهم مورد انتظار است.
- **شاخص‌ها:** نشان‌دهنده میزان تحقق اقدامات پیش‌بینی شده در سند تحول می‌باشند.

- برنامه تحول بخش‌های پیشران و موضوعات فرابخشی: نظام تحولی مشتمل بر احصای وضع مطلوب، چرخش‌های تحول‌آفرین، چالش‌ها، عوامل، راهبردها و اهم اقدامات به‌همراه نگاشت نهادی و زمان‌بندی اجرا می‌باشد.
- نظام راهبری و پایش: ساختار و سازوکار لازم برای راهبری، پیگیری مستمر، بازخورد، اصلاح و ارتقای سند تحول می‌باشد.
- ستاد راهبری تحول: منظور، ستاد راهبری تحول دولت مردمی می‌باشد.

فصل دوم - روش‌شناسی و فرایند تدوین

روش‌شناسی و فرایند تدوین سند تحول مشتمل بر چهار مرحله به شرح زیر است:

مرحله اول - تدوین مبانی محتوایی اندیشه تحولی دولت مردمی

اندیشه تحولی دولت مردمی شامل ارکان گفتمانی دولت و چرخش‌های تحول‌آفرین کلان مطابق با گام‌های زیر تدوین شد.

گام ۱- تحلیل محتوای الزامات اسناد بالادستی و بیانات حضرت امام خمینی^(ره) و رهبر معظم انقلاب اسلامی^(مدظله‌العالی): در نخستین گام و به‌منظور احصای گزاره‌های جهت‌ساز محورها و برنامه‌های تحولی دولت، «قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران»، «سند چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴»، «سیاست‌های کلی نظام»، «منظومه اندیشه‌ای انقلاب اسلامی از منظر تحلیل بیانات امام خمینی^(ره)» و رهبر معظم انقلاب اسلامی^(مدظله‌العالی) و نیز «بیانیه گام دوم انقلاب» در سطح راهبردی تحلیل محتوا گردید.

گام ۲- تعیین محورهای جهت‌ساز برنامه دولت: در این گام، انتظارات و توصیه‌های رهبر معظم انقلاب اسلامی^(مدظله‌العالی) در طی سال‌های اخیر از دولت‌ها بویژه دولت سیزدهم مورد مذاقه ویژه قرار گرفت و بر این اساس سه محور «اقتصاد و معیشت مردم»، «فرهنگ» و «سیاست خارجی» به‌عنوان محورهای اصلی برنامه دولت مردمی تعیین گردید.

گام ۳- تدوین چرخش‌های تحول‌آفرین کلان: چرخش‌های تحول‌آفرین کلان، منطبق بر محورهای گفتمانی دولت و در سطح باورهای بنیادین حاکم بر سیاست‌ها و برنامه‌ها که تغییر در جهت‌گیری‌های کلان حکمرانی را در سطح دولت تبیین می‌نماید.

مرحله دوم - شناسایی بخش‌ها و موضوعات اولویت‌دار

گسترده‌گی ابعاد سند تحول دولت ایجاب می‌کند تا به‌صورت هم‌زمان از رویکرد عمودی و افقی در تدوین برنامه بهره‌گرفت تا ضمن تمرکز بر بخش‌های اولویت‌دار، به صورت هم‌زمان، به اصلی‌ترین موضوعات فرابخشی اولویت‌دار نیز اشاره نمود. برای شناسایی بخش‌ها و موضوعات اولویت‌دار نیز نظام اداره کشور از دو منظر «چالش‌های بحران‌ساز» و «فرصت‌های جهش‌آفرین» مورد بررسی و تحلیل قرار گرفت تا این قابلیت برای نظام برنامه‌ریزی دولت فراهم گردد تا در عین توجه به اصلی‌ترین گلوگاه‌های پیش‌رو، فرصت‌های مزیت‌سازی که بعضاً در طول سال‌های مختلف مورد غفلت واقع شده‌اند، مدنظر قرار گیرد. در ادامه و به‌منظور دستیابی به اولویت‌های بخشی و موضوعی، شکست تخصصی هر یک از چالش‌ها و فرصت‌ها، در چند سطح به انجام رسید تا در نهایت، فهرستی از بخش‌ها و موضوعات شناسایی گردید، پس از تطبیق این عناوین با ویژگی‌های بخش‌های پیش‌ران و موضوعات فرابخشی، فهرست اولیه بخش‌های پیش‌ران و موضوعات فرابخشی انتخاب شد.

گسترده‌گی و تنوع بخش‌ها و موضوعات پیش‌رو از یک‌سو و محدودیت منابع و ضرورت تمرکز دولت از سوی دیگر، ضرورت انتخاب اولویت‌های اساسی را دو چندان نمود. بدین‌منظور، با بررسی‌های کارشناسی، اولویت‌های اساسی در دو حوزه بخش‌های پیش‌ران و موضوعات فرابخشی با دو معیار اصلی «میزان اهمیت» و «میزان فوریت»، به تفکیک تعیین و بدین ترتیب تعدادی از بخش‌ها به‌عنوان بخش‌های پیش‌ران و تعدادی از موضوعات به عنوان موضوعات فرابخشی انتخاب شد.

گام ۱- شناسایی چالش‌های بحران‌ساز: به استناد مجموعه گزارش‌های معتبر و مطالعات کارشناسی که طول چند سال اخیر توسط مراکز تحقیقاتی و پژوهشی کشور انجام شده است، چالش‌های اصلی از قبیل بیکاری، تورم، تبعیض، کاهش رفاه اجتماعی، فساد و ناکارآمدی نظام اداری، کاهش سرمایه اجتماعی، افزایش آسیب‌های اجتماعی، رواج سبک زندگی غربی و ضعف در روابط بین‌الملل، شناسایی و به‌منظور دستیابی به اولویت‌های بخشی و موضوعی، شکست تخصصی هر یک از چالش‌ها، در چند سطح به انجام رسید تا در نهایت، فهرستی از بخش‌ها و موضوعات شناسایی گردید.

گام ۲- شناسایی فرصت‌های جهش‌آفرین: از سوی دیگر فهرستی از فرصت‌های اصلی کشور نظیر ملت‌باورمند به مبانی دینی و اخلاقی و معتقد به حفظ استقلال ملی، برخورداری از جمعیت جوان مبتکر، پُرنشاط و هوشیار، پیشینه تاریخی و تمدنی عمیق ایرانی و اسلامی، موقعیت استثنایی جغرافیایی، منابع عظیم زیرزمینی، گسترده‌گی سواحل و ظرفیت‌های دریایی، پهناوری سرزمین و حاصل‌خیزی خاک، دسترسی به شبکه جهانی حمل و نقل و بازرگانی، دارا بودن بازار قابل توجه داخلی و دسترسی به بازار بزرگ منطقه‌ای و جاذبه‌های زیستی و تمدنی احصا و به‌منظور دستیابی به اولویت‌های بخشی و موضوعی، شکست تخصصی هر یک از فرصت‌ها، در چند سطح به انجام رسید تا در نهایت، فهرستی از بخش‌ها و موضوعات شناسایی گردید.

گام ۳- تعیین بخش‌های پیش‌ران: در این گام با رویکردی عمودی، از میان فهرست مورد اشاره، بخش‌هایی که دارای پنج ویژگی مهم ظرفیت پیش‌برندگی برای سایر بخش‌ها با امکان اثربخشی ویژه، وجود ظرفیت توسعه آن بخش در کشور، ثروت‌آفرین و ظرفیت‌ساز برای حضور گسترده مردمی، فراهم‌بودن قسمت مناسبی از زیرساخت‌های مورد نیاز توسعه آن بخش در کشور و وجود حجم قابل توجهی از تقاضا برای آن بخش در کشور و کشورهای منطقه، بود، به‌عنوان فهرست اولیه بخش‌های پیش‌ران انتخاب شد.

گام ۴- تعیین موضوعات فرابخشی: در گام چهارم، با رویکردی افقی، از میان فهرست مورد اشاره، آن دسته از موضوعاتی که نسبت به سایر موضوعات از منظر سه ویژگی تأثیرگذاری پایدار بر زیست‌بوم پیشرفت کشور، فراگیری دامنه اثرگذاری بر طیف گسترده‌ای از بخش‌ها و نیز ظرفیت حل مشکلات بخش‌های مختلف بویژه بخش‌های پیش‌ران، بود، به‌عنوان فهرست اولیه موضوعات فرابخشی انتخاب شد.

بدیهی است انتخاب این اولویت‌ها، ناظر بر بی‌توجهی به سایر مباحث موجود در بخش‌های مختلف کشور نیست، لکن ضروری است تا آن دسته از مباحثی که بیشترین اتفاق نظر را در مطالعات کارشناسی و نظرات صاحب‌نظران به خود معطوف داشته است، در اولویت قرار گیرند. ضمن اینکه ماهیت چندوجهی مباحث فوق

و علل مشترک شکل دهنده این مباحث، در فرایند تحلیل و ارائه راهکار، مسیر تدوین برنامه را به سمت تمرکز بر اصلی‌ترین عللی برده است که ریشه شکل‌گیری عارضه‌های مبتلا به حال حاضر می‌باشد.

گام ۵- تعیین اولویت‌های اساسی: اولویت‌ها در دو حوزه بخش‌های پیشران و موضوعات فرابخشی با دو معیار اصلی «میزان اهمیت» و «میزان فوریت» رتبه‌بندی و اولویت‌های اساسی انتخاب شد. در این خصوص، میزان اهمیت، بر اساس سه زیرمعیار «نقش‌آفرینی در زمینه‌سازی تحقق آرمان‌های انقلاب اسلامی»، «قدرت‌آفرینی ملی جهت مقابله با دشمنی‌های نظام سلطه و پیروان منطقه‌ای آن» و نیز «میزان کمک به تحقق وعده‌های انتخابات سیزدهمین دوره ریاست جمهوری» مورد ارزیابی قرار گرفته است. میزان فوریت، نیز بر اساس دو زیرمعیار «حساسیت عمومی و انتظارات و مطالبات مردمی» و «ماهیت پیش‌نیازی موضوعات» ارزیابی شده است.

فرست‌نهایی بخش‌های پیشران و موضوعات فرابخشی به شرح زیر می‌باشد:

- بخش‌های پیشران: انرژی، دریا، مسکن و شهرسازی، معدن و صنایع معدنی، کشاورزی، ساخت داخل، فناوری و اقتصاد دانش‌بنیان، سلامت، پشتیبانی دفاعی، بانوان، خانواده و فرزندآوری، صنایع فرهنگی، ورزش و گردشگری.
- موضوعات فرابخشی: آموزش و پرورش، مهارت و اشتغال، علم و آموزش عالی، سبک زندگی و رفتار اجتماعی، مشارکت اجتماعی، ایثار و ایثارگران، محیط کسب‌وکار، بودجه، نظام بانکی، فقر و تأمین اجتماعی، مالیات، بیمه، بازار سرمایه، رمزارزش‌ها، ارز و تجارت خارجی، خصوصی‌سازی، محیط زیست و آب، مهاجرت، نظام اداری، فناوری اطلاعات و ارتباطات، حقوقی، اطلاعات و سیاست خارجی.

مرحله سوم- تدوین برنامه تحول بخش‌های پیشران و موضوعات فرابخشی

گام ۱- شناسایی مهم‌ترین نشانگرهای وضعیت مطلوب: در این گام، مهم‌ترین نشانگرهای وضعیت مطلوب مبحث مربوط، برگرفته از «قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران»، «سند چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴»، «سیاست‌های کلی نظام»، «بیانات حضرت امام خمینی^(ه)» و رهبر معظم انقلاب اسلامی^(مدظله‌العالی) و سایر منابع معتبر معرفی شد.

گام ۲- تعیین چالش‌ها: در این گام، ضمن بررسی وضعیت موجود در هر مبحث، مبتنی بر نشانگرهای ارائه‌شده و به استناد گزارش‌های رسمی مراجع مسؤول و نیز تحلیل شکاف بین وضع موجود و مطلوب، مهمترین و ملموس‌ترین عارضه‌های موجود در نظام مورد بحث که مانعی در مسیر بهره‌برداری از فرصت‌های پیش‌رو و یا حذف عوامل بازدارنده قلمداد می‌شوند، شناسایی شد.

(۱) نظیر عدالت، مردم‌سالاری دینی، معنویت، اخلاق، آزادی، عزت، برادری، ایستادگی در برابر قلدان، زورگویان و مستکبران جهان و حفظ استقلال و تمامیت ملی.

(۲) نظیر تحریم، نفوذ جریانی، تهدیدنمایی برنامه صلح‌آمیز هسته‌ای، تضعیف و تخریب باورها و ارزش‌های اسلامی و انقلابی، تفرقه افکنی‌های داخلی و رژیم جعلی صهیونیستی در منطقه.

گام ۳- شناسایی عوامل اصلی بروز چالش‌ها: تجویز اقدامات مؤثر بر رفع چالش‌ها نیازمند شناخت عوامل به وجود آورنده آن‌ها است. در شناخت عوامل نیز باید تا حد امکان از علل روبنایی عبور کرده و به علل ریشه‌ای دست یافت. لذا در این گام متناظر با هر چالش، زنجیره علی بروز آن تحلیل و علل ریشه‌ای در دو سطح خُرده سیستم‌ها و رویکردی شناسایی شد.

علل خُرده سیستم‌ها در ابعاد خُرده سیستم مدیریتی (ساختار و تشکیلات، فرایندها، سرمایه انسانی)، خُرده سیستم پولی (نقدینگی، نرخ سود بانکی، بازار بین بانکی)، خُرده سیستم مالی (منابع بانکی، بازار سرمایه، تأمین سرمایه خارجی)، خُرده سیستم تجاری (واردات، صادرات، نظام ارزی، تراز تجاری، نظام تعرفه‌ای، قاچاق) و خُرده سیستم تولید (فناوری، دانش، بازار، نهاده‌های اولیه، زنجیره ارزش، بهره‌وری) شناسایی شد.

علل رویکردی هم که نمایانگر باورها و انگاره‌های ذهنی سیاست‌گذاران و مدیران مرتبط با مبحث موردنظر هست، بر بستر گفتمان‌های رایج و یا معرف ابعاد انگیزشی ناخودآگاه مبحث، واکاویده شد. در این گام، زنجیره علی بروز چالش‌ها به استناد گزارش‌های معتبر و برگزاری جلسات نخبگانی شناسایی شد.

گام ۴- تدوین چرخش‌های تحول‌آفرین: در گام چهارم، چرخش‌های تحول‌آفرین هر مبحث با توجه به چرخش‌های تحول‌آفرین کلان و مبتنی بر علل رویکردی و در سطح باورهای بنیادین حاکم بر سیاست‌ها و برنامه‌های آن مبحث به‌عنوان تغییرات در جهت‌گیری‌های حکمرانی دولت در آن مبحث، تعیین گردید. این چرخش‌ها سوبه‌های اصلی راهبردهای آن مبحث را تشکیل می‌دهند.

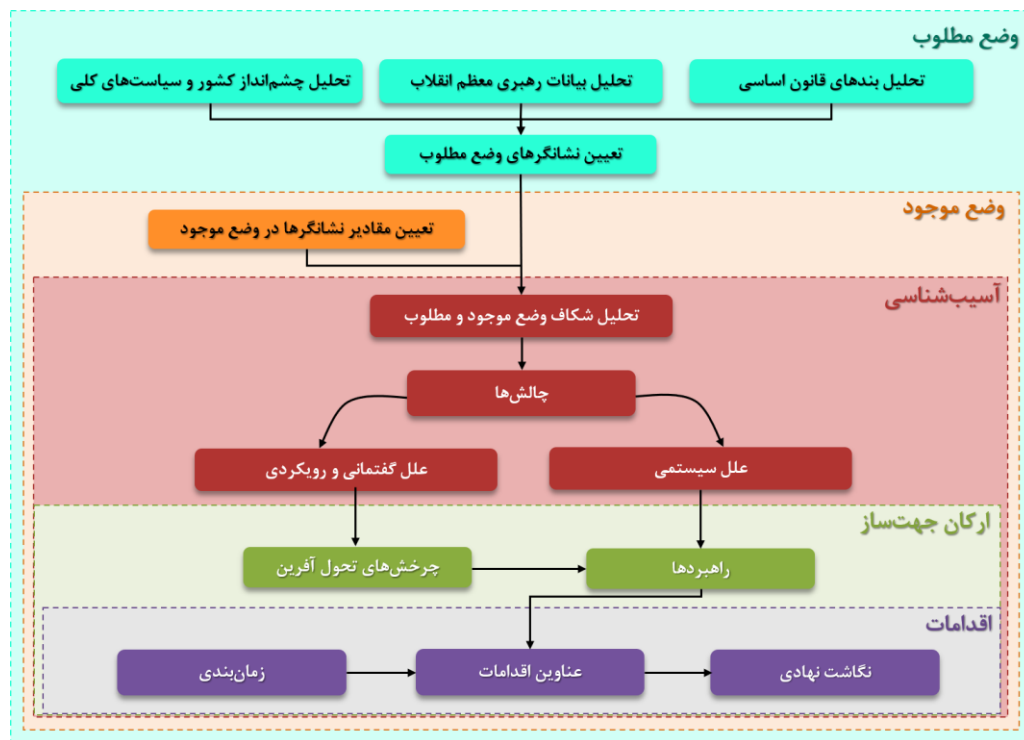
گام ۵- انتخاب عوامل خُرده سیستم‌ها: در بروز یک چالش، مجموعه متعددی از علل خُرده سیستم‌ها با درجه اهمیت متفاوت نقش دارند. استفاده بهینه از توان تحولی دولت ایجاب می‌نماید که از توجه هم‌زمان و همسان به تمامی عوامل اجتناب و بر عواملی تمرکز شود که نقش اساسی در بروز و همچنین اصلاح چالش‌ها دارند. این عوامل، نقش اهرمی و محرک را برای سایر عوامل دارند و انتظار می‌رود با اصلاح یا رفع آن‌ها، وضعیت یک یا چند چالش به شکل معناداری بهبود یابد. در این گام، علل خُرده سیستم‌ها با دو شاخص «تکرار» (اثرگذار در بروز چالش‌های متفاوت) و «تأثیرگذاری» (میزان اثرگذاری در بروز چالش) انتخاب شدند.

گام ۶- تدوین راهبردها: راهبردها، مسیر اصلی اصلاح یا رفع عوامل هستند که به فراخور برای رفع هر یک از علل خُرده سیستم‌ها و با توجه به چرخش‌های تحول‌آفرین موضوع تدوین گردید. در این گام، راهبردها بر اساس مبانی نظری، مطالعات تطبیقی و نظرات شماری از نخبگان و صاحب‌نظران و مدیران ارشد دولت تدوین شد.

گام ۷- تدوین اقدامات: در گام هفتم، به‌منظور تحقق راهبردهای تحولی، مجموعه‌ای از اقدامات معرفی شد که علاوه بر دارابودن رویکرد تحولی، عوامل را به‌صورت پایدار رفع و یا به‌طور معناداری اصلاح نماید. اقدامات منتخب باید ضمن سازگاری با نگرشی نظام‌مند، بتواند بازخوردهای محیطی و تغییرات احتمالی برآمده از اجرا را در مناسبات افراد و نهادها مدنظر قرار دهد و موجب وضعیت تعادلی جدیدی در جامعه شود که به برگشت‌ناپذیری عوامل بیانجامد.

برای اطمینان از امکان‌پذیری تحقق تحول، اقدامات بر اساس چهار معیار «چارچوب اختیارات دولت و دستگاه‌های اجرایی»، «منابع مالی قابل تحقق و سرمایه‌های انسانی دولت»، «میزان آمادگی‌های نهادی دستگاه‌ها جهت تحقق برنامه تحول» و «دوره زمانی پیش‌روی دولت» مورد ارزیابی قرار گرفت. به‌منظور تدوین اقدامات تحولی، با اسناد برنامه‌های پیشین، مطالعات تطبیقی، مصاحبه‌های تفصیلی و جلسات هم‌اندیشی و طوفان فکری از نظرات برخی از نخبگان، صاحب‌نظران و مدیران دولت استفاده شد.

گام ۸- نگاشت نهادی و تعیین زمان‌بندی اجرا: تحقق اقدامات مستلزم تعیین متولی مشخص و زمان‌بندی اجرا است. لذا در این گام مبتنی بر مأموریت‌ها و شرح وظایف دستگاه‌های اجرایی و در چارچوب زمان تعیین‌شده برای تحقق شعارهای انتخاباتی ریاست جمهوری، برای هر یک از اقدامات، واحد سازمانی مسؤول، دستگاه و یا دستگاه‌های همکار و زمان‌بندی اجرا در سه دوره زمانی «کوتاه‌مدت»، «میان‌مدت» و «بلندمدت» تعیین شد.

شکل ۱: روش‌شناسی تدوین برنامه تحول بخش‌های پیشران و موضوعات فراهخشی

مرحله چهارم- تدوین نظام راهبری و پایش

در این مرحله با استفاده از جلسات هم‌اندیشی با شماری از نخبگان و صاحب‌نظران و مدیران ارشد دولت، سازوکارهای موجود دولت برای راهبری و پایش اسناد فعلی مورد تحلیل قرار گرفت. سپس با استفاده از نتایج مطالعات تطبیقی و نظرات صاحب‌نظران باتجربه حوزه و دانشگاه بویژه در عرصه‌های مدیریتی و اجتماعی، ساختار و سازوکار لازم برای راهبری، پیگیری مستمر، بازخورد و ارتقای سند تحول تعیین شد.

فصل سوم - چرخش‌های تحول‌آفرین کلان

چرخش‌های تحول‌آفرین کلان، تغییرات در جهت‌گیری‌های کلان حکمرانی در سطح باورهای بنیادین حاکم بر برنامه‌ها و سیاست‌ها است که سویه‌های اصلی چرخش‌های تحول‌آفرین بخش‌های پیشران و موضوعات فرابخشی را تشکیل می‌دهند.

این چرخش‌ها عبارتند از:

- از نگرش خطی و تدریجی به نگرش تحولی و جهشی در الگوی حکمرانی دولت؛
- از دولت‌محوری صرف در عدالت‌گستری به میدان‌داری مردم در اقامه عدل؛
- از اکتفا به مقابله با مفسدین به شناسایی و حذف بسترهای فسادزا؛
- از مشتری‌پنداری مردم در نگاه دولت به میدان‌داری آحاد مردم در اداره کشور؛
- از دولت متصدی، ارائه‌کننده و تولیدکننده خدمات به دولت ارزش‌آفرین، تسهیل‌گر، تنظیم‌گر و تضمین‌کننده خدمات و منافع عمومی؛
- از دولتی با سیاست‌های فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی تفکیکی به دولتی با سیاست‌های یکپارچه و هم‌افزای فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی؛
- از تصمیم‌گیری متمرکز متکی صرف بر توان کارشناسی دولت به مسئولیت‌سپاری و مشارکت گروه‌های نخبگانی و نهادهای مردمی در حل مسائل محلی و ملی؛
- از اقتصاد شکننده و صرفاً برون‌نگر به اقتصاد مقاومتی، دانش‌بنیان و مبتنی بر فناوری‌های تحول‌آفرین؛
- از نظام برنامه‌ریزی همسان‌نگر کشوری به فعال‌سازی ظرفیت‌ها در سراسر کشور بر اساس آمایش سرزمینی و تفویض اختیار به استان‌ها؛
- از سیاست خارجی صرفاً مبتنی بر روابط بین‌الملل و جغرافیای سیاسی به سیاست خارجی همه‌جانبه با تأکید بر سیاست خارجی مبتنی بر جغرافیای فرهنگی بویژه حوزه تمدنی انقلاب اسلامی.

بخش دوم: برنامه تحول بخش‌های پیشران و موضوعات

فرابخشی

در این بخش، سند تحول در قالب ۹ فصل و ۳۷ مبحث تبیین می‌شود:

فصل اول – تولید و اشتغال

مبحث اول – محیط کسب و کار

نشانه‌های وضعیت مطلوب

- ارتقای کیفی و افزایش کمی تولید ملی؛
- افزایش اشتغال شایسته و بهره‌ور؛
- افزایش رقابت‌پذیری؛
- تقویت حقوق مالکیت؛
- تسهیل و تسریع شروع کسب و کار؛
- افزایش قدرت ایفای قراردادها؛
- تقویت پشتیبانی از تأمین مالی تولید؛
- عادلانه و سالم‌شدن فرایند پرداخت مالیات و حق بیمه واحدهای تولیدی.

چرخش‌های تحول آفرین

- از مجوزمحوری و فردمحوری به نظارت‌های پسینی و هوشمند؛
- از تنظیم‌گری صرفاً متمرکز بر قیمت‌گذاری به تنظیم‌گری رفع موانع بازار.

چالش ۱: قیمت بالا و کیفیت پایین کالا و خدمات

عامل ۱: انحصار در بازار کالا و خدمات

راهبرد ۱: تسهیل شکل‌گیری بازار رقابتی

اهم اقدامات:

۱. حذف محدودیت‌های مقداری در مجوزهای شغلی با پیشنهاد قوانین لازم (میان‌مدت - وزارت

امور اقتصادی و دارایی، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

۲. اصلاح فرایند صدور مجوزها با تمرکز بر نظارت‌های پسینی، شفافیت پیش‌نیازهای کسب مجوز و سامانه محورشدن فرایند صدور مجوز با اجرای ماده ۷ قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم قانون اساسی و اجرای قاعده صدور خودکار مجوز در صورت عدم پاسخ‌گویی نهاد مجوزدهنده در مهلت مشخص با پیشنهاد قوانین لازم (میان‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری، معاونت حقوقی ریاست جمهوری، دستگاه‌های اجرایی).

۳. تقویت مقابله با رویه‌های ضد رقابتی از طریق تحقق فصل نهم قانون اجرای سیاست‌های اصل چهل و چهارم قانون اساسی و اقدامات لازم جهت اجرایی‌سازی ماده ۵۹ این قانون با تأسیس تنظیم‌گران بخشی و پیگیری رفع نواقص این قانون با پیشنهاد اصلاح قانون (بلندمدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، مرکز ملی رقابت، سازمان اداری و استخدامی، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری، دستگاه‌های اجرایی، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

عامل ۲: ریسک‌ها و اصطکاک زیاد فعالیت‌های تولیدی

راهبرد ۱: ایجاد تقارن اطلاعاتی در معاملات بین ارکان زنجیره تولید

اهم اقدامات:

۱. فراهم‌سازی دسترسی طرفین معامله با رضایت یکدیگر به وضعیت اعتباری طرف معامله در مختصات معامله موردنظر با ایجاد سامانه اعتبار معاملاتی اشخاص از طریق اتصال به سامانه‌های مرتبط از جمله مالیات، بانک، بورس و ثبت اسناد (کوتاه‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، بانک مرکزی، وزارت دادگستری).

راهبرد ۲: احراز و اعمال هوشمند شروط قراردادهای

اهم اقدامات:

۱. فراهم‌سازی امکان عقد قراردادهای رسمی بر بستر سامانه‌های مورد تأیید، مشتمل بر متون قراردادی استاندارد، شروط معین ثابت و قابل تغییر، با قابلیت احراز و اعمال غیرقضائی شروط و رویه‌های حل و فصل مطالبات خارج از دادگاه و امکان اخذ ثمن قرارداد و انتقال آن به طرف دیگر، پس از احراز اجرای تعهدات مجری از طریق حساب‌های واسطه وجوه (حساب‌های امانی) با استفاده از ظرفیت‌های قانونی موجود و در موارد موردنیاز، پیشنهاد قوانین لازم (بلندمدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت راه و شهرسازی، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

راهبرد ۳: توسعه اسناد رسمی

اهم اقدامات:

۱. ثبت الکترونیکی و برخط دفاتر تجاری اشخاص حقوقی، مشتمل بر ثبت تمامی اطلاعات مؤثر در پیگیری دعاوی، و به رسمیت شناخته‌شدن آن به‌مثابه سند رسمی در محاکم قضائی، با پیشنهاد قوانین لازم (بلندمدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

۲. ترغیب مردم به دریافت سند رسمی با پیگیری و همکاری با قوه قضائیه برای تسهیل در صدور سند رسمی و رفع موانع در سایر دستگاه‌های مرتبط به منظور کاهش معاملات عادی در مالکیت زمین و رفع تعارض‌های مالکیتی با همکاری شهرداری‌ها (بلندمدت - وزارت راه و شهرسازی، وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت دادگستری، وزارت کشور).
۳. اعتبارزدایی از معاملات عادی با همکاری قوه قضائیه از طریق عدم ارائه خدمات قضائی و ثبتی به دعاوی مرتبط با تعیین موعد مقرر از پیش اعلام شده، تعیین تکلیف حقوق مکسبه و ثبت نشده قبلی ادعاهای عادی و تعیین دوره زمانی مشخص (دوره گذار)، با پیشنهاد قوانین لازم (بلندمدت - معاونت حقوقی ریاست جمهوری، وزارت دادگستری).

عامل ۳: نقص در شکل‌گیری زنجیره ارزش کالاها^۱

عامل ۴: صرفه اقتصادی ناکافی برای تولید باکیفیت و قیمت مناسب^۲

عامل ۵: ریسک بالای خرید کالا و خدمات داخلی برای مردم^۳

عامل ۶: هزینه بالای تبادلات بین‌المللی^۴

چالش ۲: آسیب کسب و کارها از نظام اداری، بانکی، مالیاتی و بیمه‌ای

- عامل ۱: فرایندهای اداری غیرشفاف و مبتنی بر سلیقه عامل انسانی
- راهبرد ۱: پیش‌بینی پذیرکردن فرایندهای اداری و توسعه سازوکارهای ارائه خدمات غیرحضوری^۵
- اهم اقدامات:

۱. ساماندهی مراجعه نمایندگان دستگاه‌های اجرایی به واحدهای تولیدی با اجرای ماده ۷ قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار (کوتاه‌مدت - سازمان اداری و استخدامی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی).

(۱) ر ک: مبحث «ساخت داخل» در سند تحول.

(۲) ر ک: مبحث «ساخت داخل» در سند تحول.

(۳) ر ک: مبحث «ساخت داخل» در سند تحول.

(۴) ر ک: مبحث «ارز و تجارت خارجی» در سند تحول.

(۵) ر ک: موضوعات «نظام اداری» و «فناوری اطلاعات و ارتباطات» در سند تحول.

عامل ۲: جذابیت بالای فعالیتهای رقیب تولید

راهبرد ۱: افزایش تمرکز مالیاتی بر فعالیتهای اقتصادی بخش غیررسمی و سوداگریهای اختلالزا^۱

عامل ۳: ناکارآمدی نظام بانکی و بازار سرمایه در پشتیبانی از تأمین مالی تولید^۲

عامل ۴: برخورد سلیقه‌ای در فرایندهای اخذ مالیات و حق بیمه

راهبرد ۱: هوشمندسازی فرایندهای اخذ مالیات و حق بیمه

اهم اقدامات:

۱. راهاندازی پایگاه مشترک اطلاعات کارفرمایی و حذف دخالت سلیقه در فرایندهای مالیاتی و بیمه‌ای، به‌منظور شفاف‌سازی و تسهیل فضای کسب و کار، کاهش مراجعات و جلوگیری از ارائه تکراری اطلاعات مالیات و بیمه (کوتاه‌مدت - وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، وزارت امور اقتصادی و دارایی، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری).

راهبرد ۲: نظام‌مند کردن تعیین نرخ حق بیمه انواع قراردادهای

اهم اقدامات:

۱. تصریح دقیق فرایندها و نرخ‌های حق بیمه برای انواع قراردادهای، با پیشنهاد اصلاح ماده ۴۱ قانون تأمین اجتماعی (میان‌مدت - وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

راهبرد ۳: اصلاح ساختار هیئت‌های رسیدگی به شکایات

اهم اقدامات:

۱. واگذاری مسئولیت مراجع شبه‌قضائی مالیاتی و بیمه‌ای به نهاد مستقل و فاقد تعارض منافع با پیشنهاد اصلاح قوانین مرتبط^۳ (بلندمدت - سازمان اداری و استخدامی، وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، وزارت دادگستری، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).
۲. رسیدگی فوری و دقیق به گزارش‌های مردمی ارسالی به درگاه گزارش‌دهی مردمی در خصوص تخلفات و رفتارهای سلیقه‌ای در حوزه بیمه و مالیات در تعامل با تولید (میان‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری).

(۱) ر ک: مبحث «مالیات» در سند تحول.

(۲) ر ک: مباحث «نظام بانکی» و «بازار سرمایه» در سند تحول.

(۳) ر ک: مبحث «حقوقی» در سند تحول.

چالش ۳: بی‌ثباتی قیمت‌ها در بازار

عامل ۱: بی‌ثباتی متغیرهای کلان اقتصادی

راهبرد ۱: ایجاد ثبات در بازار ارز^۱

اهم اقدامات:

۱. محدود کردن وضع هرگونه مقررات منع‌کننده صادرات با تعیین چارچوب دقیق و مبتنی بر شاخص‌های پیش‌بینی‌پذیر به منظور شفاف‌سازی قواعد حاکم بر وضع این مقررات و ارائه تعاریف تفسیرناپذیر از مفاهیم مرتبط در قانون از جمله مقتضیات و شرایط خاص (میان‌مدت - وزارت صنعت، معدن و تجارت، مرکز ملی رقابت، وزارت امور اقتصادی و دارایی).
۲. حذف تدریجی ارز ترجیحی به منظور کاهش اختلالات بازار کالاهای اساسی هم‌زمان با حمایت از مصرف‌کنندگان نهایی با اعطای یارانه‌های هدفمند مصون در برابر تورم در عین توجه به عدم بروز شوک قیمتی برای خانوارها (میان‌مدت - سازمان برنامه و بودجه، وزارت جهاد کشاورزی، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، بانک مرکزی، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، وزارت امور اقتصادی و دارایی).
۳. توسعه ابزارهای مالی پوشش‌دهنده ریسک در بازار ارز (میان‌مدت - بانک مرکزی، وزارت امور اقتصادی و دارایی).

راهبرد ۲: کنترل تورم^۲

عامل ۲: رواج رویکرد قیمت‌گذاری دستوری در برخی از بازارها

راهبرد ۱: حذف فرصت‌های رانتی ناشی از قیمت‌گذاری دستوری

اهم اقدامات:

۱. تغییر نقش دولت به نهاد سیاست‌گذار، تنظیم‌گر و ناظر در سایر بازارها به جز انحصار طبیعی، رفع موانع رقابت در بازارهای انحصاری و ایجاد نظام حمایتی از مصرف‌کننده از طریق اعطای یارانه‌های هدفمند، هم‌زمان با حذف تدریجی قیمت‌گذاری دولتی متناسب با شرایط کشور (بلندمدت - معاونت اول، مرکز ملی رقابت، معاونت اقتصادی ریاست جمهوری، سازمان برنامه و بودجه، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت جهاد کشاورزی، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری).
۲. عرضه صددردصدی کالاهای اساسی و حذف مداخلات غیراصولی در بورس کالا از طریق اجرایی‌سازی ماده ۱۸ قانون توسعه ابزارها و نهادهای مالی جدید، به منظور تسهیل اجرای

(۱) ر ک: مبحث «ارز و تجارت خارجی» در سند تحول.

(۲) ر ک: مباحث «بودجه»، «نظام بانکی» و «ارز و تجارت خارجی» در سند تحول.

سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم قانون اساسی (میان‌مدت - وزارت جهاد کشاورزی، وزارت امور اقتصادی و دارایی).

راهبرد ۲: اصلاح ساختارهای تنظیم بازار

اهم اقدامات:

۱. بازنگری در مأموریت دستگاه‌های فعال در تنظیم بازار نظیر سازمان حمایت از مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان، ستاد تنظیم بازار و سازمان تعزیرات حکومتی و استفاده از آن‌ها برای تنظیم‌گری بهینه بازارها مبتنی بر رفع انحصار، کاهش هزینه‌های مبادله، تقویت رقابت و نظارت بر قیمت‌ها با پیشنهاد اصلاح قوانین لازم (بلندمدت - سازمان اداری و استخدامی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت دادگستری، معاونت حقوقی ریاست جمهوری، مرکز ملی رقابت).
۲. رسیدگی فوری و دقیق به گزارش‌های مردمی ارسالی به درگاه گزارش‌دهی مردمی در خصوص نقض رقابت، تبانی، بازارهای انحصاری و وضعیت قیمت‌ها (میان‌مدت - وزارت دادگستری، مرکز ملی رقابت، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری).

چالش ۴: فضای حقوقی نامناسب برای فعالیت اقتصادی

عامل ۱: بی‌ثباتی و عدم شفافیت مقررات حاکم بر فعالیت‌های اقتصادی
راهبرد ۱: کنترل فرایند تولید و تغییر مقررات حاکم بر فضای کسب و کار

اهم اقدامات:

۱. پیش‌بینی‌پذیر کردن رویه‌های دولتی با اعمال قواعدی برای ممانعت از مداخلات ناگهانی و وضع مقررات دفعی در تدوین و ابلاغ مقررات از طریق تعیین مواعد مشخص برای ابلاغ مقررات، لزوم وجود فاصله زمانی مشخص از زمان تصویب تا زمان ابلاغ مقررات و ابلاغ ممنوعیت تغییر مقررات مرتبط با فضای کسب و کار در بازه زمانی کمتر از دو سال، مگر موارد استثنا به تشخیص شورای گفتگوی دولت و بخش خصوصی (کوتاه‌مدت - معاونت اول، وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، مرکز ملی رقابت).
۲. تصریح مقررات نسخ شده به‌موجب وضع مقررات جدید (کوتاه‌مدت - معاونت حقوقی ریاست جمهوری).
۳. شناسایی و حذف مقررات مخل تولید از طریق پیگیری اجرای بند (ب) ماده ۱۲ قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور (میان‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی).

عامل ۲: فرایند دادرسی طولانی

راهبرد ۱: تسریع در فرایند رسیدگی به مسائل حقوقی کسب و کارها^۱

(۱) ر ک: مبحث «حقوقی» در سند تحول.

مبحث دوم – ساخت داخل

نشانه‌های وضعیت مطلوب

- افزایش رقابت‌پذیری کالاهای داخلی و سهولت کسب و کار؛
- افزایش اشتغال شایسته و بهره‌ور؛
- افزایش تراز تجاری؛
- افزایش عمق ساخت داخل؛
- افزایش سهم فناوری در اقتصاد و درآمد ملی، ازدیاد توان ملی و ارتقای کارآمدی؛
- ارتقای سطح فناوری در شرکت‌های ایرانی و محصولات ساخت داخل.

چرخش‌های تحول آفرین

- از تمرکز بر سرهم‌بندی و کارخانه‌داری در انتهای زنجیره ارزش به قطعه‌سازی و ماشین‌سازی در طول زنجیره ارزش؛
- از قراردادهای صرفاً متمرکز بر خرید کالا به قراردادهای معطوف به توسعه فناوری و افزایش ساخت داخل در خریدهای دولتی؛
- از یارانه به نهادهای تولید به یارانه برای توسعه فناوری؛
- از ضمانت محوری در تضمین کیفیت به بیمه مسئولیت و کیفیت.

چالش ۱: ضعف سیاست‌گذاری و دانش فنی

عامل ۱: ضعف و ناسازگاری راهبردهای توسعه صنعتی

راهبرد ۱: اصلاح چارچوب سیاست صنعتی

اهم اقدامات:

۱. تدوین برنامه سیاست صنعتی^۱ و تعیین طرح‌های اولویت‌دار ملی در چارچوب سیاست صنعتی متناسب با ظرفیت‌ها و اقتضائات داخلی و کلان روندهای منطقه‌ای و جهانی حاکم بر توسعه اقتصادی (میان‌مدت – معاونت اول، وزارت صنعت، معدن و تجارت، سازمان برنامه و بودجه، وزارت نفت، وزارت نیرو، وزارت راه و شهرسازی)

(۱) ر ک: مباحث «محیط زیست و آب»، «فناوری و اقتصاد دانش‌بنیان»، «مهارت و اشتغال»، «پشتیبانی دفاعی»، «انرژی»، «صنایع فرهنگی» و «ارز و تجارت خارجی» در سند تحول.

عامل ۲: حمایت بازرگانی و تسهیلاتی از واردات ماشین‌آلات و تجهیزات خارجی
راهبرد ۱: توسعه صنعت ماشین‌سازی و تجهیزسازی و ارتقای دانش فنی و طراحی مهندسی
خطوط تولید

اهم اقدامات:

۱. شناسایی، اولویت‌گذاری و هدف‌گیری ماشین‌آلات خطوط تولید و تجهیزات صنعتی با تکرار بالا و دارای حساسیت صنعتی راهبردی و حذف تدریجی معافیت‌های حقوق ورودی واردات ماشین‌آلات و تجهیزات برای حمایت هدفمند و مدت‌دار از ساخت داخل و ارائه تخفیف در سود تسهیلات به طرح‌های صنعتی، متناسب با میزان خرید ماشین‌آلات و تجهیزات ساخت داخل (میان‌مدت - وزارت صنعت، معدن و تجارت، بانک مرکزی، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری).

چالش ۲: حلقه‌های مفقوده در زنجیره‌های ارزش صنایع مهم و اساسی

عامل ۱: خُرد و پراکندگی تقاضاهای کارفرمایان، تنوع زیاد در قطعات، تجهیزات و ماشین‌آلات و عدم شکل‌گیری بخش‌های اصلی زنجیره ارزش
راهبرد ۱: یکپارچه‌سازی ظرفیت‌های بخش تقاضای قطعات، تجهیزات و ماشین‌آلات در زنجیره‌های با ارزش اقتصادی بالا

اهم اقدامات:

۱. شناسایی اقلام راهبردی در زنجیره‌های صنعتی با ارزش اقتصادی بالا، نظیر معدن و صنایع معدنی، انرژی، کشاورزی، خودرو، ریلی، کشتی‌سازی، مسکن، نساجی و پوشاک، و یکسان‌سازی، پودمان‌سازی، استانداردسازی و کدگذاری مشترک اقلام با فناوری و کارکردهای مشابه (کوتاه‌مدت - وزارت صنعت، معدن و تجارت، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، وزارت نفت، وزارت نیرو، وزارت راه و شهرسازی، سازمان انرژی اتمی).

۲. عقد قرارداد خرید تضمینی خریداران دولتی و عمومی با تجمیع تقاضای اقلام راهبردی منتخب موردنیاز با پیش‌بینی دوره چهارساله پیش‌رو و تسهیل شکل‌گیری کنسرسیوم‌های تخصصی در گروه کالاهای منتخب متشکل از تولیدکنندگان اصلی به‌منظور کاهش قیمت تمام‌شده تولید و استانداردسازی کیفیت تولیدات (میان‌مدت - وزارت صنعت، معدن و تجارت، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، وزارت نفت، وزارت نیرو، وزارت راه و شهرسازی).

عامل ۲: ضعف قانون برگزاری مناقصات در توجه به فناوری و عمق ساخت داخل و تجارت‌محوری
فرایند مناقصه

راهبرد ۱: اهرم کردن فناوری در مقابل بازار

اهم اقدامات:

۱. افزودن مؤلفه فناوری مدنظر در آیین نامه برگزاری مناقصات و تعیین مراجع ذی صلاح، به منظور ارزیابی این مؤلفه در معاملات بزرگ (کوتاه مدت - وزارت صنعت، معدن و تجارت، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، وزارت نفت، وزارت نیرو، وزارت راه و شهرسازی).
۲. الزام پیوست فناوری در قراردادهای مشمول قانون حداکثر استفاده از توان تولیدی و خدماتی کشور و حمایت از کالای ایرانی با تأیید مراجع تخصصی و انجام حمایت های مالیاتی و بیمه ای تصریح شده در ماده ۹ و بند (ب) ماده ۱۹ قانون با متعهد کردن کارفرما و به تناسب افزایش عمق ساخت داخل در طول اجرای قرارداد (میان مدت - وزارت صنعت، معدن و تجارت، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، وزارت نفت، وزارت نیرو، وزارت راه و شهرسازی).

عامل ۳: مشکلات ارزی، حقوقی و مالی سازندگان و تنش های محیط کسب و کار^۱

راهبرد ۱: نوآوری در سازوکارهای تأمین ارز، اصلاح روابط کارفرما و سازنده و پیش بینی تعدیل حداکثری نوسانات ارزی قراردادها

اهم اقدامات:

۱. رفع موانع واردات قطعات و تجهیزات مورد نیاز از محل ارز ناشی از صادرات به شرط برخورداری از تراز تجاری مثبت در سبد تجاری صنایع مرتبط با یکدیگر با پیش بینی سازوکار دقیق صحت سنجی میزان صادرات (کوتاه مدت - وزارت صنعت، معدن و تجارت، بانک مرکزی).
۲. ایجاد سازوکارهای قانونی برای تضمین منافع و حقوق سازندگان و تولیدکنندگان قطعات و تجهیزات در تعامل با پیمانکاران عمده و شرکت های بالادستی در حوزه های اولویت دار صنعتی (بلند مدت - وزارت صنعت، معدن و تجارت، بانک مرکزی، سازمان برنامه و بودجه، وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، وزارت امور اقتصادی و دارایی).

عامل ۴: اختلاف نظر در مفهوم و شاخص های اساسی ساخت داخل و ناآگاهی از توانمندی ها،

نیازمندی ها و امکان پذیری سرریز فناوری و محصول فی مابین صنایع و بنگاه ها

راهبرد ۱: نظام سازی ملی در حوزه ساخت داخل

اهم اقدامات:

۱. انتشار گزارش ملی تحلیل محتوای واردات با طراحی، پایش و سنجش شاخص های ساخت داخل، نظیر عمق ساخت داخل، سطح فناوری، سطح کیفیت، میزان ارزشی، پیچیدگی محصول، سطح توانمندی و حجم نیازمندی، با اولویت ماشین آلات و تجهیزات پُرکاربرد صنعتی (میان مدت - وزارت صنعت، معدن و تجارت، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری).

(۱) ر ک: مباحث «محیط کسب و کار» و «ارز و تجارت خارجی» در سند تحول.

۲. تشکیل نمایشگاه‌های مجازی و فیزیکی برای معرفی نیازمندا، توانمندی‌ها و به‌هم‌رسانی آن‌ها (میان‌مدت - وزارت صنعت، معدن و تجارت، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، وزارت نفت، وزارت نیرو، وزارت راه و شهرسازی).

چالش ۳: وابستگی بقای صنعت به دریافت نهاده‌های یارانه‌ای

عامل ۱: قیمت‌گذاری دستوری برخی کالاها به بهانه نهاده‌های یارانه‌ای و در نتیجه کاهش رقابت‌پذیری و بهره‌وری بنگاه‌ها
راهبرد ۱: اهرم کردن فناوری در مقابل حمایت از بنگاه
اهم اقدامات:

۱. ارائه تسهیلات به بنگاه‌ها به‌منظور نوسازی تجهیزات و افزایش بهره‌وری و به‌طور خاص برای توسعه فناوری‌های مهم و اساسی و ایجاد مزیت رقابتی در بخش صنعت با عادلانه‌سازی یارانه حامل‌های انرژی به‌صورت مرحله‌ای و تدریجی با استفاده از ظرفیت‌های قانونی موجود و در موارد موردنیاز، پیشنهاد قوانین لازم و در چارچوب قواعد زیر: (میان‌مدت - سازمان برنامه و بودجه، معاونت اقتصادی ریاست جمهوری، وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت نفت، وزارت نیرو، سازمان انرژی اتمی، مرکز ملی رقابت، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

الف) تعیین قیمت کلیه حامل‌ها برای صنایع بزرگ و صادراتی مبتنی بر کشف قیمت در بورس انرژی و اعمال تخفیف برای صنایع نیازمند حمایت بر اساس ضرایبی از قیمت بورس در مقاطع زمانی خاص و محدود با طراحی سازوکارهای حقوقی شفاف و رقابتی و به‌صورت مشروط برای تحقق شاخص‌های مرتبط نظیر به‌کارگیری فناوری‌های نوین و ایجاد ظرفیت‌های جدید صادراتی؛

ب) تعیین قیمت کلیه حامل‌ها برای مشاغل و صنایع کوچک و متوسط مبتنی بر الگوی پلکانی بر اساس ضرایبی از قیمت‌های کشف‌شده در بورس انرژی متناسب با میزان مصرف و دسته‌بندی مشاغل و صنایع با شاخص‌هایی نظیر نوع، اندازه و میزان انرژی‌بر بودن فعالیت.

چالش ۴: بازار ناکافی برای محصولات ساخت داخل

عامل ۱: عدم صرفه اقتصادی برای تولید باکیفیت و قیمت مناسب
راهبرد ۱: افزایش مقیاس تولید صنایع داخلی
اهم اقدامات:

۱. مدیریت صدور مجوز واحدهای تولیدی و خدماتی بر اساس الزامات آمایش سرزمین و استفاده از سازوکارهای انگیزشی به‌منظور توجه به حداقل مقیاس لازم برای تولید باکیفیت و قیمت مناسب (میان‌مدت - وزارت صنعت، معدن و تجارت، سازمان ملی استاندارد).

۲. طراحی و توسعه پلتفرم مشترک میان سازندگان محصولات تولیدی داخل یک صنعت و نیز قطعات، تجهیزات، مواد اولیه و ماشین‌آلات مورد استفاده صنایع مختلف (میان‌مدت - وزارت صنعت، معدن و تجارت، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری).
۳. توسعه ابزارهای تأمین مالی زنجیره بویژه ابزارهای مبتنی بر اعتبار و بدهی^(۱) (میان‌مدت - وزارت صنعت، معدن و تجارت، بانک مرکزی، وزارت امور اقتصادی و دارایی).

راهبرد ۲: پیشگیری از قاچاق و شناسایی نظام‌مند آن

اهم اقدامات:

۱. شناسایی و ره‌گیری کالاها از بدو ورود تا سطح عرضه از طریق راه‌اندازی کامل سامانه جامع تجارت، تبادل داده و سرویس و اتصال سامانه‌های الکترونیکی و هوشمند موردنیاز به یکدیگر و اجرای کامل شناسه کالا (عمومی- اختصاصی) و شناسه ره‌گیری، با ایجاد وحدت‌رویه در استفاده از شناسه کالا و شناسه ره‌گیری (کوتاه‌مدت - وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، دبیرخانه ستاد مرکزی مبارزه با قاچاق کالا و ارز، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری).

عامل ۲: بی‌اعتمادی بخشی از مردم به محصولات ساخت داخل

راهبرد ۱: شکل‌دهی و توسعه بازار بیمه مسئولیت و کیفیت

اهم اقدامات:

۱. توسعه بازار بیمه کیفیت و تعمیر با گسترش بیمه‌های مختلف به‌منظور کاهش هزینه ریسک خریداران محصولات داخلی (میان‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت صنعت، معدن و تجارت).
۲. تغییر سازوکار ارائه خدمات پس از فروش در قالب ایجاد مراکز خدمات پس از فروش مستقل از شرکت‌های تولیدکننده (میان‌مدت - وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری).
۳. ایجاد نظام ارزیابی و رتبه‌بندی کیفی اقلام منتخب و حمایت از توسعه نمانام‌های ملی پیشران و شبکه‌کردن سایر بازیگران بویژه تولیدکنندگان خرد حول این نمانام‌ها با همکاری نظام‌های صنفی تخصصی (میان‌مدت - وزارت صنعت، معدن و تجارت، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، وزارت نفت، وزارت نیرو، وزارت راه و شهرسازی).
۴. توسعه مراکز ارائه دهنده خدمات پیشرفته، نظیر تست و آزمون و صدور گواهی کیفیت محصولات، بویژه در ماشین‌آلات و قطعات مهم صنایع مادر قابل تأمین پایدار توسط شرکت‌های دانش‌بنیان و فناور داخلی (بلندمدت - معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت نفت، وزارت نیرو، وزارت راه و شهرسازی، سازمان انرژی اتمی).

(۱) ر ک: مباحث «بازار سرمایه» و «نظام بانکی» در سند تحول.

مبحث سوم - مهارت و اشتغال

نشانه‌های وضعیت مطلوب

- افزایش اشتغال شایسته و بهره‌ور؛
- افزایش تعادل وضعیت بازار مهارت کشور؛
- ارتقای تأثیرگذاری سرمایه انسانی در توسعه کشور؛
- ارتقای مهارت نیروی کار؛
- ارتقای بهره‌وری نیروی کار؛
- تعداد فارغ‌التحصیلان شاغل در شغل مرتبط با رشته تحصیلی.

چرخش‌های تحول آفرین

- از حکمرانی عرضه‌محور در بازار مهارت به توجه توأمان به عرضه و تقاضای مهارت و انطباق آن‌ها؛
- از یادگیری محدود به دوران تحصیل به یادگیری مادام‌العمر و متناسب نیاز بازار کار و جامعه؛
- از سیاست صرفاً مبتنی بر ارائه تسهیلات اشتغال به توانمندسازی و توسعه‌گری زیست‌بوم اشتغال ملی و محلی.

چالش ۱: ناکارآمدی بازار مهارت

عامل ۱: عدم انطباق و تناسب سمت عرضه با تقاضای بازار مهارت

راهبرد ۱: متناسب‌سازی کیفی و کمی خروجی آموزش و تربیت حرفه‌ای با نیازهای بازار کار
اهم اقدامات:

۱. استقرار نظام آموزش‌های فنی، حرفه‌ای و مهارتی مبتنی بر ماده ۵ قانون نظام جامع آموزش و تربیت فنی، حرفه‌ای و مهارتی (کوتاه‌مدت - وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی).
۲. تقویت و تسهیل مشارکت بخش غیردولتی در دو حیطه آموزش‌های حرفه‌ای اولیه رسمی، غیررسمی و حین کار منطبق بر بند ۵/۳ سیاست‌های کلان نظام جامع آموزش و تربیت فنی، حرفه‌ای و مهارتی هم‌زمان با خروج تدریجی دستگاه‌های دولتی مرتبط از ارائه خدمات و فعالیت‌های تصدی‌گرایانه و تغییر نقش به سیاست‌گذاری، تنظیم‌گری و تسهیل‌گری (میان‌مدت - سازمان اداری و استخدامی، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، وزارت آموزش و پرورش، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری).
۳. جلب مشارکت سمت تقاضای مهارت در بازنگری محتوای آموزش‌های حرفه‌ای اولیه رسمی و غیررسمی، متناسب با نیازهای بازار کار (کوتاه‌مدت - وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، وزارت آموزش و پرورش، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت صنعت، معدن و تجارت).

عامل ۲: ضعف در سمت تقاضای بازار مهارت

راهبرد ۱: شکل‌دهی و حرفه‌ای‌سازی سمت تقاضای بازار مهارت

اهم اقدامات:

۱. الزام و تسهیل ایجاد نظامات حرفه‌ای برای بخش‌های دارای کالا و خدمات غیرقابل مرجوع، اصلاح یا کیفیت‌سنجی، پس از ارائه، به‌منظور اطمینان از تضمین کیفیت، سطح مناسب بهره‌وری نیروی کار و پاسخ‌گویی به عموم جامعه، هم‌زمان با رعایت عدالت، جلوگیری از تعارض منافع و ایجاد فرصت‌های برابر حرفه‌ای با تدوین آیین‌نامه اصول و الزامات نظامات حرفه‌ای (میان‌مدت - سازمان برنامه و بودجه، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری).
۲. آموزش و توانمندسازی اتاق‌ها، اصناف، اتحادیه‌ها و تشکلهای به‌منظور نقش‌آفرینی در اجرا و پیاده‌سازی نظامات حرفه‌ای بخشی (میان‌مدت - وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی).
۳. بسترسازی و حمایت لازم برای ایجاد و توسعه سکوهایی (پلتفرم‌ها) مستقل از ارائه‌دهندگان خدمات به‌منظور اعتبارسنجی و تضمین خدمات مبتنی بر شاخص‌هایی نظیر رضایت مشتری، قیمت و زمان با اولویت خدمات پرمراجعه (میان‌مدت - وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری).

عامل ۳: ناکارآمدی نظام حکمرانی بازار مهارت

راهبرد ۱: تقویت نظام تنظیم‌گری مهارت در سطح ملی

اهم اقدامات:

۱. یکپارچه‌سازی ساختار حکمرانی بخش آموزش و تربیت حرفه‌ای با تجمیع وظایف سیاست‌گذاری و تنظیم‌گری در شورای عالی آموزش و تربیت فنی، حرفه‌ای و مهارتی منطبق بر بند ۵/۵ سیاست‌های کلان نظام جامع آموزش و تربیت فنی، حرفه‌ای و مهارتی، ناظر بر حوزه عملکردی وزارتخانه‌های آموزش و پرورش، علوم تحقیقات و فناوری، تعاون کار و رفاه اجتماعی در آموزش و تربیت حرفه‌ای و اصلاح وظایف و اختیارات شورا در موضوع طراحی و نظارت بر نظام صلاحیت حرفه‌ای و مراکز سنجش با پیشنهاد اصلاح مواد ۶ و ۹ قانون نظام جامع آموزش و تربیت فنی، حرفه‌ای و مهارتی (بلندمدت - سازمان اداری و استخدامی، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، وزارت آموزش و پرورش، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).
۲. طراحی و استقرار نظام صلاحیت حرفه‌ای ملی به‌عنوان نظام حاکم بر تمامی بازار مهارت (میان‌مدت - سازمان برنامه و بودجه، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، وزارت آموزش و پرورش، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری).
۳. ایجاد نهاد تنظیم‌گر فرابخشی در قالب مرکز ملی مهارت با وظایف اصلی تدوین سیاست‌های مهارتی سمت عرضه و تقاضای مهارت همسو با سیاست‌های کلان، طراحی قالب استانداردهای

سه‌گانه مهارت، ایجاد الگوی هماهنگی بین نظامات حرفه‌ای کشور در مشاغل مشترک، ظرفیت‌سازی و بهبود زیست‌بوم مهارت کشور، تقویت و جهت‌دهی کلان الگوهای هدایت تحصیلی و هدایت شغلی با پیشنهاد قوانین لازم (بلندمدت - سازمان اداری و استخدامی، سازمان برنامه و بودجه، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، وزارت آموزش و پرورش، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

چالش ۲: توجه اندک به تأثیر گذاری متقابل بازار مهارت و بازار کار

عامل ۱: آگاهی ناکافی افراد از اطلاعات حرفه‌ها و مشاغل

راهبرد ۱: دسترسی عمومی به اطلاعات مؤثر در شناخت فرصت‌های بازار کار

اهم اقدامات:

۱. ایجاد سامانه اطلاعات بازار کار و تحلیل بازار کار، مشتمل بر دسته‌بندی حرفه‌ها و مشاغل کشور بر اساس استاندارد دسته‌بندی حرفه‌ها، استاندارد دسته‌بندی صنعتی کلیه فعالیت‌های اقتصادی و همچنین شاخص‌های اصلی بازار کار از جمله بهره‌وری نیروی کار، میزان دستمزدها، ساعات کاری، میزان شاغلین بر اساس بخش‌های اقتصادی، میزان اشتغال بر اساس حرفه‌ها و دیگر شاخص‌های اعلامی سازمان بین‌المللی کار و ایجاد هوشمندی مبتنی بر داده‌های پیش‌نگرانه در خصوص نیازمندی‌های آتی نظام بازار کار (کوتاه‌مدت - وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، سازمان اداری و استخدامی، دستگاه‌های اجرایی).
۲. حمایت از شرکت‌های دانش‌بنیان ارائه‌دهنده سکوها (پلتفرم‌ها) خدمات کارایی (کوتاه‌مدت - معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی).

عامل ۲: کاهش نیاز به نیروی انسانی در بخش‌های صنعت و کشاورزی همسو با توسعه کاربرد

فناوری

راهبرد ۱: توسعه ظرفیت‌های آموزش‌های مهارتی مرتبط با مشاغل خدماتی

اهم اقدامات:

۱. ایجاد رشته‌های آموزشی جدید مرتبط با مشاغل خدماتی و افزایش ظرفیت پذیرش متقاضی در رشته‌های موجود بر مبنای تحلیل منابع داده‌ای بازار کار، از جمله تحلیل و ایجاد انسجام بین داده‌های خروجی وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، داده‌های خروجی طرح توسعه کسب‌وکار و اشتغال پایدار (تکاپو) و داده‌های آمایش سرزمین (میان‌مدت - وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی).

عامل ۳: جاذبه بالای استخدام‌های بلندمدت دولتی^۱

چالش ۳: منزلت اجتماعی پایین مشاغل مهارت‌محور در باورهای عمومی

عامل ۱: سویه‌های مدرک‌گرایی در جامعه

راهبرد ۱: ارتقای جایگاه تجربه و مهارت در بازار کار

اهم اقدامات:

۱. محور قرار گرفتن مهارت و تجربه با تصویب و اجرایی‌سازی چارچوب صلاحیت حرفه‌ای ملی به‌عنوان استاندارد طبقه‌بندی صلاحیت‌های شغلی کشور بر اساس ماده ۲ قانون نظام جامع آموزش و تربیت فنی حرفه‌ای و مهارتی (کوتاه‌مدت - وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی).

راهبرد ۲: گفتمان‌سازی الگوهای صحیح مهارت سرمایه انسانی

اهم اقدامات:

۱. توسعه گفتمان خلق ارزش مبتنی بر مهارت و آموزش الگوهای صحیح مهارت سرمایه انسانی با تولید محصولات فرهنگ‌ساز، با اولویت بازی‌های دیجیتال، پویانمایی، واقعیت گسترده، مستند، فیلم داستانی، و توسعه پارک‌های آموزشی کودکان و نوجوانان، و نقش‌آفرینی مؤثر مساجد، بقاع متبرکه، هیئات مذهبی و سایر نهادهای مردمی، با همکاری سازمان صدا و سیما، سازمان تبلیغات اسلامی، شهرداری‌ها و سایر نهادهای فرهنگی، تبلیغی و رسانه‌ای (میان‌مدت - وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، وزارت کشور، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی).
۲. حمایت از تولید و نشر محصولات فرهنگی و رسانه‌ای در موضوع توسعه گفتمان خلق ارزش مبتنی بر مهارت و آموزش الگوهای صحیح مهارت سرمایه انسانی در رسانه‌ها، بویژه رسانه‌های جمعی، با اولویت شبکه‌های اجتماعی و سامانه‌های نمایش درخواستی و همکاری سازمان صدا و سیما، سازمان تبلیغات اسلامی، سازمان بسیج مستضعفین و سایر نهادهای فرهنگی، تبلیغی و رسانه‌ای (میان‌مدت - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی).
۳. توسعه گفتمان خلق ارزش مبتنی بر مهارت و آموزش الگوهای صحیح مهارت سرمایه انسانی از طریق تدوین محتواهای مناسب، اصلاح کتب درسی و به‌کارگیری ابزارهای نوین آموزشی (میان‌مدت - وزارت آموزش و پرورش، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی).

(۱) ر ک: مبحث «نظام اداری» در سند تحول.

چالش ۴: بیکاری و نرخ پایین اشتغال

عامل ۱: رشد پایین اقتصادی بلندمدت

راهبرد ۱: اصلاح ساختار بودجه^۱

راهبرد ۲: اصلاح ساختار مالیاتی^۲

راهبرد ۳: اصلاح سیاست‌های ارزی و تجاری^۳

راهبرد ۴: بهبود محیط کسب و کار^۴

عامل ۲: تمرکز بر گسترش صنایع بزرگ، منبع پایه و سرمایه‌بر

راهبرد ۱: توسعه صنایع سبک، کاربر و اشتغال‌ساز

اهم اقدامات:

۱. متناسب‌سازی زیست‌بوم توسعه صنعتی کشور با اقتضائات توسعه صنایع سبک نظیر پوشاک، صنایع کاغذی، لوازم التحریر، لوازم ورزشی، لوازم خانگی و مبلمان (میان‌مدت - وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری)
۲. حمایت از اجرای برنامه‌های یادگیری درون‌بخشی و انتقال فناوری و دانش فنی در حوزه صنایع سبک (میان‌مدت - وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری)
۳. توسعه اشتغال‌های خُرد، خانگی و خانوادگی با حمایت از شکل‌گیری شبکه‌های تسهیل‌گری اقتصادی و اجتماعی بومی و محلی، استانداردسازی کسب و کارها، پشتیبانی از فرایند تأمین نهادها و بازاریابی و فروش و تأمین مالی خُرد زنجیره‌ای از طریق اهرم‌سازی منابع قرض‌الحسنه بانکی، خیرین و دستگاه‌های مربوطه در چارچوب نظام هوشمند راهبری طرح‌های اشتغال‌زایی و همکاری ستاد اجرایی فرمان حضرت امام^(ع)، کمیته امداد امام خمینی^(ع) و سایر نهادهای عمومی غیردولتی (میان‌مدت - وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، بانک مرکزی، وزارت امور اقتصادی و دارایی)

(۱) ر.ک: مبحث «بودجه» در سند تحول.

(۲) ر.ک: مبحث «مالیات» در سند تحول.

(۳) ر.ک: مبحث «ارز و تجارت خارجی» در سند تحول.

(۴) ر.ک: مبحث «محیط کسب و کار» در سند تحول.

راهبرد ۲: گسترش و اختصاصی سازی الگوهای تأمین مالی بنگاه های خُرد، کوچک و متوسط به خصوص نظام تأمین مالی زنجیره ای^۱

اهم اقدامات:

۱. حمایت از شکل گیری کسب و کارهای ارائه دهنده خدمات مکمل متناسب با نیازمندی زنجیره های تولید در قالب تسهیل ثبت مالکیت معنوی محصولات و دریافت استاندارد فنی محصولات، تسهیل دسترسی به بازار، تقویت مهارت های انسانی نیروی کار، کمک به نظامات مالی بنگاه های خُرد و کوچک و متوسط نظیر بیمه و تأمین اعتبار (میان مدت - وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری)

راهبرد ۳: توسعه زیست بوم ملی اشتغال با اولویت مشاغل تولیدی و دانش بنیان^۲

اهم اقدامات:

۱. اصلاح ساختار ملی حکمرانی اشتغال و تقسیم کار ملی بین نهادهای متولی متناسب با ماهیت صنایع شامل صنایع فناوری محور، منبع محور و کشاورزی و فعال سازی ظرفیت های نهادهای عمومی غیردولتی، حاکمیتی و بخش خصوصی در سطوح سیاست گذاری، تنظیم گری، تسهیل گری و ارائه خدمات (کوتاه مدت - وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، وزارت جهاد کشاورزی، وزارت صنعت، معدن و تجارت)
۲. یکپارچه سازی نظام داده و اطلاعات حوزه اشتغال در قالب سامانه های جامع اشتغال ایرانیان با همکاری نهادهای عمومی غیردولتی و حاکمیتی (کوتاه مدت - وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، دستگاه های مرتبط)
۳. حمایت از توسعه الگوها و تشکیل نهادهای تسهیل گر در حوزه کسب و کار و اشتغال با همکاری نهادهای عمومی غیردولتی و حاکمیتی با اولویت مناطق کمتر توسعه یافته، روستایی، عشایری و مرزنشینان (کوتاه مدت - وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی)
۴. تکمیل زنجیره های ارزش و توسعه خوشه های کسب و کار با اولویت صنایع سبک و مبتنی بر مزیت ها و ویژگی های بومی، محلی و منطقه ای (کوتاه مدت - وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی)
۵. حمایت از فعال سازی کلان پروژه های سبز اشتغال ساز به منظور حل چالش ها و بحران های زیست محیطی ملی و محلی (میان مدت - وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، وزارت جهاد کشاورزی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، وزارت نیرو)
۶. استانی شدن قاعده حداقل دستمزد بر مبنای محاسبه هزینه بومی سبد معیشت و میزان درآمد خانوار با پیشنهاد قوانین لازم (بلند مدت - وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، معاونت حقوقی ریاست جمهوری)

(۱) ر ک: مبحث «نظام بانکی» در سند تحول.

(۲) ر ک: مبحث «ساخت داخل» در سند تحول.

مبحث چهارم - فناوری و اقتصاد دانش‌بنیان

نشانه‌های وضعیت مطلوب

- افزایش سهم کالا و خدمات دانش‌بنیان از تولید ناخالص داخلی؛
- افزایش میزان اشتغال شرکت‌های دانش‌بنیان؛
- افزایش حجم صادرات کالا و خدمات دانش‌بنیان؛
- افزایش نسبت هزینه کرد تحقیق و توسعه به تولید ناخالص داخلی.

چرخش‌های تحول‌آفرین

- از تمرکز صرف بر عرضه‌محوری و توسعه کمی شرکت‌های دانش‌بنیان به تمرکز بر تقاضا‌محوری و اثربخشی آن‌ها در حل مسائل اساسی کشور؛
- از توجه صرف به توسعه شرکت‌های دانش‌بنیان نوپا با اثرگذاری محدود در اقتصاد به تمرکز بر نفوذ نوآوری و فناوری در شرکت‌های بزرگ و صنایع بالغ؛
- از تخصیص منابع دولتی تحقیق و توسعه مبتنی بر سرانه پژوهشی و هزینه‌های جاری نهادهای پژوهش و فناوری وابسته به دولت به تخصیص مبتنی بر مأموریت، رقابتی و متمرکز بر فناوری‌های نوظهور و تحول‌آفرین.

چالش ۱: سهم پایین ارزش محصولات و خدمات دانش‌بنیان در تولید

ناخالص داخلی و اثربخشی محدود شرکت‌های دانش‌بنیان در

حل مسائل اساسی کشور

عامل ۱: عدم التزام به مأموریت توسعه فناوری و نوآوری در دستگاه‌های اجرایی
راهبرد ۱: مطالبه‌گری و تشویق دستگاه‌های اجرایی به‌عنوان طرف تقاضای فناوری
اهم اقدامات:

۱. شناسایی کالاهای راهبردی و پُرمصرف وارداتی کشور، با اولویت سلامت، امنیت غذایی، آب، انرژی، حمل‌ونقل و ارتباطات و فناوری اطلاعات و ابلاغ مأموریت ساخت داخل آن‌ها به وزرای مربوطه و استانداران، همراه با تضمین خرید و اجرای سازوکار تشویقی بودجه‌ای برای دستگاه‌های پیشرو و حرفه‌ای‌سازی سازوکارهای مطالبه نهادهای نظارتی دولت در این زمینه، با اجرای قانون حداکثر استفاده از توان تولیدی و خدماتی داخلی و حمایت از کالای ایرانی (میان‌مدت - معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، سازمان برنامه و بودجه، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت جهاد کشاورزی، وزارت نیرو، وزارت نفت،

وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری).

۲. اصلاح نظام تعرفه‌گذاری و تدوین پیوست فناوری بخشی برای واردات کالاهای با قابلیت ساخت داخل، با اجرای قانون حداکثر استفاده از توان تولیدی و خدماتی داخلی و حمایت از کالای ایرانی (میان‌مدت - وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت امور اقتصادی و دارایی، بانک مرکزی، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری).

۳. بازنگری در مأموریت‌ها و ساختارهای متولی توسعه فناوری در سطح دستگاه‌ها، حذف مداخلات غیرضرور، آزادسازی و به اشتراک‌گذاری زیرساخت‌های فیزیکی و سخت افزاری مرتبط و نقش‌سپاری به نهادهای غیردولتی در تسهیل همکاری فناورانه بین‌بخشی و بین‌دستگاهی (میان‌مدت - سازمان اداری و استخدامی، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی).

عامل ۲: ریسک‌های متعدد در مسیر ورود شرکت‌های دانش‌بنیان به مسائل اصلی کشور
راهبرد ۱: جهت‌دهی حمایت‌های مالی و مالیاتی برای افزایش نقش‌آفرینی شرکت‌های دانش‌بنیان در حل مسائل اساسی کشور

اهم اقدامات:

۱. تمرکز سرمایه‌گذاری و حمایت نهادهای تخصصی تأمین مالی اقتصاد دانش‌بنیان بویژه صندوق نوآوری و شکوفایی، حمایت‌های مالیاتی، بیمه‌ای و گمرکی و تأمین مالی بانک‌ها و صندوق توسعه ملی بر طرح‌های دانش‌بنیان مرتبط با حل مسائل اساسی کشور، با اصلاح حمایت‌ها و ایجاد سازوکارهای شفاف و رقابتی اعطای حمایت‌ها با قابلیت ارزیابی و اعتباربخشی به نتایج عملکرد، از طریق تقاطع‌گیری با سامانه‌های اطلاعاتی موجود (میان‌مدت - معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، وزارت امور اقتصادی و دارایی، سازمان برنامه و بودجه، وزارت صنعت، معدن و تجارت).

۲. ایجاد مراجع تخصصی تعیین استاندارد کیفیت داخلی به‌جای استانداردهای بین‌المللی و توسعه آزمایشگاه‌های مرجع برای ارزیابی سطح کیفیت، با اولویت محصولات تحریمی (بلندمدت - سازمان ملی استاندارد، سازمان انرژی اتمی، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، وزارت صنعت، معدن و تجارت).

چالش ۲: سهم پایین صنایع و بنگاه‌های بزرگ در هزینه‌کرد تحقیق و

توسعه کشور و توسعه فناوری و نوآوری

عامل ۱: تضمین حاشیه سود بالا برای اغلب صنایع و بنگاه‌های بزرگ بر مبنای رانت‌های قیمتی و انحصار

راهبرد ۱: اهرمی کردن مشوق‌های دولتی از شرکت‌های بزرگ برای فعالیتهای محرک اقتصاد دانش‌بنیان

اهم اقدامات:

۱. شناسایی گلوگاه‌ها و نقاط با آسیب‌پذیری بالا در زنجیره ارزش صنعت و رفع نیازمندی‌های آنها، با حمایت از بنگاه‌های بزرگ صنعتی خریدار کالا و خدمات دانش‌بنیان و شکل‌گیری شبکه شرکت‌های دانش‌بنیان حول آنها، از طریق تعریف ابزارها و مشوق‌های مالی نظیر سرمایه‌گذاری خطرپذیر، اجاره به شرط تملیک، تأمین منابع مالی و بیمه کیفیت محصولات دانش‌بنیان و همچنین اصلاح نظام مالیاتی حامی تحقیق و توسعه و اختصاص اعتبار مالیاتی به فعالیتهای تحقیق و توسعه اثربخش در بنگاه‌های صنعتی و بالغ (میان‌مدت - وزارت صنعت، معدن و تجارت، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، وزارت امور اقتصادی و دارایی).

۲. افزایش تنوع در تولیدات فناورانه داخلی و ظرفیت‌سازی برای حضور و فعالیت شرکت‌های دانش‌بنیان در کشورهای هدف، به‌منظور صادرات محصولات فناورانه، از طریق مدیریت ریسک سرمایه‌گذاری در نوآوری و حمایت از سرمایه‌گذاری بنگاه‌های صنعتی و بالغ کشور در طرح‌های دانش‌بنیان، با حمایت‌های مالی، مالیاتی، بیمه‌ای و گمرکی و اعطای مشوق‌های صادراتی (میان‌مدت - معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت امور اقتصادی و دارایی).

۳. حمایت از ایجاد گواهی‌کننده‌های دانش فنی داخلی، به‌خصوص در صنایع فرایندی نظیر پتروشیمی، نفت و گاز، با اولویت تمرکز بر فناوری‌های راهبردی آینده و با ارزش افزوده بالا (بلندمدت - وزارت صنعت، معدن و تجارت، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، وزارت نفت).

چالش ۳: مواجهه منفعلانه و غیربهنگام با فرصت فناوری‌های نوظهور و

الگوهای نوین کسب‌وکار

عامل ۱: تعدد اولویت‌ها، عدم پوشش ریسک سرمایه‌گذاری و نظام حمایتی غیرتخصصی، محدود و پراکنده در توسعه فناوری‌های نوظهور
راهبرد ۱: کاهش ریسک سرمایه‌گذاری در توسعه فناوری‌های نوظهور اولویت‌دار
اهم اقدامات:

۱. تمرکز بر فناوری‌های نوظهور و تحول‌آفرین اقتصادی، بویژه زیست‌فناوری، دیجیتال، هوش مصنوعی، بلاک‌چین و پردازش‌گرها با الزام به سرمایه‌گذاری سازمان‌های توسعه‌ای و جهت‌دهی، جلب مشارکت و تشویق بنگاه‌های بزرگ اقتصادی با محوریت دستگاه‌های اجرایی مرتبط (بلندمدت - معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، وزارت نفت، وزارت نیرو، وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح).
۲. ایجاد سازوکارهای حمایت از شکل‌گیری بازار محصولات شرکت‌های نوآفرین (استارت‌آپ‌ها) در حوزه زیست‌فناوری، دیجیتال، هوش مصنوعی، بلاک‌چین و پردازش‌گرها، برای برطرف کردن نیازهای واقعی جامعه و بهبود خدمت‌رسانی به عامه مردم و حضور فعال در عرصه‌هایی نظیر زنجیره توزیع کالاهای اساسی، نوآوری اجتماعی و محرومیت‌زدایی، سلامت هوشمند، آموزش و یادگیری با اولویت بازار تقاضای بخش دولتی و عمومی، بازار داخلی و بازارهای منطقه‌ای و جهانی (میان‌مدت - معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، سازمان اداری و استخدامی، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، وزارت جهاد کشاورزی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت امور اقتصادی و دارایی).
۳. تقویت محیط آزمون برای پرورش فناوری‌های نوظهور متناسب با نیازهای کشور، با پیشنهاد اصلاح قوانین کسب‌وکار متناسب با الزامات فناوری‌های نوظهور و الگوهای نوین کسب‌وکار (بلندمدت - معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

مبحث پنجم - خصوصی سازی

نشانه‌های وضعیت مطلوب

- ارتقای کارایی بنگاه‌های اقتصادی و بهره‌وری منابع انسانی، مادی و فناوری؛
- افزایش سهم بخش‌های خصوصی و تعاونی در اقتصاد ملی؛
- کاهش بار مالی و مدیریتی دولت در تصدی فعالیت‌های اقتصادی؛
- صرف وجوه حاصل از واگذاری‌ها در سرمایه‌گذاری‌ها، امور توسعه‌ای و فقرزدایی.

چرخش‌های تحول آفرین

- از واگذاری دستوری برای تسویه دیون به واگذاری رقابتی برای یافتن بهترین خریدار؛
- از تمرکز بر واگذاری مالکیت به اولویت‌دهی واگذاری مدیریت و واگذاری مالکیت در ازای مدیریت بهره‌ور؛
- از خصوصی‌سازی برای تأمین هزینه‌های جاری کشور به خصوصی‌سازی برای تأمین منابع امور توسعه‌ای و زیرساختی؛
- از رویکرد انفعالی در انتخاب خریدار به شناسایی فعالانه و هوشمندانه اشخاص حقیقی و حقوقی خریدار.

چالش ۱: استمرار بار مالی و مدیریتی بخش عمومی در اقتصاد

عامل ۱: نبود بخش خصوصی بزرگ و توانمند برای خرید بنگاه‌های دولتی

راهبرد ۱: تنوع‌بخشی به سازوکارهای واگذاری

اهم اقدامات:

۱. استفاده از روش واگذاری مدیریت، به‌منظور کاهش قیمت واگذاری از طریق پیشنهاد اصلاح قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم قانون اساسی (میان‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت اقتصادی ریاست جمهوری، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).
۲. استفاده از سازوکارهای انگیزشی در واگذاری‌ها به روش اعطای مالکیت به‌عنوان پاداش مدیریت مطلوب (میان‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی).
۳. استفاده از ظرفیت‌های تأمین مالی و نظارتی نظام بانکی و بازار سرمایه از طریق توسعه زیرساخت‌های لازم برای خرید اهرمی شرکت‌ها، با انتشار اوراق یا دریافت تسهیلات بانکی توسط خریداران به جای خرید اقساطی از سازمان خصوصی‌سازی (میان‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، بانک مرکزی).

عامل ۲: برخی مداخلات نهادهای نظارتی

راهبرد ۱: ترمیم سازوکارهای نظارتی

اهم اقدامات:

۱. طراحی مدل نظارتی یکپارچه با تفاهم قوای سه‌گانه و نهادهای ذی‌ربط، به‌منظور تقسیم‌کار مشخص و ایجاد وحدت رویه بین دستگاه‌های نظارتی و تفاهم در خصوص موضوعات چالشی، نظیر قیمت‌گذاری، اهلیت‌سنجی، صرفه و صلاح دولت و غبطه بیت‌المال (کوتاه‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت اقتصادی ریاست جمهوری).
۲. تمهید رویه واحد و مشخص اعتراض و ابطال واگذاری‌ها و تعیین مرجع ذی‌صلاح از طریق پیشنهاد اصلاح قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم قانون اساسی (میان‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).
۳. پیش‌بینی فرایندی به‌منظور تمرکز رسیدگی به اعتراضات به واگذاری‌ها تا پیش از اصلاح قانون (کوتاه‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت اقتصادی ریاست جمهوری).

راهبرد ۲: ارزش‌گذاری توسط نهادهای تخصصی

اهم اقدامات:

۱. استفاده از نهادهای ذی‌صلاح بازار سرمایه، به‌جای کارشناسان رسمی دادگستری، برای ارزش‌گذاری بنگاه‌ها از طریق پیشنهاد اصلاح قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم قانون اساسی (میان‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

راهبرد ۳: تغییر انگاره‌های ذهنی مردم و نهادهای نظارتی در زمینه قیمت‌گذاری

اهم اقدامات:

۱. آگاه‌سازی افکار عمومی در خصوص تفاوت‌های ارزش‌گذاری بنگاه و دارایی‌ها از طریق تولید بسته‌های رسانه‌ای و اجتماعی با بهره‌گیری از ظرفیت رسانه ملی و فضای مجازی و همکاری سازمان صدا و سیما و سایر نهادهای فرهنگی، تبلیغی و رسانه‌ای (کوتاه‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی).
۲. تعامل با نهادهای نظارتی و قضائی در راستای ارتقای دانش تخصصی در زمینه قیمت‌گذاری و تفاوت ارزش‌گذاری بنگاه و دارایی و ارزش‌بازاری و دفتری (کوتاه‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت دادگستری).

عامل ۳: اعتماد ناکافی خریداران به دولت

راهبرد ۱: اطمینان‌بخشی به خریداران

اهم اقدامات:

۱. اتخاذ راهکارهای جایگزین، نظیر اصلاح قراردادهای، به‌جای ابطال و فسخ قراردادهای واگذاری در صورتی که ایرادات وارده به قراردادهای مذکور ناشی از قصور یا تقصیر خریدار نباشد، و در

صورت اجتناب ناپذیر بودن ابطال، پیش بینی پرداخت جریمه های معنادار به خریداران بنگاه، با پیشنهاد قوانین لازم (بلندمدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت اقتصادی ریاست جمهوری، وزارت دادگستری، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

عامل ۴: فضای نامناسب محیط کسب و کار^۱

عامل ۵: تمایل مجریان به استفاده از روش رد دیون در واگذاری ها

راهبرد ۱: ممنوعیت کامل رد دیون

اهم اقدامات:

۱. مسدود کردن امکان استفاده از روش رد دیون در واگذاری ها در قوانین بودجه سنواتی (کوتاه مدت - سازمان برنامه و بودجه، وزارت امور اقتصادی و دارایی).

عامل ۶: بضاعت کم سازمان خصوصی سازی برای واگذاری ها

راهبرد ۱: استفاده از ظرفیت های بخش خصوصی برای تخصصی سازی فرایند واگذاری

اهم اقدامات:

۱. حمایت از بخش خصوصی برای ایجاد شرکت های تخصصی دارای ظرفیت های فنی، حقوقی، مالی و رسانه ای در موضوعات اولویت دار واگذاری نظیر انرژی و معدن، به عنوان کارگزار فرایند قیمت گذاری و آماده سازی بنگاه های مشمول واگذاری جهت افزایش دقت و شفاف سازی فرایندهای واگذاری و تأمین هزینه مورد نیاز به صورت درصدی از مبلغ واگذاری، با تدوین نظام نامه شرایط و چگونگی فعالیت کارگزاری های رسمی خصوصی سازی (میان مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی).
۲. استفاده از نهادهای مالی تخصصی، نظیر شرکت های تأمین سرمایه، به عنوان مشاور واگذاری، برای یافتن خریدار مناسب و ایجاد ساختار انگیزشی مناسب از طریق پرداخت درصدی از مبلغ واگذاری به عنوان حق الزحمه مشاوره واگذاری (میان مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی).

(۱) ر ک: مبحث «محیط کسب و کار» در سند تحول.

چالش ۲: تحقق ناکافی اهداف توسعه‌ای پیش‌بینی شده علی‌رغم واگذاری‌ها

عامل ۱: کسری بودجه و واگذاری، به‌منظور پوشش هزینه‌های جاری راهبرد ۱: نظام‌مندسازی موارد مصرف وجوه حاصل از واگذاری‌ها
اهم اقدامات:

۱. تعیین سهم مشخص از وجوه حاصل از واگذاری برای مصارف مختلف به تفکیک امور توسعه‌ای، زیرساختی، تعاونی‌ها و جاری، و الزام قانونی مبنی بر تخصیص ۱۰۰ درصدی وجوه حاصل از واگذاری در چارچوب سهم تعیین‌شده، از طریق پیشنهاد اصلاح قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم قانون اساسی (میان‌مدت - سازمان برنامه و بودجه، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

عامل ۲: تداوم مداخلات نامطلوب دولت در فعالیت بنگاه‌های خصوصی علی‌رغم واگذاری مالکیت^۱

عامل ۳: بی‌توجهی به سایر محورهای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم قانون اساسی و تمرکز صرف بر واگذاری‌ها
راهبرد ۱: توجه به مسائل حول بنگاه پیش از واگذاری
اهم اقدامات:

۱. توجه به تحلیل و اصلاح مسائل بیرونی بنگاه پیش از واگذاری مانند فعالیت در بازار انحصاری، برخورداری از حمایت‌ها یا امتیازات خاص، مسائل محلی و سایر موارد مشابه، از طریق استفاده از ظرفیت‌های قانونی موجود و در موارد موردنیاز، پیشنهاد اصلاح قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم قانون اساسی (میان‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت اقتصادی ریاست جمهوری، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

(۱) ر ک: مبحث «محیط کسب‌وکار» در سند تحول.

مبحث ششم - ارز و تجارت خارجی

نشانه‌های وضعیت مطلوب

- افزایش میزان سرانه ارزش صادرات غیرنفتی؛
- افزایش نسبت ارزش به وزن صادرات غیرنفتی؛
- کاهش نسبت ارزش به وزن کالاهای وارداتی؛
- کاهش سهم درآمدهای نفت و گاز از منابع تأمین بودجه عمومی دولت؛
- کاهش ناترازی در تراز تجاری با کشورهای مقصد صادرات غیرنفتی؛
- افزایش سرمایه‌گذاری خارجی در کشور؛
- افزایش تعداد توافقنامه‌های تجاری دو یا چندجانبه مؤثر و فعال کشور؛
- کاهش وابستگی به زیرساخت‌های تحریم‌پذیر در تعاملات اقتصادی.

چرخش‌های تحول آفرین

- از اقتصاد کم‌پیوند با خارج به اقتصاد برون‌گرا با پیوندهای پایدار با اولویت منطقه و آسیا؛
- از دولت متمرکز بر تثبیت یا چندگانه‌سازی نرخ ارز به دولت تقویت‌کننده ذخایر ارزی و هموارساز نوسانات بازار ارز؛
- از تمرکز بر منابع تجدیدناپذیر به عنوان عامل مزیت‌ساز کشور به فعال‌سازی ظرفیت‌های جغرافیای سیاسی و جغرافیای فرهنگی و دیپلماسی انرژی برای تقویت جایگاه بین‌المللی کشور؛
- از تحریم به مثابه یک مسئله صرفاً اقتصادی و سیاسی به تحریم به عنوان یک مقوله حقوقی، اجتماعی و ایدئولوژیک.

چالش ۱: میزان پایین سرانه و ارزش صادرات غیرنفتی

عامل ۱: بی‌ثباتی در سیاست‌های ارزی ناشی از تسلط سیاست مالی دولت

راهبرد ۱: اتخاذ سیاست ارزی صادرات‌محور

اهم اقدامات:

۱. حذف تدریجی درآمدهای نفتی برای تأمین مالی بودجه جاری دولت و بهره‌برداری از آن جهت ثبات‌سازی درآمد دولت، اجرای کلان پروژه‌های زیرساختی کشور^۱ و سرمایه‌گذاری‌های بلندمدت داخلی و خارجی (بلندمدت - سازمان برنامه و بودجه، بانک مرکزی، معاونت اقتصادی ریاست جمهوری).

(۱) ر ک: مبحث «بودجه» در سند تحول.

۲. تحریک و حمایت از صادرات خدمات بویژه خدمات مهندسی، درمان و دانش‌بنیان (میان‌مدت - معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت امور خارجه).

عامل ۲: جاذبه کم روش‌های متعارف تجارت با ایران در شرایط تحریمی

راهبرد ۱: توسعه صادرات غیرنفتی با اهرم‌کردن کسری و مازاد در تراز پرداخت کشور با

شرکای اصلی

اهم اقدامات:

۱. افزایش صادرات کالاها و خدمات به کشورهای دارای تراز پرداخت مثبت با ایران و افزایش واردات کالاها و خدمات از کشورهای دارای تراز پرداخت منفی با ایران، به‌منظور کاهش نیاز به ابزارهای متعارف تسویه مالی خارجی در تعاملات تجاری دوجانبه یا چندجانبه (میان‌مدت - وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت امور خارجه، بانک مرکزی).
۲. تسهیل دسترسی به بازار هشتاد میلیونی ایران به‌عنوان یک امتیاز در تقویت ارتباطات با کشورهای هدف تجاری (میان‌مدت - وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت امور خارجه، بانک مرکزی).

عامل ۳: انگیزه کم تولیدکنندگان در تکمیل زنجیره محصولات پایین‌دست^۱

عامل ۴: استفاده ابزاری از تجارت برای تنظیم بازارهای داخلی^۲

چالش ۲: روند کاهشی اثرگذاری ایران در اقتصاد بین‌الملل

عامل ۱: تغییر عوامل مزیت‌ساز بین‌المللی

راهبرد ۱: به فعلیت رساندن فرصت‌ها و ظرفیت‌های پایدار و مزیت‌ساز کشور در عرصه

بین‌الملل

اهم اقدامات:

۱. احیای نقش تاریخی ایران در جاده ابریشم از طریق تکمیل مسیر زمینی جاده ابریشم، اعم از ریلی و جاده‌ای، از میرجاوه در شرق کشور به خروجی‌های چهارگانه در غرب کشور، ایفای نقش اساسی ایران در مدیریت پروژه‌های توسعه جاده ابریشم در ایران و کشورهای منطقه و تکمیل مسیر دریایی جاده ابریشم با محوریت بندر جاسک از طریق انعقاد توافقنامه اجرایی با چین

(۱) ر ک: مباحث «ساخت داخل» و «انرژی» در سند تحول.

(۲) ر ک: مبحث «محیط کسب‌وکار» در سند تحول.

(میان‌مدت - وزارت راه و شهرسازی، وزارت امور خارجه، وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت نفت).

۲. تکمیل جاده کتان (مسیر مائوسام) با محوریت بندر چابهار، گسترش و تکمیل شبکه ترانزیتی کشور، اعم از ریلی، زمینی، هوایی و آبی، با اولویت به فعلیت رساندن ظرفیت‌های جغرافیای سیاسی کشور در اتصال مسیرهای مواصلاتی شمال - جنوب و شرق - غرب، از طریق انعقاد توافقنامه اجرایی با هند (بلندمدت - وزارت راه و شهرسازی، وزارت امور خارجه، وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت نفت).
۳. اهرم‌سازی بخشی از منابع و مطالبات ارزی حاصل از فروش نفت برای اجرای پروژه‌های زیرساختی در ایران با اولویت توسعه شبکه حمل و نقل ریلی بویژه قطارهای سریع‌السیر، و توسعه سواحل مکران با مشارکت کشورهای خریدار نفت (بلندمدت - سازمان برنامه و بودجه، وزارت راه و شهرسازی، وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، وزارت نفت، وزارت نیرو، وزارت امور خارجه).
۴. تشکیل جوامع امن مرزی مبتنی بر تعاملات چندجانبه با ساکنان کشورهای همسایه و تکمیل زیرساخت‌های تسهیل‌کننده جوامع امن مرزی با اولویت زیرساخت‌های ترابری (میان‌مدت - وزارت کشور، وزارت راه و شهرسازی، وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت امور خارجه).

عامل ۲: مشارکت پایین در زنجیره‌های ارزش بین‌المللی

راهبرد ۱: گسترش تعاملات پایدار بین‌المللی بنگاه‌های کوچک و متوسط

اهم اقدامات:

۱. کمک به بازاریابی، پوشش ریسک و پشتیبانی حقوقی توسعه‌گرهای داخلی در ارائه سکوها (پلتفرم‌ها) خدمات و اقتصاد دیجیتال و دانش‌بنیان برای صادرات این خدمات به خصوص به کشورهای منطقه (میان‌مدت - وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، وزارت امور خارجه، وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری).
۲. افزایش صادرات کالا و خدمات با حمایت از شرکت‌های مدیریت صادرات و شرکت‌های تحقیقات بازاریابی بین‌المللی و بهره‌برداری حداکثری از ظرفیت‌های صندوق بیمه صادرات برای پوشش ریسک صادرات در کشورهای مقصد، مذاکره راهبردی دولت برای کسب جایگاه بخش خصوصی در حلقه‌های اصلی زنجیره‌های ارزش بین‌المللی، و اهرم‌کردن ظرفیت بازار داخل برای کسب جایگاه در زنجیره بین‌المللی تولید کالا و خدمات (بلندمدت - وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، وزارت امور خارجه، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری).

چالش ۳: آسیب‌پذیری اقتصاد ایران در برابر تحریم‌های فزاینده

عامل ۱: تسلط آمریکا بر نظامات متمرکز پولی و بانکی بین‌المللی
راهبرد ۱: مستقل کردن تعاملات خارجی از سازوکارها و ابزارهای تحریم‌پذیر و نقش‌آفرینی در
نظامات جدید پولی بانکی بین‌المللی

اهم اقدامات:

۱. تنوع‌بخشی به روش‌های پیام‌رسانی و تسویه ارزی (کوتاه‌مدت - بانک مرکزی، وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت امور خارجه).
۲. ایجاد و توسعه زیرساخت‌ها و سازوکارهای نوین بانک‌داری بین‌الملل با بهره‌برداری حداکثری از سازمان‌ها و اتحادیه‌های بین‌المللی اقتصادی نظیر سازمان همکاری شانگهای، سازمان همکاری‌های اقتصادی دی هشت، اتحادیه اقتصادی اوراسیا و سازمان همکاری‌های اقتصادی اکو (میان‌مدت - بانک مرکزی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت امور اقتصادی و دارایی).

عامل ۲: آرایش غیرتحریمی سیاست‌ها و ساختارهای اقتصادی کشور

راهبرد ۱: نهادسازی و سیاست‌گذاری مؤثر برای شرایط تحریم

اهم اقدامات:

۱. فعال‌سازی و بازطراحی قرارگاه اقتصاد مقاومتی به‌عنوان یک نهاد فرابخشی با اختیارات تام در حوزه اقتصاد بین‌الملل، با پشتوانه قانونی مناسب، به‌منظور شناسایی و رفع عوامل ایجاد خودتحریمی در داخل کشور، سازمان‌دهی و ایجاد سازوکارهای غیرآشکار برای اعطای مجوزهای خاص و قابل نظارت توسط دستگاه‌های نظارتی و قابل رصد و هدایت توسط قرارگاه، و هماهنگ‌سازی دستگاه‌های اجرایی در تعاملات اقتصادی خارجی (کوتاه‌مدت - معاونت اول، معاونت اقتصادی ریاست جمهوری، وزارت امور خارجه، وزارت امور اقتصادی و دارایی، بانک مرکزی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت نفت).
۲. تعیین متولی تام‌الاختیار اقتصادی در تعاملات تجاری در هر یک از مناطق بین‌المللی مهم، به‌عنوان نماینده رئیس‌جمهور، با داشتن اختیار هدایت مذاکرات در کلیه مبادلات اقتصادی آن منطقه و مسؤولیت تعیین، نظارت و هماهنگی رایزن‌های اقتصادی - تجاری و مدیران بانک‌های تحت تملک ایران یا شعب و نمایندگی‌های بانک‌های ایرانی در خارج از کشور، با هماهنگی دستگاه‌های مسؤول (کوتاه‌مدت - معاونت اول، معاونت اقتصادی ریاست جمهوری، وزارت امور خارجه، وزارت امور اقتصادی و دارایی، بانک مرکزی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت نفت).
۳. رایزنی و دیپلماسی اقتصادی با کشورها و سازمان‌های اقتصادی خارجی تحت تحریم، به‌منظور ایجاد سازوکارها و ابزارهای جایگزین خارج از کنترل کشورهای تحریم‌کننده (میان‌مدت - وزارت امور خارجه، بانک مرکزی، وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت صنعت، معدن و تجارت).

راهبرد ۲: فعال‌سازی ظرفیت‌های مردمی برای مقابله با تحریم

اهم اقدامات:

۱. ترغیب و تسهیل طرح دعاوی حقوقی و پیگیری‌های قضائی اشخاص آسیب‌دیده از تحریم‌های ظالمانه و نهادهای مردمی در مراجع قضائی داخلی و کشورهای تحریم‌کننده و بین‌المللی، با همکاری قوه قضائیه (میان‌مدت - معاونت حقوقی ریاست جمهوری، وزارت دادگستری).
۲. تبیین ابعاد اجتماعی و رسانه‌ای تحریم در قالب تولیدات رسانه‌ای داخلی و بین‌المللی و حمایت از تولید و نشر محصولات فرهنگی و رسانه‌ای، بویژه رسانه‌های جمعی، با اولویت شبکه‌های اجتماعی و سامانه‌های نمایش درخواستی و محوریت نهادهای مردمی و همکاری سازمان صدا و سیما، سازمان تبلیغات اسلامی و سایر نهادهای فرهنگی، تبلیغی و رسانه‌ای (میان‌مدت - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت امور خارجه، وزارت کشور).

عامل ۳: اقدامات تشدیدکننده اثر تحریم‌ها

راهبرد ۱: اصلاح سازوکارهای داخلی

اهم اقدامات:

۱. حفظ و تقویت ذخایر ارزی کشور از طریق حذف تدریجی ارز ترجیحی هم‌زمان با حمایت از مصرف‌کنندگان نهایی با اعطای یارانه‌های هدفمند^۱ و اعمال کامل رژیم ارزی شناور مدیریت‌شده از طریق رفع سلطه سیاست مالی بر سیاست ارزی (میان‌مدت - بانک مرکزی، سازمان برنامه و بودجه، وزارت جهاد کشاورزی).
۲. کاهش و ساده‌سازی حداکثری نظام تعرفه‌ای کشور (میان‌مدت - وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت امور خارجه، وزارت امور اقتصادی و دارایی).
۳. اتخاذ سیاست صنعتی هدفمند برای عمق‌دهی به ساخت داخل در زنجیره ارزش و افزایش عمق و تعداد ردیف تعرفه‌ها در آن حوزه‌ها^۲ (میان‌مدت - وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت امور اقتصادی و دارایی، بانک مرکزی).
۴. تکمیل، تجمیع و یکپارچه‌سازی سامانه‌های مدیریت و تخصیص ارز بانک مرکزی با سامانه‌های گمرک و مالیات (کوتاه‌مدت - بانک مرکزی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت امور اقتصادی و دارایی، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری).
۵. رصد سیستمی عملکرد صرافی‌ها در جابه‌جایی ارزهای واردات و صادرات و همچنین مصادیق مشکوک به پول‌شویی با فعال کردن سامانه‌های لازم و اتصال به سایر پایگاه‌های اطلاعاتی کشور (کوتاه‌مدت - بانک مرکزی، وزارت امور اقتصادی و دارایی، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری).

(۱) ر ک: مباحث «محیط کسب و کار» و «سلامت» در سند تحول.

(۲) بند (ت) تبصره ۲ ماده ۲۰ قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور.

(۳) ر ک: مبحث «ساخت داخل» در سند تحول.

فصل دوم – سرمایه‌گذاری و نظام تأمین مالی

مبحث اول – بازار سرمایه

نشانه‌های وضعیت مطلوب

- افزایش سهم تأمین مالی از بازار سرمایه در نظام تأمین مالی تولید؛
- افزایش نسبت بازار اوراق بدهی به تولید ناخالص داخلی؛
- افزایش حجم سرمایه‌گذاری مردم در بازار سرمایه؛
- ارتقای شاخص حمایت از حقوق سهامداران خرد؛
- ارتقای شاخص حاکمیت شرکتی.

چرخش‌های تحول آفرین

- از تنظیم‌گری متمرکز بر مدیریت شاخص کل و رشد کوتاه‌مدت بازار سرمایه و متکی بر قواعد محدودکننده بازار به تنظیم‌گری متمرکز بر ارتقای شفافیت، حفظ حقوق همه سهامداران و توسعه بلندمدت بازار سرمایه؛
- از نظام حکمرانی شرکتی متمرکز بر منافع سهامداران عمده به نظام حکمرانی شرکتی حافظ حقوق همه سهامداران؛
- از نظارت پیشینی مبتنی بر محدودیت ورود به تنظیم‌گری متکی بر ارتقای رقابت در نهادهای مالی بازار سرمایه؛
- از رقیب پنداشتن بازار بدهی برای بازار سهام به عمق‌بخشی و توسعه متوازن دو بازار.

چالش ۱: سهم پایین بازار سرمایه در تأمین مالی تولید

عامل ۱: ناکارآمدی فرایند تأمین مالی از بازار سرمایه

راهبرد ۱: کاهش هزینه‌ها و تسهیل فرایند انتشار اوراق بدهی و افزایش سرمایه شرکت‌ها

اهم اقدامات:

۱. ایجاد بازار اختصاصی عرضه اوراق بدهی به سرمایه‌گذاران نهادی با تسهیل فرایند انتشار اوراق و پیشنهاد قوانین لازم (میان‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).
۲. اختیاری کردن رکن بازارگردان برای انتشار اوراق بدهی (کوتاه‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی).

۳. اختیاری کردن رکن ضامن در انتشار اوراق رتبه‌بندی شده برای عرضه خصوصی به سرمایه‌گذاران نهادی بدون رتبه اعتباری (کوتاه‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی).
۴. شفاف‌سازی و هوشمندسازی فرایند بررسی درخواست‌های افزایش سرمایه شرکت‌ها و اعطای مجوز با اعتبار طولانی‌مدت برای انتشار تدریجی اوراق و افزایش سرمایه شرکت‌ها (کوتاه‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی).
۵. تسهیل تأمین مالی از بازار سهام با اقداماتی نظیر تسهیل ورود شرکت‌ها به بورس، امکان عرضه اولیه سهام با فروش سهام جدید و مانع‌زدایی از فرایند افزایش سرمایه، نظیر افزایش سرمایه با صرف سهام و سلب حق تقدم (میان‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی).

راهبرد ۲: تقویت صندوق‌ها و اصلاح سازوکارهای تجهیز منابع در بازار بدهی

اهم اقدامات:

۱. راه‌اندازی صندوق‌های سرمایه‌گذاری کوتاه‌مدت به منظور توسعه ظرفیت تأمین مالی برای اوراق دولتی و شرکتی از طریق تجهیز منابع مالی خُرد با استفاده از ظرفیت صندوق‌های با درآمد ثابت دوم (میان‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی).
۲. کاهش تدریجی سرمایه‌گذاری در سهام و اعمال تدریجی محدودیت بر خرید هر انتشار توسط صندوق‌های تحت مدیریت نهادهای متعهد پذیرهنویسی و بازارگردانی (میان‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی).
۳. شناور کردن ارزش واحد صندوق‌ها و برخورد با دست‌کاری قیمتی اوراق (کوتاه‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی).
۴. کاهش تدریجی سقف گواهی سپرده بانکی و سپرده بانکی در صندوق‌های سرمایه‌گذاری با درآمد ثابت و ممنوعیت سپرده‌گذاری در بانک‌های دارای رابطه سهامداری مستقیم و غیرمستقیم با مدیر صندوق (میان‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی).

راهبرد ۳: ایجاد بازار خارج از بورس برای انتشار و سرمایه‌گذاری در اوراق

اهم اقدامات:

۱. ایجاد سازوکارهای عرضه خصوصی اوراق بدهی و سهام با پیشنهاد قوانین لازم (میان‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).
۲. اعطای معافیت مالیاتی به نهادهای واسطه تشکیل‌شده برای عرضه خصوصی، با پیشنهاد اصلاح قانون توسعه ابزارها و نهادهای مالی جدید، به منظور تسهیل اجرای سیاست‌های کلی اصل چهارم قانون اساسی (میان‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت اقتصادی ریاست جمهوری، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

عامل ۲: میزان پایین رقابت در نهادهای مالی بازار سرمایه

راهبرد ۱: تسهیل اعطای مجوز نهادهای مالی

اهم اقدامات:

۱. کاهش سرمایه اولیه لازم برای تأسیس نهادهای مالی با لحاظ نوع فعالیت نهاد مالی، افزایش تدریجی سرمایه متناسب با حجم فعالیت نهاد مالی و ثبت‌محور کردن مجوز تأسیس نهادهای مالی (کوتاه‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی).

راهبرد ۲: افزایش تبعات تخلفات نهادهای مالی

اهم اقدامات:

۱. احصا و اطلاع‌رسانی عمومی تخلفات منجر به لغو مجوز نهادهای مالی و اعمال آن (کوتاه‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، دبیرخانه شورای اطلاع‌رسانی دولت).
۲. مدیریت تعارض منافع در نهادهای مالی، نظیر معاملات پیش‌دستانه کارکنان کارگزاری‌ها و مدیران صندوق‌ها و تعارض منافع در شرکت‌های تأمین سرمایه متعهد پذیرهنویسی اوراق و مدیر صندوق با درآمد ثابت (میان‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری).

عامل ۳: ناکارآمدی بانک‌ها در بازار سرمایه

راهبرد ۱: اصلاح ارتباط بازار سرمایه و بازار اوراق بهادار کوتاه‌مدت

اهم اقدامات:

۱. اعطای مجوز به بانک‌ها جهت تأمین مالی در بازار سرمایه با انتشار انواع اوراق، نظیر اوراق صکوک اجاره، اوراق رهنی و اوراق خرید دین، در چارچوب ضوابط سازمان بورس و اوراق بهادار (میان‌مدت - بانک مرکزی، وزارت امور اقتصادی و دارایی).

چالش ۲: رفتار هیجانی بازار سرمایه و تضییع حقوق سهامداران خرد

عامل ۱: تمرکز نظام حکمرانی شرکتی بر حقوق سهامداران عمده در مقایسه با سهامداران خرد

راهبرد ۱: تقویت جایگاه سهامداران خرد در نظام حکمرانی شرکتی

اهم اقدامات:

۱. محدودسازی عضویت در هیئت‌مدیره شرکت‌ها صرفاً به اشخاص حقیقی و ممنوعیت حضور نمایندگان سهامداران حقوقی در هیئت‌مدیره و ارزیابی صلاحیت و معرفی اعضای مستقل هیئت‌مدیره به مجمع سهامداران، با پیشنهاد اصلاح قانون تجارت (بلندمدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

۲. ایجاد سازوکاری برای ارائه پیشنهاد سهامداران خرد جهت طرح در هیئت‌مدیره و مجامع شرکت‌ها (کوتاه‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی).
۳. افزایش شفافیت معاملات با اشخاص وابسته، بر اساس ماده ۱۲۹ قانون تجارت، از طریق اقداماتی نظیر افشای جزئیات موضوع معامله، قیمت معامله، فرایند تعیین قیمت، دلایل عدم انجام معامله با اشخاص غیروابسته و گزارش کارشناسی در خصوص قیمت‌گذاری دارایی مذکور (میان‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری).
۴. تشکیل کانون سهامداران حقیقی جهت نظارت هرچه بیشتر بر عملکرد شرکت‌های سرمایه‌پذیر (میان‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی).

راهبرد ۲: پُر هزینه کردن ایجاد ساختارهای سهامداری هرمی، چندلایه و تودرتو

اهم اقدامات:

۱. سلب حق رأی صندوق‌های بازارگردانی و سهام تحت تملک مستقیم یا غیرمستقیم شرکت‌های فرعی و وابسته، با پیشنهاد اصلاح قانون تجارت، و عدم تأیید صلاحیت نمایندگان منتخب شرکت‌های فرعی و وابسته توسط سازمان بورس و اوراق بهادار (بلندمدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).
۲. شناسایی لایه‌های سهامداری و مشخص کردن ذی‌نفعان واحد هلدینگ‌ها (کوتاه‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری).

عامل ۲: رواج دست‌کاری قیمتی و معاملات مبتنی بر اطلاعات نهانی در بازار

راهبرد ۱: توسعه روش‌های شناسایی دست‌کاری قیمتی و معاملات مبتنی بر اطلاعات نهانی

اهم اقدامات:

۱. خرید یا توسعه ابزارها و فرایندهای فناوری‌های نوین، نظیر هوش مصنوعی و یادگیری ماشین، برای شناسایی موارد مشکوک به دست‌کاری قیمتی و معاملات مبتنی بر اطلاعات نهانی (میان‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری).
۲. رسیدگی فوری و دقیق به گزارش‌های مردمی ارسالی به درگاه گزارش‌دهی مردمی در خصوص بازار سرمایه، نظیر دست‌کاری قیمتی و معاملات مبتنی بر اطلاعات نهانی (میان‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری).

راهبرد ۲: تقویت زیرساخت‌های اطلاعاتی و روبه‌های ثبت، نگهداری و طبقه‌بندی اطلاعات در

شرکت‌های بورسی و نهادهای مالی

اهم اقدامات:

۱. الزام شرکت‌های بورسی و نهادهای مالی بازار سرمایه به ثبت و نگهداری اطلاعات ارتباطات بورسی (کوتاه‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری).
۲. الزام شرکت‌های بورسی و نهادهای مالی بازار سرمایه به انتصاب مدیر تطبیق، به‌منظور شناساندن الزامات قانونی افشای اطلاعات به مدیران و کارکنان شرکت، طبقه‌بندی سطح دسترسی کارکنان

شرکت به اطلاعات و اطمینان از تنظیم فرایندهای داخلی شرکت بر اساس الزامات قانونی (میان مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری).

راهبرد ۳: تشدید تبعات دست کاری قیمتی و معاملات مبتنی بر اطلاعات نهانی

اهم اقدامات:

۱. افزایش شفافیت معاملات اشخاص دارای دسترسی به اطلاعات نهانی با اقداماتی نظیر رفع منع معامله و افشای معاملات مدیران و اعضای هیئت مدیره شرکت های بورسی، نهادهای مالی بازار سرمایه، سازمان بورس و اوراق بهادار و شرکت های بورس و فرابورس، شامل کد بورسی شخصی و کلیه کدهای بورسی معامله کننده به نفع آنها (میان مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری).
۲. تشدید مجازات های مربوط به دست کاری قیمتی و معاملات مبتنی بر اطلاعات نهانی و الزام به پرداخت خسارت سهامداران زیان دیده از دست کاری قیمتی، با پیشنهاد قوانین لازم (بلندمدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

عامل ۳: ورود توده وار و هیجانی سرمایه گذاران خرد به بازار

راهبرد ۱: تقویت زیرساخت های سرمایه گذاری غیرمستقیم مردم

اهم اقدامات:

۱. توسعه صندوق های سرمایه گذاری مشترک با اقداماتی نظیر تسهیل اعطای مجوز تأسیس صندوق به نهادهای مالی، حذف سقف تعداد واحد از صندوق ها و توسعه صندوق های تخصصی (میان مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی).
۲. رقابتی کردن کارمزد صدور و ابطال واحدهای صندوق های سرمایه گذاری مشترک و کاهش کارمزد معاملات صندوق ها (کوتاه مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی).
۳. توسعه ابزارها و نهادهای رتبه بندی و ارزیابی عملکرد و ساماندهی نحوه گزارش گیری عملکرد صندوق های سرمایه گذاری مشترک (میان مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی).

راهبرد ۲: توسعه ابزارهای مدیریت ریسک برای پوشش زیان سرمایه گذاران خرد، در صورت

سقوط بازار

اهم اقدامات:

۱. تقویت ابزارهای تنوع بخشی به سبد سرمایه گذاری نظیر صندوق های شاخصی، با اقداماتی مانند تسهیل اعطای مجوز این صندوق ها به نهادهای مالی و کاهش کارمزد آنها (میان مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی).
۲. طراحی ابزارهای مشتقه مدیریت ریسک با تمرکز بر ابزارهای پوشش ریسک سقوط شاخص و الزام سرمایه گذاران خرد به خرید این ابزارها برای مدت مشخصی پس از شروع به فعالیت در بازار (میان مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی).

۳. کاهش ریسک سرمایه‌گذاران خُرد با طراحی ابزارهای بیمه- بورس، جهت استفاده از ظرفیت شرکت‌های بیمه در بازار سرمایه (میان‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی).
۴. فراهم‌نمودن امکان تضمین اصل سرمایه در صندوق‌های سرمایه‌گذاری مشترک برای سرمایه‌گذاران بلندمدت در صندوق با تدوین الزامات کفایت سرمایه توسط سازمان بورس و اوراق بهادار (میان‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی)

راهبرد ۳: حذف دامنه نوسان قیمت

اهم اقدامات:

۱. افزایش تدریجی دامنه نوسان (میان‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی).

راهبرد ۴: ارتقای سواد مالی سرمایه‌گذاران خُرد و آحاد جامعه

اهم اقدامات:

۱. ارائه آموزش‌های لازم برای ارتقای سواد مالی بویژه آموزش‌های مرتبط با بازار بورس و روش‌های صحیح سرمایه‌گذاری خُرد، از طریق تدوین محتواهای مناسب، اصلاح کتب درسی و به‌کارگیری ابزارهای نوین آموزشی (میان‌مدت - وزارت آموزش و پرورش، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت امور اقتصادی و دارایی).
۲. ترویج مفاهیم، مبانی و قوانین بازار سرمایه با تولید برنامه‌های آموزشی و اطلاع‌رسانی در رسانه ملی و فضای مجازی، با همکاری سازمان صدا و سیما و سایر نهادهای فرهنگی، تبلیغی و رسانه‌ای (میان‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی).
۳. ساماندهی و نظارت بر فعالیت مؤسسات آموزشی مرتبط با بازار سرمایه و انتشار فهرست مؤسسات مورد تأیید سازمان بورس و اوراق بهادار، به‌منظور مبارزه با تبلیغات غیرواقعی و اغواکننده در مورد بازار سهام (میان‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی).

مبحث دوم – نظام بانکی

نشانگرهای وضعیت مطلوب

- نشانگرهای بُعد سیاست‌گذاری و تنظیم‌گری:
 ۱. تحقق کامل بانک‌داری اسلامی؛
 ۲. تقویت پول ملی؛
 ۳. کاهش نرخ و نوسانات تورم، مهار و پیش‌بینی‌پذیری رشد نقدینگی؛
 ۴. کاهش نسبت بدهی بانک‌ها به بانک مرکزی از پایه پولی.
- نشانگرهای بُعد تأمین مالی مستمر و فراگیر تولیدکنندگان و خانوارها:
 ۱. افزایش نقش تعهدات، تنوع شیوه‌های تأمین مالی و تسهیل دسترسی برای تولیدکنندگان و خانوارها؛
 ۲. افزایش سهم تولیدکننده‌های فعال جامانده از شبکه بانکی از کل تعهدات و تسهیلات؛
 ۳. افزایش سهم خانوارها از کل تعهدات و تسهیلات برای تأمین مالی تقاضاهای مصرفی و سرمایه‌گذاری در مسکن و سرمایه انسانی؛
 ۴. توقف تسهیلات‌دهی مبتنی بر رابطه، و رعایت ضوابط در تسهیلات‌دهی به اشخاص مرتبط و ذی‌نفعان واحد؛
 ۵. توسعه متوازن ارائه محصولات و خدمات بانکی در گستره جغرافیایی کشور.
- نشانگرهای بُعد سلامت بانکی:
 ۱. افزایش نسبت کفایت سرمایه (محدودکردن سرمایه‌گذاری بانک‌ها در دارایی‌های پُرخطر نظیر تسهیلات با ریسک بالای نکول، املاک و مستغلات و سهام در کنار سالم‌سازی ترازنامه و افزایش نقش سهام‌داران در تأمین مالی بانک‌ها)؛
 ۲. کاهش نسبت خالص مطالبات غیرجاری به کل تسهیلات؛
 ۳. کاهش سهم بدهی‌های بازارناپذیر دولت از دارایی بانک‌ها؛
 ۴. کاهش دارایی‌های منجمد در ترازنامه بانک‌ها؛
 ۵. افزایش نسبت پوشش نقدینگی؛
 ۶. سودآوردن عملیات بانکی؛
 ۷. کاهش موارد مشکوک به پول‌شویی همراه با افزایش تدابیر پیشگیرانه مقتضی و مجازات موارد پول‌شویی.

چرخش‌های تحول آفرین

- از بانک مرکزی جبران‌کننده ناترازی دولت و بانک‌ها به بانک مرکزی مقتدر، شفاف و پاسخ‌گو؛
- از لنگر اسمی نرخ ارز به لنگر اسمی تورم هدف‌گذاری شده؛
- از تمرکز صرف بر میزان تسهیلات و وام‌دهی مبتنی بر رابطه به تأمین مالی مستمر، فراگیر و باثبات تولیدکنندگان و خانوارها؛
- از نظام بانکی ناپایدارکننده بازارهای مالی، اقتصاد و تأمین مالی بخش‌های غیرمولد به نظام بانکی در خدمت تأمین مالی تولید و طرح‌های توسعه‌ای؛
- از نظارت شخص محور، مبتنی بر کمیت و پسینی به نظارت کلان، قاعده محور، مبتنی بر کیفیت و پیشینی؛
- از بانک‌داری مرسوم به بانک‌داری مبتنی بر فناوری‌های نوین و دیجیتال.

چالش ۱: تورم بالا، فزاینده، پرنوسان و مزمن

عامل ۱: ضعف چارچوب سیاست‌گذاری پولی

راهبرد ۱: تثبیت و تقویت بانک مرکزی به عنوان مقام سیاست‌گذاری پولی مقتدر، شفاف و

پاسخ‌گو

اهم اقدامات:

۱. بازتعریف ساختار، ارکان و وظایف بانک مرکزی به منظور حذف تعارض منافع حاکم بر اعضای شورای پول و اعتبار، افزایش شفافیت و اجرای اصول حکمرانی صحیح در بانک مرکزی و همچنین استقرار رفتار مبتنی بر قاعده در پوشش ناترازی‌های مالی دولت و شبکه بانکی و نیز تعیین اولویت برای اهداف بانک مرکزی از طریق پیشنهاد اصلاح قانون پولی و بانکی (بلندمدت - بانک مرکزی، معاونت اقتصادی ریاست جمهوری، وزارت امور اقتصادی و دارایی، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

راهبرد ۲: اصلاح چارچوب و اعمال سیاست‌گذاری پولی^۱

اهم اقدامات:

۱. اجرای سیاست پولی فعالانه و افزایش اعتبار عمومی بانک مرکزی، از طریق تدوین برنامه عملیاتی کنترل تورم در میان‌مدت در جهت پیش‌بینی‌پذیر کردن تورم متناسب با اولویت‌های تعیین‌شده برای بانک مرکزی، به منظور تثبیت لنگر اسمی ریالی کشور، اتخاذ سیاست‌های ارتباطی مناسب توسط بانک مرکزی و انتخاب دالان سیاستی برای لنگرهای اسمی مقطعی (کوتاه‌مدت - بانک مرکزی، معاونت اقتصادی ریاست جمهوری).

(۱) ر ک: مبحث «ارز و تجارت خارجی» در سند تحول.

۲. تأمین مالی قاعده‌مند و باوثیقه بانک‌ها از بانک مرکزی با تقویت حضور بانک مرکزی در بازار بین‌بانکی، وثیقه‌دار کردن اضافه برداشت از بانک مرکزی و تعیین سقف نرخ رشد ترازنامه بانک‌ها در دوران تورم فزاینده (کوتاه‌مدت - بانک مرکزی، وزارت امور اقتصادی و دارایی).

عامل ۲: تأمین مالی مستقیم و غیرمستقیم هزینه‌های بودجه‌ای و فرابودجه‌ای دولت از بانک مرکزی

راهبرد ۱: کاهش کسری بودجه مزمن^۱

**راهبرد ۲: ممانعت از تحمیل تأمین مالی هزینه‌های دولت به بانک مرکزی
اهم اقدامات:**

۱. ممنوعیت الزام بانک مرکزی به خرید ارزهای دولت از طریق تغییر نقش بانک مرکزی از خریدار ارزهای دولت به عاملیت فروش این ارزها در بازار با پیشنهاد اصلاح قانون پولی و بانکی (بلندمدت - بانک مرکزی، وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).
۲. تکلیف دولت به انتشار اوراق بهادار درون‌سالی برای مدیریت جریان نقد هم‌زمان با کاهش تدریجی دریافت تنخواه دولت از بانک مرکزی (بلندمدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، بانک مرکزی).
۳. تأسیس صندوق‌های مشترک سرمایه‌گذاری در اوراق مالی کوتاه‌مدت (کوتاه‌مدت - بانک مرکزی، وزارت امور اقتصادی و دارایی).
۴. ممنوعیت ریالی کردن ارزهای خارج از دسترس بانک مرکزی (کوتاه‌مدت - بانک مرکزی).

**راهبرد ۳: قاعده‌مند کردن تأمین مالی بخش عمومی از شبکه بانکی
اهم اقدامات:**

۱. ممنوعیت تأمین مالی دولت از بانک‌ها به‌جز در قالب اوراق بازارپذیر و اعمال ضابطه‌های مربوط با اشخاص مرتبط و ذی‌نفعان واحد برای شفاف‌سازی و مهار تأمین مالی نهادهای بخش عمومی و شرکت‌های دولتی از شبکه بانکی (میان‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، بانک مرکزی).
۲. فعال کردن سامانه تعهدات دولت و ثبت تمامی تسهیلات اعطایی به دستور یا پشتوانه ضمانت دولت در آن و منوط کردن پذیرش تعهدات به ثبت در سامانه (کوتاه‌مدت - سازمان برنامه و بودجه، بانک مرکزی).

چالش ۲: دسترسی محدود تولیدکنندگان و خانوارها به تسهیلات و

تعهدات و تأمین مالی نامناسب طرح‌های توسعه‌ای

عامل ۱: محدودیت منابع مالی برای تأمین مالی و ناکارایی تخصیص منابع

راهبرد ۱: هدایت اعتبار به سمت تولیدکنندگان و خانوارها

اهم اقدامات:

۱. تقویت قدرت نظارت بانک مرکزی جهت الزام به رعایت نسبت‌های احتیاطی خرد و کلان نظیر نسبت‌های کفایت سرمایه، پوشش نقدینگی، نسبت منابع پایا و نسبت خالص مطالبات غیرجاری در یکایک بانک‌ها و شبکه بانکی، جهت تضمین امنیت و هدایت اعتبار به سمت شایسته‌ترین متقاضیان تسهیلات و نیز تعبیه سازوکارهای قانونی تنبیه و تشویق نهادهای مالی از طریق استفاده از ظرفیت‌های قانونی موجود و در موارد موردنیاز با پیشنهاد اصلاح قانون پولی و بانکی (بلندمدت - بانک مرکزی، معاونت حقوقی ریاست جمهوری، معاونت اقتصادی ریاست جمهوری، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری).

راهبرد ۲: دسترسی مستمر و فراگیر تولیدکننده‌ها و خانوارها به محصولات و خدمات بانکی

اهم اقدامات:

۱. تکلیف بانک مرکزی به پیگیری تضمین دسترسی آحاد اقتصادی به تأمین مالی مناسب (فراگیری مالی) (کوتاه‌مدت - بانک مرکزی، معاونت اقتصادی ریاست جمهوری).
۲. کاهش تمرکز تسهیلات در تکلیف بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی برای مدیریت ریسک و افزایش بهره‌مندی خانوارها و تولیدکنندگان از شبکه بانکی (میان‌مدت - بانک مرکزی).
۳. توسعه استفاده از خط اعتباری برای بنگاه‌ها و کارت اعتباری برای خانوارها از طریق اعتبارسنجی و طراحی مشوق‌های مناسب برای بانک‌ها به منظور افزایش دسترسی و فراگیری مالی و کاهش محدودیت مالی بخش واقعی (کوتاه‌مدت - بانک مرکزی، معاونت اقتصادی ریاست جمهوری).
۴. توسعه نهادهای مالی با رعایت اصول نظارتی جهت تسهیلات‌دهی خرد بویژه در مناطق محروم (میان‌مدت - بانک مرکزی، وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی).

عامل ۲: استفاده اندک از ظرفیت تعهدات (اقلام زیر خط ترازنامه بانک‌ها)

راهبرد ۱: توسعه ابزارهای زیر خط ترازنامه بانک‌ها

اهم اقدامات:

۱. افزایش نقش تعهدات در تأمین مالی تولید از طریق توسعه و تنوع‌بخشی به ابزارهای زیرخط، فراهم‌آوری زیرساخت‌های فنی و اطلاعاتی لازم و قاعده‌گذاری برای این اقلام، به منظور تسهیل تأمین مالی امن (کوتاه‌مدت - بانک مرکزی، وزارت امور اقتصادی و دارایی).

راهبرد ۲: توسعه تأمین مالی زنجیره تولید

اهم اقدامات:

۱. توسعه روش‌های تأمین مالی زنجیره‌ای با قاعده‌گذاری و تنظیم‌گری این حیطه و تسهیل در استفاده از ابزارها و نوآوری‌های مالی مرتبط (کوتاه‌مدت - بانک مرکزی، وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی).
۲. توسعه زیرساخت‌های فنی و اطلاعاتی برای شناخت زنجیره‌ها، اعتبارسنجی اعضای زنجیره، ضمانت، طراحی فرایندهای تشویقی از جنس تعدیل میزان وثایق و سقف‌های دریافت تسهیلات متناسب با توسعه نقش تأمین مالی زنجیره‌ای، پیشبرد فرایندهای مرتبط با احراز هویت دیجیتالی ذی‌نفعان و صورت‌حساب الکترونیکی، توسعه ابزارهای پرداخت مناسب جهت همگام سازی جریان فیزیکی و جریان مالی زنجیره تأمین، فراهم کردن امکان انتقال مطمئن صورت‌حساب الکترونیک میان ذی‌نفعان و تأمین مالی کنندگان با تأکید بر توجه به بنگاه‌های کوچک و متوسط، به‌عنوان مهم‌ترین منتفع‌شوندگان این ابزار و لحاظ محدودیت‌های این بنگاه‌ها بویژه در حوزه تأمین وثایق و شناخت ابزارهای تأمین مالی (کوتاه‌مدت - بانک مرکزی، وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی).
۳. آموزش و تشویق بانک‌ها و فراهم‌کنندگان سکو (پلتفرم) برای مشارکت در فرایند تأمین مالی زنجیره تولید (کوتاه‌مدت - بانک مرکزی).

عامل ۳: فقدان زیرساخت و برنامه تأمین مالی توسعه

راهبرد ۱: نهادسازی برای هدایت اعتبارات توسعه‌ای

اهم اقدامات:

۱. تدوین برنامه و سازوکارهای تأمین مالی توسعه کشور جهت تعیین فرایندهای انتخاب طرح‌های توسعه‌ای با اولویت طرح‌های بخش‌های پیشران مندرج در سند تحول، و تخصیص منابع مالی کشور به این طرح‌ها (کوتاه‌مدت - سازمان برنامه و بودجه، معاونت اقتصادی ریاست جمهوری، بانک مرکزی).
۲. بازتعریف نقش بانک‌های تخصصی موجود در تأمین مالی توسعه و تأسیس بانک توسعه‌ای به‌منظور هدایت اعتبار به طرح‌های بزرگ توسعه‌ای کشور و تعریف رابطه این بانک با صندوق توسعه ملی و بودجه عمرانی دولت و تدوین فرایندهای موردنیاز، از جمله فرایندهای تصویب و نظارت بر طرح‌ها از نظر فنی، مالی و اثربخشی توسعه‌ای، فرایندهای ارزیابی متناسب با اصول شفافیت، حاکمیت شرکتی، کنترل‌های داخلی و بیرونی و عدم تعارض منافع و فرایندهای تخصیص منابع بانک توسعه‌ای برای انتخاب پروژه‌های کلانی که یا به‌صورت اولیه یا با احتساب یارانه سود پرداختی توسط دولت بازده اقتصادی مثبت دارند، با استفاده از ظرفیت‌های قانونی موجود و در موارد موردنیاز با پیشنهاد قوانین لازم (میان‌مدت - سازمان برنامه و بودجه، معاونت اقتصادی ریاست جمهوری، بانک مرکزی، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

۳. تجهیز منابع در بانک توسعه‌ای پس از ایجاد واحدهای خزانه‌داری و مدیریت ریسک، تنظیم فرایندها و مقررات تأمین مالی برای بانک توسعه‌ای و طرح‌های توسعه‌ای از طریق انتشار اوراق مالی اسلامی، تدوین فرایندهای مشارکت داوطلبانه بانک‌ها، نهادهای مالی، بازار سرمایه و سایر سرمایه‌گذاران جهت تضمین بانک‌پذیر بودن طرح‌ها و تدوین فرایندهای تشویق این نهادها به مشارکت (میان‌مدت - سازمان برنامه و بودجه، معاونت اقتصادی ریاست جمهوری، بانک مرکزی، وزارت امور اقتصادی و دارایی).

۴. طراحی و ایجاد صندوق‌های توسعه‌ای با مشارکت داوطلبانه مردم، بخش خصوصی و بانک‌ها برای اهرم کردن منابع مالی دولت با پوشش اهداف یا مناطق جغرافیایی ویژه (بلندمدت - بانک مرکزی، سازمان برنامه و بودجه، معاونت اقتصادی ریاست جمهوری، وزارت امور اقتصادی و دارایی).

عامل ۴: توسعه نیافتگی زیرساخت‌ها و نهادهای پشتیبان اعتباردهی به بخش واقعی

راهبرد ۱: تقویت جایگاه رتبه‌بندی شرکت‌ها و اعتبارسنجی مبتنی بر تاریخچه اعتباری

اشخاص

اهم اقدامات:

۱. توسعه خدمات اعتبارسنجی با اتصال سامانه‌های مربوط و پایگاه‌های اطلاعاتی کشور نظیر مالیات، گمرک و بیمه و ایجاد بانک جامع شناسایی مشتریان و الزام و نظارت بر استفاده از نتایج اعتبارسنجی در فرایندهای مدیریت ریسک بانک‌ها و منع تسهیلات‌دهی به متقاضیان با نمره یا رتبه اعتباری پایین (کوتاه‌مدت - بانک مرکزی، وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی).

۲. تقویت نظام رتبه‌بندی اعتباری شرکت‌ها برای کاهش ریسک اعتباری شبکه بانکی کشور با تعمیق بازار بدهی و پیشنهاد اصلاح قوانین بازار سرمایه و الزام و نظارت بر استفاده از نتایج رتبه‌بندی اعتباری و سامانه‌های رتبه‌بندی اعتباری داخلی بانک‌ها در فرایندهای مدیریت ریسک (میان‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، بانک مرکزی، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

عامل ۵: توسعه نیافتگی بخش مالی غیربانکی در تأمین مالی تولید

راهبرد ۱: توسعه نهادهای مالی غیربانکی و ابزارهای مالی^۱

(۱) ر.ک: مبحث «بازار سرمایه» در سند تحول.

چالش ۳: بی‌ثباتی مالی و استمرار ناکارایی و زیان‌دهی عملیات بانکی

عامل ۱: ضعف تنظیم‌گری و نظارت بانک مرکزی

راهبرد ۱: تبدیل بانک مرکزی به مقام تنظیم‌گر و ناظر مقتدر، شفاف و پاسخ‌گو

اهم اقدامات:

۱. تقویت ظرفیت بانک مرکزی در حیطه نظارت و سیاست‌گذاری با تفکیک مجموعه‌های مسؤول به‌منظور فراهم‌آوردن الزامات تقویت نقش نظارتی بانک مرکزی در سه بُعد تنظیم‌گری، نظارت و اعمال تصمیم‌های صریح و قاعده‌مند مدیران و کارشناسان مستقل و فاقد تعارض منافع، و بستن درهای گردان بین بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی و بانک مرکزی با استفاده از ظرفیت‌های قانونی موجود و در موارد موردنیاز با پیشنهاد اصلاح قانون پولی و بانکی (بلندمدت - بانک مرکزی، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

۲. برقراری نظام نظارت یکپارچه برای تحت‌پوشش قراردادن بانک، شرکت‌های تابعه بانک و شرکت‌های سهامدار اصلی بانک به‌منظور تکمیل پوشش چتر نظارتی بانک مرکزی (کوتاه‌مدت - بانک مرکزی).

۳. نظارت مستمر بر میزان و شرایط اخذ تسهیلات اشخاص مرتبط و ذی‌نفعان واحد با استقرار کامل سامانه ذی‌نفع واحد و اجرای کامل آیین‌نامه اشخاص مرتبط و همچنین نرخ سود و تراکنش سپرده‌های کلان، شرایط وام‌دهی و خطرپذیری تسهیلات و تعهدات کلان با راه‌اندازی سامانه‌های اطلاعاتی، نظیر دفتر کل مشترک، سپرده‌ها و دارایی‌های ثابت بانک‌ها، و همچنین تکمیل سامانه متمرکز الکترونیکی اطلاعات تسهیلات و تعهدات و اتصال سامانه‌های مذکور به یکدیگر به‌عنوان زیرساخت متمرکز تنظیم‌گری بانک مرکزی، و تجهیز بانک مرکزی به روش‌های نوین نظارتی مبتنی بر فناوری‌های نرم (بلندمدت - بانک مرکزی، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری).

۴. نظارت بر ترکیب دارایی تحصیل‌شده، نظیر اوراق بهادار، تسهیلات، سرمایه‌گذاری‌ها و خرید املاک و مستغلات، و نیز ترکیب تسهیلات اعطایی بانک، شامل تفکیک‌هایی از قبیل بخش اقتصادی دریافت‌کننده، موضوع استفاده، ماندگاری و وثایق از طریق اعمال نسبت‌های احتیاطی خرد و کلان و همچنین نظارت بر فرایندهای مدیریت ریسک (کوتاه‌مدت - بانک مرکزی).

۵. تقویت قواعد نظارتی در حوزه مبارزه با پول‌شویی و تأمین مالی تروریسم از طریق استفاده از ظرفیت‌های قانونی موجود و در موارد موردنیاز با پیشنهاد اصلاح قانون پولی و بانکی، و نیز تکمیل و استقرار سامانه‌های موردنیاز از طریق فعال‌سازی ظرفیت شورای عالی مبارزه با پول‌شویی (بلندمدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، بانک مرکزی، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

۶. ارتقای جایگاه مدیریت ریسک در بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی از طریق الزام به اعمال ضوابط، ایجاد جایگاه سازمانی مستقل برای مدیریت ریسک در این نهادها، نظارت بر فرایندهای مدیریت ریسک بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی و همچنین آموزش شیوه‌های مدیریت ریسک (میان‌مدت - بانک مرکزی، وزارت امور اقتصادی و دارایی).
۷. توسعه گستره نظارت سیستمی بانک مرکزی جهت پوشش نهادهای مالی مرتبط، شامل بانک‌ها، لیزینگ‌ها، صرافی‌ها، صندوق‌های قرض‌الحسنه و تعاونی‌های اعتبار و متناسب‌کردن شدت نظارت با احتمال سرایت ریسک از طریق استفاده از ظرفیت‌های قانونی موجود و پیشنهاد اصلاح قانون پولی و بانکی و قانون مبارزه با پول‌شویی (بلندمدت - بانک مرکزی، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).
۸. دسته‌بندی ادواری بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی بر اساس ارزیابی ریسک از طریق ارزیابی کیفیت دارایی‌ها و تکلیف به تدوین گزارش‌های سیستم‌های هشدار اولیه، آزمون‌های تنش و ارزش در معرض خطر برای بانک‌ها و اعمال رفتار نظارتی متفاوت برای هر دسته با بازتعریف اختیارات و وظایف معاونت نظارت، با پیشنهاد اصلاح قانون پولی و بانکی (بلندمدت - بانک مرکزی، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).
۹. تشکیل هیئت‌های بدوی و تجدیدنظر انتظامی در بانک مرکزی و قطعی و لازم‌الاجرا کردن آرای تجدیدنظر برای تکمیل چرخه نظارت بانکی از طریق پیشنهاد اصلاح قانون پولی و بانکی (بلندمدت - بانک مرکزی، وزارت دادگستری، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

راهبرد ۲: فراهم آوردن الزامات و زیرساخت‌های گزیر

اهم اقدامات:

۱. تعریف رویه‌ها در امور بازسازی، انحلال، ورشکستگی و تصفیه بانک‌ها از طریق پیشنهاد اصلاح قانون عملیات بانکی بدون ربا (بلندمدت - بانک مرکزی، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).
۲. تقویت قدرت فنی و مالی و ارتقای جایگاه صندوق ضمانت سپرده‌ها از صندوق پرداخت موجود به حداقل‌کننده ریسک (کوتاه‌مدت - بانک مرکزی).
۳. تقویت قدرت فنی و قانونی بانک مرکزی از طریق تدقیق اختیارات و تعهدات این نهاد برای اعمال تصمیم‌های کارشناسی در قبال بانک‌ها و مؤسسات اعتباری ناسالم، تعیین نهاد مسؤول مستقل برای طراحی برنامه‌های بازسازی و گزیر نظیر زمینه‌سازی اجرای نجات از درون جهت تبدیل به سهامدار کردن برخی از سپرده‌گذاران کلان، اجرای گزیر بانکی و آموزش سرمایه انسانی متخصص در فرایندهای مرتبط با گزیر با استفاده از ظرفیت‌های قانونی موجود و بازنگری احکام قانونی مرتبط با صندوق ضمانت سپرده‌ها و پیشنهاد اصلاح قانون پولی و بانکی (بلندمدت - بانک مرکزی، وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

راهبرد ۳: سالم سازی ترازنامه و افزایش قدرت تسهیلات دهی امن بانکها

اهم اقدامات:

۱. افزایش کیفیت دارایی بانکها با حل و فصل مطالبات غیرجاری بزرگ، فروش داراییهای مازاد بانکها و اوراق بهادار سازی تدریجی مانده بدهیهای بازارناپذیر دولت به بانکها و ایجاد بازار اوراق رهن ثانویه تسهیلات مسکن فعال (بلندمدت - بانک مرکزی، وزارت امور اقتصادی و دارایی).

۲. الزام به افزایش سرمایه بانکها به منظور افزایش قدرت تسهیلات دهی امن (کوتاهمدت - بانک مرکزی، وزارت امور اقتصادی و دارایی).

۳. افزایش نقدشوندگی داراییهای بانکها با افزایش سهم اوراق بازارپذیر دولت و همچنین افزایش ماندگاری سپردههای بانکها از طریق افزایش سهم اوراق گواهی سپرده از کل سپردهها، ایجاد بازار ثانویه و کاهش محدودیت های انتشار این اوراق (کوتاهمدت - بانک مرکزی).

عامل ۲: ناسازگاری ساختار تعریف شده با اهداف مدنظر برای مؤسسات تحت نظارت بانک مرکزی

راهبرد ۱: نهاد سازی و نوسازی در شبکه بانکی جهت پوشش انواع تقاضای تأمین مالی بخش

واقعی

اهم اقدامات:

۱. تعریف و تفکیک انواع بانکهای فعال در شبکه بانکی در قالب نهادهای تأمین مالی نظیر بانکهای جامع، تجاری، توسعه ای، قرض الحسنه و تخصصی، با پیشنهاد اصلاح قانون پولی و بانکی و قانون عملیات بانکی بدون ربا و همچنین تفکیک حیطه فعالیت بانک و شرکتهای تأمین سرمایه، تعیین قواعد تنظیم گری، نظارت و رتبه بندی مبتنی بر نوع بانک و پیاده سازی برنامه تجدید ساختار بانکهای موجود بر اساس تعاریف استاندارد جدید (بلندمدت - بانک مرکزی، وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

راهبرد ۲: اجرای اصول حاکمیت شرکتی در بانکها

اهم اقدامات:

۱. تکلیف بانکها به افزایش شفافیت و گزارش دهی، تقویت اصول کنترل داخلی و سازگاری، رفع تعارض منافع سهام داران بزرگ و الزام به اجرای اصول حاکمیت شرکتی (کوتاهمدت - بانک مرکزی، وزارت امور اقتصادی و دارایی، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری).

عامل ۳: استمرار سازوکارهای زیان‌ده در بانک‌ها

راهبرد ۱: ایجاد درآمد پایدار و کاهش هزینه فعالیت بانک‌ها

اهم اقدامات:

۱. کاهش هزینه‌های اداری و عملیاتی بانک‌ها از طریق افزایش کارایی و بازآرایی شعب و کمک به توسعه فناوری‌های نوین بانکی و بانک‌داری باز و به‌روزرسانی کارمزدهای بانکی (میان‌مدت - بانک مرکزی).
۲. اصلاح روش طبقه‌بندی دارایی‌ها، ذخیره‌گیری و شناسایی درآمد بانک‌ها جهت تقویت نظارت و مدیریت ریسک (کوتاه‌مدت - بانک مرکزی).
۳. تفکیک قراردادهای سپرده‌داری و سرمایه‌گذاری و ایجاد محدودیت بر پرداخت سود به سپرده‌های دیداری، به‌منظور کاهش هزینه و افزایش ماندگاری سپرده‌ها (کوتاه‌مدت - بانک مرکزی).

عامل ۴: فرایند طولانی و در معرض خطای تعیین تکلیف قراردادهای مالی

راهبرد ۱: تسهیل شرایط وثیقه‌گذاری

اهم اقدامات:

۱. اصلاح سازوکارهای وثیقه‌گذاری در ارائه تسهیلات از طریق توسعه نظامات اعتبارسنجی (میان‌مدت - بانک مرکزی، وزارت امور اقتصادی و دارایی).
۲. افزایش شمول وثایق و کاهش فرایند زمانی تملک وثایق با تکمیل و اعمال قانون جامع حدنگار و توسعه سیستم وثیقه‌گیری امن و هوشمند در زمینه ثبت، ارزش‌گذاری و تملک وثایق از طریق اتصال سامانه‌های وثیقه‌گیری به سامانه ثبت اسناد و املاک کشور با همکاری قوه قضائیه (کوتاه‌مدت - بانک مرکزی، وزارت دادگستری، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات).

راهبرد ۲: افزایش قدرت ایفای قراردادهای مالی

اهم اقدامات:

۱. ایجاد شیوه‌های حل و فصل مطالبات غیرجاری، از جمله رویه‌های خارج از دادگاه، خودکارسازی، کاهش هزینه و افزایش قدرت ایفای قراردادها، با استفاده از فعال کردن ظرفیت اجرای قراردادها به‌صورت هوشمند بر بستر سامانه‌های اطلاعاتی بانک مرکزی (بلندمدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، بانک مرکزی).

راهبرد ۳: تخصیص نمودن فرایندهای رسیدگی قضائی

اهم اقدامات:

۱. پیگیری توسعه شعب تخصصی موضوعات مالی در قوه قضائیه و به‌کارگیری قضات ویژه (میان‌مدت - وزارت دادگستری، بانک مرکزی).

۲. ممانعت از حبس منابع مالی بنگاه‌های ناکارآمد از طریق تسریع فرایندهای تعیین تکلیف بنگاه و تفکیک بنگاه‌های معسر، ورشکسته و فعال، با پیشنهاد اصلاح قانون تجارت (بلندمدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت دادگستری، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).
۳. تعیین رویه‌های تعامل بانک‌ها با بنگاه‌های نکول کرده جهت تعیین تکلیف بازسازی یا تصفیه آن‌ها با همکاری قوه قضائیه (کوتاه‌مدت - بانک مرکزی، وزارت دادگستری).

چالش ۴: ضعف در اعمال کامل بانک‌داری مطابق با احکام شریعت

عامل ۱: ضعف در قاعده‌گذاری شرعی بر عملیات بانکی

راهبرد ۱: قاعده‌گذاری عملیات بانکی

اهم اقدامات:

۱. تقویت ساختار و ارتقای کارکردهای شورای فقهی بانک مرکزی در قاعده‌گذاری و ارزیابی انطباق قوانین و مقررات با شرع و دسته‌بندی بانک‌ها بر این اساس (کوتاه‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، بانک مرکزی).
۲. قاعده‌گذاری نرخ‌های سپرده‌ها و تسهیلات بانکی مبتنی بر نتایج دسته‌بندی بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی و طراحی سازوکاری برای کشف نرخ‌های سود بانکی بر اساس واقعیت‌های اقتصادی (میان‌مدت - بانک مرکزی).

عامل ۲: اجرای صوری برخی عقود بانکی و ضعف سواد بانک‌داری اسلامی و مالی

راهبرد ۱: نظارت صحیح بر قراردادهای و ابزارهای نظام بانکی و تنوع‌بخشی به آن‌ها

اهم اقدامات:

۱. طراحی قراردادهای جدید بانکی بدون تمسک به عقود صوری جهت پاسخ‌گویی به تقاضاهای متنوع مشتریان بانکی و تسهیل تخصیص منابع بانکی بویژه برای بخش‌های تولیدی و بازرگانی (بلندمدت - بانک مرکزی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت اقتصادی ریاست جمهوری).
۲. تمهید سامانه‌های لازم با تقاطع‌گیری اطلاعاتی پایگاه‌های اطلاعاتی کشور جهت اطمینان از مصرف صحیح تسهیلات و عدم صوری‌سازی (میان‌مدت - بانک مرکزی، وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، دستگاه‌های اجرایی مرتبط).
۳. تبادل دانش فنی بانک‌داری اسلامی از طریق ایجاد بستر مناسب جهت استفاده از تجربه سایر کشورها و سازمان‌های بین‌المللی در طراحی ابزارها و روش‌های بانکی، قاعده‌گذاری و نظارت جدید، منطبق با شریعت، و حضور فعال در سازمان‌های بین‌المللی مطرح در این حوزه‌ها، از جمله بانک توسعه اسلامی و هیئت خدمات مالی اسلامی (میان‌مدت - بانک مرکزی).

راهبرد ۲: ارتقای سواد مالی و اقتصادی مردم

اهم اقدامات:

۱. ارائه آموزش‌های لازم برای ارتقای سواد مالی بویژه آموزش‌های مرتبط با خدمات و محصولات نظام بانکی، از طریق تدوین محتواهای مناسب و اصلاح کتب درسی (کوتاه‌مدت - وزارت آموزش و پرورش، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، بانک مرکزی).
۲. آموزش و ترویج امور بانکی برای مردم و سرمایه انسانی شبکه بانکی از طریق رسانه ملی و فضای مجازی با همکاری سازمان صدا و سیما و سایر نهادهای فرهنگی، تبلیغی و رسانه‌ای (کوتاه‌مدت - بانک مرکزی، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی).

چالش ۵: ناپایداری ارتباط بین‌المللی

عامل ۱: عدم تطابق استانداردهای داخلی و بین‌المللی

راهبرد ۱: ارتقای استانداردهای حسابداری، حسابرسی، کنترل داخلی و گزارش‌دهی مالی مؤسسات اعتباری

اهم اقدامات:

۱. اصلاح ضوابط حسابداری بانکی بر اساس متمم نهم استانداردهای بین‌المللی گزارش‌دهی مالی (میان‌مدت - بانک مرکزی، وزارت امور اقتصادی و دارایی).
۲. تعیین مقام ناظر بانکی به‌عنوان مرجع اصلی استانداردهای حسابداری و حسابرسی بانکی (کوتاه‌مدت - بانک مرکزی، وزارت امور اقتصادی و دارایی).

عامل ۲: تحریم‌های بین‌المللی و برخی کشورهای خاص^۱

(۱) ر ک: مبحث «ارز و تجارت خارجی» در سند تحول.

مبحث سوم – بیمه

نشانه‌های وضعیت مطلوب

- افزایش ضریب نفوذ بیمه؛
- افزایش سهم بیمه‌های زندگی؛
- افزایش ظرفیت اتکایی صنعت بیمه؛
- افزایش سهم نگهداری شرکت‌های بیمه؛
- ارتقای نرخ بازدهی سرمایه‌گذاری‌ها؛
- افزایش سرمایه شرکت‌های بیمه.

چرخش‌های تحول آفرین

- از تمرکز بر تعداد اندک رشته‌های بیمه‌ای خاص و محدود به توسعه بیمه تمامی دارایی‌های بیمه‌پذیر؛
- از فرایندهای ارزیابی ریسک تاریخ‌محور به فرایندهای مبتنی بر فناوری اطلاعات؛
- از نظام سنجش عملکرد مبتنی بر سبد دارایی‌ها (پرتفوی) به راهبری ریسک؛
- از برآورد ریسک داخل شرکتی به ارزیابی ریسک توسط مؤسسات تخصصی تحلیل‌گر ریسک؛
- از سبدمحوری (پرتفوی) در شرکت‌های بیمه به عملکردمحوری.

چالش ۱: سهم پایین بخش بیمه از تولید ناخالص داخلی

عامل ۱: تنوع کم و کیفیت پایین محصولات بیمه‌ای

راهبرد ۱: رقابتی کردن بازار خدمات بیمه‌ای

اهم اقدامات:

۱. ثبت‌محور کردن مجوز تأسیس شرکت در بازار خدمات بیمه‌ای و فناوری‌های مدرن بیمه‌ای (میان‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی).
۲. مدت‌دار کردن مجوز فعالیت شرکت‌های بیمه و مشروط کردن تمدید آن به ارزیابی میزان فعالیت و خلق سود و به‌کارگیری فناوری‌های نوین (میان‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی).
۳. افزایش سرمایه شرکت‌های بیمه با اصلاح ضوابط حداقل سرمایه قابل تأسیس یا ادغام شرکت‌های ناتوان در تأمین سرمایه موردنیاز (کوتاه‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی).
۴. اصلاح الگوی قیمت‌گذاری محصولات بیمه‌ای مبتنی بر عرضه و تقاضا و ریسک متناسب با آن، با پیشنهاد قوانین لازم (بلندمدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت اقتصادی ریاست جمهوری، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

۵. رتبه‌بندی و اعتبارسنجی شرکت‌های بیمه‌ای بر اساس عملکرد و به تفکیک انواع محصولات (میان‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی).

عامل ۲: عدم تناسب حق بیمه و میزان ریسک

راہبرد ۱: تسهیل ارزیابی ریسک مشتری توسط شرکت‌های بیمه‌ای

اهم اقدامات:

۱. تسهیل و تسریع جریان تبادل ارتباطات درون صنعت بیمه و سایر دستگاه‌های اجرایی مرتبط در قالب سامانه جامع ارتباطات ذی‌نفعان بیمه (میان‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات).
۲. جایگزین کردن الگوی قیمت‌گذاری محصولات بر اساس نرخ‌های شخصی‌سازی‌شده مبتنی بر میزان استفاده واقعی به‌جای الگوی رایج مبتنی بر ریسک متوسط و تاریخ‌محور (میان‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت اقتصادی ریاست جمهوری).

راہبرد ۲: توسعه سازوکارهای جدید ارزیابی ریسک

اهم اقدامات:

۱. ایجاد نهادهای نوین ارزیابی ریسک به‌عنوان بازوی نهادهای پولی و مالی و توسعه ابزارهای جدید ارزیابی ریسک با پیشنهاد اصلاح قانون تأسیس بیمه مرکزی و بیمه‌گری (بلندمدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).
۲. الزام شرکت‌های بیمه به استفاده از ابزارهای جدید فناورانه و الگوهای نوین تحلیل ریسک روزآمد و ارائه مستندات نرخ‌گذاری در رشته‌های اختیاری (میان‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی).

عامل ۳: محدودیت ظرفیت اتکایی صنعت بیمه کشور

راہبرد ۱: توسعه ارتباطات با بیمه‌گذاران معتبر بین‌المللی

اهم اقدامات:

۱. تسهیل حضور در بازارهای بین‌المللی و بازاریابی مؤثر با همکاری دفاتر محلی و سفارت‌خانه‌ها و تعریف ساختار اتکایی مربوطه جهت ایجاد ظرفیت اتکایی موردنیاز برای رقابت مؤثر با سایر شرکت‌های بیمه و جذب سهم بازار مناسب با استفاده از ظرفیت‌های قانونی موجود و در موارد موردنیاز، پیشنهاد اصلاح قوانین لازم (میان‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت امور خارجه، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).
۲. تسهیل ورود شرکت‌های بیمه‌ای خارجی به بازار بیمه کشور، با پیشنهاد اصلاح قوانین لازم (بلندمدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت امور خارجه، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

۳. ارتقای ظرفیت اتکایی قبولی و واگذاری ریسک به خارج از طریق بازنگری ضوابط تأسیس، اساسنامه و نحوه عملکرد شرکت‌های بیمه اتکایی، با پیشنهاد قوانین لازم (بلندمدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت اقتصادی ریاست جمهوری، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

چالش ۲: ناپایداری مالی بیمه‌ها

عامل ۱: ضعف راهبری، نظارت و تنظیم‌گری بازار خدمات بیمه‌ای

راهبرد ۱: تبدیل بیمه مرکزی به مقام سیاست‌گذار بیمه‌ای ناظر و پاسخ‌گو

اهم اقدامات:

۱. تمرکز بیمه مرکزی بر سیاست‌گذاری و تنظیم‌گری و واگذاری کامل وظایف اجرایی به شرکت‌های بیمه، ممنوعیت بیمه مرکزی از ورود به فعالیت‌های انتفاعی، و به‌روزرسانی سازوکارهای تنظیم‌گری، با پیشنهاد اصلاح قانون تأسیس بیمه مرکزی و بیمه‌گری (بلندمدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت اقتصادی ریاست جمهوری، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

۲. تقویت نظارت و تنظیم‌گری بیمه مرکزی با ایجاد سامانه جامع بیمه‌گری در سطح صنعت و اتصال به سایر پایگاه‌های اطلاعاتی کشور (میان‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات).

راهبرد ۲: سالم‌سازی و شفاف‌سازی ترازنانه و صورت سود و زیان شرکت‌های بیمه

اهم اقدامات:

۱. تمهید استانداردهای اختصاصی صنعت بیمه و تغییر الگوی سودآوری به‌منظور ارتقای نظام گزارش‌دهی مالی محاسباتی (میان‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی).

۲. ایفای مسئولیت سهامداران شرکت‌های بیمه‌ای در شرایط ورشکستگی، در چارچوب قانون مسئولیت تضامنی، با پیشنهاد اصلاح قانون تأسیس بیمه مرکزی و بیمه‌گری (بلندمدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت اقتصادی ریاست جمهوری، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

راهبرد ۳: ارتقای فناوری‌های نوین در صنعت بیمه

اهم اقدامات:

۱. جهت‌دهی به ظرفیت‌های حمایتی و تنظیم‌گرایی دولت از صنعت بیمه در راستای استفاده از فناوری‌ها، الگوها و ساختارهای جدید قراردادهای بیمه‌ای (میان‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، سازمان برنامه و بودجه، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری).

۲. توسعه توانمندی‌های دیجیتال صنعت بیمه و تسهیل فرایندهای اعطای مجوز به شرکت‌های بیمه، نمایندگان و شبکه فروش دیجیتال‌محور (میان‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی).

۳. تعریف چارچوب، ساختار و الگوهای تقویت‌کننده تعاملات بیمه‌ای به‌عنوان یکی از بخش‌های اصلی در پیمان‌های منطقه‌ای، جهت انتقال فناوری، دانش فنی و قواعد جدید فعالیت بیمه‌ای (میان‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت امور خارجه، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری).

۴. تسهیل چرخه صدور و پرداخت خسارت با اتصال به پایگاه‌های اطلاعاتی کشور، در قالب سامانه مبتنی بر تحلیل داده و اعتبارسنجی فرایندهای مرتبط (میان‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، سازمان اداری و استخدامی، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات).

عامل ۲: تعارض منافع در عزل و نصب اعضای هیئت‌مدیره و هیئت عامل شرکت‌های بیمه‌ای راهبرد ۱: اصلاح نظام ارزیابی عملکرد و رتبه‌بندی مدیران شرکت‌های بیمه‌ای اهم اقدامات:

۱. اصلاح الگوی ارزیابی مدیران صنعت بیمه بر اساس شاخص‌های کلیدی مربوطه و تعیین سقف موردنیاز برای تصدی هر شغل و به‌روزرسانی مستمر آن (میان‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری، سازمان اداری و استخدامی).
۲. رفع تعارض میان منافع مدیران و سهامداران شرکت‌های بیمه با استقرار نظام حکمرانی شرکتی در صنعت بیمه (میان‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری).

مبحث چهارم – رمزارزش‌ها

نشانگرهای وضعیت مطلوب

- نشانگر بُعد سرمایه‌گذاری، تحقیق و توسعه و تولید علم و فناوری:
 ۱. قرارگرفتن در بین کشورهای برتر منطقه در میزان جذب سرمایه‌گذاری خارجی و هزینه تحقیق و توسعه در حوزه کاربردهای فناوری‌های دفتر کل توزیع شده.
- نشانگرهای بُعد استخراج:
 ۱. توسعه تولید کالاهای دارای بازدهی بهینه (بر اساس شاخص شدت انرژی) و بالا بردن صادرات برق؛
 ۲. مدیریت مصرف با تأکید بر اجرای سیاست‌های کلی اصلاح الگوی مصرف و ترویج مصرف کالاهای داخلی همراه با برنامه‌ریزی برای ارتقای کیفیت و رقابت پذیری در تولید.
- نشانگرهای بُعد بازار داخلی و مبادله و معامله:
 ۱. شفاف‌سازی، سالم‌سازی و جلوگیری از اقدامات و زمینه‌های فسادزا در حوزه‌های پولی، تجاری و ارزی؛
 ۲. حفظ و صیانت از ارزش پول ملی؛
 ۳. افزایش سهم بازار مشاهده‌پذیر و قاعده‌پذیر در نگهداری، مبادله و معاملات رمزارزش‌ها.
- نشانگر بُعد بازار بین‌المللی و مبادلات خارجی (صادرات و واردات):
 ۱. ارتقای سطح تسویه و تضمین در حوزه تجارت و مبادلات بین‌المللی بر پایه نوآوری و کاربردهای فناوری‌های دفتر کل توزیع شده.

چرخش‌های تحول آفرین

- از نظام حکمرانی تهدیدمحور، منفعلانه، دستوری، سلبی و مجوزمحورانه رمزارزش‌ها به نظام حکمرانی فرصت‌محور، فعالانه و ایجابی با رویکرد مدیریت مخاطرات و روش‌های نوین تنظیم‌گری؛
- از تمرکز صرف بر صنعت استخراج رمزارزش‌ها به توجه جامع تمامی ابعاد فناوری زنجیره بلوکی؛
- از خدمات مبتنی بر پایگاه‌های استنادپذیر متمرکز به خدمات توزیع‌شده مبتنی بر دفتر کل توزیع‌شده.

چالش ۱: ضعف در مدیریت کلان رمزارزش‌ها

عامل ۱: ساختار ناکارآمد حکمرانی در مواجهه فعالانه با رمزارزش‌ها و فناوری دفاتر کل توزیع شده
راهبرد ۱: فرماندهی قرارگاهی منسجم، منظم و فعال با تقسیم بهینه وظایف بین وزارتخانه‌ها و نهادها
اهم اقدامات:

۱. تشکیل ستاد ملی رمزارزش‌ها با مأموریت شناخت، تبیین، سیاست‌گذاری، تقسیم وظایف بین وزارتخانه‌ها و دستگاه‌های مربوطه و نظارت بر حسن اجرای وظایف محوله و فعال‌سازی کلیه ظرفیت‌های این حوزه (کوتاه‌مدت - معاونت اقتصادی ریاست جمهوری، بانک مرکزی، وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، وزارت اطلاعات).
۲. طراحی ساختار و سازوکارهای مناسب به‌منظور تمهید زیرساخت‌های حقوقی، نرم‌افزاری و سخت‌افزاری لازم برای تحقق سیاست‌های کلان رمزارزش‌ها با تأکید بر استفاده از ظرفیت بخش غیردولتی (میان‌مدت - سازمان اداری و استخدامی، معاونت اقتصادی ریاست جمهوری، وزارت امور اقتصادی و دارایی، بانک مرکزی، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، وزارت اطلاعات).

راهبرد ۲: شناخت، سیاست‌گذاری و خودتنظیم‌گری با تأکید بر محیط آزمون افرابخشی
اهم اقدامات:

۱. تسهیل‌گری فعالیت کسب‌وکارهای نوظهور با رویکرد پذیرش در محیط آزمون مبتنی بر خوداظهاری، احراز هویت مجری، تعیین چارچوب‌ها و مرزهای مقیاس کسب‌وکار، نظارت پسینی و گزارش‌گیری مستمر از فعالیت کسب‌وکارهای ثبت شده رمزارزش‌ها و فناوری دفتر کل توزیع‌شده (میان‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت اقتصادی ریاست جمهوری، وزارت صنعت، معدن و تجارت، بانک مرکزی، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات).

عامل ۲: ضعف رصد، کنترل، نظارت و خودتنظیم‌گری در بازار تولید، نگهداری و تبادل رمزارزش‌ها
راهبرد ۱: ایجاد زیرساخت‌های رصد هوشمند مبتنی بر فناوری‌های تنظیم‌گری
اهم اقدامات:

۱. ارائه خدمات برخط احراز هویت کلیه اشخاص برای بهره‌برداری کسب‌وکارهای حوزه رمزارزش‌ها، اعم از سکوهای تبادل و نگهداری رمزارزش‌ها، با ایجاد زیرساخت‌های فنی یکپارچه و در قالب الگوی مشارکت بخش عمومی - خصوصی (کوتاه‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، بانک مرکزی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، معاونت اقتصادی ریاست جمهوری).

۲. ارائه خدمات برخط ثبت آدرس‌های زنجیره بلوکی و حساب‌های ریالی متناظر با هویت‌های احرازشده اشخاص، اعم از سکوه‌های تبادل و نگهداری رمزارزش‌ها، با ایجاد زیرساخت‌های فنی یکپارچه و در قالب الگوی مشارکت بخش عمومی - خصوصی (کوتاه‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، بانک مرکزی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، معاونت اقتصادی ریاست جمهوری).
۳. تحلیل و رصد داده‌ها و تراکنش‌های زنجیره بلوکی با استفاده از فناوری‌های تنظیم‌گری جهت شناسایی تراکنش‌های مشکوک، تعیین ریسک و گزارش به نهادهای ذی‌ربط با ایجاد زیرساخت‌های فنی یکپارچه و در قالب الگوی مشارکت بخش عمومی - خصوصی (کوتاه‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، بانک مرکزی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، معاونت اقتصادی ریاست جمهوری).
۴. ارائه خدمات برخط نگهداری امانی رمزارزش‌ها در قالب نهادهای قابل اتکا و تضمین‌شده با ایجاد زیرساخت‌های فنی یکپارچه و پیشنهاد قوانین لازم (بلندمدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، بانک مرکزی، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، معاونت اقتصادی ریاست جمهوری، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

چالش ۲: مخاطره بالای سرمایه‌گذاری مردم در بازار رمزارزش‌ها

عامل ۱: انگیزه و هیجان مردم برای فرار از تورم و خرید دارایی‌های غیرریالی خُرد با نقدشوندگی بالا

راهبرد ۱: کارآمدسازی دستگاه‌های اجرایی کشور در حل مسئله تورم^۱

راهبرد ۲: ارتقای سواد مالی و اقتصادی مردم

اهم اقدامات:

۱. تولید برنامه‌های آموزشی و اطلاع‌رسانی برای آموزش بازار خرید و فروش رمزارزش‌ها در رسانه ملی و فضای مجازی با همکاری سازمان صدا و سیما و سایر نهادهای فرهنگی، تبلیغی و رسانه‌ای (میان‌مدت - معاونت اقتصادی ریاست جمهوری، وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی).

(۱) ر ک: مباحث «نظام بانکی» و «بودجه» در سند تحول.

عامل ۲: تنظیم‌گری نامناسب در حوزه سیاست‌های مدیریت دارایی و نگهداری رمزارزش‌ها
راهبرد ۱: توسعه ظرفیت نهادی و ابزارهای بازار سرمایه جهت مدیریت مخاطرات سرمایه‌گذاری در بازار رمزارزش‌ها

اهم اقدامات:

۱. ایجاد صندوق‌های سرمایه‌گذاری قابل معامله رمزارزش در بورس و تأسیس نهاد امین دارایی‌های دیجیتال و شرکت سپرده‌گذاری رمزارزش ذیل آن و فراهم‌نمودن زیرساخت‌های خدمات حضانتی رمزارزشی بورس و توسعه مجموعه‌های خدمات مشاوره سرمایه‌گذاری رمزارزش، با تأکید بر افزایش توان تولید رمزارزش‌ها در کشور و اخذ تدابیر مالیاتی متناسب جهت پاسخ‌گویی به تقاضای روزافزون رمزارزش‌ها، با پیشنهاد قوانین لازم (بلندمدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت اقتصادی ریاست جمهوری، بانک مرکزی، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).
۲. تبدیل دارایی‌های فلزی به دارایی‌های دیجیتالی فلزات گران‌بها و دارایی‌های دولتی و خصوصی و هدایت شرکت‌های دولتی و خصوصی به سمت ایجاد توکن‌های کاربردی برای ارائه کالا و خدمات (میان‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، بانک مرکزی، معاونت اقتصادی ریاست جمهوری).

عامل ۳: ضعف سیاست‌های از حمایت تولید داخلی و صادرات در زیست‌بوم رمزارزش‌ها
راهبرد ۱: حمایت هوشمند از توسعه کسب‌وکارهای مبتنی بر فناوری دفاتر کل توزیع‌شده
اهم اقدامات:

۱. انتشار توکن ریال بر فناوری دفاتر کل توزیع‌شده عمومی به‌منظور توسعه کسب‌وکارهای بلاکچینی مبتنی بر قراردادهای هوشمند در اقتصاد و افزایش کاربردپذیری رم‌پول ملی با پیشنهاد قوانین لازم (بلندمدت - بانک مرکزی، معاونت اقتصادی ریاست جمهوری، وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

چالش ۳: روند افزایشی سهم استخراج پنهان از کل بازار تولید

رمزارزش‌ها در کشور

عامل ۱: فقدان ساختار هوشمند رصد و کنترل الگوی مصرف برق
راهبرد ۱: بازطراحی زیرساخت‌ها و سامانه‌های رصد برخط مصرف برق
اهم اقدامات:

۱. ایجاد سامانه رصد هوشمند، برخط و بلادرنگ مصرف برق در کلیه سطوح تولید، انتقال و توزیع به‌منظور شناسایی مراکز استخراج پنهان (میان‌مدت - وزارت نیرو، وزارت صنعت، معدن و تجارت).

راهبرد ۲: استفاده از ظرفیت‌های مردمی در رصد، کنترل و دیده‌بانی

اهم اقدامات:

۱. رسیدگی فوری و دقیق به گزارش‌های مردمی ارسالی به درگاه گزارش‌دهی مردمی در خصوص محل مزارع و دستگاه‌های غیرمجاز استخراج (میان‌مدت - وزارت نیرو، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری).

عامل ۲: تعرفه‌گذاری نامناسب حامل‌های انرژی و تبعیض در مواجهه با صنعت استخراج رمزارزش‌ها نسبت به سایر صنایع

راهبرد ۱: اصلاح نظام یارانه انرژی^۱ و سیاست‌های ارزی^۲

راهبرد ۲: هدایت و راهبری صنعت استخراج رمزارزش‌ها به سمت توسعه شبکه تولید، انتقال

و توزیع برق

اهم اقدامات:

۱. تسهیل‌گری برای ایجاد مزارع استخراج رمزارزش‌ها بر پایه تأمین برق از منابع انرژی‌های تجدیدپذیر، اعم از انرژی خورشیدی، بادی، آبی، زمین‌گرمایی و زیست‌توده و اتمی جدیدالتأسیس (کوتاه‌مدت - وزارت نیرو، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت امور اقتصادی و دارایی، سازمان انرژی اتمی).
۲. تسهیل‌گری برای ایجاد مزارع استخراج رمزارزش‌ها بر پایه تأمین انرژی از محل افزایش بهره‌وری نظیر تولید برق از گاز مشعل، کاهش تلفات برق تولیدی در شبکه انتقال و توزیع برق، افزایش بهره‌وری تولید برق نیروگاه‌های حرارتی موجود، بهینه‌سازی مصرف انرژی صنایع بزرگ، تولید برق مبتنی بر نصب توربو کمپرسورهای کاهش فشار گاز و افزایش تولید برق ناشی از تبدیل نیروگاه حرارتی به نیروگاه سیکل ترکیبی (میان‌مدت - وزارت نیرو، وزارت نفت، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت امور اقتصادی و دارایی).

(۱) ر ک: مباحث «ساخت داخل» و «فقر و تأمین اجتماعی» در سند تحول.

(۲) ر ک: مبحث «ارز و تجارت خارجی» در سند تحول.

چالش ۴: از دست رفتن فرصت‌ها در بهره‌برداری از ظرفیت‌های راهبردی رمزارزش‌ها در حوزه پرداخت و تبادل داخلی و

بین‌المللی

عامل ۱: رهاسازی و بلا تکلیفی بسترهای تبادل و پرداخت رمزارزش‌ها در داخل کشور
راهبرد ۱: افزایش مشاهده‌پذیری، قاعده‌پذیری و تنظیم‌گری تبادل رمزارزش‌ها در کشور

اهم اقدامات:

۱. تدوین استانداردهای لازم برای تبادل رمزارزش‌ها با تأکید بر شناخت مشتری، قواعد نگهداری، اعتبارسنجی، صیانت مستمر از تراز مثبت ارزی و فهرست کردن رمزارزش‌ها با تأکید بر حذف رمزارزش‌های تحریم‌پذیر برای سکوها و بسترهای تبادل رمزارزش‌ها به یکدیگر و تبادل رمزارزش‌ها به ریال و برعکس با لحاظ قوانین مبارزه با پول‌شویی (کوتاه‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، بانک مرکزی، معاونت اقتصادی ریاست جمهوری).
۲. ممنوعیت تبادل مستقیم رمزارزش‌ها با کالا و خدمات در داخل کشور و تدوین استانداردهای لازم در چارچوب قواعد حاکم بر عقد معاوضه، با رعایت مقررات پیشگیری و مبارزه با پول‌شویی به‌منظور توسعه کسب‌وکارهای نوآورانه، با رعایت اصول تبادل رمزارزش‌ها به ریال و استفاده از ریال در پرداخت و تسویه مبادلات کالا و خدمات در داخل کشور (کوتاه‌مدت - بانک مرکزی، وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت اقتصادی ریاست جمهوری، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات).
۳. رصد، نظارت و کنترل ابزارهای پرداخت و تسویه در معاملات کالا و خدمات داخلی، با ایجاد زیرساخت‌های فنی یکپارچه و پیشنهاد قوانین لازم (بلندمدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، بانک مرکزی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).
۴. افزایش عرضه و تولید رمزارزش‌های استخراج‌شده در بازار داخلی، به‌منظور تأمین نیاز و تقاضای داخلی رمزارزش‌ها، با طراحی سازوکارهای انگیزشی مالیاتی و تهیه زیرساخت‌های فنی مناسب (میان‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت صنعت، معدن و تجارت).

عامل ۲: واردات بی‌رویه و خروج ارز و عدم فعال‌سازی صادرات
راهبرد ۱: حمایت از تولید و صادرات تجهیزات زیست‌بوم رمزارزش‌ها^۱

(۱) ر.ک: مباحث «فناوری و اقتصاد دانش‌بنیان» و «ساخت داخل» در سند تحول.

فصل سوم – نظام مالیه عمومی

مبحث اول – بودجه

نشانه‌های وضعیت مطلوب

- بودجه‌ریزی مبتنی بر عملکرد در دستگاه‌های اجرایی؛
- کاهش مستمر نسبت هزینه‌های فرابودجه‌ای به بودجه عمومی و افزایش شمولیت و شفافیت بودجه؛
- کاهش وابستگی به درآمدهای نفتی؛
- حذف کسری تراز عملیاتی بودجه و زیان شرکت‌های دولتی و افزایش پایداری بدهی دولت و شرکت‌های دولتی؛
- افزایش سهم درآمدهای مالیاتی از منابع دولت؛
- فراگیری (پوشش‌ها) و کارآمدی نظام تأمین اجتماعی و پایداری مالی نظام بازنشستگی؛
- محدود شدن تصدی‌گری دولت و کاهش نقش مدیریتی آن در شرکت‌های با وظایف غیرحاکمیتی و افزایش شفافیت و اصول حاکمیت شرکتی در شرکت‌های با وظایف حاکمیتی.

چرخش‌های تحول‌آفرین

- از نظام بودجه‌ریزی مبتنی بر اقتضائات کوتاه‌مدت به نظام بودجه‌ریزی مبتنی بر قواعد مالی؛
- از عملیات مالی خارج از سقف بودجه به نظام بودجه‌ریزی شفاف با شمولیت حداکثری؛
- از نظام بودجه‌ریزی دستگاه‌محور و افزایشی به نظام بودجه‌ریزی بر مبنای عملکرد و خروجی‌های قابل‌سنجش.

چالش ۱: پشتیبانی ضعیف بودجه از اهداف سیاستی و برنامه‌ای

عامل ۱: بودجه‌ریزی با ابتدای صرف بر هزینه‌های اعلامی دستگاه‌های مجری
راهبرد ۱: اصلاح ساختار بودجه

اهم اقدامات:

۱. تدوین سند بودجه مبتنی بر بودجه‌ریزی میان‌مدت بر اساس آمایش سرزمینی و برقراری تعادل‌های استانی با تأکید بر اجرای قانون استفاده متوازن از امکانات کشور و توزیع عادلانه و رفع تبعیض و ارتقای سطح مناطق کمتر توسعه یافته و تحقق پیشرفت و عدالت (کوتاه‌مدت – سازمان برنامه و بودجه، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

۲. تمهید نظام بودجه‌ریزی مبتنی بر عملکرد با محدود کردن ردیف‌های بودجه به دستگاه‌های سیاست‌گذار و اصلی^۱ در سند بودجه بر اساس خروجی‌های سنجش‌پذیر اولویت‌دار مبتنی بر برنامه‌های مصوب در اسناد بالادستی، نظیر سیاست‌های کلی نظام و برنامه‌های توسعه، و ایجاد نظام انگیزشی برای مسؤول دستگاه سیاست‌گذار جهت مدیریت هزینه‌ها و تحقق اهداف، با پیشنهاد قوانین لازم (بلندمدت - سازمان برنامه و بودجه، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

عامل ۲: ناکارآمدی نظام کنترل و نظارت بودجه

راهبرد ۱: هوشمندسازی نظام بودجه‌ای و شفاف‌سازی و تقویت سازوکارهای کنترلی و نظارتی در فرایند بودجه‌ریزی
اهم اقدامات:

۱. احیای نظام تخصیص بودجه مبتنی بر نظارت بر عملکرد و خروجی برنامه‌های دستگاه‌های اجرایی و انتشار فصلی عملکرد و ارزیابی بودجه ذیل برنامه‌های تعریف‌شده (کوتاه‌مدت - سازمان برنامه و بودجه).
۲. تکمیل نظام یکپارچه و متمرکز اطلاعات و مدیریت مالی دولت با استقرار و اتصال سامانه‌های اطلاعات مالی مبتنی بر برنامه در دستگاه‌ها و مبنا قرار دادن در اجرای بودجه^۲، شفاف‌سازی سقف تعهدات و تضامین دولت و شرکت‌های دولتی در سند بودجه، مدیریت جریان نقدی بودجه، تکمیل پروژه حساب واحد خزانه، انتشار مجموع دریافتی اشخاص از منابع عمومی بالاتر از ۷ برابر حداقل حقوق، اعطای اعتبار به دستگاه اجرایی به جای پول نقد و پرداخت نقدی به ذی‌نفع نهایی پس از کنترل هوشمند عملکرد و اسناد مالی (میان‌مدت - سازمان برنامه و بودجه، وزارت امور اقتصادی و دارایی، سازمان اداری و استخدامی، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری).
۳. اصلاح نظام ذی‌حسابی دستگاه‌های اجرایی و تغییر رویکرد به نظارت بر خروجی‌های دستگاه‌های اجرایی با پیشنهاد قوانین لازم (میان‌مدت - سازمان برنامه و بودجه، وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).
۴. الزام به برآورد بار مالی بلندمدت پیشنهادی سیاستی و لوایح قانونی و مشروط کردن ایجاد هرگونه هزینه مستمر به پیش‌بینی منابع مالی پایدار و تجدید ساختار ترازهای بودجه‌ای مبتنی بر ماهیت منابع و مصارف با پیشنهاد قوانین لازم (میان‌مدت - سازمان برنامه و بودجه، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).
۵. تقویت ضمانت‌های اجرایی الزام نهادهای عمومی غیردولتی، نظیر صندوق‌های بازنشستگی و شهرداری‌ها به انتشار شفاف صورت‌های مالی و بودجه خود، با پیشنهاد قوانین لازم (میان‌مدت - سازمان برنامه و بودجه، وزارت کشور، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

(۱) دستگاه‌هایی که قانون تأسیس مجزا دارند.

(۲) از جمله سامانه مدیریت تعهدات دولت، سامانه تدارکات دولت و سامانه حقوق و مزایای کارکنان دولت.

عامل ۳: غیرمرتبط بودن نظام پرداخت کارکنان با عملکرد^۱

چالش ۲: وابستگی بودجه به درآمدهای نفتی و استفاده نادرست از این درآمدها

عامل ۱: ایجاد تعهدات پایدار هزینه‌ای مبتنی بر درآمدهای ناپایدار نفتی در بودجه راهبرد ۱: اصلاح رابطه مالی درآمدهای نفتی با بودجه دولت، شرکت ملی نفت، صندوق توسعه ملی و نظام یارانه‌ای
اهم اقدامات:

۱. اصلاح رابطه مالی درآمدهای نفت و گاز با شرکت ملی نفت مبتنی بر رویکرد خرید خدمت، با پیشنهاد قوانین لازم (میان‌مدت - سازمان برنامه و بودجه، وزارت نفت، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).
۲. اصلاح رابطه مالی درآمدهای نفت و گاز با نظام یارانه‌ای^۲ با پیشنهاد قوانین لازم (میان‌مدت - سازمان برنامه و بودجه، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).
۳. اختصاص مقدار ریالی ثابت به بودجه طی دوره ۴ ساله (معادل ریالی درآمدهای تحقق‌یافته نفتی در سال مینا) از مانده درآمدهای نفت و گاز (پس از کسر هزینه‌های شرکت ملی نفت و نظام یارانه‌ای) و تجمیع مابقی منابع حاصله در صندوق توسعه ملی با پیشنهاد قوانین و اخذ مجوزهای لازم (بلندمدت - سازمان برنامه و بودجه، بانک مرکزی، وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت اقتصادی ریاست جمهوری، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).
۴. ایجاد نقش ثبات‌سازی ورود درآمدهای نفتی به کشور برای صندوق توسعه ملی و خارج کردن کلان پروژه‌های توسعه‌ای و زیرساختی کشور از بودجه و تأمین مالی آن‌ها از طریق تأسیس بانک توسعه^۳ با مشارکت صندوق توسعه ملی جهت رفع عدم تعادل‌های استانی و توسعه‌ای کشور، با اصلاح اساسنامه صندوق توسعه ملی و اخذ مجوزهای لازم (بلندمدت - سازمان برنامه و بودجه، بانک مرکزی، وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت اقتصادی ریاست جمهوری، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

(۱) ر ک: مبحث «نظام اداری» در سند تحول.

(۲) ر ک: مباحث «ساخت داخل» و «فقر و تأمین اجتماعی» در سند تحول.

(۳) ر ک: مبحث «نظام بانکی» در سند تحول.

چالش ۳: کسری فزاینده بودجه

عامل ۱: پایین بودن درآمدهای دولت

راهبرد ۱: افزایش صادرات نفت و گاز و تکمیل زنجیره‌های ارزش^۱

راهبرد ۲: مولدسازی دارایی‌های دولت

اهم اقدامات:

۱. مولدسازی و درآمدزایی از زمین و مستغلات دولت با انتقال یکجای مالکیت تمام دارایی‌های غیرمنقول دستگاه‌های اجرایی به نام دولت جمهوری اسلامی ایران، اخذ اجاره از دستگاه‌ها بابت تصرف زمین و املاک دولتی و اختصاص بودجه متناسب با ظرفیت دستگاه‌ها برای اجاره‌بها و تعیین وظیفه مولدسازی به وزارت امور اقتصادی و دارایی با مشارکت بخش غیردولتی جهت مولدسازی زمین و املاک مازاد و الزام هر نوع واگذاری صرفاً با مزایده عمومی^۲ از طریق استفاده از ظرفیت‌های قانونی موجود و در موارد موردنیاز، پیشنهاد قوانین لازم (میان‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، سازمان برنامه و بودجه، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

۲. طراحی و ایجاد ساختار و سازوکارهای لازم به منظور انتقال مدیریت کلیه شرکت‌های دولتی و سهام شرکت‌های متعلق به دولت به وزارت امور اقتصادی و دارایی، با رویکرد تمرکز نقش‌های سیاست‌گذاری و تنظیم‌گری شرکت‌ها در وزارت‌خانه‌های متبوع، واگذاری حداکثری نقش‌های تصدی‌گری به بخش غیردولتی^۳ و تجمیع سایر تصدی‌گری‌های ضروری در شرکت‌ها و اصلاح فرایندهای مربوط به مدیریت و مولدسازی دارایی‌های دولت با محوریت نقش‌آفرینی مردم از طریق استفاده از ظرفیت‌های قانونی موجود و در موارد موردنیاز، پیشنهاد قوانین لازم (بلندمدت - سازمان اداری و استخدامی، سازمان برنامه و بودجه، وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

راهبرد ۳: افزایش درآمدهای مالیاتی و کاهش معافیت‌های مالیاتی^۴

(۱) ر ک: مبحث «انرژی» در سند تحول.

(۲) ر ک: مبحث «خصوصی‌سازی» در سند تحول.

(۳) ر ک: مبحث «نظام اداری» در سند تحول.

(۴) ر ک: مبحث «مالیات» در سند تحول.

عامل ۲: افزایش بی‌رویه هزینه‌های دولت در داخل و خارج بودجه

راهبرد ۱: مهار رشد هزینه‌های دولت

اهم اقدامات:

۱. کاهش هزینه‌ها با افزایش بهره‌وری و حذف موازی‌کاری‌ها از طریق اصلاح فرایندها، مقررات و ساختارهای سازمانی (بلندمدت - سازمان اداری و استخدامی، دستگاه‌های اجرایی).
۲. حذف هزینه‌های غیرضرور و محدود کردن کمک‌های دولت در ازای خرید خدمت و محدود کردن میزان رشد سالانه هزینه‌های جاری دولت به تورم هدف‌گذاری شده، محدود کردن میزان کسری تراز عملیاتی سالانه به ۵ درصد منابع عمومی و محدود کردن سقف و رشد تعهدات و تضامین دولت و شرکت‌های دولتی از طریق اعمال قواعد مالی با پیشنهاد قوانین لازم (میان‌مدت - سازمان برنامه و بودجه، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

راهبرد ۲: بهره‌گیری از ظرفیت‌های مردمی و بخش خصوصی در اصلاح ساختار هزینه‌کرد

دولت^۲

اهم اقدامات:

۱. تأمین حداکثری هزینه‌های عمرانی دولت با بهره‌گیری از ظرفیت بخش غیردولتی در تأمین مالی پروژه‌های عمرانی و محدود کردن مشارکت دولت به پرداخت یارانه سود با تسهیل مقررات اجرای انواع قراردادهای مشارکت عمومی - خصوصی و ارائه انواع تضامین مالی به سرمایه‌گذاران برای ایفای تعهدات مشروط و غیرمشروط آتی، با استفاده از ظرفیت قانون بودجه و پیشنهاد قوانین لازم (میان‌مدت - سازمان برنامه و بودجه، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).
۲. توسعه مشارکت مردم با ترویج الگوهای اسلامی مشارکت و تأمین مالی مردمی نظیر وقف و هبه و توسعه روش‌های نوآورانه تأمین مالی مردمی در تولید خدمات عمومی و گسترش فعالیت‌های داوطلبانه از طریق ایجاد عوامل انگیزشی برای دستگاه‌های اجرایی^۳ (میان‌مدت - سازمان برنامه و بودجه، دستگاه‌های اجرایی).

راهبرد ۳: شفاف‌سازی هزینه‌ها و حذف عملیات فرابودجه‌ای

اهم اقدامات:

۱. شفاف‌سازی هزینه‌های بودجه و انتقال تمام عملیات مالی فرابودجه‌ای به داخل بودجه، محدودسازی سقف تعهدات و تضامین دولت و شرکت‌های دولتی با اصلاح سند بودجه و ممنوعیت ایجاد هرگونه بدهی جدید دولت، جز از طریق انتشار اوراق مالی اسلامی، با رعایت قواعد مالی و پیشنهاد قوانین لازم (کوتاه‌مدت - سازمان برنامه و بودجه، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

(۱) ر ک: مبحث «نظام اداری» در سند تحول.

(۲) ر ک: مبحث «نظام اداری» در سند تحول.

(۳) ر ک: مبحث «مشارکت اجتماعی» در سند تحول.

۲. بازپرداخت دیون و بدهی مسجل و حسابرسی شده دولت و شرکت‌های دولتی به اشخاص حقیقی و حقوقی، اعم از بانک‌ها و سازمان تأمین اجتماعی، با استفاده از مازاد درآمدهای صادرات نفت، انتشار اوراق و دیگر انواع دارایی، با پیشنهاد قوانین لازم (کوتاه‌مدت - سازمان برنامه و بودجه، وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

عامل ۳: تحمیل هزینه ناترازی‌های فزاینده منابع و مصارف صندوق‌های بازنشستگی به بودجه

دولت و قواعد ناکارآمد حاکم بر صندوق‌ها

راهبرد ۱: اصلاح ترازننامه صندوق‌های بازنشستگی

اهم اقدامات:

۱. تسویه بدهی فعلی دولت به صندوق‌های بازنشستگی و تعیین تکلیف صندوق‌های فاقد تعادل منابع و مصارف و وابسته به دولت با پیشنهاد قوانین لازم (میان‌مدت - سازمان برنامه و بودجه، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).
۲. اصلاح قواعد تنظیم‌گری صندوق‌ها در ترکیب سبد سرمایه‌گذاری‌ها از بنگاه‌داری به سمت سرمایه‌گذاری‌های تنظیم‌شده (میان‌مدت - وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی).

راهبرد ۲: اصلاح ساختار صندوق‌های بازنشستگی

اهم اقدامات:

۱. تشکیل نهاد تنظیم‌گر مستقل تخصصی برای بیمه‌های اجتماعی با پیشنهاد قوانین لازم^۱ (بلندمدت - سازمان اداری و استخدامی، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

راهبرد ۳: اصلاح قواعد بیمه‌ای صندوق‌های بازنشستگی

اهم اقدامات:

۱. اصلاحات سنج‌های صندوق‌های بازنشستگی مشتمل بر افزایش دوره سنوات خدمت برای تعیین مستمری بازنشستگی و لحاظ تورم، افزایش متوسط سن و سابقه بازنشستگی، محدود کردن فهرست مشاغل سخت و زیان‌آور یا اصلاح قواعد معافیت بیمه‌ای، الزام به رعایت محاسبات بیمه‌گری در صورت تغییر هر قاعده در خصوص صندوق‌های بازنشستگی و استفاده از حق بیمه پرداختی در تمام سنوات بیمه‌پردازی برای محاسبه حقوق بازنشستگی به‌جای دوسال‌شماری، با پیشنهاد قوانین لازم (بلندمدت - وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، سازمان برنامه و بودجه، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

چالش ۴: تداوم مدیریت مستقیم و غیرمستقیم دولت در بنگاه‌ها

عامل ۱: عدم شفافیت و تناسب بین ساختار انگیزشی، مالی و مدیریتی شرکت‌های دولتی با مأموریت‌ها و اهداف

راهبرد ۱: ارتقای شفافیت در مدیریت و عملکرد شرکت‌های دولتی

اهم اقدامات:

۱. اصلاح تدریجی نظام قیمت‌گذاری^۱ شرکت‌های دولتی (میان‌مدت - سازمان برنامه و بودجه،

وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت اقتصادی ریاست جمهوری).

۲. اعمال ساختار حاکمیت شرکتی در نظام مدیریت شرکت‌های دولتی با تدوین شاخص‌های

ارزیابی عملکرد و الگوهای حقوق و دستمزد مدیران اجرایی، تقویت جایگاه ارکان شرکت‌ها با

تفکیک مالک یا مجمع عمومی از مجری یا مدیران ارشد اجرا و نیز از ناظر یا هیئت مدیره،

تقویت جایگاه ناظران مشتمل تغییر ترکیب هیئت‌مدیره‌ها و استقلال آن‌ها از مجریان، تجمع

قوانین و مقررات پراکنده در خصوص نحوه اداره شرکت‌های دولتی و اصلاح رابطه مالی دولت با

شرکت‌های دولتی در خصوص اخذ مالیات، سود ویژه و زیان شرکت‌ها، با استفاده از ظرفیت‌های

قانونی موجود و در موارد موردنیاز، پیشنهاد قوانین لازم (بلندمدت - سازمان اداری و استخدامی،

سازمان برنامه و بودجه، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

۳. تجمع شرکت‌های دولتی با یک حیطه فعالیت در قالب تعداد محدودی شرکت مادر (هلدینگ)،

کاهش حکمرانی سلسله‌مراتبی در شرکت‌های دولتی (شرکت‌های نسل یک، دو و سه) و ایجاد

صرفه‌های حاصل از مقیاس، با پیشنهاد قوانین لازم (بلندمدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی،

سازمان اداری و استخدامی، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

۴. تدوین و انتشار عمومی صورت‌های مالی شرکت‌های دولتی و شرکت‌های نهادهای عمومی

غیردولتی به‌صورت فصلی با رعایت استانداردهای حسابرسی بخش عمومی و انتشار عمومی و

ماهانه تمامی قراردادهای و استخدام‌های صورت‌گرفته و پرداخت‌های بالاتر از ۷ برابر حداقل حقوق

در شرکت‌های دولتی و تعیین تکلیف ماهیت حقوقی شرکت‌های دولتی که صرفاً به استناد

اساسنامه ماهیت شرکتی داشته اما در عمل دولتی هستند، با پیشنهاد قوانین لازم

(میان‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

(۱) ر ک: مبحث «محیط کسب‌وکار» در سند تحول.

راهبرد ۲: تسريع در خروج دولت از بنگاه‌داری^۱

اهم اقدامات:

۱. افزایش سرمایه شرکت‌های دولتی با سلب حق تقدم تا خروج تدریجی مدیریت دولت از شرکت، با پیشنهاد قوانین لازم (بلندمدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).
۲. شفاف‌سازی فرایندهای واگذاری و تسريع در واگذاری با سازوکارهای فروش خرد در بازار بورس اوراق بهادار یا فروش بلوکی با ایجاد امکان انتشار اوراق اجاره سهام برای خریداران و ملاک قراردادن قاعده ذی‌نفع واحد و اجرایی‌شدن ماده ۲ قانون اصلاح مواد ۱، ۶ و ۷ قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم قانون اساسی، ناظر بر رعایت سقف ۴۰ درصدی مجموع سهم از بازار مؤسسات و نهادهای عمومی غیردولتی (میان‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی).
۳. کاهش سهم تولید کالا و خدمات از کل هزینه‌ها در شرکت‌های دولتی (میان‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی).

(۱) ر ک: مبحث «خصوصی‌سازی» در سند تحول.

مبحث دوم – مالیات

نشانگرهای وضعیت مطلوب

- نشانگرهای بُعد سیاست‌گذاری و تنظیم‌گری:
 ۱. افزایش تمرکز مالیاتی بر فعالیتهای اقتصادی بخش غیررسمی و سوداگری‌های اختلال‌زا؛
 ۲. ارتقای حمایت‌ها از خانوارهای با درآمد ناکافی و دارای وضعیت خاص.
- نشانگر بُعد توزیع درآمد و ثروت:
 ۱. سهم بیشتر ثروتمندان در درآمدهای مالیاتی کشور نسبت به دهک‌های پایین درآمدی.
- نشانگرهای بُعد شفاف‌سازی و جلوگیری از فساد:
 ۱. کاهش سهم اقتصاد غیررسمی از تولید ناخالص داخلی؛
 ۲. کاهش فرار مالیاتی.
- نشانگرهای بُعد تأمین هزینه‌های دولت:
 ۱. افزایش درآمدهای مالیاتی؛
 ۲. کاهش معافیت‌های مالیاتی؛
 ۳. افزایش سهم درآمدهای مالیاتی از تولید ناخالص داخلی.

چرخش‌های تحول آفرین

- از تمرکز بر بنگاه‌های بخش رسمی در مالیات‌ستانی به شفاف‌سازی و مالیات‌ستانی از بخش غیررسمی؛
- از مالیات‌ستانی منبع‌محور و ممیزسالار به مالیات‌ستانی مؤدی‌محور و هوشمند مبتنی بر داده.

چالش ۱: آسیب نظام مالیاتی به تولید

عامل ۱: فشار مضاعف به بنگاه‌های بخش رسمی

راهبرد ۱: بازطراحی سهم انواع مختلف مالیات بر درآمدهای وصولی

اهم اقدامات:

۱. کاهش نرخ مالیات بر درآمد شرکت‌ها پس از استقرار مالیات بر مجموع درآمد، با پیشنهاد قوانین لازم (میان‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

۲. ایجاد شناسنامه عملکرد مالیاتی بنگاه‌ها و مبنا قرارگرفتن آن در رتبه اعتباری نظام بانکی و سایر مشوق‌های بخش تولید (میان‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، بانک مرکزی، وزارت صنعت، معدن و تجارت).

عامل ۲: تضاد ماهوی کارکردهای محوله به سازمان امور مالیاتی

راهبرد ۱: تفکیک کارکردهای متعارض نظام مالیاتی و سپردن آن‌ها به بازیگران مستقل^۲

اهم اقدامات:

۱. ایفای نقش سیاست‌گذاری و ارزیابی عملکرد سازمان امور مالیاتی و نهادهای مرتبط با مالیه عمومی دولت با تشکیل شورای عالی سیاست‌گذاری مالیه عمومی و پیشنهاد قوانین لازم (میان‌مدت - سازمان اداری و استخدامی، وزارت امور اقتصادی و دارایی، سازمان برنامه و بودجه، معاونت اقتصادی ریاست جمهوری، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

چالش ۲: ساختار معیوب نظام وصول و توزیع درآمدهای مالیاتی

عامل ۱: نظام انگیزشی معیوب سازمان امور مالیاتی در مالیات‌ستانی

راهبرد ۱: اصلاح سازوکارهای انگیزشی سازمان امور مالیاتی در مالیات‌ستانی

اهم اقدامات:

۱. ارزیابی عملکرد نظام مالیاتی با استفاده از شاخص‌های مناسب مبتنی بر میزان وصولی‌های مالیاتی، هوشمندسازی مالیات‌ستانی و رضایت مؤدیان، با پیشنهاد اصلاح ماده ۲۱۷ قانون مالیات‌های مستقیم (میان‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت اقتصادی ریاست جمهوری، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

عامل ۲: خلط میان مالیات‌های ملی و محلی

راهبرد ۱: بازطراحی انواع مختلف مالیات‌ها از منظر ملی یا محلی بودن

اهم اقدامات:

۱. تعیین ضوابط و چارچوب‌های اخذ عوارض شهرداری‌ها از طریق شوراهای اسلامی شهر و روستا و ممنوعیت وضع هرگونه عوارض جدید خارج از ضوابط یادشده توسط شوراهای اسلامی شهر، با پیشنهاد قوانین لازم (میان‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت کشور، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

۲. سپردن اخذ مالیات املاک و مستغلات و مالیات بر خانه‌های خالی به شهرداری‌ها و سهم‌نمودن آن‌ها در بخشی از درآمدها با پیشنهاد اصلاح مواد فصل دوم و سوم از باب دوم قانون مالیات‌های

(۱) ر ک: مبحث «مسکن و شهرسازی» در سند تحول.

(۲) ر ک: مبحث «محیط کسب و کار» در سند تحول.

مستقیم (میان مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت کشور، سازمان برنامه و بودجه، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

عامل ۳: فقدان ارتباط میان مالیات‌های پرداخت‌شده و مصارف و هزینه‌ها هر استان
راهبرد ۱: ایجاد سازوکارهای انگیزشی برای وصول مالیات حقه در استان‌ها
اهم اقدامات:

۱. تعیین درصد مشخصی از درآمدهای مالیاتی برای هر استان، متناسب با ظرفیت‌های اقتصادی موجود، و سهم‌کردن استان‌ها در بخشی از درآمدهای مالیاتی مازاد بر حداقل‌های تعیین‌شده، برای تکمیل پروژه‌های عمرانی با پیشنهاد قوانین لازم (میان مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت کشور، سازمان برنامه و بودجه، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

چالش ۳: سهم ناکافی مالیات در تأمین هزینه‌های کشور

عامل ۱: پایین بودن تمکین مالیاتی و بالابودن فرار مالیاتی
راهبرد ۱: هوشمندسازی فرایند اخذ مالیات و حذف ممیزمحوری
اهم اقدامات:

۱. تکمیل اقدامات لازم برای اجرای کامل قوانین مالیاتی، نظیر ماده ۹۷ قانون مالیات‌های مستقیم و قانون پایانه‌های فروشگاهی و سامانه مؤدیان (کوتاه مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت اقتصادی ریاست جمهوری).

۲. توسعه قانون پایانه‌های فروشگاهی و سامانه مؤدیان به عنوان بستری برای اخذ مالیات بر مجموع درآمد، با شمولیت حداکثری معاملات اشخاص حقیقی با اشخاص حقیقی و حقوقی، با پیشنهاد قوانین لازم (میان مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت اقتصادی ریاست جمهوری، بانک مرکزی، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

راهبرد ۲: اعتمادسازی عمومی و ارتقای فرهنگ مالیاتی
اهم اقدامات:

۱. فراهم‌سازی امکان برای مؤدیان جهت انتخاب محل مصرف مالیات‌های پرداختی، از میان گزینه‌های تعیین‌شده توسط دولت و انتشار گزارش‌های دوره‌ای از محل هزینه‌کرد درآمدهای مالیاتی در کشور (کوتاه مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی).

عامل ۲: شمولیت بخش اندکی از اقتصاد کشور ذیل چتر مالیاتی

راهبرد ۱: توسعه پایه‌های مالیاتی و ساماندهی معافیت‌ها

اهم اقدامات:

۱. اجرای سیستمی مالیات بر مجموع درآمد اشخاص حقیقی با تفکیک حساب‌های تجاری و غیرتجاری و مبتنی بر داده‌ها و اطلاعات فعالیت‌های اقتصادی افراد، از جمله تراکنش‌های بانکی، و با اتصال به نظام رفاهی هم‌زمان با حذف معافیت‌های مالیاتی و تعیین هزینه‌های قابل قبول و اعتبار پایه برای هر خانوار، متناسب با بُعد خانوار، با پیشنهاد قوانین لازم (میان مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، بانک مرکزی، معاونت اقتصادی ریاست جمهوری، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).
۲. اصلاح ساختار معافیت‌های مالیات بر ارزش افزوده با حذف معافیت‌های غیرضرور و جایگزینی آن با تعیین سقف معافیت پایه برای هر خانوار، متناسب با بُعد خانوار، با پیشنهاد اصلاح ماده ۹ قانون مالیات بر ارزش افزوده (میان مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت اقتصادی ریاست جمهوری، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).
۳. وضع مالیات بر عایدی سرمایه، مالیات بر ارزش زمین و ملک و توسعه سایر مالیات‌های از ثروت، با پیشنهاد قوانین لازم (میان مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت اقتصادی ریاست جمهوری، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).
۴. اصلاح نرخ ارز مبنای محاسبه حقوق ورودی بر اساس نرخ ارز نیمایی با پیشنهاد قوانین لازم (میان مدت - سازمان برنامه و بودجه، وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

(۱) ر ک: مبحث «مسکن و شهرسازی» در سند تحول.

(۲) ر ک: مبحث «بازار سرمایه» در سند تحول.

فصل چهارم – زیرساخت

مبحث اول – انرژی

نشانه‌های وضعیت مطلوب

- افزایش توان تولید نفت خام و میعانات گازی؛
- افزایش توان تولید گاز سبک؛
- افزایش ظرفیت نامی نصب‌شده تولید برق؛
- افزایش بهره‌وری تولید برق؛
- افزایش ظرفیت تولید انرژی‌های غیرفسیلی؛
- ارتقای شاخص حکمرانی مطلوب در نفت و گاز؛
- کاهش شدت مصرف انرژی؛
- افزایش ظرفیت پالایش نفت خام و میعانات گازی؛
- ارتقای کیفیت فرآورده‌های نفتی تولیدی؛
- افزایش ظرفیت تولید محصولات پتروشیمی؛
- افزایش کارایی در بازار انرژی.

چرخش‌های تحول آفرین

- از عرضه‌محوری در تأمین انرژی کشور به مدیریت مصرف و کاهش شدت مصرف انرژی؛
- از سوخت پنداری منابع انرژی به سرمایه‌انگاری و تکمیل زنجیره‌های ارزش؛
- از تک منبعی به تنوع‌بخشی سبد تأمین منابع انرژی کشور؛
- از بخشی‌نگری در ساختار حکمرانی و مدیریت حوزه انرژی به یکپارچگی و جامع‌نگری.

چالش ۱: ناترازی تولید و مصرف انرژی

عامل ۱: توسعه نامتناسب ظرفیت‌های تولید و انتقال انرژی

راهبرد ۱: توسعه نیروگاه‌های حرارتی با بهره‌وری بالا و زیرساخت شبکه برق

اهم اقدامات:

۱. افزایش قدرت عملی نیروگاه‌های حرارتی حداقل به میزان ۲ هزار مگاوات با حل مشکلات فنی موجود (میان‌مدت – وزارت نیرو، سازمان برنامه و بودجه).

۲. تسريع در اجرای ۴ هزار مگاوات طرح‌های متوقف، معطل یا با پیشرفت کند و ارتقای توان نیروگاهی، با رفع تعارضات بین‌دستگاهی و پرداخت مطالبات باقی‌مانده (کوتاه‌مدت - سازمان برنامه و بودجه، وزارت امور اقتصادی و دارایی، بانک مرکزی، وزارت نیرو).
۳. تسريع در اجرای ۲۲۰۰ کیلومتر خط و ۵ هزار مگاوات آمپر پست انتقال و فوق توزیع طرح‌های متوقف، معطل یا با پیشرفت کند (کوتاه‌مدت - وزارت نیرو، سازمان برنامه و بودجه).
۴. احداث حداقل ۱۵ هزار کیلومتر خط و ۲۵ هزار مگاوات آمپر پست انتقال و فوق توزیع برق و برنامه‌ریزی جهت احداث شبکه‌های فوق فشارقوی (بلندمدت - وزارت نیرو، سازمان برنامه و بودجه).
۵. تکمیل ۵ هزار مگاوات سیکل بخار نیروگاه‌های موجود، احداث ۱۰ هزار مگاوات نیروگاه حرارتی با بهره‌وری بالا با اولویت تأمین برق صنایع و شهرک‌های صنعتی از طریق مولدهای تولید هم‌زمان برق، حرارت، سرما و آب شیرین و برنامه‌ریزی برای احداث حداقل هزار مگاوات نیروگاه زغال‌سوز با رعایت الزامات زیست‌محیطی، با سرمایه‌گذاری صنایع بزرگ و سازمان شهرک‌های صنعتی، بازار آتی گواهی صرفه‌جویی، دولت و سرمایه‌گذاری‌های خرد مردمی طبق اختیارات بند (پ) ماده ۱۲ قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور، بند (ب) ماده ۴۴ قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و ماده یک قانون حمایت از صنعت برق (بلندمدت - وزارت نیرو، وزارت امور اقتصادی و دارایی، سازمان برنامه و بودجه، بانک مرکزی، وزارت صنعت، معدن و تجارت).

راهبرد ۲: نگهداشت و افزایش ظرفیت تولید گاز و نفت

اهم اقدامات:

۱. تسريع در تکمیل فازهای باقی‌مانده میدان گازی پارس جنوبی و اجرای پروژه‌های فشارافزایی، توسعه صیانتی سایر میدان‌های گازی، توسعه میدان‌های مشترک نفتی (در صورت توافق با کشورهای همسایه، با الگوی یکپارچه‌سازی)، اجرای طرح‌های نگهداشت و افزایش تولید صیانتی از میدان‌های نفتی، اولویت‌دهی به توسعه میدان‌های نفتی زودبازده با بهره‌وری بالا (نیاز به کمترین سرمایه‌گذاری، حداقل زمان، فناوری موجود و در دسترس، تولید بالا) و توسعه و نوسازی ظرفیت بهره‌برداری (بلندمدت - وزارت نفت، وزارت امور خارجه، وزارت امور اقتصادی و دارایی، سازمان برنامه و بودجه، بانک مرکزی).

راهبرد ۳: اصلاح نظام تأمین مالی افزایش تولید و بهره‌وری انرژی

اهم اقدامات:

۱. تشکیل صندوق تولید و بهره‌وری انرژی با مأموریت تأمین مالی هزینه‌های سرمایه‌ای طرح‌های تولید و بهره‌وری انرژی در طول زنجیره تولید تا مصرف، با اولویت توسعه میدان‌های نفتی و گازی، توسعه نیروگاه‌ها و طرح‌های ذخیره‌سازی گاز و برق با تجمیع درآمدهای حاصل از اجرای طرح عادلانه‌سازی مرحله‌ای و تدریجی یارانه حامل‌های انرژی^۱، اجرای طرح گواهی ظرفیت و

(۱) ر ک: مباحث «ساخت داخل» و «فقر و تأمین اجتماعی» در سند تحول.

صرفه‌جویی انرژی، اجرای طرح تولید زودهنگام نفت خام و گاز طبیعی در توسعه میدان‌های نفتی و گازی کشور، با تغییر شرایط عمومی قراردادهای نفتی و سایر حمایت‌های دولتی و رعایت ملاحظات بازگشت تمامی منافع حاصل از درآمدهای سرمایه‌ای، در طول عمر پروژه، به صندوق در طرح‌های توسعه نیروگاهی و بازگشت منافع حاصل از سرمایه‌گذاری در سایر طرح‌ها متناسب با نرخ بازگشت سرمایه طرح^۱ با پیشنهاد قوانین لازم (بلندمدت - سازمان برنامه و بودجه، وزارت نفت، وزارت نیرو، وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

۲. راه‌اندازی بازار گواهی صرفه‌جویی برای حمایت از تأمین مالی کسب‌وکارهای خدمات بهره‌وری انرژی بر اساس ظرفیت بند (الف) ماده ۱۲ قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور (بلندمدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت نفت، وزارت نیرو، سازمان برنامه و بودجه).

۳. تنوع‌بخشی به روش‌های تأمین مالی از طریق فروش نفت خام و میعانات گازی، از مسیر مذاکرات راهبردی با کشورهای همسو و استفاده از ظرفیت‌های بازار سرمایه برای تأمین مالی طرح‌های نفت و گاز (بلندمدت - وزارت نفت، وزارت امور خارجه، وزارت امور اقتصادی و دارایی، سازمان برنامه و بودجه، بانک مرکزی).

عامل ۲: تلفات زیاد انرژی در زنجیره تولید، تبدیل، انتقال، توزیع و مصرف

راهبرد ۱: اصلاح نظام تعرفه‌گذاری و پایش مصرف در کل زنجیره تولید تا مصرف انرژی^۲

اهم اقدامات:

۱. اجرای طرح‌های جمع‌آوری گازهای مشعل، و تسریع در واگذاری جریان‌های گازی بلا تکلیف به بخش خصوصی از طریق اصلاح قیمت‌گذاری (کوتاه‌مدت - وزارت نفت).
۲. توسعه خودکارسازی، هوشمندسازی و پایش برخط شبکه انتقال و توزیع و مشترکان نهایی برق، گاز، نفت و فراورده‌های نفتی، به‌منظور جلوگیری از اتلاف و مصارف غیرمجاز (بلندمدت - وزارت نفت، وزارت نیرو).

راهبرد ۲: افزایش بهره‌وری زنجیره انرژی مبتنی بر فناوری و بازنگری مقررات و استانداردهای

فنی

اهم اقدامات:

۱. بازنگری استاندارد تجهیزات انرژی‌بر، به‌منظور تعیین بازده قابل‌قبول انرژی، و الزام به رعایت آن در تجهیزات داخلی و وارداتی (بلندمدت - سازمان ملی استاندارد، وزارت نفت، وزارت نیرو، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت راه و شهرسازی).

(۱) ر ک: مبحث «بودجه» در سند تحول.

(۲) ر ک: مباحث «ساخت داخل» و «فقر و تأمین اجتماعی» در سند تحول.

عامل ۳: ناپایداری سبد تأمین انرژی

راهبرد ۱: تنوع بخشی به سبد انرژی کشور

اهم اقدامات:

۱. احداث حداقل ۵ هزار مگاوات نیروگاه تجدیدپذیر جدید (به جز برق آبی) با تکیه بر استفاده حداکثری از توان داخلی و بومی سازی کل زنجیره با اولویت مزارع بادی و تولید پراکنده خورشیدی با اجرای تکلیف ماده ۵۰ قانون برنامه پنج ساله ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، ماده ۱۹ قانون هوای پاک و ماده یک قانون حمایت از صنعت برق (بلندمدت - وزارت نیرو، سازمان برنامه و بودجه).
۲. تسریع در روند تکمیل فازهای دو و سه نیروگاه اتمی بوشهر و ایجاد زیرساخت های مورد نیاز مدیریت سوخت مصرف شده آن، با استفاده از ظرفیت ماده ۱۲ قانون رفع موانع تولید رقابت پذیر و تأکید بر حداکثر استفاده از توان داخلی (بلندمدت - سازمان انرژی اتمی، وزارت نفت، وزارت امور خارجه، سازمان حفاظت محیط زیست).
۳. تسریع در روند تکمیل نیروگاه های برق آبی با رعایت ملاحظات آمایش سرزمین (میان مدت - وزارت نیرو، سازمان برنامه و بودجه).

راهبرد ۲: پایداری منابع تأمین گاز و برق

اهم اقدامات:

۱. حفظ و توسعه بازارهای گازی موجود و فعال سازی دیپلماسی منطقه ای با کشورهای ترکمنستان برای رفع اختلافات گازی، آذربایجان برای توسعه تعاملات گازی و واردات، ارمنستان برای تکمیل و بهره برداری از خط انتقال هزار مگاواتی برق بین دو کشور، روسیه برای اتصال شبکه برق دو کشور و قطر برای جلوگیری از آسیب به میدان مشترک پارس جنوبی و توسعه تعاملات گازی (میان مدت - وزارت امور خارجه، وزارت نفت، وزارت نیرو، سازمان برنامه و بودجه).
۲. افزایش ظرفیت مخازن طبیعی ذخیره سازی گاز طبیعی و طرح های ذخیره سازی برق با رعایت ملاحظات اقتصادی و اولویت سرمایه گذاری شرکت های نیازمند گاز و برق در زمان اوج مصرف (میان مدت - وزارت نفت، وزارت نیرو، سازمان برنامه و بودجه).
۳. بازنگری طرح های جدید انرژی رسانی (گاز/ برق) بر اساس مطالعات یکپارچه نحوه تأمین انرژی مناطق مختلف کشور، طبق اصول آمایش سرزمین و دسترسی به منابع انرژی (میان مدت - سازمان برنامه و بودجه، وزارت نفت، وزارت نیرو).

عامل ۴: رشد شدید مصرف انرژی در زمان اوج مصرف

راهبرد ۱: توسعه برنامه های مدیریت سمت تقاضا

اهم اقدامات:

۱. اعمال نظام قیمت گذاری پیک بحرانی (میان مدت - وزارت نفت، وزارت نیرو).

۲. توسعه روش‌های کنترل مستقیم مصرف برق و گاز با استفاده از فناوری اینترنت اشیا (میان‌مدت - وزارت نیرو، وزارت نفت، سازمان برنامه و بودجه).

عامل ۵: نگاه بخشی به مدیریت حوزه انرژی و تعارض منافع نهادی

راهبرد ۱: اعمال مدیریت یکپارچه حوزه انرژی

اهم اقدامات:

۱. ارتقای اثربخشی شورای عالی انرژی با اصلاح ساختار، اعضا و جایگاه دبیرخانه و اعطای اختیارات کافی برای اعمال مدیریت یکپارچه، هماهنگ‌سازی امور بین‌بخشی و فرابخشی حوزه انرژی و پیگیری افزایش بهره‌وری و کاهش شدت مصرف انرژی (کوتاه‌مدت - سازمان اداری و استخدامی، وزارت نفت، وزارت نیرو).
۲. اصلاح ساختار حکمرانی انرژی کشور با انتقال وظایف تنظیم‌گری به نهادهای تنظیم‌گر مستقل تخصصی دولتی با رعایت اصول مدیریت تعارض منافع و وظایف تصدی‌گری به خارج از وزارتخانه‌های مربوطه در قالب پیشنهاد قانون جامع انرژی کشور (بلندمدت - سازمان اداری و استخدامی، وزارت نفت، وزارت نیرو، وزارت صنعت، معدن و تجارت، مرکز ملی رقابت، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

راهبرد ۲: اصلاح ساختارهای صف و ستاد

اهم اقدامات:

۱. ارتقای اثربخشی هیئت عالی نظارت بر منابع زیرزمینی نفت و گاز (هیدروکربوری) با اصلاح ساختار، اعضا و جایگاه دبیرخانه و اعطای اختیارات کافی برای نظارت مؤثر و پیشینی بر فرایند توسعه و مدیریت میدان‌های نفت و گاز (کوتاه‌مدت - سازمان اداری و استخدامی، وزارت نفت).
۲. ایجاد نظام تنظیم‌گری مستقل دولتی در حوزه صنعت بالادست نفت و گاز، به‌منظور حداکثرسازی منفعت اقتصادی دولت در کل طول عمر هر میدان و با تأکید بر دستیابی به تولید صیانتی و بهینه با لحاظ الزامات فنی و حداکثرسازی ضریب بازیافت، با پیشنهاد قوانین لازم (بلندمدت - سازمان اداری و استخدامی، وزارت نفت، سازمان برنامه و بودجه، مرکز ملی رقابت، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).
۳. ایجاد نظام‌های تنظیم‌گری مستقل دولتی، به تفکیک در دو حوزه صنایع پایین‌دست نفت و گاز و صنعت برق به‌منظور تعمیق رقابت و تسهیل صادرات و واردات در فعالیتهای رقابت‌پذیر و حفاظت از منافع ذی‌نفعان در فعالیتهای رقابت‌ناپذیر با پیشنهاد قوانین لازم (بلندمدت - سازمان اداری و استخدامی، وزارت نفت، وزارت نیرو، سازمان برنامه و بودجه، مرکز ملی رقابت، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).
۴. اصلاح روابط مالی دولت با شرکت‌های تابعه نفت و نیرو بر اساس عملکرد (میان‌مدت - سازمان برنامه و بودجه، وزارت نفت، وزارت نیرو).

۵. اصلاح روابط مالی دولت با شرکت‌های پالایشی، پتروشیمیایی و نیروگاهی بر اساس قیمت منطقه‌ای خوراک و محصول (میان‌مدت - سازمان برنامه و بودجه، وزارت نفت، وزارت نیرو).
۶. اعمال حاکمیت شرکتی در شرکت‌های دولتی نفت، گاز و برق با اصلاح اساسنامه از طریق پیشنهاد قوانین لازم (بلندمدت - سازمان اداری و استخدامی، وزارت نفت، وزارت نیرو، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

چالش ۲: خام فروشی

عامل ۱: عدم توازن نرخ بازگشت سرمایه با میزان توسعه‌یافتگی زنجیره ارزش

راهبرد ۱: توسعه عمودی زنجیره خوراک گاز و مایع پتروشیمی

اهم اقدامات:

۱. توسعه متوازن و هدفمند زنجیره ارزش و تولید محصولات راهبردی از طریق اصلاح تخفیف پلکانی خوراک با اصلاح آیین‌نامه مصوب مربوط به تبصره اصلاحی بند (ب) ماده یک قانون هدفمندی یارانه‌ها، اجرای جزء ۴ بند (الف) ماده یک قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲) و وضع عوارض صادراتی محصولات بالادستی یا خام پتروشیمی (کوتاه‌مدت - وزارت نفت، سازمان برنامه و بودجه، وزارت امور اقتصادی و دارایی).
۲. توسعه زیرساخت‌های صنعت پتروپالایشگاهی و توسعه پارک‌ها و خوشه‌های محصولات پُرکاربرد و راهبردی صنعت پتروشیمی با ایجاد شرکت ملی توسعه پتروپالایشگاهی کشور از طریق ظرفیت‌های ساختاری موجود در شرکت ملی پالایش و پخش فراورده‌های نفتی و شرکت ملی صنایع پتروشیمی و اصلاح اساسنامه‌های آن‌ها، با پیشنهاد قوانین لازم (بلندمدت - سازمان اداری و استخدامی، وزارت نفت، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

عامل ۲: نگاه سنتی به حفظ سهم فروش نفت خام در بازارهای بین‌المللی

راهبرد ۱: توسعه افقی زنجیره خوراک مایع پتروپالایشگاهی

اهم اقدامات:

۱. ایجاد ظرفیت پتروپالایشی جدید به منظور بهره‌برداری حداقل ۳۰۰ هزار بشکه و ارتقای کیفی پالایشگاه‌های کشور برای کاهش تولید نفت کوره به زیر ۱۰ درصد با جذب منابع مالی غیردولتی، از طریق اجرای قانون حمایت از توسعه صنایع پایین‌دستی نفت خام و میعانات گازی و جلب مشارکت کشورهای دارای روابط راهبردی، با رویکرد تأمین یکپارچه دانش فنی فرایندها و تجهیزات موردنیاز و استفاده حداکثری از توان داخل (بلندمدت - وزارت نفت، وزارت امور اقتصادی و دارایی، سازمان برنامه و بودجه، وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی).

عامل ۳: وابستگی فناوری در برخی تجهیزات و دانش فنی مرتبط با فرایندهای حوزه انرژی

راهبرد ۱: بومی سازی فناوری های مورد نیاز و رفع گلوگاه ها

اهم اقدامات:

۱. تعیین اولویت های فناورانه صنعت انرژی با الگوگیری از رویکردها و تجارب موفق داخلی و بین المللی در انتقال و توسعه فناوری (کوتاه مدت - معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، وزارت نفت، وزارت نیرو، سازمان انرژی اتمی).
۲. آینده نگاری فناوری فناور به منظور رصد و دیده بانی فناوری های نوظهور، تحلیل روندها و اثرات آن بر حوزه های انرژی، بررسی فاصله با رقبای منطقه ای و جهانی و اتخاذ سیاست ها و راهبردهایی برای کاهش فاصله فناورانه با توسعه زیرساخت ها و فناوری های مرتبط (کوتاه مدت - وزارت نفت، وزارت نیرو).
۳. ایجاد زیست بوم نوآوری و فناوری انرژی و افزایش نقش شرکت های دانش بنیان در حل چالش های صنعت انرژی با استقرار و روزآمد کردن نظام استاندارد ملی به همراه ایجاد نهادهای صدور گواهی کیفیت کالا، خدمات و دانش فنی در حوزه انرژی و افزایش سهم و عمق ساخت داخل تجهیزات و خدمات پرمصرف طبق الزامات قانون حمایت از شرکت ها و مؤسسات دانش بنیان و تجاری سازی نوآوری ها و اختراعات و قانون حداکثر استفاده از توان تولیدی و خدماتی کشور و حمایت از کالای ایرانی (میان مدت - وزارت نفت، وزارت نیرو، سازمان ملی استاندارد، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری).

مبحث دوم - محیط زیست و آب

نشانه‌های وضعیت مطلوب

- ارتقای شاخص عملکرد زیست‌محیطی کشور؛
- افزایش سهم اقتصاد سبز با افزایش میزان کارآفرینی مشاغل سبز در سبد اشتغال کشور؛
- تعادل بخشی به منابع آب زیرزمینی و ایجاد تعادل بین منابع و مصارف آن برای افزایش تراز آب‌های زیرزمینی؛
- کاهش فرسایش خاک کشور برای رسیدن به میانگین جهانی؛
- بهبود کیفیت هوای شهرها و افزایش تعداد روزهای هوای پاک و سالم در شهرهای کشور و کاهش میزان انتشار گازهای گلخانه‌ای؛
- افزایش سطح جنگل‌ها و جمعیت حیات‌وحش و احیای ذخایر ژنتیکی و زیستی.

چرخش‌های تحول آفرین

- از حفاظت دولت‌محور منابع طبیعی به صیانت در عین بهره‌برداری از منابع طبیعی با مشارکت مردم؛
- از پیوست‌انگاری ملاحظات محیط‌زیستی در برنامه‌های توسعه به توسعه مبتنی بر ظرفیت‌های زیست‌محیطی سرزمینی و سطح فناوری.

چالش ۱: عدم تعادل بین منابع و مصارف آب و گسترش خشک‌سالی

عامل ۱: مدیریت ناصحیح منابع آب و بهره‌وری پایین در مصرف آب

راهبرد ۱: اصلاح نظام حکمرانی آب

اهم اقدامات:

۱. استقرار نظام سنجش بهره‌وری آب جهت اولویت‌بندی و برنامه‌ریزی مصرف آب بر اساس میزان بهره‌وری و مبتنی بر الگوی توسعه کم‌آب‌بر (کوتاه‌مدت - وزارت نیرو، وزارت جهاد کشاورزی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، سازمان حفاظت محیط زیست).
۲. اصلاح الگوهای حکمرانی آب و تعیین آب قابل برنامه‌ریزی به تفکیک حوضه‌های آبریز و تعیین سبد توزیع و بهره‌مندی از منابع آب قابل برنامه‌ریزی مبتنی بر آمایش سرزمین (میان‌مدت - وزارت نیرو، وزارت جهاد کشاورزی، سازمان حفاظت محیط زیست).
۳. تمهید مدیریت به‌هم‌پیوسته منابع آب مبتنی بر حوضه‌های آبریز و منطبق بر شرایط و ویژگی‌های مناطق مختلف به جای مدیریت استانی آب (میان‌مدت - وزارت نیرو، وزارت جهاد کشاورزی، سازمان حفاظت محیط زیست).

۴. به‌کارگیری ظرفیت و توانمندی دیپلماسی فعال و هوشمند برای مبادله آب و بهره‌برداری پایدار از آب‌های مرزی و زیست‌بوم‌های مشترک (میان‌مدت - وزارت نیرو، وزارت امور خارجه، سازمان حفاظت محیط زیست).

۵. جلوگیری از روند روزافزون افت سطح منابع آب زیرزمینی با اجرای طرح تعادل‌بخشی و آبخوان‌داری و کاهش برداشت و مصرف آب زیرزمینی همراه با تغذیه سفره‌های آب زیرزمینی از طریق بازنگری در پروانه‌های بهره‌برداری چاه‌ها، جلوگیری از حفر و استفاده از چاه‌های غیرمجاز، کنترل استفاده از چاه‌های مجاز و نصب کنتور هوشمند برای جبران کسری مخزن و اضافه برداشت (بیان منفی) منابع آب زیرزمینی (بلندمدت - وزارت نیرو، وزارت جهاد کشاورزی، سازمان حفاظت محیط زیست).

۶. اصلاح مرحله‌ای و تدریجی ساختار اقتصاد آب کشور به‌منظور ارتقای بهره‌وری مصرف و توزیع عادلانه منابع آب منطبق بر واقعی‌سازی قیمت تمام‌شده آب و عادلانه‌سازی توزیع یارانه آب از طریق ایجاد سازوکارهای اجتماعی و اقتصادی بهینه‌سازی مصرف و توسعه زیرساخت‌های مدیریت هوشمند مبتنی بر داده‌های مصرف در بخش‌های مختلف با اولویت صنایع آب‌بر مستقر در مناطق خشک، کشاورزی آب‌بر و مشترکان پرمصرف و با استفاده از ظرفیت‌های قانونی موجود و در موارد موردنیاز با پیشنهاد قوانین لازم (بلندمدت - سازمان برنامه و بودجه، وزارت نیرو، معاونت اقتصادی ریاست جمهوری، وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت جهاد کشاورزی، سازمان حفاظت محیط زیست).

راهبرد ۲: توسعه مسیرهای نوین و جایگزین برای تأمین آب شرب و صنعتی

اهم اقدامات:

۱. کاهش انتقال آب بین‌حوضه‌ای از منابع آب داخلی و با رعایت حقوق بالادست، توقف سدسازی غیرضروری و مضر برای حیات پایین‌دست رودخانه و تأمین آب شرب از طریق شیرین‌سازی آب دریا با رعایت ملاحظات محیط زیستی و منابع آب غیرمتعارف، از جمله چشمه‌های آب شیرین در بستر خلیج فارس، و استحصال آب باران (میان‌مدت - وزارت نیرو، سازمان حفاظت محیط زیست).

۲. تأمین آب صنعتی استاندارد از طریق توسعه و بهبود سیستم‌های جمع‌آوری و تصفیه فاضلاب برای بازیافت و بازچرخانی آب و استفاده از زه‌آب‌ها، پساب‌ها و فاضلاب‌های شهری، صنعتی و کشاورزی، و استفاده از منابع آب دریا با رعایت ملاحظات زیست‌محیطی (میان‌مدت - وزارت نیرو، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت نفت، وزارت جهاد کشاورزی، سازمان حفاظت محیط زیست).

عامل ۲: تغییرات اقلیمی و کاهش نزولات جوی

راهبرد ۱: مدیریت پیش‌نگرانه تغییرات اقلیمی و نزولات جوی

اهم اقدامات:

۱. تحلیل مناسب مزایا و معایب تغییرات اقلیمی برای کشور و تدوین نقشه راه برای استفاده از تغییرات مثبت و مهار تغییرات منفی (میان‌مدت - سازمان حفاظت محیط زیست، وزارت نیرو).
۲. توسعه آبخیزداری در مناطق بالادست و دشت‌ها برای بهره‌برداری بهینه از آب باران و تغییر خرده‌اقلیم منطقه (بلندمدت - وزارت جهاد کشاورزی، سازمان حفاظت محیط زیست، وزارت نیرو).
۳. به‌کارگیری دانش و فناوری‌های موردنیاز برای پیش‌بینی وضعیت نزولات جوی و بارورسازی ابرها در مواقع کم‌بارشی (میان‌مدت - وزارت راه و شهرسازی، سازمان حفاظت محیط زیست، وزارت نیرو، وزارت جهاد کشاورزی، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری).

چالش ۲: فرسایش خاک، پسماندها و بحران ریزگردها

عامل ۱: کاهش پوشش گیاهی و شسته‌شدن خاک در مناطق بالادست حوزه آبخیز

راهبرد ۱: تثبیت خاک در مبدأ و کانون شروع ریزگرد^۱

اهم اقدامات:

۱. تأمین حقابه تالاب‌ها و پهنه‌های آبی و توزیع سیلاب به‌صورت مدیریت‌شده در دشت‌ها، تالاب‌ها و پهنه‌های آبی موقت مستعد تولید ریزگرد (میان‌مدت - وزارت نیرو، سازمان حفاظت محیط زیست).
۲. استفاده از روش‌ها و فناوری‌های نوین از جمله نانوفناوری و زیست‌فناوری و مواد متناسب و سازگار با محیط‌زیست، برای تثبیت و مهار ذرات خاک در تالاب‌های خشک‌شده و اراضی غبارخیز داخلی و خارجی مبدأ ریزگردها (میان‌مدت - وزارت جهاد کشاورزی، سازمان حفاظت محیط زیست، وزارت نفت، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری).

عامل ۲: بیابان‌زایی و توسعه مناطق بیابانی

راهبرد ۱: مقابله با بیابان‌زایی و تغییر اقلیم مناطق بیابانی از سمت پیرامونی به درون بیابان

اهم اقدامات:

۱. جلوگیری از بیابان‌زایی و تلاش برای احیای مناطق بیابانی از طریق توسعه پوشش گیاهی مقاوم به خشکی و شوری، توسعه کشت دیم، کاهش برداشت آب از سفره‌های زیرزمینی، استفاده از شبکه‌های بادشکن طبیعی و مصنوعی در مناطق خشک و دارای پتانسیل غبارخیزی، با بهره‌مندی از دانش و فناوری‌های نوین و تجربیات جهانی و تسهیل سرمایه‌گذاری بخش‌های

(۱) ر ک: مبحث «کشاورزی» در سند تحول.

عمومی و خصوصی^۱ (بلندمدت - وزارت جهاد کشاورزی، سازمان حفاظت محیط زیست، وزارت نیرو).

۲. بهبود درآمد و معیشت ساکنان حوزه‌های آبخیز حساس و بیابانی از طریق توسعه فرصت‌های نوین اقتصادی متناسب با شرایط محیط زیستی، فرهنگی و اجتماعی با بهره‌گیری از الگوهای موفق بومی و جهانی (بلندمدت - وزارت کشور، وزارت جهاد کشاورزی، سازمان حفاظت محیط زیست، وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی).

عامل ۳: مدیریت ناکارآمد و پراکنده پسماندها

راهبرد ۱: ایجاد نظام و ساختار یکپارچه ملی مدیریت پسماندها و استفاده بهینه از انواع

پسماندها

اهم اقدامات:

۱. توسعه و حمایت صنایع بازیافت و ایجاد شهرک‌های صنعتی بازیافت و تبدیل پسماند در راستای نهادینه‌سازی چرخه اقتصادی مدیریت پسماندها با همکاری شهرداری‌ها (میان‌مدت - وزارت کشور، وزارت صنعت، معدن و تجارت، سازمان حفاظت محیط زیست).
۲. استفاده از فناوری‌های نوین در مدیریت پسماندها و ارتقای سامانه جامع هوشمند مدیریت پسماند با همکاری شهرداری‌ها (میان‌مدت - وزارت کشور، سازمان حفاظت محیط زیست).

چالش ۳: آلودگی هوای کلان‌شهرها

عامل ۱: آلاینده‌های ناشی از وسایل نقلیه

راهبرد ۱: تسریع روند اسقاط و از رده خارج کردن خودروهای فرسوده

اهم اقدامات:

۱. انگیزه‌بخشی به دارندگان خودروهای فرسوده با اولویت‌دهی در ثبت‌نام و تحویل خودرو و اخذ مالیات متناسب با نوع خودرو با استفاده از ظرفیت‌های قانونی موجود و در موارد موردنیاز، پیشنهاد اصلاح قوانین لازم (میان‌مدت - وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت امور اقتصادی و دارایی، سازمان حفاظت محیط زیست، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).
۲. پایاپای مجوزهای ساخت‌وساز و عوارض محیط‌زیستی با گواهی اسقاط و اختصاص بخشی از عوارض دریافتی یا نرخ خدمات شهرداری کلان‌شهرها به خرید گواهی اسقاط (میان‌مدت - وزارت کشور، وزارت صنعت، معدن و تجارت، سازمان حفاظت محیط زیست).

راهبرد ۲: اهرم کردن حمایت از خودروسازان به ازای توسعه فناوری‌های پاک

اهم اقدامات:

۱. توسعه تولید خودروهای پاک، از جمله خودروهای برقی و موتورسیکلت‌ها، هم‌زمان با توسعه زیرساخت‌های موردنیاز (بلندمدت - وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت نفت، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، سازمان حفاظت محیط زیست).
۲. به‌کارگیری فناوری‌های تغییر سیستم موتور خودروهای بنزینی جهت کاهش مصرف سوخت و بهبود سیستم احتراق خودروها برای کاهش میزان آلاینده‌ها (میان‌مدت - وزارت صنعت، معدن و تجارت، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، سازمان حفاظت محیط زیست، سازمان ملی استاندارد).
۳. بهبود کیفیت سوخت خودروها از طریق تولید انبوه و عرضه سوخت‌های زیستی در سبد سوخت کشور با استفاده از منابع غیرقابل مصرف توسط دام و انسان و ارتقای استانداردهای محیط‌زیستی در زمینه حمل سوخت خودرو (بلندمدت - وزارت نفت، وزارت جهاد کشاورزی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، سازمان حفاظت محیط زیست، سازمان ملی استاندارد، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری).
۴. توسعه جایگاه‌های سوخت سی‌ان‌جی بویژه جایگاه‌های کوچک‌مقیاس، از طریق ترغیب شهرداری‌ها در تأمین زمین و تجهیزات با تغییر الگوی سهم‌بری شهرداری‌ها و شرکت‌های بهره‌بردار از کارمزد و همچنین تسهیل اعطای مجوز به شرکت‌های بهره‌بردار و نصب و تعمیرات به‌صورت رقابتی و بدون تعیین سقف ظرفیت عددی، و تسهیل مجوزهای زیست‌محیطی با به‌کارگیری فناوری و بدون تعیین میزان فاصله جغرافیایی (میان‌مدت - وزارت نفت، سازمان حفاظت محیط زیست، وزارت کشور).

راهبرد ۳: توسعه حمل‌ونقل عمومی و پاک

اهم اقدامات:

۱. بازنگری در الگوی حمل‌ونقل عمومی در کلان‌شهرها با رویکرد حمل‌ونقل یکپارچه و چندوجهی و دارای صرفه اقتصادی با همکاری شهرداری‌ها (کوتاه‌مدت - وزارت کشور، وزارت راه و شهرسازی).
۲. احداث و تکمیل خطوط حمل‌ونقل ریلی درون‌شهری، نظیر قطار سبک شهری (تراموا) و قطار شهری (مترو)، در کلان‌شهرها از طریق زمینه‌سازی و ایجاد جذابیت برای ورود بخش غیردولتی، از جمله واگذاری منافع اقتصادی به سازندگان با همکاری شهرداری‌ها (بلندمدت - وزارت کشور، وزارت راه و شهرسازی، وزارت نفت).
۳. نوسازی ناوگان حمل‌ونقل اتوبوس و تاکسی با اولویت از رده خارج کردن ناوگان فرسوده و افزایش اتوبوس‌های با سوخت غیرفسیلی در کلان‌شهرها با همکاری شهرداری‌ها (بلندمدت - وزارت کشور، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت نفت).
۴. متناسب‌سازی خیابان‌ها و معابر عمومی پُرتردد برای توسعه وسایل حمل‌ونقل پاک، از جمله دوچرخه، با همکاری شهرداری‌ها (بلندمدت - وزارت کشور، وزارت راه و شهرسازی).

عامل ۲: آلاینده‌های ناشی از صنایع و واحدهای تولیدی

راهبرد ۱: توسعه فناوری و توجه به رویکردهای سازگار با محیط زیست در توسعه صنایع
اهم اقدامات:

۱. اهرم کردن حمایت قانونی، مالی و فنی برای روزآمدسازی و توسعه و تحول فناورانه تجهیزات صنایع آلاینده (میان‌مدت - وزارت صنعت، معدن و تجارت، سازمان حفاظت محیط زیست، وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری).
۲. جابجایی صنایع آلاینده و بحرانی در محدوده شهرها بر اساس مطالعات امکان‌سنجی و در نظر گرفتن آمایش سرزمین با همکاری شهرداری‌ها (بلندمدت - وزارت صنعت، معدن و تجارت، سازمان حفاظت محیط زیست، وزارت راه و شهرسازی، وزارت نفت، وزارت جهاد کشاورزی، وزارت کشور).
۳. راه‌اندازی سامانه مدیریت پیش‌بینی شرایط جوی جهت پیشگیری و کنترل آلاینده‌های هوا در کلان‌شهرها، با همکاری شهرداری‌ها (میان‌مدت - سازمان حفاظت محیط زیست، وزارت کشور).
۴. توسعه نیروگاه‌های تجدیدپذیر^۱ و بهینه‌سازی مصرف انرژی در مصارف خانگی و صنعتی جهت کاهش انتشار دی‌اکسیدکربن (بلندمدت - وزارت نیرو، سازمان حفاظت محیط زیست).

چالش ۴: تخریب تنوع زیستی و ذخایر ژنتیکی و کاهش کمی و کیفی

زیست‌مندان

عامل ۱: به‌کارگیری روش‌های سنتی حفاظتی و بهره‌برداری غیراصولی از ذخایر طبیعی

راهبرد ۱: توسعه روش‌های نوین و مردمی در حفاظت از زیست‌بوم‌ها

اهم اقدامات:

۱. ایجاد سازوکارهای آموزش، توانمندسازی و ترغیب جوامع محلی برای مدیریت و مهار آتش‌سوزی جنگل‌ها، بازسازی و احیای عرصه‌های آسیب‌دیده و جلوگیری از تغییر کاربری این عرصه‌ها (میان‌مدت - وزارت جهاد کشاورزی، وزارت کشور، سازمان حفاظت محیط زیست)
۲. توانمندسازی جوامع محلی و بسترسازی زمینه مشارکت آن‌ها در حفاظت زیست‌بوم‌ها از طریق بهره‌مندی از منافع اقتصادی حفاظت، از جمله اجاره بلندمدت منابع طبیعی، به شرط ارتقای شاخص‌های زیست‌محیطی (بلندمدت - سازمان حفاظت محیط زیست، وزارت جهاد کشاورزی).
۳. استفاده از تجهیزات نوین، از جمله سیستم‌های سنجش از دور، پهپاد و بالون‌های ایستا، برای رصد زیست‌بوم‌ها و حفاظت از منابع طبیعی (میان‌مدت - سازمان حفاظت محیط زیست، وزارت جهاد کشاورزی).

(۱) ر ک: مبحث «انرژی» در سند تحول.

۴. تجاری‌سازی گونه‌های حفاظتی دارای ارزش اقتصادی در عرصه‌های خارج از مناطق چهارگانه، به‌منظور توسعه صیانت از منابع طبیعی، ضمن بهره‌برداری با مشارکت جوامع محلی و بخش خصوصی (میان‌مدت - سازمان حفاظت محیط زیست، وزارت جهاد کشاورزی، وزارت صنعت، معدن و تجارت).
۵. تهیه اطلس عرصه‌های طبیعی و زیست‌بوم‌های کشور و ایجاد پایگاه‌های اطلاعاتی محیط‌زیستی با ارائه خدمات به‌صورت برخط، همراه با افزایش نقش مردم در نظارت و رصد وضعیت محیط زیست (میان‌مدت - سازمان حفاظت محیط زیست، وزارت جهاد کشاورزی، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات).

عامل ۲: تغییر کاربری زمین

راهبرد ۱: توسعه اسناد رسمی و افزایش صدور اسناد حدنگاری شده

اهم اقدامات:

۱. تأمین تجهیزات پیشرفته برای جلوگیری از تغییر کاربری (میان‌مدت - وزارت جهاد کشاورزی، وزارت کشور، سازمان حفاظت محیط زیست)
۲. پیگیری و همکاری با قوه قضائیه در صدور سند رسمی برای اراضی ملی و منابع طبیعی به‌منظور کاهش معاملات عادی در مالکیت زمین و رفع تعارض بین مردم و دستگاه‌های متولی حفاظت منابع طبیعی^۱ (میان‌مدت - وزارت جهاد کشاورزی، سازمان حفاظت محیط زیست، وزارت کشور، وزارت دادگستری).
۳. پیگیری و همکاری با قوه قضائیه در حدنگاری اراضی برای تعیین کاربری هر قطعه از پهنه سرزمینی کشور و ایجاد سامانه اطلاعات ملی زمین و تهیه نقشه قابلیت و تناسب اراضی کشور (بلندمدت - وزارت جهاد کشاورزی، سازمان حفاظت محیط زیست، وزارت کشور، وزارت دادگستری، وزارت راه و شهرسازی، وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، وزارت نیرو، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات).

(۱) ر ک: مبحث «محیط کسب و کار» در سند تحول.

چالش ۵: عدم توازن و تعادل بین حفاظت محیط زیست و توسعه صنعتی و

عمرانی

عامل ۱: توسعه صنعتی و عمرانی بدون رعایت ملاحظات محیط زیستی
راهبرد ۱: سازگاری طرح‌های توسعه‌ای متناسب با ظرفیت‌های زیست‌بوم سرزمینی
اهم اقدامات:

۱. بازنگری ضوابط مکان‌یابی استقرار واحدهای صنعتی و تولیدی متناسب با سطح و نوع فناوری و میزان سازگاری با محیط‌زیست، با در نظر گرفتن آمایش سرزمین، به‌منظور بهبود محیط کسب‌وکار و افزایش تولید (کوتاه‌مدت - سازمان حفاظت محیط زیست، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت جهاد کشاورزی، وزارت نیرو، وزارت راه و شهرسازی، وزارت نفت).
۲. اجرای طرح‌های صنعتی، تولیدی و عمرانی متناسب با ظرفیت‌های زیست‌بوم و آمایش سرزمین، بر اساس برنامه آمایش صنعتی و عمرانی کشور (بلندمدت - سازمان برنامه و بودجه، وزارت صنعت، معدن و تجارت، سازمان حفاظت محیط زیست، وزارت جهاد کشاورزی، وزارت نیرو، وزارت راه و شهرسازی، وزارت نفت).
۳. معرفی فرصت‌های اقتصادی و سرمایه‌گذاری در حوزه منابع طبیعی و محیط‌زیست، از جمله معرفی گونه‌های دارای ارزش اقتصادی و طبیعت‌گردی (میان‌مدت - سازمان حفاظت محیط زیست، وزارت جهاد کشاورزی، وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع‌دستی، وزارت امور اقتصادی و دارایی).
۴. توسعه زیست‌بوم صنعتی برای کاهش نیاز به مواد اولیه و جلوگیری از انتشار آلاینده‌ها (میان‌مدت - وزارت صنعت، معدن و تجارت، سازمان حفاظت محیط زیست).
۵. تصمیم‌گیری در خصوص اجرای طرح‌های توسعه با لحاظ ارزش اقتصادی و زیست‌بومی منابع طبیعی (آب، خاک، هوا، جنگل، مرتع و حیات وحش) در مطالعات توجیهی این طرح‌ها (میان‌مدت - سازمان حفاظت محیط زیست، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت جهاد کشاورزی، وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت نیرو، وزارت راه و شهرسازی، وزارت نفت).
۶. ممانعت از ساخت طرح‌های فاقد گزارش ارزیابی اثرات زیست‌محیطی یا بی‌توجه به شروط گزارش ارزیابی اثرات زیست‌محیطی (میان‌مدت - سازمان برنامه و بودجه، سازمان حفاظت محیط زیست).
۷. نهادینه‌سازی مسئولیت‌پذیری اجتماعی واحدهای صنعتی، تولیدی و عمرانی در خصوص اثرات محیط زیستی پروژه‌های خود (میان‌مدت - سازمان حفاظت محیط زیست، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت جهاد کشاورزی، وزارت نیرو، وزارت راه و شهرسازی، وزارت نفت).

مبحث سوم - دریا

نشانه‌های وضعیت مطلوب

- افزایش سهم اقتصاد دریا، اعم از اقیانوسی و ساحلی، از تولید ناخالص داخلی؛
- افزایش اشتغال در بخش دریایی؛
- بهبود جمعیت‌پذیری مناطق ساحلی نسبت به مناطق داخلی؛
- افزایش سهم ناوگان ملی از میزان تجارت دریا برد کشور؛
- افزایش سهم کشور از بازار منطقه‌ای سوخت‌رسانی دریایی (بانکرینگ) و سوخت‌رسانی به شناورها؛
- افزایش میزان سالانه صید آبزیان در کشور نسبت به طول خط ساحلی؛
- بهبود سهم کشور از بازار تعمیرات ناوگان ملی و منطقه‌ای؛
- افزایش سهم شناورهای تملیکی و استیجاری از بازار خدمات شناورهای خدمات ساحلی و فراساحلی.

چرخش تحول آفرین

- از رویکرد صرفاً زمین پایه به رویکرد توسعه همه‌جانبه با تأکید بر دریا در طرح‌ریزی الگوی کلان توسعه کشور.

چالش ۱: ضعف در شکل‌گیری زنجیره ارزش خدمات در حوزه دریایی

عامل ۱: وجود موانع و جذابیت کم سرمایه‌گذاری در صنعت بانکرینگ

راهبرد ۱: توسعه زیرساخت‌های بازار بانکرینگ در کشور با اولویت پشتیبانی از صنعت

حمل‌ونقل دریایی ملی

اهم اقدامات:

۱. تخصیص سوخت کم‌سولفور برای سوخت‌رسانی کشتی‌ها با قیمت رقابتی نسبت به رقبای منطقه تا زمان رسیدن به اهداف قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (کوتاه‌مدت - وزارت نفت، وزارت راه و شهرسازی).
۲. واگذاری زمین مناسب برای عملیات احداث زیرساخت بانکرینگ (کوتاه‌مدت - وزارت راه و شهرسازی).
۳. عقد قراردادهای بلندمدت در قالب روش‌های بهره‌برداری و واگذاری به‌منظور تضمین بازگشت سرمایه (بلندمدت - وزارت راه و شهرسازی).
۴. توسعه زیرساخت‌های تعمیراتی استاندارد و تأمین قطعات یدکی کشتی‌ها و شناورها (بلندمدت - وزارت صنعت، معدن و تجارت).

۵. ایجاد سازوکارهای لازم برای رقابتی نمودن تعرفه‌های بندری در مقایسه با بنادر منطقه (میان‌مدت - وزارت راه و شهرسازی).

عامل ۲: ضعف سازوکارهای تنظیم‌گری و تسهیل‌گری بازار خدمات تعمیرات کشتی

راهبرد ۱: ارتقای کارایی بازار خدمات تعمیرات کشتی

اهم اقدامات:

۱. تدوین استاندارد ملی بهره‌وری یاردهای کشتی‌سازی و دستورالعمل‌های مربوطه و اجرای طرح ملی اعتبارسنجی سالیانه یاردهای داخلی بر اساس استاندارد ابلاغی (میان‌مدت - وزارت صنعت، معدن و تجارت).
۲. بازنگری تعرفه‌های مالیاتی، بیمه‌ای و خدمات یاردها بر اساس شاخص بهره‌وری یارد با پیشنهاد قوانین لازم (بلندمدت - وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).
۳. اصلاح نظام تعرفه‌گذاری خدمات بندری کشتی‌های تحت پرچم ایران با رویکرد تشویق خدمات تعمیراتی این کشتی‌ها در یاردهای داخلی استاندارد (میان‌مدت - وزارت راه و شهرسازی).

راهبرد ۲: رفع خلأهای ساختاری زنجیره ارزش خدمات تعمیراتی

اهم اقدامات:

۱. حمایت از شکل‌گیری کسب‌وکارهای کارگزار خدمات تعمیرات دریایی مبتنی بر شبکه تأمین‌کنندگان و تولیدکنندگان تجهیزات و قطعات موردنیاز یاردهای تعمیراتی (میان‌مدت - وزارت صنعت، معدن و تجارت).

عامل ۳: سهم پایین شناورهای ساخت داخل از بازار خدمات شناورهای خدماتی

راهبرد ۱: تضمین بازار و افزایش امنیت سرمایه‌گذاری در حوزه ساخت و ارائه خدمات شناوری

اهم اقدامات:

۱. احصای نیازمندی بهره‌برداران و تجمیع سفارش‌های نوسازی و ساخت شناورهای خدمات ساحلی و فراساحلی در سطح دستگاه‌های ذی‌ربط (کوتاه‌مدت - وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت نفت، وزارت راه و شهرسازی، وزارت جهاد کشاورزی، وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی).
۲. تضمین خرید خدمات ساحلی و فراساحلی این شناورها و جایگزینی با شناورهای استیجاری خارجی توسط دستگاه‌های ذی‌ربط (میان‌مدت - وزارت نفت، وزارت راه و شهرسازی، وزارت جهاد کشاورزی، وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح).

۳. جایگزینی بخشی از وثایق موردنیاز برای اخذ تسهیلات از نظام بانکی یا تأمین مالی از طریق اوراق مشارکت در اجرای پروژه‌های ساخت شناور، به استناد ظرفیت ماده ۸ قانون حداکثر استفاده از توان تولیدی و خدماتی کشور و حمایت از کالای ایرانی و آیین‌نامه مربوطه در قالب فکتورینگ در انواع قراردادهای تأمین خدمات شناوری با دستگاه بهره‌بردار کشتی (بلندمدت - سازمان برنامه و بودجه، بانک مرکزی، وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت صنعت، معدن و تجارت).

عامل ۴: تجهیزات سنتی و فرایندهای ناکارآمد در زنجیره ارزش صنایع شیلاتی

راهبرد ۱: افزایش ظرفیت به‌کارگیری فناوری‌های نوین در زنجیره ارزش صنعت شیلات
اهم اقدامات:

۱. بهینه‌سازی نظام بهره‌برداری پایدار از آبزیان با ایجاد، توسعه، تجهیز و تقویت مراکز ملی بازسازی ذخایر آبزیان، با تأکید بر ایجاد حداقل یک مرکز ملی مولدسازی انواع گونه‌های بومی و ماهیان خاویاری، سازماندهی فضایی کلیه بنادر ماهی‌گیری و توسعه و استانداردسازی بنادر ماهی‌گیری منتخب و مراکز تخلیه صید کوچک در سواحل جنوب کشور بر اساس توان زیست‌بومی مناطق صیادی (میان‌مدت - وزارت جهاد کشاورزی، وزارت راه و شهرسازی).
۲. انجام مطالعات مکان‌یابی سایت‌های پرورش آبزیان در سواحل و آب‌های سرزمینی و حمایت از پرورش آبزیان در سواحل و قفس‌های دریایی و احداث بندر تخصصی شیلاتی همراه با ایجاد زیرساخت‌های لازم و توسعه صنایع تبدیلی و تکمیلی آبزیان با تکیه بر فناوری‌های نوین و استفاده حداکثری از بخش غیردولتی و شرکت‌های دانش‌بنیان (میان‌مدت - وزارت جهاد کشاورزی، وزارت راه و شهرسازی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری).

چالش ۲: سهم کم ناوگان ملی از تجارت دریا برد کشور

عامل ۱: فرسودگی و محدودبودن ناوگان تجاری کشور نسبت به فرصت‌های صادراتی کشور

راهبرد ۱: تقویت زیرساخت‌های حمل‌ونقل دریایی کشور

اهم اقدامات:

۱. به‌روزرسانی ناوگان دریایی موجود منطبق با عهدنامه‌های جدید محیط زیستی بین‌المللی و توسعه متوازن ناوگان ملی متناسب با فرصت‌های صادراتی کشور (بلندمدت - وزارت راه و شهرسازی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، سازمان حفاظت محیط زیست، وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح).
۲. ایجاد و توسعه مراکز پشتیبانی و تدارکاتی بندری و فراهم‌نمودن زمینه، امکانات و تسهیلات لازم برای توسعه فعالیت‌های مولد ارزش‌افزوده، مراکز تولیدی و صادرات مجدد و تکمیل و توسعه امکانات زیرساختی و تجهیزاتی ریلی داخل بنادر و پایانه‌ها با تأکید بر ایجاد محوطه‌های

اختصاصی واگن‌های بارگنج، فله مایع و فله خشک و اتصال به شبکه حمل‌ونقل ریلی کشور (بلندمدت - وزارت راه و شهرسازی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح).

چالش ۳: ضعف در مدیریت کلان حوزه دریایی کشور

عامل ۱: فقدان سیاست‌گذار و هماهنگ‌کننده فرابخش دریا و تداخل وظایف تنظیم‌گری و

تصدی‌گرایانه در برخی دستگاه‌ها

راهبرد ۱: باز معماری نظام ملی حکمرانی حوزه دریایی

اهم اقدامات:

۱. تشکیل شورای عالی دریایی کشور، به ریاست رئیس‌جمهور، و انتقال وظایف و اختیارات سیاست‌گذاری و تنظیم‌گری فرابخش سایر شوراهای بخشی دریایی، نظیر شورای عالی صنایع دریایی و شورای عالی اقیانوس‌شناسی، به این شورا و استقرار دبیرخانه این شورا در سازمان برنامه و بودجه با پیشنهاد قوانین لازم (میان‌مدت - سازمان اداری و استخدامی، سازمان برنامه و بودجه، وزارت راه و شهرسازی، وزارت نفت، وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، وزارت جهاد کشاورزی، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع‌دستی، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).
۲. تفکیک وظایف تصدی‌گری از تنظیم‌گری بخش بندری با تغییر مأموریت سازمان بنادر و دریانوردی به سازمان تنظیم‌گر بخش از طریق اصلاح اساسنامه و تأسیس شرکت توسعه زیرساخت‌های بندری با پیشنهاد قوانین لازم (بلندمدت - سازمان اداری و استخدامی، وزارت راه و شهرسازی، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).
۳. توسعه میان‌رشته‌ها و چند رشته‌های دریایی در قالب برنامه جامع آموزش و پژوهش حوزه دریایی (میان‌مدت - وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت راه و شهرسازی).

عامل ۲: رویکرد منفعلانه در مواجهه با برنامه‌ها و رویدادهای بین‌المللی دریایی

راهبرد ۱: توسعه همکاری‌های ظرفیت‌ساز و صیانتی در معاهدات و عهدنامه‌های بین‌المللی

اهم اقدامات:

۱. تشکیل کمیته ملی دیپلماسی دریایی و هم‌افزایی و هماهنگی دستگاه‌های اجرایی و سفارتخانه‌ها (کوتاه‌مدت - وزارت راه و شهرسازی، وزارت امور خارجه، دبیرخانه شورای عالی امنیت ملی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح).
۲. استفاده از ظرفیت توافق‌نامه‌های راهبردی بلندمدت با کشورهای هدف در زمینه فرصت‌های همکاری اقتصادی و فناورانه دریایی (بلندمدت - وزارت امور خارجه، وزارت راه و شهرسازی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح).

مبحث چهارم - فناوری اطلاعات و ارتباطات

نشانه‌های وضعیت مطلوب

- افزایش سهم اقتصاد دیجیتال در تولید ناخالص داخلی؛
- افزایش اشتغال در بخش فناوری اطلاعات؛
- تحقق کامل اهداف عملیاتی شبکه ملی اطلاعات؛
- تحقق حداکثری خدمات دولت هوشمند و تحول دیجیتال؛
- افزایش تعداد ماهواره ارتباطی و سنجشی عملیاتی متعلق به جمهوری اسلامی ایران و تعداد خدمات فضایی.

چرخش‌های تحول آفرین

- از اکتفا به نقش وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات به عنوان پشتیبان فنی و تأمین کننده زیرساخت به هدایت گر و توسعه دهنده و متولی خدمات شبکه ملی اطلاعات و اقتصاد دیجیتال؛
- از دستگاه محوری در توسعه دولت الکترونیک به توسعه یکپارچه دولت هوشمند؛
- از اکتفا به توسعه فناوری فضایی به توسعه متوازن زنجیره ارزش فضایی.

چالش ۱: توسعه نامتوازن لایه‌های مختلف شبکه ملی اطلاعات

عامل ۱: محدودیت منابع مالی و سرمایه‌گذاری نامتوازن دولت در شبکه ملی اطلاعات
راهبرد ۱: افزایش اعتبارات در توسعه شبکه ملی اطلاعات
اهم اقدامات:

۱. طراحی سازوکارهای لازم جهت تأمین اعتبارات مورد نیاز برای سرمایه‌گذاری در پروژه‌های شبکه ملی اطلاعات در قالب اختصاص ۵۰ درصد منابع حاصل از اجرای قانون اجازه تعیین و وصول حق امتیاز فعالیت بخش غیردولتی در زمینه پست و مخابرات با استفاده از ظرفیت‌های قانونی موجود و در موارد مورد نیاز، پیشنهاد قوانین لازم (میان مدت - سازمان برنامه و بودجه، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).
۲. تدوین برنامه بومی سازی نظام مند زیرساخت‌های سخت و نرم شبکه ملی اطلاعات سمت شبکه و کاربر، الزام گرداننده‌ها (اپراتورها) به بومی سازی زیرساخت‌ها، تدوین برنامه‌های حمایتی، ارائه تسهیلات برای حمایت از شرکت‌های توانمند داخلی و الزام برای به کارگیری در شبکه ملی اطلاعات (میان مدت - وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، سازمان برنامه و بودجه).

عامل ۲: فقدان توجیه اقتصادی و عدم حمایت حقوقی کافی از سرمایه‌گذاری بخش غیردولتی

راهبرد ۱: توانمندسازی زیست‌بوم کسب‌وکارهای شبکه ملی اطلاعات

اهم اقدامات:

۱. اصلاح نظام تعرفه‌گذاری خدمات شبکه ملی اطلاعات برای ترغیب سرمایه‌گذاری بخش غیردولتی در توسعه دسترسی و خدمات پایه و کاربردی شبکه ملی اطلاعات (کوتاه‌مدت - وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، سازمان برنامه و بودجه).
۲. ایجاد مشوق‌های لازم برای کسب‌وکارهای فعال در حوزه خدمات شبکه ملی اطلاعات با استفاده از ظرفیت‌های قانونی موجود و در موارد موردنیاز، پیشنهاد قوانین لازم (بلندمدت - وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، سازمان برنامه و بودجه، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).
۳. تسهیل حضور کسب‌وکارهای نوآور حوزه اقتصاد دیجیتال در بازار سرمایه (میان‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری).
۴. حمایت از سرمایه‌گذاری در حوزه کسب‌وکارهای دیجیتال و تولیدکنندگان تجهیزات و سامانه‌ها و ارائه‌دهندگان خدمات لایه‌های مختلف شبکه ملی اطلاعات از طریق صندوق نوآوری و شکوفایی (میان‌مدت - معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات).
۵. طراحی سازوکارهای لازم به منظور حمایت حقوقی و قضائی از کسب‌وکارهای فعال در حوزه خدمات شبکه ملی اطلاعات با همکاری قوه قضائیه (میان‌مدت - دبیرخانه شورای عالی فضای مجازی، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، وزارت دادگستری).

راهبرد ۲: استفاده بهینه از منابع و زیرساخت‌ها

اهم اقدامات:

۱. الزام نهادهای عمومی، شهرداری‌ها و دستگاه‌های اجرایی در اشتراک‌گذاری منابع زیرساختی، در چارچوب ضوابط کمیسیون تنظیم مقررات ارتباطات با هماهنگی نهادهای ذی‌ربط (میان‌مدت - دبیرخانه شورای عالی فضای مجازی، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات).
۲. اشتراک‌گذاری منابع شبکه ملی اطلاعات، نظیر باندهای فرکانسی در اختیار دستگاه‌ها و نهادهای حاکمیتی و نظامی، برای توسعه زیرساخت‌های ارتباطی موردنیاز آن‌ها و توسعه شبکه ملی اطلاعات، با هماهنگی و اخذ مجوز از نهادهای ذی‌ربط (میان‌مدت - وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، دستگاه‌های اجرایی مرتبط).

چالش ۲: ضعف در تولید و عرضه خدمات و محتوای سالم و اعتماد پایین

کاربران

عامل ۱: ضعف خدمات داخلی فضای مجازی در رقابت با نمونه‌های خارجی

راهبرد ۱: ارتقای کیفیت خدمات فضای مجازی داخلی

اهم اقدامات:

۱. استقرار نظام جامع تنظیم‌گری فضای مجازی در تعامل با تنظیم‌گران بخشی (میان‌مدت - دبیرخانه شورای عالی فضای مجازی، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، دستگاه‌های اجرایی مرتبط).
۲. ارائه خدمات توانمندساز مشاوره‌ای، حقوقی، زیرساختی و تسهیلاتی به ارائه‌دهندگان خدمات داخلی در چارچوب ظرفیت برنامه‌های حمایتی (میان‌مدت - وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی).
۳. الزام بر اجرایی‌سازی قوانین مرتبط با رفع انحصار و ایجاد فضای رقابتی در ارائه خدمات فضای مجازی (کوتاه‌مدت - وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، دبیرخانه شورای عالی فضای مجازی، مرکز ملی رقابت، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری).

عامل ۲: ضعف در تولید و عرضه محتوای سالم

راهبرد ۱: توسعه محتوای ایرانی - اسلامی

اهم اقدامات:

۱. طراحی سازوکارهای لازم برای تخصیص درآمد حاصل از تولید و انتشار محتوا به کسب‌وکارها و فعالان تولید محتوای سالم (میان‌مدت - دبیرخانه شورای عالی فضای مجازی، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات).
۲. رفع موانع تولید محتوا، نظیر حذف مجوزهای متعدد، تغییر نظارت‌های پیشینی به نظارت‌های پسینی و هوشمند و واگذاری مسئولیت محتوا به کاربر منتشرکننده (میان‌مدت - دبیرخانه شورای عالی فضای مجازی، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی).
۳. حمایت از راه‌اندازی و توسعه سکوهای (پلتفرم‌ها) ارائه خدمات و محتوای ایرانی - اسلامی، نظیر سکوی صوت و تصویر فراگیر، دانشنامه و کتابخانه مجازی در سطح منطقه و بین‌الملل و قابل رقابت با خدمات مشابه منطقه‌ای از منظر کمی و کیفی (بلندمدت - وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت امور خارجه).

راهبرد ۲: متناسب سازی سطوح دسترسی با گروه های مختلف کاربر

اهم اقدامات:

۱. الزام گرداننده های (اپراتورها) ارتباطی به ارائه دسترسی های تخصصی متناسب با شرایط سنی و نیازمندی های تخصصی گروه های کاربر (کوتاه مدت - وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات).
۲. تولید و تسهیل دسترسی عمومی به ابزارهای کارآمد حفاظت از کودکان و نوجوانان در فضای مجازی برای والدین (کوتاه مدت - وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت آموزش و پرورش).

چالش ۳: ضعف در حکمرانی داده و خدمات دولت هوشمند

عامل ۱: بخشی نگری دستگاه ها و رویکرد رقابتی و مالکیتی در موضوع داده

راهبرد ۱: یکپارچه سازی نظام حکمرانی داده

اهم اقدامات:

۱. تدوین نقشه راه ارتقای حکمرانی داده کشور و تقسیم کار نهادی به منظور حاکمیت داده و سیاست گذاری مبتنی بر آمار با تدوین لایحه حکمرانی یکپارچه داده کشور (میان مدت - سازمان برنامه و بودجه، سازمان اداری و استخدامی، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، وزارت اطلاعات، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).
۲. استقرار حاکمیت داده با الزام کلیه دستگاه ها به تبادل داده ها و سرویس و ارتباط سامانه ها به یکدیگر و اختصاص درصدی از اعتبارات هزینه ای دستگاه ها به این موضوع (میان مدت - سازمان برنامه و بودجه، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، سازمان اداری و استخدامی، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

عامل ۲: ناهماهنگی دستگاه های ذی ربط برای استقرار دولت هوشمند

راهبرد ۱: یکپارچه سازی نظام حکمرانی دولت هوشمند

اهم اقدامات:

۱. اصلاح ساختار دولت مبتنی بر مفهوم حکمرانی دولت هوشمند و معماری یکپارچه سامانه های اطلاعاتی دستگاه های اجرایی، با پیشنهاد قوانین لازم (بلند مدت - سازمان اداری و استخدامی، سازمان برنامه و بودجه، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).
۲. ایجاد سکوی (پلتفرم) ارائه خدمات یکپارچه دولت هوشمند و خودکاربری نمودن حداکثری خدمات، با الزام کلیه دستگاه های خدمت رسان به ارائه خدمات دولت بر بستر شبکه ملی اطلاعات، و ممنوعیت سرمایه گذاری های موازی دستگاه های اجرایی در توسعه زیرساخت های دولت هوشمند، با اجرای بند ۳ ماده ۳۷ قانون مدیریت خدمات کشوری (میان مدت - وزارت

ارتباطات و فناوری اطلاعات، سازمان اداری و استخدامی، سازمان برنامه و بودجه، دستگاه‌های اجرایی).

۳. الزام دستگاه‌های اجرایی به استفاده از ظرفیت‌های بخش غیردولتی در ارائه خدمات دولت هوشمند (کوتاه‌مدت - وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، سازمان برنامه و بودجه، دستگاه‌های اجرایی مرتبط).

۴. ارتقای کارپوشه ملی ایرانیان برای تمامی افراد بر اساس شماره ملی و شماره سیم‌کارت افراد، برای تعامل دوسویه تحویل‌دادنی‌ها به/از تمامی اشخاص حقیقی و حقوقی در ارائه و ثبت کلیه خدمات و مراحل آن به مردم توسط سازمان‌های عمومی ارائه‌دهنده خدمت (میان‌مدت - وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، سازمان اداری و استخدامی).

۵. ایجاد زیرساخت لازم برای احراز اصالت و تبادل اسناد برای ثبت یا تبادل تمامی مدارک و اسناد ثبتی، هویتی و تحصیلی افراد جهت ارائه به سازمان‌ها هنگام دریافت خدمات با تأیید فرد، به‌منظور عدم نیاز به ارائه اصل یا تصویر مدارک در مراجعه به دستگاه‌ها، با رعایت الزامات حکمرانی داده و امنیت اطلاعات و هوشمندسازی استعلامات دستگاه‌های دولتی، با اولویت استعلامات پرتکرار در اجرای تبصره یک بند ث ماده ۶۷ قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (میان‌مدت - وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، سازمان اداری و استخدامی).

۶. توسعه امضای الکترونیک و تأیید دومرحله‌ای یا چندمرحله‌ای برای احراز هویت در ادارات و سازمان‌ها برای دریافت تمامی خدمات توسط فرد یا وکیل او، با اجرای قانون تجارت الکترونیک (کوتاه‌مدت - وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، سازمان اداری و استخدامی).

۷. ایجاد نظام پایش و نظارت بر کیفیت خدمات دولت هوشمند و ارزیابی رضایت‌مندی کاربران و هم‌پیوندی این نظام با نظام‌های بودجه و مدیریت عملکرد دستگاه‌ها (میان‌مدت - وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، سازمان برنامه و بودجه، سازمان اداری و استخدامی).

۸. ارتقای قابلیت تحلیل داده‌های باز و حجیم در دستگاه‌های اجرایی برای شناسایی مسائل عمومی و ارتقای تصمیم‌سازی (کوتاه‌مدت - وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، سازمان برنامه و بودجه، سازمان اداری و استخدامی).

چالش ۴: عدم بلوغ زیست‌بوم و رشد کم شتاب صنعت فضایی کشور

عامل ۱: محدودیت منابع مالی در صنعت فضایی

راهبرد ۱: توسعه و تنوع‌بخشی سرمایه‌گذاری در صنعت فضایی

اهم اقدامات:

۱. تولید حداقل یک منظومه ده ماهواره‌ای ارتفاع پایین (بلندمدت - وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات).

۲. اعطای مجوز سرمایه‌گذاری بخش غیردولتی در تولید و قراردادن ماهواره در مدارهای عملیاتی (میان‌مدت - وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح).

عامل ۲: ضعف در فناوری پرتاب ماهواره

راهبرد ۱: تجمیع توانمندی‌ها و ظرفیت‌های ملی و بین‌المللی

اهم اقدامات:

۱. پرتاب ماهواره بویژه مدارهای ارتفاع پایین در زمان‌بندی مشخص، با صدور مجوزهای لازم برای استفاده از ظرفیت صنایع دفاعی، بخش غیردولتی و سرمایه‌گذاری خارجی در بومی‌سازی فناوری‌های مرتبط (بلندمدت - وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح).
۲. طراحی و ساخت پرتاب‌گرهای فضایی ملی (میان‌مدت - وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات).

مبحث پنجم - مسکن و شهرسازی

نشانه‌های وضعیت مطلوب

- کاهش طول دوره انتظار تهیه مسکن؛
- کاهش سهم مسکن در سبد هزینه خانوار؛
- کاهش نسبت خانوارهای مستأجر به کل خانوارها؛
- کاهش تراکم خانوار در واحد مسکونی دارای سکنه؛
- کاهش تقاضای سوداگرانه در بازار مسکن؛
- کاهش سهم جمعیت ساکن در واحدهای فرسوده روستایی و بافت‌های فرسوده و اسکان غیررسمی شهری از کل جمعیت؛
- افزایش عمر مفید و کیفیت ساختمان؛
- ارتقای کیفیت معماری و شهرسازی متناسب با هویت ایرانی - اسلامی.

چرخش‌های تحول آفرین

- از غلبه سیاست تحریک تقاضا به سیاست تحریک توأمان عرضه و تقاضای مصرفی مؤثر و کاهش تقاضای سوداگری در بخش مسکن؛
- از تمرکز حمایت‌های یارانه‌ای دولت در تأمین مالی ارزان به واگذاری گسترده زمین و کاهش مخاطرات حقوقی و مالی مشارکت مردم و نهادهای مالی در ساخت مسکن؛
- از غلبه ساخت مسکن در شهرهای با تراکم جمعیتی بالا و توسعه عمودی شهرها به اصلاح محله‌محور بافت فرسوده، افزایش عرضه زمین در محدوده و حریم قانونی شهرها و توسعه افقی شهر با رعایت سیاست‌های آمایش سرزمین؛
- از سیاست حمایتی عمومی در بخش مسکن به سیاست‌های حمایتی هدفمند و متناسب با دهک‌های درآمدی و اولویت‌بخشی به مسکن محرومان.

چالش ۱: گرانی مسکن و بالابودن نرخ اجاره مسکن

عامل ۱: اختلال در عرضه زمین و ملک و بالابودن تقاضای سوداگرانه

راهبرد ۱: افزایش انگیزه عرضه زمین و ملک

اهم اقدامات:

۱. تکمیل و به‌روزرسانی سامانه ملی املاک و اسکان کشور، با اجرای ماده ۱۶۹ مکرر قانون مالیات‌های مستقیم، و انجام حمایت‌های لازم جهت اجرایی‌سازی طرح ملی حدنگاری (کاداستر) با همکاری قوه قضائیه (کوتاه‌مدت - وزارت راه و شهرسازی، وزارت دادگستری).

۲. اخذ مالیات از خانه‌های خالی، با اجرای مواد ۵۴ مکرر و ۱۶۹ مکرر قانون مالیات‌های مستقیم (کوتاه‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت راه و شهرسازی).
۳. وضع مالیات بر عایدی سرمایه، به‌منظور کاهش جذابیت تقاضای سوداگری و هدایت نقدینگی به سمت ساخت مسکن، با پیشنهاد قوانین لازم^۱ (میان‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت راه و شهرسازی، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).
۴. وضع مالیات بر ارزش زمین و ملک، با پیشنهاد قوانین لازم^۲ (میان‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت راه و شهرسازی، وزارت کشور، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

راهبرد ۲: عرضه حداکثری زمین‌های دولتی و توسعه افقی در حریم قانونی شهر اهم اقدامات:

۱. توسعه افقی محدوده شهرهای فاقد زمین کافی قابل‌واگذاری در حریم قانونی شهر با اولویت شهرهای کوچک و متوسط، به‌منظور فراهم‌سازی امکان ساخت واحد مسکونی با در نظر گرفتن حفاظت از اراضی کشاورزی مرغوب و جلوگیری از فروش تراکم مازاد ساختمانی در شهرها از طریق اصلاح طرح‌های جامع و تفصیلی شهری با اجرای مواد ۸ و ۹ قانون جهش تولید مسکن (میان‌مدت - وزارت راه و شهرسازی، وزارت کشور).
۲. واگذاری اراضی موجود در محدوده و حریم شهرها، متعلق به وزارت جهاد کشاورزی و کلیه وزارتخانه‌ها، مؤسسات و دستگاه‌های دولتی و همچنین شرکت‌هایی که ۱۰۰ درصد سرمایه و سهام آن‌ها متعلق به دولت می‌باشد به وزارت راه و شهرسازی با اجرای ماده ۱۰ قانون جهش تولید مسکن، ماده ۱۰ قانون زمین شهری و ماده ۶ قانون ساماندهی و حمایت از تولید و عرضه مسکن (کوتاه‌مدت - دستگاه‌های اجرایی، وزارت راه و شهرسازی).
۳. مولدسازی و واگذاری اراضی دولتی محدوده و حریم شهرها به واجدین شرایط در بستر فرایندهای شفاف نظیر سامانه تدارکات الکترونیک دولت با رعایت سیاست‌های آمایش سرزمین و اولویت زوجین خانه اولی، خانواده‌های دارای ۳ فرزند به بالا و اولویت‌دهی در انتخاب گروهی واگذاری زمین برای اسکان خانوادگی در فواصل نزدیک جغرافیایی با اجرای مواد ۷، ۸ و ۹ قانون جهش تولید مسکن (کوتاه‌مدت - وزارت راه و شهرسازی، وزارت جهاد کشاورزی).
۴. تأمین هزینه‌های خدمات زیربنایی توسعه شهری از متقاضیان استفاده از اراضی و تأمین هزینه‌های خدمات روبنایی با پایاپای اراضی تجاری با بخش خصوصی (کوتاه‌مدت - وزارت راه و شهرسازی، وزارت نیرو، وزارت نفت، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت کشور، وزارت آموزش و پرورش).

(۱) ر ک: مبحث «مالیات» در سند تحول.

(۲) ر ک: مبحث «مالیات» در سند تحول.

راهبرد ۳: توسعه بازار تأمین مالی مسکن و اعطای تسهیلات ساخت مسکن

اهم اقدامات:

۱. فراهم‌سازی امکان سرمایه‌گذاری خرد مردمی در تولید و ساخت مسکن با تسهیم املاک در حال ساخت به واحدهای خرد در بستر بازار سرمایه با استفاده از ابزارهایی نظیر صندوق‌های املاک و مستغلات و صندوق‌های زمین و ساختمان با پیشنهاد قوانین لازم (بلندمدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت راه و شهرسازی، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).
۲. فراهم‌سازی امکان اعطای تسهیلات بلندمدت ساخت مسکن با ایجاد زیرساخت قراردادی برای تعیین اقساط بر اساس نرخ مصوب شورای پول و اعتبار و استفاده از تأمین مالی مبتنی بر اوراق (میان‌مدت - بانک مرکزی، وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت راه و شهرسازی).

راهبرد ۴: تسهیل دسترسی محرومان به مسکن

اهم اقدامات:

۱. شناسایی محرومان فاقد مسکن از طریق استفاده حداکثری از تقاطع‌گیری زیرساخت‌های اطلاعاتی موجود از قبیل اطلاعات سامانه رفاه ایرانیان، اطلاعات بانک‌ها، مالیات و اطلاعات کمیته امداد امام خمینی^(۵)، سازمان بهزیستی و سایر نهادهای حمایتی (کوتاه‌مدت - وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، وزارت راه و شهرسازی، وزارت امور اقتصادی و دارایی).
۲. حفظ کرامت و منزلت محرومان فاقد مسکن با توزیع مکانی مسکن محرومان بین سایر اقشار جامعه و عدم امکان شناسایی آن‌ها و همچنین اولویت زنان سرپرست خانوار، خانوار دارای معلول و خانوار پرجمعیت و به‌صورت غیرمستقیم، از طریق نهادهای واسطه، صرفاً با واگذاری و تأمین زمین یا عواید حاصل از آن در الگوهای مختلف از جمله مشارکت در ساخت و سیاست ساخت تدریجی، با همکاری کمیته امداد امام خمینی^(۵)، سازمان بهزیستی و سایر نهادهای حمایتی (کوتاه‌مدت - وزارت راه و شهرسازی، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، وزارت امور اقتصادی و دارایی).
۳. حمایت‌های دولتی به‌عنوان بدهی محرومان به دولت با اعمال محدودیت‌های مدت‌دار، از قبیل ترهین ملک در رهن بانک یا نهادهای واسطه، محدودیت در خرید ملک دیگر و خودرو و نیز دریافت تسهیلات بانکی، متناسب با میزان حمایت، و کاهش و حذف محدودیت‌ها متناسب با تأدیه بدهی (کوتاه‌مدت - وزارت راه و شهرسازی، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، وزارت امور اقتصادی و دارایی).

راهبرد ۵: کاهش هزینه‌ها و مخاطرات بازار اجاره مسکن

اهم اقدامات:

۱. کاهش هزینه مبادله اجاره و افزایش ضمانت اجرای قراردادهای اجاره مسکن با ایجاد زیرساخت‌های توسعه قراردادهای استاندارد اجاره مسکن با قابلیت اعمال خودکار قیود قرارداد و تسویه وجوه قرارداد از طریق حساب‌های واسطه وجوه با استفاده از ظرفیت‌های قانونی موجود

و در موارد موردنیاز، پیشنهاد قوانین لازم (بلندمدت - وزارت راه و شهرسازی، وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

۲. حمایت از ایجاد و توسعه بنگاه‌های اجاره‌داری حرفه‌ای با استفاده از مشوق‌های مالیاتی، تخفیف عوارض و واگذاری اراضی دولتی به صورت اجاره بلندمدت، با پیشنهاد قوانین لازم (بلندمدت - وزارت راه و شهرسازی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

عامل ۲: بالابودن مخاطرات سرمایه‌گذاری و مبادلات حوزه مسکن

راهبرد ۱: ایجاد تقارن اطلاعات در مبادلات و مالکیت مسکن

اهم اقدامات:

۱. فراهم کردن زیرساخت ثبت رسمی قرارداد پیش‌فروش و بی‌اعتبار کردن قراردادهای غیررسمی با پیشنهاد اصلاح قانون پیش‌فروش ساختمان (بلندمدت - وزارت راه و شهرسازی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).
۲. ایجاد سامانه یکپارچه اطلاعات مسکن مشتمل بر هویت مالک، افراد دارای وکالت فروش و رهن‌بودن سند ملک و وراثت به تفکیک ملک با پیشنهاد قوانین لازم (بلندمدت - وزارت راه و شهرسازی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).
۳. فراهم‌سازی امکان سرمایه‌گذاری خرد با تسهیم املاک در حال ساخت به واحدهای خرد با طراحی سازوکارهای حقوقی و سازوکارهای بیمه پروژه، به منظور تسهیل سرمایه‌گذاری مردمی در فرایند ساخت با پیشنهاد قوانین لازم (بلندمدت - وزارت راه و شهرسازی، وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).
۴. تسهیل در صدور مجوزهای ساخت و شفاف‌سازی مقررات این بخش با رفع مقررات زائد و صدور مجوز از طریق درگاه ملی مجوزهای کسب‌وکار و تجمیع و اعلام تمامی مقررات بخش مسکن در پایگاه ملی قوانین کشور و لغو سایر مقررات اعلام‌نشده (کوتاه‌مدت - وزارت راه و شهرسازی، وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

راهبرد ۲: ایجاد زیرساخت‌های امن و سهل برای تولید مشارکتی مسکن

اهم اقدامات:

۱. ایجاد اطمینان در سرمایه‌گذاران ساخت مسکن نسبت به اخذ سند رسمی با اقداماتی نظیر ایجاد نهادهای تخصصی بیمه پایان‌کار با مسئولیت تضامنی نسبت به اخذ پایان‌کار و پرداخت جریمه‌های احتمالی با برخورداری از ابزارهای نظارتی متناظر، صدور پایان‌کار تفکیکی برای مجتمع‌های ساختمانی، صدور سند رسمی برای ساختمان‌های دارای بدهی پایان‌کار، ثبت بدهی در سند و مشروط‌نمودن معامله رسمی ملک به تسویه بدهی، با همکاری قوه قضائیه و

شهرداری‌ها و پیشنهاد قوانین لازم (بلندمدت - وزارت راه و شهرسازی، وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت کشور، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

۲. ایجاد حساب‌های واسطه وجوه (حساب‌های امانی) برای فراهم‌سازی امکان عقد قرارداد پیش‌فروش مسکن بر بستر سامانه‌های تأیید صلاحیت شده، مشتمل بر متون قراردادی استاندارد و شروط از پیش تعیین شده و قابل شخصی‌سازی، با قابلیت احراز شروط توسط نهادهای بیمه‌گر دارای مسئولیت تضامنی، امکان اعمال غیرقضائی شروط قرارداد در صورت عدم پایبندی طرفین به آن‌ها و امکان اخذ ثمن قرارداد و انتقال آن به طرف دیگر پس از احراز اجرای تعهدات مجری با پیشنهاد قوانین لازم (بلندمدت - وزارت راه و شهرسازی، وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

چالش ۲: کیفیت پایین و عمر مفید کم ساختمان‌ها

عامل ۱: فقدان تقارن اطلاعات میان مالک، سازنده و مهندس ناظر
راهبرد ۱: ایجاد شفافیت و حافظه‌دار کردن عملکرد سازندگان و مهندسان ناظر
اهم اقدامات:

۱. ایجاد شناسنامه ساختمان، شامل اطلاعات سازنده، مهندس مجری و مهندس ناظر (کوتاه‌مدت - وزارت راه و شهرسازی، وزارت کشور).
۲. ایجاد تقارن اطلاعات بین سازندگان و خریداران در قالب سازوکارهای امتیازدهی و رتبه‌بندی سازندگان، مهندسان ناظر و مهندسان مجری و ثبت اطلاعات و بازخوردها مبتنی بر کیفیت ساخت (کوتاه‌مدت - وزارت راه و شهرسازی، وزارت کشور).

راهبرد ۲: انتقال مسئولیت کیفیت ساخت به نهادهای واسطه و مهندسان ناظر و مجری
اهم اقدامات:

۱. اجباری شدن بیمه مسئولیت کیفیت ساختمان توسط شرکت‌های واسطه و شرکت‌های بیمه‌گر با مسئولیت تضامنی مشترک بین نهادهای واسطه و مهندسان ناظر و مجری، با پیشنهاد قوانین لازم (بلندمدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت راه و شهرسازی، وزارت کشور، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).
۲. دریافت بخشی از خسارات ساختمان‌های آسیب‌دیده به دلیل کیفیت پایین ساخت از مهندسان ناظر و مجری، با پیشنهاد قوانین لازم (بلندمدت - وزارت راه و شهرسازی، وزارت کشور، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

عامل ۲: استفاده از روش‌های غیرصنعتی در ساخت
راهبرد ۱: توسعه صنعتی‌سازی و حمایت از فناوری‌های نوین ساخت
اهم اقدامات:

۱. افزایش مشوق‌هایی برای به‌کارگیری روش‌های صنعتی از جمله پرداخت تسهیلات، تخفیف در عوارض و اختصاص یارانه (کوتاه‌مدت - وزارت راه و شهرسازی، وزارت کشور).
۲. حمایت از ایجاد شرکت‌های ساختمانی دارای فناوری‌های نوین ساخت با کمک در سرمایه‌گذاری اولیه ایجاد کارخانه و واگذاری اراضی دولتی به‌صورت اجاره (کوتاه‌مدت - وزارت راه و شهرسازی، وزارت کشور).

چالش ۳: حجم بالای بافت‌های فرسوده شهری و روستایی

عامل ۱: تأمین مالی ناپایدار و اصلاح لکه‌ای بافت فرسوده
راهبرد ۱: اصلاح سازوکارهای مالی و مدیریتی در نوسازی واحدهای فرسوده
اهم اقدامات:

۱. اصلاح محله‌محور بافت فرسوده با محوریت نهادهای توسعه‌گر واسط بین مردم و دولت با واگذاری اختیارات و امتیازات ویژه به این نهادها متناسب با حجم اصلاح‌شده از بافت شهری، از قبیل تخفیف در مجوز ساخت و واگذاری زمین برای اجرای فرایند کلید به کلید (بلندمدت - وزارت راه و شهرسازی، وزارت کشور).
۲. جلوگیری از افزایش تراکم مزاد ساختمانی با واگذاری زمین‌های خالی داخل و اطراف شهر به ساکنان بافت‌های فرسوده (میان‌مدت - وزارت راه و شهرسازی، وزارت کشور).
۳. افزایش سقف و نرخ تسهیلات نوسازی مسکن به کمک ایجاد زیرساخت قراردادی برای تعیین اقساط بر اساس نرخ مصوب شورای پول و اعتبار و استفاده از تأمین مالی مبتنی بر اوراق با پیشنهاد قوانین لازم (میان‌مدت - بانک مرکزی، وزارت راه و شهرسازی، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

چالش ۴: عدم تناسب معماری و شهرسازی با هویت ایرانی - اسلامی

عامل ۱: الگوی غیروبومی زیست شهری، مسکن و معماری
راهبرد ۱: تغییر الگوی طراحی و ساخت مسکن با رویکرد خانواده‌محوری
اهم اقدامات:

۱. استفاده بهینه از زمین و حرکت به سمت ساخت خانه‌های مستقل و وسیع و تا حد امکان اجتناب از بلندمرتبه‌سازی و آپارتمان‌سازی با رویکرد محله‌محور، مرکزیت مسجد و توجه به اصل پیاده‌مداری و تفکیک فضاهای سواره از پیاده در مجموعه‌های مسکونی و محلات و رعایت

استانداردها و ضوابط فنی مربوطه به مسکن‌سازی مبتنی بر شرایط بومی، با اجرای مواد ۲۰ و ۲۴ قانون جهش تولید مسکن (میان‌مدت - وزارت راه و شهرسازی، وزارت کشور، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی).

۲. الزام شهرداری‌ها به تحقق پیوست سبک زندگی اسلامی - ایرانی طرح‌های کلان‌شهری برای اخذ حمایت‌های دولت، با اصلاح طرح‌های جامع و تفصیلی شهرها (میان‌مدت - وزارت راه و شهرسازی، وزارت کشور، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی).

۳. الگوسازی و برجسته‌سازی فضاها، الگوها و شخصیت‌های محلی، به‌منظور ترویج سبک‌های متنوع زندگی در محلات و توجه به نمادگرایی اسلامی و تزئینات متناسب با فرهنگ (میان‌مدت - وزارت راه و شهرسازی، وزارت کشور، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی).

۴. ایجاد فضای درون‌گرا، امنیت‌بخش، آرامش‌بخش، وحدت‌آفرین، مهمان‌پذیر، حافظ حرمت و حریم فردی و جمعی اهالی خانه، زیست‌پذیر برای سکونت خانواده گسترده، بدون مزاحمت‌های هم‌جواری و رعایت اصل خط آسمان شهری، با جلوگیری از تخلفات ساختمانی و فروش تراکم مازاد ساختمانی در شهرها، از طریق اصلاح طرح‌های جامع و تفصیلی شهرها و با همکاری شهرداری‌ها (میان‌مدت - وزارت راه و شهرسازی، وزارت کشور، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی).

مبحث ششم – کشاورزی

نشانه‌های وضعیت مطلوب

- افزایش ضریب خوداتکایی در نهاده‌ها و محصولات غذایی راهبردی و کالاهای اساسی کشاورزی؛
- افزایش سهم بخش کشاورزی در تراز تجاری کشور؛
- افزایش میزان بهره‌وری و پایداری منابع پایه تولید کشاورزی؛
- ارتقای نقش مراتع و کاهش وابستگی به بخش زراعت در تأمین علوفه موردنیاز دام کشور؛
- کاهش سهم واردات در تأمین نیازهای غذایی دام؛
- ارتقای ارزش افزوده و تکمیل زنجیره ارزش در بخش کشاورزی؛
- کاهش نسبت قیمت محصول برای مصرف‌کننده نهایی به قیمت فروش محصول در واحد تولید؛
- افزایش سطح و نفوذ دانش و فناوری در بخش کشاورزی؛
- بهبود توأم شاخص‌های امنیت و سلامت غذایی؛
- افزایش اشتغال در بخش کشاورزی.

چرخش‌های تحول آفرین

- از تمرکز بر توسعه محصولات کشاورزی به تمرکز بر توسعه صنعت و مدیریت بازار کشاورزی؛
- از اکتفا به تأمین غذا به تأکید بر امنیت غذایی پایدار؛
- از اتخاذ سیاست‌های قیمتی و تجاری به افزایش رقابت، رفع عدم تقارن‌های اطلاعاتی بخش کشاورزی و حمایت‌های مستقیم از مصرف‌کننده نهایی؛
- از تعیین آب‌بها مبتنی بر سطح زیر کشت به تعیین آب‌بها مبتنی بر میزان مصرف.

چالش ۱: محدودیت منابع آب در دسترس برای کشاورزی

عامل ۱: بهره‌برداری ناکارآمد و نامتناسب با ظرفیت زیست‌محیطی از منابع آبی کشور
راهبرد ۱: توسعه و تنوع‌بخشی به روش‌های تولید غذا مبتنی بر منابع آب قابل‌دسترس و تبدیل اراضی کشاورزی بدون آب به مراتع بهره‌ور در مناطق کم آب^۱
اهم اقدامات:

۱. استفاده از فناوری‌های نوین، نظیر فناوری هسته‌ای، نانو فناوری و زیست فناوری، جهت پایدارسازی تولید و توسعه کشاورزی حفاظتی در طرح کشت دیم (میان‌مدت - وزارت جهاد

(۱) ر ک: مبحث «محیط زیست و آب» در سند تحول.

کشاورزی، سازمان انرژی اتمی، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات).

۲. تسهیل فرایندهای مجوزدهی و ارتقای سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در طرح‌های تأمین منابع پروتئین مشتمل بر دام، طیور، آبزیان، گیاهان و ریزاندام‌ها (میان‌مدت - وزارت جهاد کشاورزی).
۳. حمایت از توسعه صنعت و تکمیل زنجیره ارزش دام‌های بیابانی و کشت و تولید گیاهان نامتعارف علوفه‌ای و صنعتی خشکی‌پسند و شورپسند در مناطق بیابانی بدون آبیاری یا بهره‌برداری از منابع آب نامتعارف (بلندمدت - وزارت جهاد کشاورزی).

راهبرد ۲: افزایش بهره‌وری آب در بخش کشاورزی

اهم اقدامات:

۱. اصلاح الگوی کشت متناسب با شرایط اقلیمی و میزان آب قابل برنامه‌ریزی کشاورزی^۱ (میان‌مدت - وزارت جهاد کشاورزی، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری).
۲. استفاده از منابع ژنتیکی بهره‌ور و سازگار، اصلاح نژاد و فناوری‌های صیانتی در اراضی کشاورزی آبی و کشت گیاهان راهبردی کم‌آب‌بر (میان‌مدت - وزارت جهاد کشاورزی، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، سازمان انرژی اتمی).
۳. توسعه فناوری‌های ارتقای بهره‌وری آب با ایجاد انگیزه از طریق واقعی‌سازی قیمت آب و برق مصرفی^۲ در تولیدات کشاورزی هم‌زمان با حمایت‌های لازم، از قبیل ارائه تسهیلات متناسب (میان‌مدت - وزارت نیرو، وزارت جهاد کشاورزی، سازمان انرژی اتمی).
۴. توسعه به‌کارگیری روش‌های متنوع آبخیزداری و آبخوان‌داری متناسب با ظرفیت‌های بومی هر منطقه و اقلیم^۳ (بلندمدت - وزارت نیرو، وزارت جهاد کشاورزی).
۵. توانمندسازی تشکلهای و نظامات بهره‌برداری از نهاده‌های آبی با توسعه اقدامات نرم‌افزاری و ترویجی (میان‌مدت - وزارت جهاد کشاورزی، وزارت نیرو).

عامل ۲: ازهم‌گسیختگی و فقدان مسئولیت‌پذیری در حکمرانی آب^۴

(۱) ر.ک: مبحث «محیط زیست و آب» در سند تحول.

(۲) ر.ک: مباحث «انرژی» و «محیط زیست و آب» در سند تحول.

(۳) ر.ک: مبحث «محیط زیست و آب» در سند تحول.

(۴) ر.ک: مبحث «محیط زیست و آب» در سند تحول.

چالش ۲: هدررفت ظرفیت پایدار خاک و کوچک شدن و پراکندگی

سطوح کشاورزی

عامل ۱: نقض اصول فنی و مهندسی کشاورزی در بهره‌برداری
راهبرد ۱: توسعه بهره‌برداری صیانتی از خاک در بخش کشاورزی
اهم اقدامات:

۱. مدیریت خاک‌ورزی و الگوی بهره‌برداری از اراضی به‌منظور مهار و کاهش مؤثر نرخ فرسایش بادی و آبی و حفاظت از اجزای حاصلخیزی خاک (بلندمدت - وزارت جهاد کشاورزی).
۲. توسعه پوشش گیاهی با شناسایی و معرفی گونه‌های مقاوم به شرایط محیطی و سازگار با محیط زیست طبیعی منطقه و عدم استفاده از گونه‌های مهاجم برای کاشت گیاهان دائمی در اراضی پُرشیب و کانون‌های ریزگرد با تأکید بر توسعه زنجیره‌های ارزش محصولات کشاورزی از طریق ایجاد سازوکارهای لازم به‌منظور واگذاری حق بهره‌برداری اقتصادی از اراضی به توسعه‌گران صاحب فناوری و دارای صلاحیت مالی و فنی با اولویت مردم بومی با حفظ مالکیت دولت و منطبق با اصول صیانت از منابع طبیعی (میان‌مدت - وزارت جهاد کشاورزی، سازمان حفاظت محیط زیست).
۳. ایجاد بازار خدمات دانش‌بنیان بخش کشاورزی با تمرکز بر بهره‌برداری حفاظتی از خاک (میان‌مدت - وزارت جهاد کشاورزی).
۴. تهیه اطلاعات جامع مدیریت و بهره‌وری کشاورزی و ارائه آن به شرکت‌های ارائه‌دهنده خدمات مشاوره فنی کشاورزی (کوتاه‌مدت - وزارت جهاد کشاورزی).

عامل ۲: جاذبه اقتصادی در تغییر کاربری اراضی کشاورزی
راهبرد ۱: مدیریت تعارضات در تغییر کاربری اراضی کشاورزی
اهم اقدامات:

۱. ایجاد سامانه جامع اطلاعات مکان‌محور پویا در بخش کشاورزی به‌صورت عمومی و برخط مشتمل بر اطلاعات جغرافیایی، رخ‌نمای خاک، پوشش گیاهی، نوع کاربری، قابلیت و تناسب اراضی کشاورزی و بازار محصولات تولیدی با پیگیری و همکاری با قوه قضائیه در حدنگاری اراضی (میان‌مدت - وزارت جهاد کشاورزی، وزارت کشور، وزارت راه و شهرسازی، وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، وزارت نیرو، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، وزارت دادگستری).
۲. هوشمندسازی و انتشار برخط فرایند تعیین کاربری و اخذ مجوز تغییر کاربری اراضی از مراجع ذی‌صلاح (میان‌مدت - وزارت جهاد کشاورزی، وزارت کشور).

۳. همکاری با قوه قضائیه برای صدور سند تک‌برگی برای کلیه اراضی کشاورزی^۱ (کوتاه‌مدت - وزارت جهاد کشاورزی، وزارت دادگستری).
۴. ایجاد جذابیت برای یکپارچه‌سازی مدیریت اراضی کشاورزی از طریق فراهم‌نمودن امکان ایجاد شخصیت حقوقی برای بهره‌بردار حقیقی بخش کشاورزی با پیشنهاد قوانین لازم (بلندمدت - وزارت جهاد کشاورزی، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).
۵. رفع تعارضات بهره‌برداران و وزارت جهاد کشاورزی جهت حفاظت، توسعه و ارتقای بهره‌وری از جنگل و اراضی مشجر با پیشنهاد قوانین لازم (بلندمدت - وزارت جهاد کشاورزی، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).
۶. رسیدگی فوری و دقیق به گزارش‌های مردمی ارسالی به درگاه گزارش‌دهی مردمی در خصوص تغییر کاربری غیرقانونی زمین‌های کشاورزی (میان‌مدت - وزارت جهاد کشاورزی، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری).

چالش ۳: بهره‌وری نامناسب نژادی از نهاده‌های تولید

عامل ۱: توسعه نژادهای داخلی و وارداتی ناسازگار با شاخص‌های زیست‌بوم کشور

راهبرد ۱: انطباق ظرفیت نژادی با نهاده‌های داخلی تولید

اهم اقدامات:

۱. تدوین و اجرای نقشه پویای نیازمندی‌های نژادی منطبق با شاخص‌های زیست‌بوم کشور، از طریق داده‌پردازی و تعیین سناریوهای تغییر اقلیم و الگوی انتظاری اثرگذاری آن‌ها و شبیه‌سازی تأثیر سناریوها بر ظرفیت تولیدی نژادهای کشور و انتخاب نژاد سازگار (کوتاه‌مدت - وزارت جهاد کشاورزی، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت راه و شهرسازی).
۲. تکمیل زنجیره تأمین نیازمندی‌های نژادی بر پایه ظرفیت درون‌زای نهاده‌های تولید (میان‌مدت - وزارت جهاد کشاورزی).
۳. افزایش تنوع نژادی سازگار از طریق شناسایی و به‌نژادی گیاهان، دام، طیور، آبزیان و موجودات قابل بهره‌برداری، نظیر بندپایان و گیاهان پست، با تأکید بر بهره‌برداری از ظرفیت نژادهای بومی در برنامه‌های اصلاح نژاد، بهره‌برداری از ظرفیت نژادهای وارداتی سازگار و استفاده مؤثر از ظرفیت نژادهای وحشی دارای ظرفیت اهلیت در زنجیره تأمین کشاورزی (میان‌مدت - وزارت جهاد کشاورزی، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری).

راهبرد ۲: کاهش هزینه‌های بازآرایی نژادی در زیست‌بوم کشور

اهم اقدامات:

۱. افزایش تمایل بهره‌برداران به عاملیت در بازآرایی نژادی از طریق ارائه مشوق‌هایی، نظیر پوشش بیمه‌ای و اولویت‌دهی در تخصیص تسهیلات برای بهره‌برداران پیشرو (میان‌مدت - وزارت جهاد کشاورزی، وزارت امور اقتصادی و دارایی، بانک مرکزی).
۲. افزایش تدریجی هزینه استقرار سیستم‌های ناسازگار نژادی از طریق اخذ تدابیری نظیر دریافت تعرفه گمرکی بر نهاده‌های وارداتی تولید، هماهنگی با استقرار زنجیره تأمین درون‌زای نیازمندی‌های نژادی (بلندمدت - وزارت جهاد کشاورزی، وزارت امور اقتصادی و دارایی).

راهبرد ۳: بهره‌برداری از ظرفیت علمی و دانشی مراکز دانشگاهی و مشارکت مردمی در توسعه

نژادهای سازگار با زیست‌بوم کشور

اهم اقدامات:

۱. ایجاد و تسهیل فعالیت قطب‌های علمی دانشگاهی برای ارزیابی، تعیین مشخصات، اصلاح و توسعه نژادی (کوتاه‌مدت - وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت جهاد کشاورزی، سازمان حفاظت محیط زیست).
۲. تسهیل‌گری و ایجاد انگیزه برای ورود مؤثر شرکت‌های دانش‌بنیان در توسعه نژادی سازگار با زیست‌بوم کشور (میان‌مدت - معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، وزارت جهاد کشاورزی، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، سازمان حفاظت محیط زیست).
۳. الگوسازی بهره‌برداران پیشروی نژادی از طریق تولید برنامه‌های رسانه‌ای برای معرفی و تقدیر از بهره‌برداران برتر، ایجاد نمایشگاه‌های نژادی منطقه‌ای با محوریت این بهره‌برداران و طراحی و ایجاد سازکارهای اقتصادی لازم برای ترغیب آن‌ها به آموزش و ترویج مؤثر و عملیاتی به سایر بهره‌برداران (میان‌مدت - وزارت جهاد کشاورزی).
۴. استقرار کارآمد و توسعه حفاظت از مالکیت معنوی اشخاص و گروه‌های فعال در توسعه نژادی سازگار (میان‌مدت - وزارت جهاد کشاورزی، وزارت دادگستری، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری).

عامل ۲: فرسایش نژادهای بومی کشور

راهبرد ۱: حفاظت از تنوع نژادی کشور

اهم اقدامات:

۱. رصد مستمر تغییرات ظرفیت نژادی کشور و ایجاد پایگاه‌های اطلاع‌رسانی و ارائه دسترسی‌های طبقه‌بندی شده به بهره‌برداران و ذی‌نفعان (میان‌مدت - وزارت جهاد کشاورزی، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، سازمان حفاظت محیط زیست، سازمان برنامه و بودجه).

۲. احصای گلوگاه‌های فرسایش نژادی از طریق تعیین عوامل فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی اثرگذار بر تغییر الگوی نژادی و رفع موانع توسعه نژادی سازگار با زیست‌بوم کشور (بلندمدت - وزارت جهاد کشاورزی، سازمان حفاظت محیط زیست، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، وزارت راه و شهرسازی، وزارت کشور).

راهبرد ۲: حمایت و تسهیل مشارکت مردم در فعالیتهای بازدارنده فرسایش نژادهای بومی کشور

اهم اقدامات:

۱. تمهید سازوکارهای تشویق مردم به مشارکت در حفاظت از نژادهای بومی و در حال انقراض (کوتاه‌مدت - وزارت جهاد کشاورزی، سازمان حفاظت محیط زیست).
۲. تمهید الگوهای کسب‌وکار اقتصادی بر فعالیتهای حفاظت از نژادهای بومی و در حال انقراض (میان‌مدت - وزارت جهاد کشاورزی، سازمان حفاظت محیط زیست).

چالش ۴: کاهش روند سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی

عامل ۱: وضع سیاست‌های ارزی، تجاری و حمایتی نامناسب و سرکوب قیمتی به بهانه حمایت از مصرف‌کننده^۱

عامل ۲: جاذبه بالای فعالیتهای رقیب تولیدات بخش کشاورزی
راهبرد ۱: افزایش تمرکز مالیاتی بر فعالیتهای اقتصادی بخش غیررسمی^۲

عامل ۳: تداوم شکست بازارهای بخش کشاورزی
راهبرد ۱: حذف مداخلات ناکارآمد دولتی در برخی بازارهای بخش کشاورزی
اهم اقدامات:

۱. تجمیع، شفاف‌سازی و برخط کردن تمامی مراحل صدور مجوز و حذف مراحل غیرضرور در فرایند صدور مجوزها و حذف امضاهای طلایی (میان‌مدت - وزارت جهاد کشاورزی، وزارت امور اقتصادی و دارایی، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری).
۲. رقابتی‌کردن تجارت نهاده‌ها و محصولات بخش کشاورزی با استفاده از ظرفیت بورس کالا و ابزارهای سیاستی مناسب، نظیر سهمیه تعرفه‌ای (میان‌مدت - وزارت جهاد کشاورزی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت امور اقتصادی و دارایی، مرکز ملی رقابت).

(۱) ر ک: مباحث «محیط کسب‌وکار»، «ارز و تجارت خارجی»، «ساخت داخل» و «فقر و تأمین اجتماعی» در سند تحول.

(۲) ر ک: مبحث «مالیات» در سند تحول.

راهبرد ۲: توسعه بازارهای مالی و بیمه‌ای بخش کشاورزی

اهم اقدامات:

۱. راه‌اندازی بازارهای متنوع بیمه ریسک و مخاطره مسؤولیت برای شرکت‌های خدمات فنی مهندسی بخش کشاورزی با ارائه تسهیل‌گری‌ها و خدمات حمایتی مکمل (میان‌مدت - وزارت جهاد کشاورزی، وزارت امور اقتصادی و دارایی).
۲. توسعه ابزارهای مالی جدید مختص بخش کشاورزی در بازار سرمایه و بورس کالا، جهت تقویت و گسترش کسب‌وکارهای کشاورزی، نظیر کشاورزی قراردادی (میان‌مدت - وزارت جهاد کشاورزی، وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت صنعت، معدن و تجارت).
۳. توسعه سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی از طریق ارتقای عملکرد صندوق‌های حمایت از توسعه بخش کشاورزی با مشارکت بخش خصوصی و بهره‌مندی از ظرفیت ماده ۱۲ قانون تشکیل وزارت جهاد کشاورزی (میان‌مدت - وزارت جهاد کشاورزی، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری).

راهبرد ۳: توسعه نظام نوآوری و مالکیت فکری بخش کشاورزی

اهم اقدامات:

۱. گسترش زنجیره ارزش محصولات کشاورزی، بویژه توسعه محصولات در زنجیره‌هایی با ارزش اقتصادی بالا و مبتنی بر بازسازی برای خدمات دانش‌بنیان، با انجام تدابیری نظیر استفاده از فناوری‌های جدید، از جمله فناوری هسته‌ای (میان‌مدت - وزارت جهاد کشاورزی، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، سازمان انرژی اتمی، وزارت نفت، وزارت صنعت، معدن و تجارت).
۲. پوشش ریسک استفاده از فناوری‌های پیشرفته در مزارع نمونه برای کشاورزان (میان‌مدت - وزارت جهاد کشاورزی).
۳. ایجاد بازار خدمات بیمه فناوری و نوآوری (میان‌مدت - وزارت جهاد کشاورزی، وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری).
۴. حمایت از ایجاد و توسعه شرکت‌های دانش‌بنیان و شتاب‌دهنده‌های بخش کشاورزی (کوتاه‌مدت - معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، وزارت جهاد کشاورزی).
۵. شفاف‌سازی و تسهیل ثبت و گواهی فناوری‌ها و محصولات جدید کشاورزی (کوتاه‌مدت - وزارت جهاد کشاورزی، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری).
۶. بازطراحی سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی برای ایفای کارکردهای مدیریت خلق، انتقال، توسعه و انتشار فناوری و نوآوری (میان‌مدت - سازمان اداری و استخدامی، وزارت جهاد کشاورزی، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری).

مبحث هفتم - معدن و صنایع معدنی

نشانه‌های وضعیت مطلوب

- افزایش نسبت میزان استخراج مواد معدنی از کل منابع قطعی اکتشاف شده؛
- افزایش سهم بخش معدن از تولید ناخالص داخلی کشور؛
- کاهش سهم صادرات محصولات معدنی تا مرحله تغلیظ و تولید شمش (در فلزات) نسبت به صادرات محصولات فراوری شده واسطه‌ای با ارزش افزوده بالاتر در طول زنجیره‌های صنایع معدنی؛
- افزایش سرمایه‌گذاری‌ها در فعالیتهای اکتشافی و بهره‌برداری در خارج از کشور.

چرخش‌های تحول آفرین

- از تمرکز بر استخراج و فروش مواد معدنی به تکمیل حلقه‌های زنجیره ارزش مواد معدنی؛
- از معدن‌کاری کوچک‌مقیاس با محوریت افراد به حرفه‌ای‌سازی معدن‌کاری با محوریت اشخاص حقوقی.

چالش ۱: ضعف در حکمرانی بخش معدن و صنایع معدنی

عامل ۱: عدم هم‌افزایی و تعارض منافع نهادی در ساختار حکمرانی بخش معدن
راهبرد ۱: ایجاد شفافیت نهادی و تفکیک وظایف در ساختار حکمرانی بخش معدن
اهم اقدامات:

۱. تفکیک شفاف و هماهنگ وظایف معاونت امور معدنی وزارت صنعت، معدن و تجارت از سازمان توسعه و نوسازی معادن و صنایع معدنی ایران و سایر توسعه‌گران بخش‌های غیردولتی، با رویکرد تمرکز معاونت امور معدنی بر سیاست‌گذاری و تنظیم‌گری، و سازمان توسعه و نوسازی معادن و صنایع معدنی ایران بر تسهیل‌گری و توانمندسازی بخش خصوصی و سپردن نقش‌های تصدی‌گری به سایر توسعه‌گران بخش‌های غیردولتی از طریق اصلاح اساسنامه سازمان توسعه و نوسازی معادن و صنایع معدنی ایران، و اولویت واگذاری پروانه‌های معادن و صنایع معدنی در اختیار ایمیدرو و شرکت‌های تابعه و وابسته در قالب واگذاری‌های بلندمدت مدیریت و بهره‌برداری با استفاده از ظرفیتهای قانونی موجود و در موارد موردنیاز، پیشنهاد قوانین لازم (بلندمدت - سازمان اداری و استخدامی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

راهبرد ۲: تقویت انسجام بین بخشی در سطح دستگاه های مرتبط با بخش معدن

اهم اقدامات:

۱. تعیین حساسیت مناطق مختلف کشور و طبقه بندی آن به مناطق مجاز، مشروط و ممنوع، و تدوین ضوابط لازم برای فعالیتهای معدن کاری در هر یک از محدوده ها (میان مدت - وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت جهاد کشاورزی، سازمان حفاظت محیط زیست، سازمان انرژی اتمی، وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح).
۲. اشتراک گذاری داده های پایه زمین شناسی در پایگاه داده های علوم زمین با اجرای تبصره ۳ ماده ۵ قانون معادن (کوتاه مدت - وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت نفت، سازمان انرژی اتمی).

عامل ۲: ناکارآمدی فرایندهای تنظیم گری و تسهیل گری در بخش معدن

راهبرد ۱: تقویت سازوکارهای تنظیم گری مبتنی بر داده در بخش معدن

اهم اقدامات:

۱. ارتقا و به روز رسانی سامانه حدنگاری معدن و تسهیل استعلامات با تکمیل لایه های مختلف اطلاعاتی این سامانه (کوتاه مدت - وزارت صنعت، معدن و تجارت، سازمان حفاظت محیط زیست، وزارت جهاد کشاورزی، سازمان انرژی اتمی، وزارت دادگستری).
۲. طراحی سازوکارهای تنظیم گری و جایگزینی آن ها با اختیارات تشخیصی شورای عالی معادن نظیر تشخیص موارد خارج از ید، به منظور کاهش حقوق دولتی و جلوگیری از سلب صلاحیت، تغییر کمیت و کیفیت ذخیره معدنی، کاهش یا افزایش مساحت محدوده های بهره برداری، بخشودگی حقوق دولتی و تصویب میزان حق الارض اکتشافی و نیز حذف تعارض منافع بهره بردار و مدیر فنی معدن، با پیشنهاد قوانین لازم (بلند مدت - سازمان برنامه و بودجه، وزارت صنعت، معدن و تجارت، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).
۳. محاسبه و وصول حقوق دولتی معادن وفق قانون معادن، با اولویت معادن شاخص و با اهمیت از طریق ایجاد سامانه آماری یکپارچه از معادن، تولیدات و میزان وصولی آن ها و نظارت بر خط و هوشمند بر محاسبه صحیح و وصول حقوق دولتی (کوتاه مدت - وزارت صنعت، معدن و تجارت، سازمان برنامه و بودجه، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری).
۴. تکمیل فرایندها و زیرساخت های لازم برای ثبت نام اشخاص حقیقی دارنده پروانه بهره برداری در سامانه مؤدیان نظام مالیاتی و تسهیل و انگیزه بخشی دریافت مجوزهای معدنی جدید در قالب اشخاص حقوقی با استفاده از ظرفیتهای قانونی موجود و در موارد مورد نیاز، پیشنهاد قوانین لازم (بلند مدت - وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

۵. اصلاح سازوکارهای نظارت بر عملکرد معادن و جایگزینی ناظران حقوقی به جای ناظران حقیقی با پیشنهاد قوانین لازم (بلندمدت - وزارت صنعت، معدن و تجارت، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

راهبرد ۲: توسعه زیرساخت‌های تسهیل‌گری بخش معدن

اهم اقدامات:

۱. صدور مجوز تأسیس نهادهای توسعه‌گر تخصصی در بخش معدن به منظور کاهش ریسک و تسهیل فرایند سرمایه‌گذاری توسط بخش خصوصی (کوتاه‌مدت - وزارت صنعت، معدن و تجارت)

چالش ۲: ضعف مزیت رقابتی سرمایه‌گذاری در بخش معدن

عامل ۱: ریسک بالای فعالیت‌های معدنی بویژه در بخش اکتشاف

راهبرد ۱: سیاست‌های تشویقی برای فراوری و ایجاد ارزش افزوده در داخل کشور

اهم اقدامات:

۱. ایجاد مشوق‌های صادراتی هدفمند و حذف معافیت‌های صادراتی از مواد معدنی خام و مواد نیمه فراوری‌شده موردنیاز صنایع معدنی داخلی (کوتاه‌مدت - وزارت صنعت، معدن و تجارت).
۲. تسهیل و حمایت از توسعه فناوری‌های مرتبط با تولید و فراوری مواد اولیه با اولویت مواد موردنیاز صنایع معدنی داخل کشور (بلندمدت - وزارت صنعت، معدن و تجارت، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری).
۳. توسعه همکاری‌های بین‌المللی در حوزه ذخایر معدنی با کشورهای توانمند منطقه و ایجاد زیرساخت‌های لازم و تشویق سرمایه‌گذاران بخش خصوصی به واردات مواد اولیه موردنیاز صنایع معدنی ترجیحاً در قالب پایاپای با کالا و خدمات داخلی (بلندمدت - وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت امور خارجه).
۴. حذف حقوق ورودی مواد خام معدنی موردنیاز صنایع داخلی (کوتاه‌مدت - وزارت صنعت، معدن و تجارت).
۵. ویژندسازی (برندسازی) محصولات صادراتی و توسعه پایدار صادرات (میان‌مدت - وزارت صنعت، معدن و تجارت).

راهبرد ۲: روان‌سازی اخذ تسهیلات بانکی

اهم اقدامات:

۱. پذیرش پروانه بهره‌برداری معادن و ماشین‌آلات، تأسیسات و سایر ملزومات معادن از طرف بانک به عنوان وثایق تسهیلات، با الزام بانک‌ها به اجرای تبصره یک ماده ۹ قانون معادن (کوتاه‌مدت - بانک مرکزی، وزارت صنعت، معدن و تجارت).

۲. صدور ضمانت‌نامه مورد قبول بانک‌ها و مؤسسات مالی با تسهیل و صدور مجوز تشکیل صندوق‌های غیردولتی حمایت از فعالیتهای معدنی (میان‌مدت - وزارت صنعت، معدن و تجارت).

راهبرد ۳: تقویت صندوق بیمه سرمایه‌گذاری فعالیتهای معدنی اهم اقدامات:

۱. اصلاح سازوکارهای داخلی صندوق بیمه سرمایه‌گذاری فعالیتهای معدنی و حمایت از تشکیل صندوق‌های غیردولتی بیمه در حوزه فعالیتهای معدنی (کوتاه‌مدت - سازمان برنامه و بودجه، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت امور اقتصادی و دارایی).

عامل ۲: بهره‌وری پایین و غیرمولد بودن ظرفیتهای معدنی راهبرد ۱: افزایش بهره‌مندی مردم مناطق مجاور از منافع معادن و رفع مداخلات معارضان محلی اهم اقدامات:

۱. تخصیص ۱۵ درصد از حقوق دولتی دریافتی از معادن برای ایجاد زیرساخت، رفاه و توسعه مناطق اطراف معادن، در راستای اجرای تبصره ۶ ماده ۱۴ قانون معادن با پیش‌بینی سازوکارهای دقیق و شفاف و انتشار گزارش‌های عمومی مرتبط با موارد هزینه‌کرد این منابع برای مردم مناطق مذکور (میان‌مدت - سازمان برنامه و بودجه، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت کشور).

۲. تسهیل سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های اقتصادی و اجتماعی مورد نیاز اهالی اطراف مناطق معدنی و کارکنان معدن و همچنین حمایت از حقوق و تأمین اجتماعی معدن‌کاران از طریق ارائه مشوق‌های لازم، با پیشنهاد قوانین لازم (بلندمدت - وزارت صنعت، معدن و تجارت، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

عامل ۳: شکاف فناوری و فرسودگی ماشین‌آلات معدنی راهبرد ۱: نوسازی و بومی‌سازی تجهیزات و ماشین‌آلات معدنی اهم اقدامات:

۱. ارائه تسهیلات برای خرید تجهیزات و ماشین‌آلات معدنی ساخت داخل (میان‌مدت - وزارت صنعت، معدن و تجارت).

۲. ارائه مشوق‌ها و تسهیلات در زمینه تخفیف حقوق دولتی، اولویت‌دهی در مزایده‌های محدوده‌های معدنی و حمایت از معدن‌کاران و واحدهای صنایع معدنی فعال در حوزه بازیافت ضایعات مواد معدنی، بازیابی آب و کاهش مصرف انرژی (میان‌مدت - وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت نیرو، سازمان حفاظت محیط زیست).

فصل پنجم - امور اجتماعی و سلامت

مبحث اول - فقر و تأمین اجتماعی

شانگرهای وضعیت مطلوب

- ریشه‌کنی فقر مطلق و کاهش فقر نسبی؛
- افزایش عدالت یارانه‌ای بر اساس برخورداری به اقشار هدف و تضمین معیشت آحاد جامعه و کاهش نابرابری؛
- افزایش میزان انفاق و کمک‌های مالی مردم به اقدامات نیکوکارانه؛
- فراگیری تأمین اجتماعی و بیمه درمانی خانوارها.

چرخش‌های تحول آفرین

- از تمرکز صرف حاکمیتی در مبارزه با فقر به ترویج و توسعه فرهنگ انفاق، مواسات و تقویت سنت‌های حسنه اسلامی؛
- از نظام رفاهی و تأمین اجتماعی مبتنی بر اقشار به نظام چندلایه رفاهی مبتنی بر درآمد خانوار؛
- از کنترل قیمت‌ها با اختصاص یارانه به اطمینان از تأمین حداقل معیشت خانوار و افزایش قدرت خرید مردم با بازتوزیع منابع؛
- از نقش بازتوزیعی نهادهای حمایتی به نقش توانمندساز و توسعه‌ای این نهادها.

چالش ۱: توجه ناکافی به توسعه مناطق محروم

عامل ۱: پشتیبانی ضعیف بودجه از اهداف سیاستی و برنامه‌ای
راهبرد ۱: تدوین سند بودجه اساس آمایش سرزمین و برقراری تعادل‌های استانی^۱

عامل ۲: ناکارآمدی الگوی تقسیم وظایف نهادهای حاکمیتی و مردمی در توسعه مناطق محروم
راهبرد ۱: اعمال حکمرانی منسجم و هماهنگ در توسعه مناطق محروم
اهم اقدامات:

۱. احیا و تقویت نهاد جهاد سازندگی با مأموریت تعالی زیست‌بوم مشارکت و حمایت از شکل‌گیری و تقویت حلقه‌های میانی تخصصی در پیشرفت و آبادانی روستاها و حل مشکلات مناطق محروم با بهره‌مندی از ظرفیت ساختارهای موجود و همکاری سازمان بسیج مستضعفین، سازمان بسیج

(۱) ر ک: مبحث «بودجه» در سند تحول.

سازندگی، کمیته امداد امام خمینی^(ه)، ستاد اجرایی فرمان حضرت امام^(و)، بنیاد مستضعفان انقلاب اسلامی، آستان قدس رضوی و سایر نهادهای اجتماعی و حمایتی با پیشنهاد قوانین لازم (بلندمدت - معاونت اول، سازمان اداری و استخدامی، وزارت کشور، وزارت جهاد کشاورزی، وزارت نیرو، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

چالش ۲: بیکاری^۱

چالش ۳: ناتوانی دولت در تضمین حداقل‌های معیشتی محرومان

علی‌رغم صرف هزینه‌های قابل‌توجه در کنار ریسک فزاینده

کمبود برخی کالاهای اساسی و حامل‌های انرژی

عامل ۱: اتکا به یارانه قیمتی در برنامه‌های حمایتی و تخصیص یارانه از ابتدای زنجیره راهبرد ۱: تجمع و یکپارچه‌سازی انواع یارانه‌ها و تخصیص مستقیم به مردم در قالب نظام حمایتی یکپارچه و فراگیر برای تضمین حداقل معیشت جامعه
اهم اقدامات:

۱. گفتمان‌سازی، آگاه‌سازی، همراه‌سازی و اطمینان‌بخشی به مردم در مسیر عادلانه‌سازی یارانه‌ها و دریافت بازخورد مداوم مردم در زمان اجرای اصلاحات از طریق برنامه‌سازی و حمایت از تولید و نشر آثار در رسانه‌ها، بویژه رسانه‌های جمعی، با اولویت شبکه‌های اجتماعی و سامانه‌های نمایش درخواستی و محوریت نهادهای مردمی و همکاری سازمان صدا و سیما، سازمان تبلیغات اسلامی و سایر نهادهای فرهنگی، تبلیغی و رسانه‌ای (کوتاه‌مدت - دبیرخانه شورای اطلاع‌رسانی دولت، سازمان برنامه و بودجه، وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت اقتصادی ریاست جمهوری، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت کشور).

۲. عادلانه‌سازی یارانه حامل‌های انرژی به‌صورت مرحله‌ای و تدریجی با استفاده از ظرفیت‌های قانونی موجود و در موارد موردنیاز، پیشنهاد قوانین لازم و در چارچوب قواعد زیر: (میان‌مدت - سازمان برنامه و بودجه، معاونت اقتصادی ریاست جمهوری، وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت نفت، وزارت نیرو، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، سازمان انرژی اتمی، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

الف) اعطای سبدي از حامل‌های انرژی منتخب در قالب بسته یارانه‌ای مصون در برابر تورم و تخصیص آن بر اساس شماره ملی و متناسب با بُعد خانوار و ایجاد امکان مبادله آن توسط مردم

(۱) ر ک: مبحث «مهارت و اشتغال» در سند تحول.

و تعیین قیمت برق و گاز برای خانوارها مبتنی بر الگوی پلکانی بر اساس ضرایبی از قیمت‌های کشف‌شده در بورس انرژی متناسب با اقلیم، میزان مصرف و بُعد خانوار در عین توجه به عدم بروز شوک قیمتی برای خانوارهای دارای الگوی مناسب مصرف با رعایت اصل تقدم دریافت حمایت‌ها به‌عنوان پیش‌شرط اجرا؛

ب) اعطای مشوق به خانوارها برای تبدیل بسته یارانه‌ای به سهام بانک توسعه^۱ به‌صورت قابل‌مبادله در بورس برای ایجاد مشارکت مردمی در فرایند توسعه کشور؛

پ) تغییر نقش دولت در مدیریت بازار انرژی و احیای کارکردهای تنظیم‌گری و تسهیل‌گری به‌منظور انحصارزدایی، رفع ناکارایی‌های بازار و توسعه بخش انرژی.^۲

۳. هدفمندسازی یارانه کالاهای اساسی از طریق تخصیص مستقیم به مصرف‌کنندگان نهایی در قالب بسته یارانه‌ای مصون در برابر تورم، هم‌زمان با تمرکز دولت بر تنظیم‌گری و تضمین ذخایر راهبردی در این بازارها (میان‌مدت - سازمان برنامه و بودجه، وزارت جهاد کشاورزی، معاونت اقتصادی ریاست جمهوری، وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

عامل ۲: ناکارایی و جزیره‌ای بودن حمایت‌های نهادهای حمایتی حاکمیتی و مردمی

راهبرد ۲: تجمیع و یکپارچه‌سازی نظام حمایتی و تأمین اجتماعی دولت

اهم اقدامات:

۱. یکپارچه‌سازی نظام یارانه‌ای و نظام مالیات بر مجموع درآمد پس از اجرای کامل این پایه مالیاتی،

به‌منظور کارآمدسازی انواع حمایت‌ها^۳ (بلندمدت - معاونت اول، سازمان برنامه و بودجه، وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، معاونت اقتصادی ریاست جمهوری).

۲. تمهید نظام چندلایه رفاهی و تأمین اجتماعی در قالب تأمین حداقل‌های معیشتی، بیمه پایه،

مکمل و اختیاری در لایه‌های مختلف با پیشنهاد قوانین لازم (بلندمدت - وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، سازمان برنامه و بودجه، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

۳. اقدامات لازم به‌منظور تغییر رویکرد تدریجی نهادهای حمایتی حاکمیتی و مردمی از تمرکز بر

توزیع کمک هزینه و کالا به توانمندسازی نیازمندان و توسعه مناطق محروم با اولویت اشتغال‌آفرینی، پس از اجرایی‌سازی اقدامات یارانه‌ای فوق و تحقق تضمین حداقل معیشت آحاد جامعه (بلندمدت - سازمان برنامه و بودجه، سازمان اداری و استخدامی، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، وزارت امور اقتصادی و دارایی).

۱ ر ک: مباحث «نظام بانکی» و «بودجه» در سند تحول.

۲ ر ک: مبحث «انرژی» در سند تحول.

۳ ر ک: مبحث «مالیات» در سند تحول.

چالش ۴: ضعف در بسیج ظرفیت‌های مردمی برای ریشه‌کنی فقر

عامل ۱: آسیب دیدن بخشی از اعتماد عمومی و کاهش انگیزه‌مندی در میان مردم^۱

راهبرد ۱: ایجاد شفافیت در جذب و مصرف منابع مالی مشارکت‌های مردمی

اهم اقدامات:

۱. انضباط بخشی به جمع‌آوری و مصرف منابع مالی مشارکت‌های مردمی با تدوین ضوابط دقیق، شفاف و قابل اطمینان و ایجاد سامانه ملی مشارکت‌های مردمی با حفظ محرمانگی هویت خدمات‌دهنده و خدمات‌گیرنده و قابلیت اعتبار بخشی به نتایج عملکردها از طریق تقاطع‌گیری با پایگاه‌های اطلاعاتی کشور و ایجاد نظامات اعتبار سنجی مردمی و انتشار برخط نتایج آن و مرتبط نمودن هرگونه تمدید مجوز و حمایت‌های دولتی نظیر حمایت‌های مالیاتی و بیمه‌ای به نتایج اعتبار سنجی‌ها با مشارکت نهادهای مردمی و همکاری کمیته امداد امام خمینی^(۵)، سازمان بهزیستی، آستان قدس رضوی و سایر نهادهای اجتماعی مرتبط (میان‌مدت - وزارت کشور، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت آموزش و پرورش، وزارت امور اقتصادی و دارایی، دستگاه‌های اجرایی مرتبط).

عامل ۲: سویه‌های نگاه صرفاً دولتی در فقرزدایی

راهبرد ۱: توسعه گفتمان انفاق و احسان

اهم اقدامات:

۱. ترویج الگوهای اسلامی مشارکت و تأمین مالی مردمی^۲ نظیر وقف و زکات و توسعه روش‌های نوآورانه تأمین مالی مردمی، از طریق تولید محصولات فرهنگی و رسانه‌ای با اولویت بازی‌های دیجیتال، پویانمایی، واقعیت گسترده، مستند، فیلم داستانی، و توسعه پارک‌های آموزشی کودکان و نوجوانان، و نقش‌آفرینی مؤثر مساجد، بقاع متبرکه، هیئات مذهبی و سایر نهادهای مردمی، و حمایت از تولید و نشر محصولات فرهنگی و رسانه‌ای در رسانه‌ها، بویژه رسانه‌های جمعی، با اولویت شبکه‌های اجتماعی و سامانه‌های نمایش درخواستی، و همکاری سازمان صدا و سیما، حوزه‌های علمیه، آستان قدس رضوی، سازمان تبلیغات اسلامی، سازمان بسیج مستضعفین، نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها، کمیته امداد امام خمینی^(۵)، سازمان بهزیستی و سایر نهادهای فرهنگی، تبلیغی و رسانه‌ای (میان‌مدت - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت کشور، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری).

(۱) ر ک: مبحث «مشارکت اجتماعی» در سند تحول.

(۲) ر ک: مبحث «بودجه» در سند تحول.

۲. آموزش الگوهای اسلامی مشارکت و تأمین مالی مردمی، نظیر وقف و زکات و روش‌های نوآورانه تأمین مالی مردمی، از طریق تدوین محتوای مناسب، اصلاح کتب درسی و به‌کارگیری ابزارهای نوین آموزشی (میان‌مدت - وزارت آموزش و پرورش، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی).
۳. تقویت نهاد وقف با اولویت سازماندهی و ارتقای ظرفیت مشارکت‌های مردمی در اداره و بهره‌ورسازی موقوفات و احیای موقوفات مهجور با همکاری آستان قدس رضوی، کمیته امداد امام خمینی^(۵) و سایر بقاع متبرکه و نهادهای اجتماعی مرتبط (میان‌مدت - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری).

چالش ۵: گرانی مسکن و بالابودن نرخ اجاره مسکن^۱

چالش ۶: بهره‌مندی ناکافی مناطق محروم از خدمات بهداشت و درمان^۲

چالش ۷: وضعیت نابسامان زنان سرپرست خانوار و در معرض آسیب^۳

(۱) ر ک: مبحث «مسکن و شهرسازی» در سند تحول.

(۲) ر ک: مبحث «سلامت» در سند تحول.

(۳) ر ک: مبحث «بانوان» در سند تحول.

مبحث دوم – مشارکت اجتماعی

نشانه‌های وضعیت مطلوب

- افزایش سرانه فعالیت‌های داوطلبانه؛
- افزایش تعداد نهادهای میانجی‌گر تخصصی و حلقه‌های میانی مردمی؛
- افزایش تعداد نهادهای مردمی؛
- افزایش میزان ارتباط دولت و مردم.

چرخش‌های تحول آفرین

- از نقش مردم به‌مثابه بهره‌بردار دستاوردهای تحول دولت به نقش مردم به‌عنوان محور تحول و میدان‌دار جریان‌های حل مسئله در تمامی موضوعات تحولی؛
- از محدودانگاری عرصه‌های حضور مردم در انتخابات و بحران‌ها به فرصت‌انگاری مشارکت مستمر مردم در تمامی عرصه‌های اداره کشور؛
- از اکتفا به مشارکت مردم در ارائه خدمات به بسط زمینه‌های مشارکت مردم در حوزه‌های نظارت و مطالبه‌گری.

چالش ۱: عزم و توان ناکافی دولت در بسیج ظرفیت‌های مردمی

عامل ۱: بیم از ناکارآمدی و انحراف نهادهای مردمی

راهبرد ۱: اصلاح نظام سیاست‌گذاری و تنظیم‌گری نهادهای مردمی

اهم اقدامات:

۱. تقویت ظرفیت کارکردی دبیرخانه شورای اجتماعی کشور به‌عنوان نهاد فرابخش و هماهنگ‌کننده ملی برنامه‌های حوزه اجتماعی در کشور با تقویت ضمانت اجرایی‌سازی مصوبات شورا در سطح دستگاه‌ها و پیشنهاد عضویت حقوقی دبیر شورای اجتماعی کشور در شورای عالی انقلاب فرهنگی و شورای عالی فضای مجازی (کوتاه‌مدت - وزارت کشور، سازمان برنامه و بودجه، سازمان اداری و استخدامی).
۲. ساماندهی نظام صدور مجوز، تقویت نظارت‌های پسینی در قالب استقرار نظام اعتبارسنجی، شفاف‌سازی عملکرد و پاسخ‌گویی نهادهای مردمی، اصلاح نظام مالیاتی نهادهای مردمی و افزایش زمینه و سهم مشارکت نهادهای مردمی در ساختار نظام سیاست‌گذاری و تنظیم‌گری بخش اجتماعی (میان‌مدت - وزارت کشور، وزارت ورزش و جوانان، وزارت فرهنگ و ارشاد

اسلامی، معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری، وزارت امور اقتصادی و دارایی).

۳. یکپارچه‌سازی و تسهیل فرایند صدور مجوز تأسیس نهادهای مردمی در قالب ایجاد پنجره واحد و تفکیک مجوزهای تأسیس بر اساس مأموریت نهادهای مختلف (کوتاهمدت - وزارت کشور، وزارت ورزش و جوانان، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری).

راهبرد ۲: توسعه ساختارهای موفق بومی و اسلامی مشارکت‌های مردمی

اهم اقدامات:

۱. رفع موانع، تسهیل تعاملات دستگاه‌های اجرایی و حمایت از فعالیت ساختارهای متنوع نهادهای مردمی بومی و اسلامی نظیر مسجد، بسیج، هیئت مذهبی، گروه سازندگی و عشایر، و توسعه شبکه‌های ملی، منطقه‌ای و تخصصی مبتنی بر این ساختارها (کوتاهمدت - وزارت کشور، دستگاه‌های اجرایی).

عامل ۲: عدم شناخت دقیق و باورنداشتن برخی مدیران به ظرفیت‌های مردمی

راهبرد ۱: آشناسازی و جهت‌دهی مدیران دستگاه‌ها به بهره‌گیری از ظرفیت مردم و نهادهای

مردمی

اهم اقدامات:

۱. نمونه‌سازی و الگومایی از دستاوردهای موفق مشارکت مردم و دولت، نظیر برگزاری رویدادهای تجلیل از چهره‌های شاخص و نمایشگاه‌های دستاوردها (میانمدت - وزارت کشور، دستگاه‌های اجرایی).

۲. حمایت از مدیران دولتی در جلب مشارکت مردم در قالب تجلیل از مدیران برتر دولتی، تأثیرگذاری در شاخص‌های انتصابات و تشویق‌های سازمانی و اعطای نشان‌های دولتی (کوتاهمدت - سازمان اداری و استخدامی، دفتر رئیس‌جمهور).

عامل ۳: ناکارآمدی برخی نهادهای متولی میدان‌سازی حضور مردم در عرصه‌های مختلف اداره

کشور

راهبرد ۱: احیا و بازآفرینی کارکرد تسهیل‌گری دولت^۱

اهم اقدامات:

۱. بازمعماری مأموریت‌ها و وظایف دستگاه‌های فعال در حوزه توانمندسازی و مقابله با آسیب‌های اجتماعی در سطح ملی با رویکرد حذف تداخلات مأموریتی دستگاه‌ها و نهادها و نقش‌سپاری مأموریت‌ها و فعالیت‌های عملیاتی و تصدی‌گرایانه دستگاه‌های متولی ارائه خدمات اجتماعی به

نهادهای میانجی‌گر و نهادهای مردمی، با استفاده از ظرفیت‌های قانونی موجود و در موارد موردنیاز، پیشنهاد قوانین لازم (بلندمدت - سازمان اداری و استخدامی، وزارت کشور، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، دبیرخانه ستاد مبارزه با مواد مخدر، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

راهبرد ۲: خروج دستگاه‌های دولتی از تصدی‌های غیرضرور و واگذاری به مردم^۱

چالش ۲: ضعف در آمادگی ظرفیت‌های سازمان‌یافته مردمی برای

نقش‌آفرینی در عرصه‌های اجتماعی و اداره کشور

عامل ۱: آسیب‌دیدن بخشی از اعتماد عمومی و کاهش انگیزه مردم

راهبرد ۱: کارآمدسازی دستگاه‌های اجرایی کشور در حل مسائل اولویت‌دار مردم نظیر تورم، بیکاری، کاهش رفاه اجتماعی، تبعیض و فساد^۲

راهبرد ۲: نهادینه‌سازی گفتگوی مؤثر دولت با مردم^۳

اهم اقدامات:

۱. توسعه تعامل و گفتگوهای چندجانبه دولت، بخش مردمی، دانشگاه‌ها و بخش خصوصی درباره مسائل و اولویت‌های کشور، با رویکرد آینده‌نگری تحولات جامعه از طریق ایجاد نظام مشاوره سیاستی در دولت و امکان مشارکت آن‌ها در ارائه طرح‌های دولت و ایجاد سازوکارهای جمع‌سپاری، انتشار، بررسی و بازخورد پیش‌نویس لوایح^۴ و مصوبات دولت (کوتاه‌مدت - مرکز بررسی‌های استراتژیک ریاست جمهوری، معاونت حقوقی ریاست جمهوری، دبیرخانه هیئت دولت).

۲. گفتگوی مستمر دولت‌مردان با مردم و نخبگان در خصوص تصمیمات دولت و همراه‌سازی آن‌ها در برنامه‌های ملی در قالب سفرهای استانی، ملاقات‌های مردمی و تعامل مستمر با رسانه‌ها (کوتاه‌مدت - دبیرخانه شورای اطلاع‌رسانی دولت، دستگاه‌های اجرایی).

۳. مساعدت و حمایت متناسب از منتقدین دارای نقد در چارچوب قانون از طریق تأمین امنیت مادی و معنوی ایشان، با پیشنهاد قوانین لازم (بلندمدت - دبیرخانه شورای اطلاع‌رسانی دولت،

(۱) ر ک: مبحث «نظام اداری» در سند تحول.

(۲) ر ک: مباحث سند تحول بویژه مباحث «بودجه»، «نظام بانکی»، «فقر و تأمین اجتماعی»، «مالیات»، «بازار سرمایه»، «محیط کسب‌وکار»، «ساخت داخل»، «محیط زیست و آب»، «مسکن و شهرسازی»، «سلامت» و «نظام اداری».

(۳) ر ک: مبحث «نظام اداری» در سند تحول.

(۴) ر ک: مبحث «حقوقی» در سند تحول.

مرکز بررسی‌های استراتژیک ریاست جمهوری، سازمان اداری و استخدامی، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

۴. تقدیر از نقدها و پیشنهادهای برتر درباره دولت مبتنی بر نظرسنجی مستقیم از صاحب‌نظران، فعالان، رسانه‌ها، مراکز علمی و نهادهای مردمی، با همکاری سازمان صدا و سیما، حوزه‌های علمیه، نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها و سایر نهادهای فرهنگی و اجتماعی (میان‌مدت - دبیرخانه شورای اطلاع‌رسانی دولت، مرکز بررسی‌های استراتژیک ریاست جمهوری، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی).

۵. تمهید سازوکار لازم در زمینه استفاده مردم از حق اعتراض و مطالبه‌گری قانونی، در راستای اجرای اصل ۲۷ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران با پیشنهاد قوانین لازم (بلندمدت - وزارت کشور، وزارت دادگستری).

۶. حمایت از تشکیل و تقویت نهادهای دیده‌بان مردمی (میان‌مدت - وزارت کشور).

۷. حصول اطمینان از وجود سازوکارهای بهینه، مؤثر و هوشمند دریافت، رسیدگی و ارائه پاسخ متناسب به شکایات مردم از تصمیمات یا اقدامات، در هر یک از دستگاه‌های اجرایی (کوتاه‌مدت - دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری، سازمان اداری و استخدامی، دستگاه‌های اجرایی).

راهبرد ۳: ترسیم چهره حقیقی دولت مردمی و تبیین عزم دولت برای پیشرفت کشور اهم اقدامات:

۱. تبیین نقاط برجسته عملکرد دولت در موضوعاتی نظیر اجرای عدالت، افزایش نقش مردم در اتخاذ تصمیمات و اجرای اقدامات دولت، رونق تولید، ارتقای رفاه اجتماعی، شفافیت و مقابله با فساد، تبعیض و رفع موقعیت‌های تعارض منافع، با ترویج در رسانه‌های داخلی و خارجی و بهره‌مندی از ابزارهای متنوع رسانه‌ای با همکاری سازمان صدا و سیما و سایر نهادهای فرهنگی، تبلیغی و رسانه‌ای (بلندمدت - دبیرخانه شورای اطلاع‌رسانی دولت، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، دستگاه‌های اجرایی).

راهبرد ۴: توسعه گفتمان مشارکت مردم اهم اقدامات:

۱. اجرای طرح منزلت رفتارهای فرهنگی و اجتماعی در قالب شناسایی و معرفی رفتارهای اجتماعی شهروندان، نظیر میزان فعالیت‌های داوطلبانه، رعایت حقوق شهروندی، پایبندی به انضباط اجتماعی و تعریف سازوکارهای انگیزشی مبتنی بر آن در ارائه خدمات دستگاه‌های دولتی (میان‌مدت - وزارت کشور، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، دستگاه‌های اجرایی).

۲. آموزش الگوهای صحیح مشارکت‌های مردمی و مهارت‌افزایی اجتماعی در سطح نوجوانان و جوانان و معرفی عرصه‌های حضور آن‌ها از طریق تدوین محتوای مناسب، اصلاح کتب درسی

- و به‌کارگیری ابزارهای نوین آموزشی (میان‌مدت - وزارت آموزش و پرورش، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت کشور).
۳. حمایت از تولید و نشر محصولات فرهنگی و رسانه‌ای مرتبط با ترویج الگوهای مشارکت‌های مردمی در رسانه‌ها، بویژه رسانه‌های جمعی، با اولویت شبکه‌های اجتماعی و سامانه‌های نمایش درخواستی و همکاری سازمان صدا و سیما، سازمان بسیج مستضعفین، شهرداری‌ها، سازمان تبلیغات اسلامی و سایر نهادهای فرهنگی، اجتماعی، تبلیغی و رسانه‌ای (میان‌مدت - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت کشور).
۴. ترویج الگوهای مشارکت‌های مردمی با تولید محصولات فرهنگ‌ساز با اولویت بازی‌های دیجیتال، پویانمایی، واقعیت گسترده، مستند، فیلم داستانی، و توسعه پارک‌های آموزشی کودکان و نوجوانان، و نقش‌آفرینی مؤثر مساجد، هیئات مذهبی و سایر نهادهای مردمی، با همکاری سازمان صدا و سیما، شهرداری‌ها، سازمان تبلیغات اسلامی، و سایر نهادهای فرهنگی، اجتماعی، تبلیغی و رسانه‌ای (میان‌مدت - وزارت کشور، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی).

عامل ۲: پراکندگی فعالیت‌های نهادهای مردمی و عدم تمرکز کافی بر موضوعات اولویت‌دار

راهبرد ۱: جهت‌دهی فعالیت نهادهای مردمی با محوریت حلقه‌های میانی

اهم اقدامات:

۱. حمایت از شکل‌گیری و تقویت نهادهای میانجی‌گر تخصصی و حلقه‌های میانی مردمی برای هدایت و سازمان‌دهی نهادهای مردمی در حوزه‌های مختلف (میان‌مدت - وزارت کشور، دستگاه‌های اجرایی).
۲. شناسایی، تبیین و برجسته‌سازی زمینه‌های اولویت‌دار در بخش‌های مختلف کشور به‌منظور حضور نهادهای مردمی و همکاری دستگاه‌های مختلف و ایجاد انگیزه برای مشارکت در این زمینه‌ها (میان‌مدت - وزارت کشور، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، دستگاه‌های اجرایی).
۳. سازماندهی ظرفیت‌های مردمی با محوریت نهادهای مردمی، به‌منظور مشارکت و همراهی در اجرای طرح‌های ویژه ملی و منطقه‌ای منتخب (میان‌مدت - وزارت کشور، دستگاه‌های اجرایی).

عامل ۳: ضعف در شایستگی‌های حرفه‌ای مدیریت نهادهای مردمی

راهبرد ۱: توانمندسازی نهادهای مردمی

اهم اقدامات:

۱. اجرای طرح ملی اعتبارسنجی و توانمندسازی نهادهای مردمی با مشارکت حلقه‌های میانی مردمی و جهت‌دهی برنامه‌های حمایتی دستگاه‌ها متناسب با نتایج آن (میان‌مدت - وزارت کشور).
۲. ایجاد رشته‌های تخصصی دانشگاهی در حوزه مدیریت نهادهای مردمی (میان‌مدت - وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی).

مبحث سوم - بانوان

نشانه‌های وضعیت مطلوب

- گسترش گفتمان الگوی سوم برای نقش‌آفرینی بانوان؛
- افزایش نرخ مشارکت بانوان در جامعه؛
- افزایش سرانه فضاهای تفریحی و ورزشی بانوان؛
- کاهش آسیب‌های اجتماعی مرتبط با بانوان.

چرخش‌های تحول‌آفرین

- از زن و مرد جایگزین به زن و مرد مکمل؛
- از زن حمایت‌پذیر به زن پشتیبان و پیشران جامعه؛
- از تمرکز صرف بر مسائل برجسته‌شده حوزه بانوان به برجسته‌سازی حقوق واقعی بانوان؛
- از یکسان‌نگری و تمرکزگرایی به اقتضاگرایی متناسب با زیست‌بوم فرهنگی و اجتماعی حوزه بانوان.

چالش ۱: عدم توازن نقش‌های خانوادگی و اجتماعی بانوان

عامل ۱: ضعف در منزلت اجتماعی و ارزشمندی نقش‌های خانوادگی بانوان

راهبرد ۱: بسط گفتمانی مرجعیت علمی و اجتماعی بانوان در چارچوب الگوی سوم نقش‌آفرینی

بانوان

اهم اقدامات:

۱. الگوسازی از زنان موفق فعال در گفتمان الگوی سوم و حمایت از حضور آنان در میدان‌های کنشگری ملی و بین‌المللی از طریق برگزاری رویدادهای ملی و بین‌المللی و تولید محصولات فرهنگ‌ساز با اولویت بازی‌های دیجیتال، پویانمایی، واقعیت گسترده، مستند، فیلم داستانی، و توسعه پارک‌های آموزشی کودکان و نوجوانان، و همکاری سازمان صدا و سیما، سازمان تبلیغات اسلامی، شهرداری‌ها و سایر نهادهای فرهنگی، تبلیغی و رسانه‌ای (میان‌مدت - معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت امور خارجه).

(۱) «زن، در تعریف غالباً شرقی، همچون عنصری در حاشیه و بی‌نقش در تاریخ‌سازی؛ و در تعریف غالباً غربی، به‌مثابه موجودی که جنسیت او بر انسانیتش می‌چربد و ابزاری جنسی برای مردان و در خدمت سرمایه‌داری جدید است، معرفی می‌شد. شیرزنان انقلاب و دفاع مقدس نشان دادند که الگوی سوم «زن نه شرقی، نه غربی» است. زن مسلمان ایرانی، تاریخ جدیدی را پیش چشم زنان جهان، گشود و ثابت کرد که می‌توان زن بود، عفیف بود، محجبه و شریف بود و درعین‌حال، در متن و مرکز بود. می‌توان سنگر خانواده را پاکیزه نگاه داشت و در عرصه سیاسی و اجتماعی نیز، سنگرسازی‌های جدید کرد و فتوحات بزرگ به ارمغان آورد.» - پیام رهبر معظم انقلاب اسلامی (مدظله العالی) به کنگره «هفت هزار زن شهید کشور» ۱۳۹۱/۱۲/۱۶.

۲. الگوسازی از زنان موفق فعال در گفتمان الگوی سوم از طریق برگزاری رویدادهای محلی و منطقه‌ای با محوریت مساجد، مدارس، هیئات مذهبی و سایر نهادهای مردمی، با همکاری سازمان تبلیغات اسلامی، شهرداری‌ها و سایر نهادهای فرهنگی، تبلیغی و رسانه‌ای (میان‌مدت - معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت آموزش و پرورش).

۳. حمایت از راهاندازی دوره‌های تحصیلات تکمیلی و توسعه مراکز تخصصی و مطالعات مرتبط با نیازهای بانوان و خانواده، نشریات تخصصی و پژوهش‌های نظری و کاربردی مرتبط و نقد گفتمان‌های غربی و گفتمان‌های غلط سنتی (میان‌مدت - وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری).

عامل ۲: ضعف در توانمندی‌های فردی و اجتماعی بانوان

راهبرد ۱: توسعه سازوکارهای توانمندسازی بانوان

اهم اقدامات:

۱. طراحی برنامه‌ها و سازوکارهای لازم برای استعدادیابی بانوان پیش‌تاز در عرصه‌های مختلف، همسو با رویکرد هویت‌سازی مبتنی بر شاخص‌های تربیتی الگوی سوم، با اولویت بانوان تحت پوشش نهادهای حمایتی با همکاری کمیته امداد امام خمینی^(۵)، سازمان بهزیستی و سایر نهادهای حمایتی (میان‌مدت - معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری، وزارت آموزش و پرورش، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت ورزش و جوانان، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی).

۲. مهارت‌افزایی دختران و بانوان در حوزه‌های خودفعال‌سازی و خودارزیابی و افزایش شناخت نسبت به خود و اعتماد به نفس و تکیه بر توانایی‌ها از طریق تدوین محتواهای مناسب، اصلاح کتب درسی و به‌کارگیری ابزارهای نوین آموزشی (میان‌مدت - وزارت آموزش و پرورش، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری).

۳. الگوسازی و شخصیت‌سازی از دختران پیش‌تاز مبتنی بر شاخص‌های تربیتی الگوی سوم با شکل‌دهی زنجیره‌های خلق شخصیت در صنایع فرهنگی^(۱) (بلندمدت - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری).

۴. جهت‌دهی، حمایت و تسهیل فعالیت نهادهای مردمی فعال در حوزه توانمندسازی بانوان با اولویت مساجد و هیئات مذهبی با همکاری سازمان تبلیغات اسلامی و شهرداری‌ها (کوتاه‌مدت - معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری، وزارت کشور).

چالش ۲: رعایت ناکافی حقوق زنان و نارضایتی نسبی بانوان

عامل ۱: هجمه رسانه‌ای و سیاست‌زدگی مسائل بانوان

راهبرد ۱: جریان‌سازی فعالانه با مسائل بانوان

اهم اقدامات:

۱. حمایت از تولید و نشر محصولات فرهنگی و رسانه‌ای برای ارائه تصویر الگوی زن انقلاب اسلامی با معرفی چهره واقعی از وضعیت پیشرفت زن ایرانی به جامعه جهانی و مطالبه اصلاح روندهای تبعیض‌آمیز و انحرافی علیه بانوان در دنیا بویژه کشورهای نظام سلطه و پیروان آن‌ها در رسانه‌ها، بویژه رسانه‌های جمعی، با اولویت شبکه‌های اجتماعی و سامانه‌های نمایش درخواستی و همکاری سازمان صدا و سیما، سازمان تبلیغات اسلامی و سایر نهادهای فرهنگی، تبلیغی و رسانه‌ای (میان‌مدت - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری، وزارت امور خارجه، وزارت کشور).
۲. مطالبه اصلاح روندهای تبعیض‌آمیز و انحرافی علیه بانوان در دنیا بویژه کشورهای نظام سلطه و پیروان آن‌ها، از طریق تدابیری نظیر طرح این مطالبات و انتشار اسناد حقوقی در سطح بین‌الملل، با محوریت نهادهای مردمی (میان‌مدت - معاونت حقوقی ریاست جمهوری، معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری، وزارت امور خارجه، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی).
۳. حمایت از شکل‌گیری، تقویت و توسعه تعاملات نهادها و چهره‌های فعال بانوان در حوزه‌های مختلف برای تبیین کرامت زن و مطالبه حقوق بانوان از مجامع بین‌المللی (بلندمدت - معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت امور خارجه).

راهبرد ۲: رفع تعارضات و پاسخ به گره‌های ذهنی و دغدغه‌های زنان

اهم اقدامات:

۱. رصد چالش‌های ذهنی بانوان و پاسخ‌گویی به شبهات و دغدغه‌های اجتماعی، سیاسی و حقوقی مرتبط با بانوان (کوتاه‌مدت - معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری، دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی).
۲. حمایت از تولید و نشر محصولات فرهنگی و رسانه‌ای برای پاسخ‌گویی به شبهات و دغدغه‌های اجتماعی، سیاسی و حقوقی مرتبط با بانوان در رسانه‌ها، بویژه رسانه‌های جمعی، با اولویت شبکه‌های اجتماعی و سامانه‌های نمایش درخواستی و همکاری سازمان صدا و سیما، سازمان تبلیغات اسلامی و سایر نهادهای فرهنگی، تبلیغی و رسانه‌ای (میان‌مدت - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری).

عامل ۲: یکسان و یک‌سویه‌نگری در قوانین و مقررات مرتبط با حقوق زن و مرد

راهبرد ۱: متناسب‌سازی قوانین و مقررات با زمینه‌های مرتبط

اهم اقدامات:

۱. پیشنهاد اصلاح برخی مفاد قانون مدنی و قانون حمایت خانواده با رویکرد پایدارسازی نهاد خانواده و متناسب با شرایط روز و مسائل نوین در چارچوب شرع مقدس، نظیر ارث، دیه، حضانت، نفقه، مهریه و خروج از کشور، و نظارت دقیق بر حسن اجرای قوانین مرتبط (بلندمدت - معاونت حقوقی ریاست جمهوری، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری).
۲. تدوین محتواهای مناسب و آموزش بانوان برای آشنایی با حقوق و مسؤولیت‌های قانونی موجود در موضوع حمایت از بانوان در چارچوب گفتمان الگوی سوم حضور بانوان و تحکیم نهاد خانواده (کوتاه‌مدت - معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).
۳. برگزاری برنامه‌های تعاملی مسؤولان مرتبط با اقشار مختلف زنان، با رویکرد شناسایی و ارائه راه‌حل برای مسائل بانوان (کوتاه‌مدت - معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری، وزارت کشور).

چالش ۳: ضعف مشارکت بانوان در پیشرفت کشور مبتنی بر مزیت‌ها

عامل ۱: ضعف در جهت‌دهی و میدان‌سازی

راهبرد ۱: زمینه‌سازی برای حضور و نقش‌آفرینی مؤثر بانوان در عرصه‌های دارای مزیت در جامعه

جامعه

اهم اقدامات:

۱. معرفی عرصه‌های مزیت‌دار حضور بانوان نظیر آموزش، تربیت، مشاوره، سلامت، محیط زیست، معماری، هنر، ادبیات، صنایع فرهنگی و ورزش متناسب با ویژگی‌های بانوان و ارائه الگوهای حضور موفق بانوان از طریق تولید محصولات فرهنگ‌ساز با اولویت بازی‌های دیجیتال، پویانمایی، واقعیت گسترده، مستند، فیلم داستانی، و توسعه پارک‌های آموزشی کودکان و نوجوانان، و همکاری سازمان صدا و سیما و سایر نهادهای فرهنگی، تبلیغی و رسانه‌ای (میان‌مدت - معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری، وزارت کشور، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی).
۲. حمایت از تولید و نشر محصولات فرهنگی و رسانه‌ای برای معرفی عرصه‌های مزیت‌دار حضور بانوان نظیر آموزش، تربیت، مشاوره، سلامت، محیط زیست، معماری، هنر، ادبیات، صنایع فرهنگی و ورزش متناسب با ویژگی‌های بانوان و ارائه الگوهای حضور موفق بانوان در رسانه‌ها، بویژه رسانه‌های جمعی، با اولویت شبکه‌های اجتماعی و سامانه‌های نمایش درخواستی و همکاری سازمان صدا و سیما، سازمان تبلیغات اسلامی و سایر نهادهای فرهنگی، تبلیغی و

رسانه‌ای (میان‌مدت - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری، وزارت کشور).

۳. کمک به شکل‌دهی و توسعه شبکه‌های مردمی و حلقه‌های میانی پیشران زنان در عرصه‌های مزیت‌دار (کوتاه‌مدت - وزارت کشور، معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری).

چالش ۴: گسترش برخی آسیب‌های اجتماعی مرتبط با بانوان

عامل ۱: حمایت‌های ناکافی از بانوان در معرض آسیب

راهبرد ۱: متناسب‌سازی زیرساخت‌های حمایتی از بانوان با اقتضائات الگوی سوم
اهم اقدامات:

۱. تسهیل سازوکارهای عرضه خدمات بیمه‌ای، مشاوره‌ای و مددکاری اجتماعی در حوزه بانوان بویژه اقشار خاص و زنان سرپرست خانوار در قالب سکوه‌ای (پلتفرم‌ها) تخصصی، با همکاری کمیته امداد امام خمینی^(۵)، سازمان بهزیستی و سایر نهادهای حمایتی (میان‌مدت - وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری، وزارت کشور).
۲. اجرایی‌سازی بیمه تأمین اجتماعی زنان خانه‌دار (میان‌مدت - وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری).
۳. اولویت‌دهی به بانوان بویژه اقشار خاص و زنان سرپرست خانوار در برنامه‌های توسعه اشتغال‌های خانگی و خانوادگی با همکاری کمیته امداد امام خمینی^(۵)، سازمان بهزیستی و سایر نهادهای حمایتی^۱ (میان‌مدت - وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری).
۴. بازنگری ضوابط اشتغال و مناسب‌سازی محیط اشتغال بانوان در مواردی نظیر ساعت کار، نوع مشاغل و توجه به اقتضائات دوران بارداری و شیردهی با پیشنهاد قوانین لازم (بلندمدت - سازمان اداری و استخدامی، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).
۵. رسیدگی فوری و دقیق به گزارش‌های مردمی ارسالی به درگاه گزارش‌دهی مردمی در خصوص مطالبات زنان (میان‌مدت - معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری).

عامل ۲: کاهش نشاط اجتماعی در میان بانوان

راهبرد ۱: تقویت زیرساخت‌های عمومی مرتبط با حوزه نشاط بانوان

اهم اقدامات:

۱. ایجاد و گسترش عادلانه امکانات ورزشی، تفریحی، فرهنگی و هنری برای بانوان با رویکرد خانواده‌محور (میان‌مدت - وزارت کشور، وزارت راه و شهرسازی، وزارت ورزش و جوانان، وزارت آموزش و پرورش، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری).
۲. تقویت، گسترش و به‌روزرسانی شیوه‌های خلاقانه نشاط بانوان نظیر برگزاری سفرهای طبیعت‌گردی (میان‌مدت - معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری، وزارت کشور، وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع‌دستی، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت آموزش و پرورش، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی).

راهبرد ۲: افزایش سلامت جسمی و روانی بانوان

اهم اقدامات:

۱. اجرای برنامه‌های آموزشی، اطلاع‌رسانی و سنجش شاخص‌های سلامت جسمی و روانی بانوان با اولویت اقشار خاص و زنان سرپرست خانوار و همکاری کمیته امداد امام خمینی^(۵)، سازمان بهزیستی و سایر نهادهای حمایتی (کوتاه‌مدت - وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری).

چالش ۵: ضعف ساختار حکمرانی در حوزه بانوان

عامل ۱: ناکارآمدی ساختارهای دولتی مسؤول در حوزه بانوان

راهبرد ۱: بازسازی ساختاری و کارکردی دولت در حوزه بانوان

اهم اقدامات:

۱. بازتعریف مأموریت و ساختار معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری، به‌عنوان یک نهاد فرابخشی تسهیل‌گر، با کارکردهای گفتمان‌سازی، شبکه‌سازی، الگوسازی، کادرسازی و تصمیم‌سازی در حوزه بانوان و خانواده، بازمهندسی الگوی تقسیم‌کار ملی و وظایف واحدهای مرتبط با حوزه بانوان در سطح دستگاه‌های دولتی، و تقویت سازوکارهای هماهنگی و هم‌افزایی مشاوران بانوان در سطوح مختلف (میان‌مدت - سازمان اداری و استخدامی، معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری، وزارت کشور).
۲. ایجاد نظام رصد و دیده‌بانی و تدوین اطلس ملی وضعیت بانوان و خانواده (کوتاه‌مدت - معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری، سازمان برنامه و بودجه، وزارت کشور).

مبحث چهارم - خانواده و فرزندآوری

نشانه‌های وضعیت مطلوب

- کاهش میانگین سن ازدواج؛
- افزایش باروری کل؛
- افزایش فرزندآوری و تقویت بُعد تربیتی فرزندان؛
- کاهش ناباروری؛
- کاهش سقط جنین عمدی و غیرقانونی؛
- کاهش خشونت در خانواده؛
- کاهش طلاق؛
- تقویت احترام زنان و اقتدار مردان در خانواده.

چرخش‌های تحول آفرین

- از محوریت واحد فرد به واحد خانواده در طراحی نظامات آموزشی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی؛
- از ترویج مطالبه حقوق‌مداری در زندگی مشترک به محبت‌مداری در بستر خانواده؛
- از نگاه تک‌عاملی صرفاً اقتصادی، پزشکی یا فرهنگی در موضوع جمعیت به نگاه چندعاملی و یکپارچه؛
- از تمرکز صرف بر حرفه‌ای‌گرایی در خدمات مشاوره خانواده به الگوی مشاوره بر مبنای حکمیت‌های خانوادگی و مراقبت‌های خانواده‌محور.

چالش ۱: کاهش ازدواج و تشکیل خانواده

عامل ۱: کاهش تمایل به ازدواج

راهبرد ۱: فرهنگ‌سازی و گره‌گشایی ذهنی در جامعه

اهم اقدامات:

۱. آموزش الگوهای صحیح همسرگزینی، ترغیب ازدواج بهنگام، آسان و پایدار و تقویت مسئولیت‌پذیری، بویژه در مردان، از طریق تولید محصولات فرهنگ‌ساز با اولویت بازی‌های دیجیتال، پویانمایی، واقعیت‌گسترده، مستند، و فیلم داستانی، و نقش‌آفرینی مؤثر مساجد، بقاع متبرکه، هیئات مذهبی و سایر نهادهای مردمی، با همکاری سازمان صدا و سیما، سازمان تبلیغات اسلامی، شهرداری‌ها و سایر نهادهای فرهنگی، اجتماعی، تبلیغی و رسانه‌ای (میان‌مدت - معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت کشور).

۲. حمایت از تولید و نشر محصولات فرهنگی و رسانه‌ای برای آموزش الگوهای صحیح همسرگزینی، ترغیب به ازدواج بهنگام، آسان و پایدار و تقویت مسؤولیت‌پذیری، بویژه در مردان، در رسانه‌ها، بویژه رسانه‌های جمعی، با اولویت شبکه‌های اجتماعی و سامانه‌های نمایش درخواستی و همکاری سازمان صدا و سیما، حوزه‌های علمیه، نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها، سازمان تبلیغات اسلامی، سازمان بسیج مستضعفین و سایر نهادهای فرهنگی، تبلیغی و رسانه‌ای (میان‌مدت - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری).
۳. آموزش الگوهای صحیح همسرگزینی، ترغیب ازدواج بهنگام، آسان و پایدار و تقویت مسؤولیت‌پذیری، بویژه در مردان، از طریق تدوین محتواهای مناسب، اصلاح کتب درسی و به‌کارگیری ابزارهای نوین آموزشی (میان‌مدت - وزارت آموزش و پرورش، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری).

عامل ۲: بالا بودن هزینه‌های آغاز زندگی

راهبرد ۱: کاهش مخاطرات ازدواج و آغاز زندگی

اهم اقدامات:

۱. احیا و تقویت طرح ازدواج آسان با استفاده از ظرفیت‌های قانون تسهیل ازدواج جوانان و حمایت از ازدواج آسان دانشجویان و سایر اقشار (میان‌مدت - وزارت ورزش و جوانان، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری).
۲. اجرای طرح مسکن زوجین خانه اولی و تمهید شرایط لازم برای انعقاد قراردادهای اجاره مسکن^۱ (میان‌مدت - وزارت راه و شهرسازی).
۳. ارائه تسهیلات اعتباری برای تأمین جهیزیه از تولیدات داخلی، با اولویت افراد تحت پوشش نهادهای حمایتی و همکاری کمیته امداد امام خمینی^(۵)، سازمان بهزیستی و سایر نهادهای حمایتی (میان‌مدت - وزارت صنعت، معدن و تجارت، بانک مرکزی، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری).
۴. پیگیری کسر خدمت وظیفه متاهلان زیر ۲۳ سال به میزان ۹ ماه و افزایش حقوق سربازان وظیفه متأهل از طریق ستاد کل نیروهای مسلح، با پیشنهاد قوانین لازم (بلندمدت - وزارت کشور، معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

(۱) ر ک: مبحث «مسکن و شهرسازی» در سند تحول.

۵. امکان ادامه تحصیل دختران پس از ازدواج در مدارس روزانه و طراحی برنامه‌های آموزشی و مشاوره‌ای لازم (کوتاه‌مدت - وزارت آموزش و پرورش، معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری، وزارت کشور).

عامل ۳: فقدان زمینه‌های مناسب همسرگزینی

راهبرد ۱: احیای الگوهای بومی واسطه‌گری و همسرگزینی

اهم اقدامات:

۱. حمایت از تأسیس نهادهای همسریابی ازدواج با مشارکت نهادهای دینی، نظیر مساجد، و تقویت الگوهای واسطه‌گری بومی، نوآورانه و معتبر در سکوها (پلتفرم‌ها) مجازی در چارچوب امنیت داده‌های شخصی کاربران، با همکاری سازمان تبلیغات اسلامی، حوزه‌های علمیه و نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها (میان‌مدت - وزارت ورزش و جوانان، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری).
۲. استفاده از ظرفیت‌های مددکاری و مشاوره‌ای خانه‌های بهداشت محلات (میان‌مدت - وزارت ورزش و جوانان، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی).

چالش ۲: کاهش فرزندآوری و اختلال در نظام حقوقی و تربیتی

فرزندان

عامل ۱: کاهش تمایل به فرزندآوری و ارزشمندی فرزند در جامعه

راهبرد ۱: گره‌گشایی ذهنی در موضوع فرزندآوری و جمعیت

اهم اقدامات:

۱. حمایت از تولید و نشر محصولات فرهنگی و رسانه‌ای برای ترویج ارزشمندی فرزندآوری و افزایش جمعیت باکیفیت در رسانه‌ها، بویژه رسانه‌های جمعی، با اولویت شبکه‌های اجتماعی و سامانه‌های نمایش درخواستی و همکاری سازمان صدا و سیما، حوزه‌های علمیه، نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها، سازمان تبلیغات اسلامی، سازمان بسیج مستضعفین و سایر نهادهای فرهنگی، اجتماعی، تبلیغی و رسانه‌ای (میان‌مدت - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری).
۲. ترویج ارزشمندی فرزندآوری و افزایش جمعیت باکیفیت از طریق تولید محصولات فرهنگ‌ساز با اولویت بازی‌های دیجیتالی، پویانمایی، واقعیت گسترده، مستند، و فیلم داستانی، و نقش‌آفرینی مؤثر مساجد، بقاع متبرکه، هیئات مذهبی و سایر نهادهای مردمی، با همکاری سازمان صدا و سیما، سازمان تبلیغات اسلامی، شهرداری‌ها و سایر نهادهای فرهنگی، اجتماعی، تبلیغی و

- رسانه‌ای (میان‌مدت - معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت کشور).
۳. آموزش ارزشمندی فرزندآوری و افزایش جمعیت باکیفیت و تغییر سبک‌های پُرهزینه فرزندپروری به زوج‌های جوان، با تدوین محتوای مناسب و اصلاح کتب درسی متناسب با سیاست‌های کلی خانواده و جمعیت (میان‌مدت - وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری).
۴. تسهیل دسترسی به مراکز دوست‌دار مادر و کودک در سطح اماکن عمومی با محوریت مساجد، بقاع متبرکه و هیئات مذهبی، و همکاری شهرداری‌ها (کوتاه‌مدت - وزارت کشور، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری).

عامل ۲: بالابودن هزینه‌های فرزندآوری در جامعه

راهبرد ۱: کاهش هزینه‌های فرزندآوری

اهم اقدامات:

۱. کاهش هزینه‌های دوره مراقبت‌های بارداری و زایمان و تأمین سبد غذایی مادر و کودک برای همه اقشار جامعه از آغاز بارداری تا شش سالگی بر اساس استانداردهای فقر غذایی، با مشارکت نهادهای مردمی و همکاری کمیته امداد امام خمینی^(۵)، سازمان بهزیستی و سایر نهادهای حمایتی (میان‌مدت - وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت کشور).
۲. راه‌اندازی و تأسیس مهدهای کودک با استفاده از ظرفیت نهادهای دینی، نظیر مساجد، بقاع متبرکه و هیئات مذهبی، و به‌کارگیری دانش‌آموختگان حوزه‌های علمیه خواهران (میان‌مدت - وزارت آموزش و پرورش، معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی).
۳. همکاری با ستاد کل نیروهای مسلح به‌منظور تسهیل خدمت سربازی متأهلان، با اِعمال کسری ویژه خدمت هریک از فرزندان خانواده‌های دو فرزند به بالا، افزایش مدت کسر زمان سربازی به ازای داشتن هر فرزند و اختصاص امریه و سربازمعلم، با اولویت مشمولان متأهل و دارای فرزند (میان‌مدت - وزارت کشور، معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری).
۴. اولویت‌دهی در ارائه تسهیلات معیشتی و رفاهی در قالب اعطای تصاعدی کمک‌هزینه تولد و معیشت به ازای هر فرزند و اولویت‌دهی به خانواده‌های دارای دو فرزند به بالا در طرح‌های حمایتی مسکن^۱ با پیشنهاد قوانین لازم (میان‌مدت - سازمان برنامه و بودجه، معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

(۱) ر ک: مبحث «مسکن و شهرسازی» در سند تحول.

عامل ۳: افزایش میزان ناباروری

راهبرد ۱: تأمین هزینه‌های درمان ناباروری

اهم اقدامات:

۱. تمرکز بر زوج‌های نابارور بدون نیاز به درمان‌های پیشرفته، با اجرای طرح ملی غربالگری سلامت پیشرفته، آمایش کشوری مراکز ناباروری، تقویت مراکز مشاوره‌ای و طراحی دستورالعمل تخصصی هماهنگ کشوری برای تشخیص و درمان ناباروری (میان‌مدت - وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری).
۲. بیمه زوج‌های نابارور و پوشش بیمه‌ای تمامی خدمات درمان ناباروری متناسب با دهک‌های درآمدی و فعال‌سازی ظرفیت‌های دینی از قبیل وقف برای مشارکت در درمان ناباروری با همکاری کمیته امداد امام خمینی^(۵)، سازمان بهزیستی و سایر نهادهای حمایتی (کوتاه‌مدت - وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی).
۳. سرمایه‌گذاری برای خودکفایی در تولید داروهای ناباروری، تنوع‌بخشی راه‌های درمان ناباروری در کشور و ایجاد سازوکار صدور مجوز برای تأسیس مراکز معتبر مرتبط (میان‌مدت - وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری).

عامل ۴: میزان بالای سقط جنین در کشور

راهبرد ۱: کنترل سقط‌های غیرقانونی در کشور

اهم اقدامات:

۱. حمایت از تولید و نشر محصولات فرهنگی و رسانه‌ای برای ترویج قبح سقط جنین و عقیم‌سازی در رسانه‌ها، بویژه رسانه‌های جمعی، با اولویت شبکه‌های اجتماعی و سامانه‌های نمایش درخواستی و همکاری سازمان صدا و سیما، حوزه‌های علمیه، نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها، سازمان تبلیغات اسلامی و سایر نهادهای فرهنگی، تبلیغی و رسانه‌ای (میان‌مدت - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری).
۲. ایجاد سازوکارهای رصد و کنترل مراکز غیرقانونی سقط و عقیم‌سازی (کوتاه‌مدت - وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت دادگستری، معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری).

عامل ۵: نگرانی‌های تربیتی و ضعف نظام حقوقی کودکان

راهبرد ۱: تقویت زیرساخت‌های تربیتی و حقوقی مرتبط با کودکان

اهم اقدامات:

۱. حمایت از حقوق کودکان در سطوح مختلف سیاست‌گذاری با محوریت رفع خلأهای قانونی و اجرای سند ملی حقوق کودک و نوجوان، با استفاده از ظرفیت‌های قانونی موجود و پیشنهاد

- قوانین لازم (بلندمدت - معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری، وزارت آموزش و پرورش، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، وزارت دادگستری، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).
۲. ایجاد و تقویت نظام حمایتی از کودکان، نظیر توسعه نهادهای مردمی حامی کودک و اورژانس حمایتی کودکان با همکاری کمیته امداد امام خمینی^(۵)، سازمان بهزیستی و سایر نهادهای حمایتی (میان مدت - وزارت کشور، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری، وزارت دادگستری).
۳. حمایت از تولید و نشر محصولات فرهنگی و رسانه‌ای برای تقویت مهارت‌های والدگری با تمرکز بر نقش پدری در خانواده در رسانه‌ها، بویژه رسانه‌های جمعی، با اولویت شبکه‌های اجتماعی و سامانه‌های نمایش درخواستی و همکاری سازمان صدا و سیما، سازمان تبلیغات اسلامی، حوزه‌های علمیه، نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها و سایر نهادهای فرهنگی، تبلیغی و رسانه‌ای (میان مدت - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری).
۴. تقویت مهارت‌های والدگری با تمرکز بر نقش پدری در خانواده از طریق تولید محصولات فرهنگ‌ساز با اولویت بازی‌های دیجیتال، پویانمایی، واقعیت گسترده، مستند، فیلم داستانی، و توسعه پارک‌های آموزشی کودکان و نوجوانان، و نقش‌آفرینی مؤثر مساجد، بقاع متبرکه، هیئات مذهبی و سایر نهادهای مردمی، با همکاری سازمان صدا و سیما، شهرداری‌ها، سازمان تبلیغات اسلامی و سایر نهادهای فرهنگی، تبلیغی و رسانه‌ای (میان مدت - معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، وزارت کشور، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی).
۵. آموزش مهارت‌های والدگری با تمرکز بر نقش پدری در خانواده از طریق تدوین محتواهای مناسب، اصلاح کتب درسی، حذف محتواهای مغایر و به‌کارگیری ابزارهای نوین آموزشی (میان مدت - وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری).

چالش ۳: افزایش طلاق و اختلافات خانوادگی

عامل ۱: سرریز ناکارآمدی بخش‌های مختلف اقتصادی و اجتماعی بر نهاد خانواده و تأمین نشدن حداقل معاش^۱

(۱) ر ک: مباحث سند تحول بویژه مباحث «محیط کسب‌وکار»، «فقر و تأمین اجتماعی»، «مالیات»، «نظام بانکی»، «مسکن و شهرسازی»، «سلامت»، «آموزش و پرورش»، «علم و آموزش عالی» و «نظام اداری».

عامل ۲: افزایش آسیب‌های زناشویی در روابط زوجها

راهبرد ۱: افزایش مهارت‌های زندگی

اهم اقدامات:

۱. آموزش مهارت‌های وابسته به جنسیت از طریق تدوین محتوای مناسب، اصلاح کتب درسی و حذف محتوای مغایر (میان‌مدت - وزارت آموزش و پرورش، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری).
۲. حمایت از تولید و نشر آثار فرهنگی و رسانه‌ای برای آموزش مهارت‌های زندگی در رسانه‌ها، بویژه رسانه‌های جمعی، با اولویت شبکه‌های اجتماعی و سامانه‌های نمایش درخواستی و همکاری سازمان صدا و سیما، سازمان تبلیغات اسلامی و سایر نهادهای فرهنگی، تبلیغی و رسانه‌ای (میان‌مدت - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری).
۳. آموزش مهارت‌های زندگی از طریق تولید محصولات فرهنگ‌ساز با اولویت بازی‌های دیجیتال، پویانمایی، واقعیت گسترده، مستند، فیلم داستانی، و توسعه پارک‌های آموزشی کودکان و نوجوانان، و نقش‌آفرینی مؤثر مساجد، بقاع متبرکه، هیئات مذهبی و سایر نهادهای مردمی، با همکاری سازمان صدا و سیما، سازمان تبلیغات اسلامی، شهرداری‌ها و سایر نهادهای فرهنگی، تبلیغی و رسانه‌ای (میان‌مدت - معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، وزارت کشور، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی).

راهبرد ۲: اصلاح نهاد حکمیت و مراقبت از خانواده

اهم اقدامات:

۱. اصلاح نظام مشاوره و مشارکت اعضای خانواده در رفع اختلافات خانوادگی و فعال‌سازی ظرفیت‌های مشاوره‌ای بومی و مردمی نهادهای دینی نظیر مساجد با همکاری شهرداری‌ها (بلندمدت - معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری، وزارت کشور، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی).
۲. اجرای نظام مشاوره و آموزش خانواده قبل، حین و پس از تشکیل خانواده با استفاده از ظرفیت مساجد، مدارس، دانشگاه‌ها، بقاع متبرکه، هیئات مذهبی و سایر نهادهای مردمی، و همکاری شهرداری‌ها (بلندمدت - معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت آموزش و پرورش، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت کشور، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی).

عامل ۳: تغییر شکل خانواده به خانواده هسته‌ای و کاهش صله رحم

راهبرد ۱: تسهیل زیرساخت‌های اقتصادی و اجتماعی برای احیای خانواده گسترده در جامعه^۱

(۱) ر ک: مباحث «فقر و تأمین اجتماعی»، «مالیات»، «مسکن و شهرسازی»، «مهارت و اشتغال»، «علم و آموزش عالی» و «گردشگری» در سند تحول.

مبحث پنجم – مهاجرت

نشانه‌های وضعیت مطلوب

- کاهش نرخ جمعیت خروجی از کشور در زمینه مهاجرت تحصیلی، کاری و پناهنجویی؛
- افزایش تعداد ایرانیان بازگشته از خارج به داخل کشور بویژه دانشمندان، متخصصان و کارآفرینان؛
- کاهش رتبه دانشجوی فرستی و افزایش رتبه دانشجویپذیری در کشور؛
- کاهش رتبه پناهجو فرستی ایران؛
- کاهش نرخ میل و تصمیم به مهاجرت از کشور در میان ایرانیان؛
- افزایش نرخ تمایل به بازگشت ایرانیان مقیم خارج، بویژه دانشمندان، متخصصان و کارآفرینان، به کشور؛
- افزایش نرخ همکاری‌های از راه دور دانشمندان، متخصصان و کارآفرینان ایرانی خارج از کشور.

چرخش‌های تحول آفرین

- از نگرش تک‌ساحتی صرفاً امنیتی یا اجتماعی به مهاجرت به نگرشی میان‌بخشی اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و امنیتی؛
- از نگاه تهدیدمحور مهاجرت به فرصت‌محوری و مزیت‌ساز بودن مهاجرت؛
- از خروج و عدم بازگشت برخی دانشجویان و تحصیل‌کردگان ایرانی به چرخش نخبگان و بازگشت متخصصان؛
- از سیاست و رویکرد انفعالی در قبال ایرانیان خارج از کشور به سیاست دیاسپورای (جوامع دور از وطن) فعال با جذب حداکثری.

چالش ۱: فقدان نظام حکمرانی کارآمد مهاجرت در کشور

عامل ۱: گسستگی و عدم انسجام سیاستی نهادهای حاکمیتی و دستگاه‌های متولی در موضوع مهاجرت

راهبرد ۱: تعامل و هماهنگی دستگاه‌های ذی‌ربط برای ساماندهی وضعیت کلان مهاجرتی کشور
اهم اقدامات:

۱. توسعه قدرت نرم و حوزه اثر گفتمان جمهوری اسلامی ایران در زمینه تمدن نوین ایرانی - اسلامی در منطقه از طریق تدوین سیاست‌های فعال مهاجرتی، مشتمل بر مهاجرت‌های تحصیلی، کاری، بازگشتی و پناهنجویی، به‌منظور تبادل سرمایه انسانی اثرگذار با کشورها و جذب نیروهای علاقه‌مند به ارزش‌ها و باورهای اسلامی و انقلابی (بلندمدت - دبیرخانه شورای عالی

انقلاب فرهنگی، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، وزارت کشور، وزارت امور خارجه، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت اطلاعات، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی).

۲. افزایش ضریب چرخش نخبگان با تقویت و توسعه ظرفیت همکاری با نهادهای بین‌المللی و سازمان‌های منطقه‌ای از جمله گروه دی هشت، اکو و سازمان همکاری اسلامی (بلندمدت - وزارت امور خارجه، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، وزارت کشور، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت ورزش و جوانان، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی).

عامل ۲: فقدان ساختار منسجم در حوزه مدیریت جریان‌های ورودی و خروجی مهاجرتی در کشور
راهبرد ۱: نهادسازی، ساماندهی و هماهنگی در امور مهاجرتی کشور

اهم اقدامات:

۱. ایجاد سازمان ملی مهاجرت با مأموریت هماهنگی و مدیریت کلیه جریان‌های مهاجرتی ورودی و خروجی کشور و ساماندهی و ارتقای سطح همکاری‌های بین‌المللی با نهادها و سازمان‌های بین‌المللی مهاجرت در دنیا و انتقال شورای ایرانیان به این سازمان، با پیشنهاد قوانین لازم (بلندمدت - سازمان اداری و استخدامی، وزارت کشور، وزارت امور خارجه، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت اطلاعات، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).
۲. ایجاد پایگاه جامع آماری برای تبیین شاخص‌های کلان مهاجرتی کشور (کوتاه‌مدت - سازمان برنامه و بودجه، وزارت کشور، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، وزارت امور خارجه، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی).

چالش ۲: مهاجر فرستی و خروج دانشجویان، متخصصان و افراد ماهر و

نیمه‌ماهر

عامل ۱: تشدید نیروهای رانشی داخل کشور هم‌زمان با تقویت نیروهای کششی خارجی برای جذب

راهبرد ۱: توسعه ظرفیت‌های تحصیلات تکمیلی^۱

(۱) ر ک: مبحث «علم و آموزش عالی» در سند تحول.

راهبرد ۲: توسعه و تسهیل اشتغال فارغ التحصیلان دانشگاهی و متناسب سازی آموزش ها با نیازهای بازار کار^۱

راهبرد ۳: کارآمدسازی دستگاه های اجرایی کشور در حل مسائل اولویت دار مردم نظیر تورم، بیکاری، کاهش رفاه اجتماعی، تبعیض و فساد^۲

راهبرد ۴: بازطراحی نقش های مردم در اداره کشور^۳

عامل ۲: بلا تکلیفی و رفتار منفعلانه دستگاه های ذی ربط در مهاجر فرستی

راهبرد ۱: برنامه ریزی فعال و پیش دستانه برای مهاجرت های تحصیلی و کاری
اهم اقدامات:

۱. ایجاد پنجره واحد صیانتی و حمایتی از دانشمندان و پژوهشگران در همکاری های علمی و فناوری بین المللی و توانمندسازی آنها، به منظور حضور عزت مندانه در عرصه های بین المللی (میان مدت - معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی).

۲. شناسایی، شبکه سازی، جذب و انتقال پروژه های فرامرزی و بین المللی به متخصصان برتر ایرانی داخل کشور، از طریق دعوت مستقیم و پروژه محور و بر اساس نیازسنجی در حوزه های تخصصی مورد نیاز کشور (میان مدت - وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت کشور، وزارت امور خارجه، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت امور اقتصادی و دارایی).

۳. اعزام متخصصان، فارغ التحصیلان و نیروی کار ایرانی به خارج از کشور و گرفتن سهم قابل قبول از بازارهای کار منطقه ای و بین المللی با استفاده از ظرفیت اتحادیه های اقتصادی برای تقویت جایگاه اقتصادی کشور در بازار کار از طریق آموزش و توسعه حرفه ای نیروی کار ایرانی مطابق با استانداردهای بازارهای کار بین المللی برای داوطلبان کار در خارج از کشور و توسعه نظام ارزیابی مؤسسات اعزام نیروی کار ایرانی مطابق با نمونه های موفق کارایی های تراز جهانی (بلند مدت - وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، وزارت کشور، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت امور خارجه، وزارت صنعت، معدن و تجارت، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی).

۴. هدایت مهاجرت تحصیلی دانشجویان و برگزیدگان المپیادهای علمی و رتبه های برتر کنکور از طریق اعزام به دانشگاه های ممتاز دنیا به منظور تسهیل و تقویت بازگشت آنها به داخل کشور

(۱) ر ک: مباحث «مهارت و اشتغال» و «محیط کسب و کار» در سند تحول.

(۲) ر ک: مباحث سند تحول بویژه مباحث «بودجه»، «نظام بانکی»، «فقر و تأمین اجتماعی»، «مالیات»، «بازار سرمایه»، «محیط کسب و کار»، «ساخت داخل»، «محیط زیست و آب»، «مسکن و شهرسازی»، «سلامت» و «نظام اداری».

(۳) ر ک: مبحث «نظام اداری» در سند تحول.

یا حفظ ارتباط و تعامل با آنها در خارج از کشور، در حوزه‌های اولویت‌دار دانشی و فناوری کشور، و ساماندهی فعالیت مؤسسات اعزام دانشجوی به خارج (میان‌مدت - وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، وزارت آموزش و پرورش، وزارت امور خارجه، وزارت کشور، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی).

عامل ۳: فقدان بهره‌گیری نظام‌مند و کارآمد از ظرفیت ایرانیان خارج از کشور راهبرد ۱: توسعه زیست‌بوم بازگشت ایرانیان خارج از کشور و افزایش ضریب آمادگی کشور برای بازگشت دانشمندان، متخصصان و کارآفرینان

اهم اقدامات:

۱. اطلاع‌رسانی و آگاهی‌بخشی به ایرانیان مقیم خارج نسبت به برنامه‌های حمایتی دولت برای بازگشت نخبگان علمی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی ایرانی خارج از کشور با بهره‌گیری از ظرفیت رسانه ملی و فضای مجازی با همکاری سازمان صدا و سیما و سایر نهادهای فرهنگی، تبلیغی و رسانه‌ای (کوتاه‌مدت - وزارت امور خارجه، دبیرخانه شورای اطلاع‌رسانی دولت، وزارت کشور، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری).
۲. تسهیل و رفع موانع حقوقی، قانونی و اداری کلیه اتباع ایرانی خارج از کشور متمایل به بازگشت به کشور، با همکاری قوه قضائیه و نیروی انتظامی و استفاده از ظرفیت‌های قانونی موجود و پیشنهاد قوانین لازم (بلندمدت - وزارت امور خارجه، وزارت کشور، وزارت دادگستری، وزارت اطلاعات، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).
۳. شناسایی و جذب متخصصان، دانشمندان، کارآفرینان و شخصیت‌های برجسته فرهنگی و ورزشی ایرانی متمایل به بازگشت به کشور از طریق تسهیل و رفع موانع حقوقی، قانونی، اداری و تعریف پروژه‌های مشترک با دانشگاه‌ها، مراکز تحقیقاتی، شرکت‌های دانش‌بنیان، بخش‌های غیردولتی و انجام پروژه‌های اولویت‌دار داخل کشور با استفاده از ظرفیت‌های قانونی موجود و پیشنهاد قوانین لازم (بلندمدت - معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، وزارت امور خارجه، وزارت کشور، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت دادگستری، وزارت ورزش و جوانان).
۴. تسهیل اشتغال متخصصان، دانشمندان و شخصیت‌های برجسته فرهنگی و ورزشی ایرانی مقیم خارج بر اساس نقشه نیازمندی‌های کشور در رشته‌ها و سطوح مختلف شغلی (بلندمدت - معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت جهاد کشاورزی، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت آموزش و پرورش).

راهبرد ۲: باز بهره‌مندی و تسهیل تعاملات ایرانیان مقیم خارج با سرزمین مادری

اهم اقدامات:

۱. تسهیل و تسریع دسترسی ایرانیان خارج از کشور در جامعه مقصد به خدمات موردنیاز، نظیر کنسولی، تحصیلی، نظام وظیفه، شغلی، ثبتی، سرمایه‌گذاری، حقوقی و قضائی، با ایجاد سامانه ایرانیان خارج از کشور و هوشمندسازی ارائه خدمات (میان‌مدت - وزارت امور خارجه، وزارت دادگستری، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات).
۲. استفاده بهینه از ظرفیت‌ها و توانمندی‌های اقتصادی و فرهنگی جامعه ایرانیان مقیم خارج به‌خصوص نسل دوم و سوم از طریق ایجاد شبکه هوشمند ارتباطی و بستر تعاملی آن‌ها با سرزمین مادری هم‌زمان با ایجاد سازوکارهای لازم برای گسترش زبان فارسی (بلندمدت - وزارت امور خارجه، وزارت کشور، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی).
۳. ایجاد مشوق‌ها و طراحی مسیرهای فعال ارسال وجوه مالی و سرمایه‌گذاری داخلی توسط ایرانیان مقیم خارج (میان‌مدت - بانک مرکزی، وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت امور خارجه).
۴. افزایش مشارکت و تعامل دانشگاه‌ها، مراکز تحقیقاتی، شرکت‌های دانش‌بنیان، نهادهای غیردولتی با متخصصان ایرانی مقیم خارج، از طریق ارائه مشوق‌ها و امتیازات ویژه برای تعامل بین‌المللی در قالب طرح‌های مشترک (میان‌مدت - معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت امور خارجه، وزارت کشور، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، وزارت صنعت، معدن و تجارت).
۵. تسهیل ثبت شرکت‌های تجاری در ایران برای ایرانیان مقیم خارج، حمایت‌های قانونی لازم برای ایجاد و راه‌اندازی شرکت، ایجاد کنسرسیوم‌های مشترک با کشور محل اقامت و سرمایه‌گذاری مشترک در مناطق آزاد تجاری و صنعتی، متناسب با نیازها و اولویت‌های اقتصادی و تجاری داخلی (میان‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت امور خارجه، وزارت دادگستری).
۶. برگزاری گردهمایی‌های ادواری و هدفمند بین تجار و فعالان اقتصادی داخل کشور با سرمایه‌گذاران ایرانی مقیم خارج، به‌منظور معرفی فرصت‌ها و ظرفیت‌های متقابل همکاری، برقراری پیوندهای تجاری و نیز اشتراک تجارب و دستاوردها (میان‌مدت - وزارت امور خارجه، وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری).
۷. ایجاد صندوق حمایت مالی ویژه از دانشجویان و فارغ‌التحصیلان ایرانی خارج از کشور متمایل به حفظ ارتباط و تعامل با داخل کشور (میان‌مدت - معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، وزارت کشور، وزارت امور خارجه، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی).

چالش ۳: ضعف در جریان مهاجری

عامل ۱: آمادگی ناکافی ساختارهای اداری، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور برای پذیرش و جذب دانشمندان، متخصصان و دانشجویان بین‌المللی در داخل راهبرد ۱: تقویت جاذبه سرزمینی حوزه تمدنی ایرانی - اسلامی در سطح کشورهای منطقه و دنیای اسلام

اهم اقدامات:

۱. تسهیل جذب دانشمندان، متخصصان و کارآفرینان کشورهای همسایه، منطقه و جهان اسلام به‌منظور چرخش نخبگان از طریق بورسیه‌های تحصیلی یا بورسیه‌های فرهنگی مبتنی بر معیارهای شفاف علمی (بلندمدت - معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، وزارت کشور، وزارت امور خارجه، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی).
۲. ایجاد دفاتر تسهیلگر و معرفی‌کننده برنامه‌های اقامت تحصیلی - فرهنگی ایران در سطح کشورهای منطقه و جهان اسلام از طریق فعال‌سازی ظرفیت بخش خصوصی (میان‌مدت - معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، وزارت امور خارجه، وزارت کشور، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی).

راهبرد ۲: ارتقای تراز سطح پذیرش دانشجویان بین‌المللی و تسهیل ماندگاری و ادغام فارغ‌التحصیلان خارجی در جامعه ایران

اهم اقدامات:

۱. تقویت فرهنگ مهاجری و ارتقای ضریب جذب ادغام فرهنگی اجتماعی دانشمندان، متخصصان، دانشجویان و طلاب خارجی مشغول به کار و تحصیل در قطب‌ها و شهرهای علمی و مذهبی داخل کشور (بلندمدت - دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی، وزارت کشور، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری).
۲. بازنگری و بهبود شرایط بورسیه و روادید و تنوع گزینه‌های اقامت و اشتغال پس از تحصیل برای دانشجویان بین‌المللی (میان‌مدت - دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت اطلاعات، وزارت کشور، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).
۳. تسهیل فرایندهای تأیید دانشگاه‌ها و مدارک دانشگاهی ایران در کشورهای هدف، همراه با استفاده از ظرفیت معاهدات بین‌المللی به‌منظور جذب و تبادل دانشجوی خارجی در ایران (میان‌مدت - وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت امور خارجه، وزارت کشور، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری).

۴. اعطای اقامت کاری بلندمدت به دانشمندان، متخصصان و کارآفرینان خارجی برجسته متناسب با مهارت و تخصص آن‌ها و طراحی سازوکارهای لازم، به منظور اطمینان از استفاده بهینه در دوره اقامت (میان مدت - دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی، وزارت کشور، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، وزارت اطلاعات، وزارت امور خارجه، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

عامل ۲: ورود غیرقانونی و اقامت مدیریت نشده و عدم ادغام مهاجران خارجی در ایران

راهبرد ۱: مدیریت هوشمند و هدفمند جریان مهاجرت‌های ورودی به ایران

اهم اقدامات:

۱. سیاست‌گذاری در خصوص ساماندهی تردد مهاجران به سایر کشورها و بهره‌گیری از ظرفیت مهاجران و اتباع خارجی در سیاست‌های کلان جمعیتی و ادغام اقتصادی و اجتماعی آن‌ها در کشور (میان مدت - دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی، وزارت کشور، وزارت امور خارجه، وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).
۲. ساماندهی ورود اتباع خارجی با تسهیل در تردهای مرزی و جلوگیری از ورود غیرقانونی از طریق توسعه فناوری‌های نوین در انسداد مرزهای کشور، تقویت همکاری‌های امنیتی و انتظامی دو یا چندجانبه و انگیزه‌بخشی به مرزنشینان (بلندمدت - وزارت کشور، وزارت امور خارجه).
۳. ساماندهی ورود و اقامت نیروی کار خارجی موردنیاز در کشور بر اساس اجازه اشتغال فصلی و دائمی (میان مدت - وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، وزارت امور خارجه، وزارت کشور).
۴. استفاده از ظرفیت توافقنامه‌های بین‌المللی برای قانونمندسازی و مدیریت جریان ورودی مهاجران و پناجویان به ایران و بهره‌مندی از کمک‌های بین‌المللی در مدیریت پناجویان ورودی به کشور (میان مدت - وزارت کشور، وزارت امور خارجه، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).
۵. اصلاح و تغییر سیستم پذیرش مهاجران خارجی به سیستم امتیازی بر اساس فهرست نیازمندی‌های بازار کار ایران (میان مدت - وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، وزارت کشور، وزارت امور خارجه).
۶. ارتقای سامانه جامع اطلاعات اتباع خارجی و تسهیل دسترسی اتباع خارجی به خدمات ثبت وقایع اربعه، امور تابعیتی، تحصیلی، رفاهی، اجتماعی و مالی، با شفاف‌سازی اجرای قوانین و مقررات و پیشنهاد قوانین لازم (بلندمدت - وزارت کشور، معاونت حقوقی ریاست جمهوری، دستگاه‌های اجرایی مرتبط).

مبحث ششم - سلامت

نشانه‌های وضعیت مطلوب

- افزایش امید به زندگی / امید به زندگی سالم؛
- کاهش نرخ شیوع و بار بیماری‌ها (سال‌های ازدست‌رفته عمر به‌علت ناتوانی یا مرگ زودرس)؛
- افزایش سرانه نیروی انسانی حوزه سلامت و نحوه توزیع آن‌ها در کشور؛
- کاهش هزینه‌های کمرشکن و فقرزای سلامت؛
- افزایش میزان پوشش جمعیتی بیمه‌های پایه سلامت؛
- افزایش سهم بیمه‌های پایه از تأمین مالی بخش سلامت؛
- افزایش سهم صنایع دارویی کشور از بازار منطقه و جهان.

چرخش‌های تحول آفرین

- از درمان‌محوری به پیشگیری‌محوری؛
- از اعمال محدودیت در ظرفیت ورود به ارائه خدمات سلامت به استفاده حداکثری از ظرفیت‌ها برای تربیت سرمایه انسانی حوزه سلامت؛
- از ارائه خدمات بیماری‌محور مبتنی بر وضعیت مقطعی به ارائه خدمات هوشمند بیمارمحور مبتنی بر سوابق فرد؛
- از رویکرد افزایش بودجه و پرداخت مالی مستقیم به ارائه‌دهندگان خدمات به افزایش بهره‌وری هزینه‌کرد و خرید راهبردی خدمت با واسطه‌گری بیمه‌ها؛
- از کنترل تولید دارو و کالاهای سلامت‌محور برای تأمین نیاز داخل به استفاده حداکثری از ظرفیت تولید با رویکرد توسعه بازار صادراتی و تقویت تجارت بین‌المللی.

چالش ۱: درمان‌محوری نظام سلامت و بی‌توجهی به پیشگیری

عامل ۱: ضعف نقش آفرینی نهادی در پیشگیری و سلامت‌محوری

راهبرد ۱: محوریت بیمه‌های پایه در شکل‌گیری اقتصاد پیشگیری و سلامت‌محوری

اهم اقدامات:

۱. اجرای طرح‌های پیشگیرانه نظیر پزشکی خانواده به بیمه‌های پایه، در راستای حفظ و ارتقای سلامت با محوریت خانواده (کوتاه‌مدت - وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، سازمان برنامه و بودجه).
۲. افزایش مداخلات پیشگیرانه بیمه‌های سلامت با ایجاد پرونده الکترونیک سلامت برای جمعیت تحت پوشش و استفاده از این بستر برای پایش سلامت و شناسایی الگوهای ناهنجاری و بیماری

(میان‌مدت - وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، سازمان برنامه و بودجه، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات).

راهبرد ۲: وضع استانداردهای اجباری و اختیاری سلامت و تضمین اجرای آن‌ها اهم اقدامات:

۱. تدوین استانداردهای پیشگیرانه، نظیر واکسیناسیون، غربالگری و بررسی‌های سلامت دوره‌ای و پایش آن‌ها، با استفاده از قاعده‌گذاری و سازوکارهای انگیزشی با همکاری بیمه‌های پایه (میان‌مدت - وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی).
۲. حذف هرگونه یارانه یا معافیت مالیاتی بر تولید، واردات و عرضه کالاها و خدمات آسیب‌رسان به سلامت و وضع عوارض بر آن‌ها، با اجرای ماده ۴۸ قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲) (کوتاه‌مدت - وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، وزارت جهاد کشاورزی، سازمان برنامه و بودجه).

عامل ۲: ضعف در توسعه آموزش و ارائه خدمات پیشگیری محور

راهبرد ۱: ارتقای سواد سلامت جامعه برای افزایش خودمراقبتی فعال و اصلاح سبک زندگی^۱ اهم اقدامات:

۱. آموزش الگوهای خودمراقبتی فعال، تغذیه سالم، ورزش و آموزش‌های پُرکاربرد طب سنتی با محوریت خانواده از طریق تدوین محتوای مناسب، اصلاح کتب درسی و به‌کارگیری ابزارهای نوین آموزشی برای دانش‌آموزان، دانشجویان و والدین (میان‌مدت - وزارت آموزش و پرورش، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی).
۲. حمایت از تولید و نشر محصولات فرهنگی و رسانه‌ای برای ترویج الگوهای خودمراقبتی فعال، تغذیه سالم، ورزش و آموزش‌های پُرکاربرد طب سنتی در رسانه‌ها، بویژه رسانه‌های جمعی، با اولویت شبکه‌های اجتماعی و سامانه‌های نمایش درخواستی و همکاری سازمان صدا و سیما، سازمان تبلیغات اسلامی، سازمان بسیج مستضعفین، شهرداری‌ها و سایر نهادهای فرهنگی، تبلیغی و رسانه‌ای (میان‌مدت - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت ورزش و جوانان، وزارت کشور، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی).
۳. ترویج الگوهای خودمراقبتی فعال، تغذیه سالم، ورزش و آموزش‌های پُرکاربرد طب سنتی با محوریت خانواده از طریق تولید محصولات فرهنگ‌ساز با اولویت بازی‌های دیجیتال، پویانمایی، واقعیت گسترده، مستند، فیلم داستانی، و توسعه پارک‌های آموزشی کودکان و نوجوانان، و نقش‌آفرینی مؤثر مساجد، بقاع متبرکه، هیئات مذهبی و سایر نهادهای مردمی، با همکاری سازمان صدا و سیما، سازمان تبلیغات اسلامی، شهرداری‌ها و سایر نهادهای فرهنگی، تبلیغی و

(۱) ر ک: مبحث «سبک زندگی و رفتار اجتماعی» در سند تحول.

رسانه‌ای (میان‌مدت - وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، وزارت کشور، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی).

راهبرد ۲: توسعه ورزش همگانی^۱

راهبرد ۳: توسعه گردشگری داخلی^۲

راهبرد ۴: به‌روزرسانی و احیای شبکه بهداشت کشور متناسب با نیازهای روز اهم اقدامات:

۱. ارائه خدمات پیشگیرانه و سطوح اولیه خدمات درمانی توسط مراقبان سلامت و بهورزان بدون حضور پزشک با آموزش آن‌ها در ارائه خدمات پیشگیرانه در حوزه سلامت، بویژه بهداشت دهان و دندان (میان‌مدت - وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی).
۲. ارائه خدمات کم‌هزینه و تأییدشده طب سنتی در شبکه بهداشت با ارائه آموزش‌های لازم به پزشکان، مراقبان سلامت و بهورزان و تأسیس رشته‌های پشتیبان (میان‌مدت - وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی).

راهبرد ۵: تقویت زیرساخت پاسخ فعال و پیشگیرانه به تهدیدات زیستی اهم اقدامات:

۱. خودکفایی در توسعه فناوری زیستی و ظرفیت تولید واکسن با رویکرد تأمین نیازها، صیانت نسلی و پاسخ‌دهی به تهدیدات آینده با چشم‌انداز صادرات و تأمین نیاز منطقه (بلندمدت - معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح).
۲. بومی‌سازی رادیوداروها و رادیوایزوتوپ‌های دارای کاربرد دو یا چندمنظوره در حوزه‌های سلامت، کشاورزی و صنعت (بلندمدت - سازمان انرژی اتمی، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت جهاد کشاورزی، وزارت صنعت، معدن و تجارت).

عامل ۳: تصمیم‌گیری ذی‌نفعان بخش درمان برای نظام پیشگیری

راهبرد ۱: منع ورود مدیران دارای منافع مالی در حوزه درمان به تصمیم‌گیری حوزه سلامت اهم اقدامات:

۱. انتخاب مدیران وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و دانشگاه‌های علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی و بیمه‌های پایه سلامت از میان افراد غیرذی‌نفع در حوزه درمان و بیمارستان‌های خصوصی، شرکت‌های دارویی و تجهیزات پزشکی و انجمن‌های صنفی و الزام آن‌ها به امضای بیانیه عدم تعارض منافع (کوتاه‌مدت - وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی،

(۱) ر ک: مبحث «ورزش» در سند تحول.

(۲) ر ک: مبحث «گردشگری» در سند تحول.

وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، سازمان اداری و استخدامی، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری).

چالش ۲: بهره‌مندی ناکافی و دسترسی غیرعادلانه به خدمات پزشکی

بویژه در مناطق محروم

عامل ۱: عرضه ناکافی و توزیع نامناسب نیروی انسانی حوزه بهداشت و درمان
راهبرد ۱: استفاده حداکثری از ظرفیت‌ها برای تربیت نیروی انسانی موردنیاز بویژه برای خدمت در مناطق محروم

اهم اقدامات:

۱. تقویت نیروی انسانی بومی جهت خدمت در مناطق محروم از طریق بومی‌گزینی و افزایش ظرفیت پذیرش دانشجویان پزشکی و دندانپزشکی تا رسیدن به سطح کشورهای هم‌تراز و توجه به نیازهای سالمندی جمعیت کشور در آینده نزدیک (بلندمدت - وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری).
۲. فراهم کردن امکان بورسیه دانشجویان پزشکی و دندانپزشکی توسط نهادهای دارای مأموریت محرومیت‌زدایی، نظیر بنیاد مستضعفان، ستاد اجرایی فرمان حضرت امام^(ع)، نیروهای مسلح، کمیته امداد امام خمینی^(ع)، آستان قدس رضوی و سایر مؤسسات غیردولتی با همکاری دانشگاه‌های دولتی و غیردولتی (میان‌مدت - وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح).

راهبرد ۲: بازنگری در شاخص‌های ورود به پزشکی با اولویت تحصیل در تخصص‌های موردنیاز
اهم اقدامات:

۱. پذیرش دانشجوی پزشکی به صورت تخصص پیوسته در رشته‌های پایه نظیر داخلی و اطفال و رشته‌های دارای اولویت یا دچار کمبود نظیر طب سالمندی، طب سنتی، طب اورژانس و عفونی (میان‌مدت - وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری).

عامل ۲: نهادینه‌شدن رویه‌های انحصاری و غیرمردمی در بخش بهداشت و درمان

راهبرد ۱: تسهیل ورود کارآفرینان و افزایش رقابت در تأمین نیاز مردم

اهم اقدامات:

۱. پیگیری شمول قوانین رقابتی در بخش بهداشت و درمان کشور و حذف مقررات زائد، نظیر حذف شرط تخصص حرفه‌ای برای انجام سرمایه‌گذاری، از جمله مجوز تأسیس و حذف محدودیت‌های

- جمعیتی و جغرافیایی، به منظور اعطای مجوز واحدهای ارائه خدمات (کوتاه مدت - وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، مرکز ملی رقابت، وزارت امور اقتصادی و دارایی).
۲. تسهیل و توسعه زیرساخت‌های متنوع ارائه خدمات در قالب مراکز خدمات الکترونیک، از راه دور و در منزل، برای کاهش جابه‌جایی‌های غیرضروری و طاقت‌فرسا برای خانواده‌ها (میان مدت - وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات).
۳. تسهیل فعالیت مؤسسات خدمات بهداشت و درمان، به منظور ارائه خدمات یکپارچه و فراهم کردن امکان خرید خدمت آن‌ها توسط بیمه‌ها (میان مدت - وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، وزارت امور اقتصادی و دارایی).

راهبرد ۲: ایجاد روش‌های متنوع مشارکت مردم در مدیریت، نظارت و ارائه خدمات داوطلبانه

بهداشت و درمان

اهم اقدامات:

۱. فراهم کردن روش‌های متنوع برای مشارکت مردم و خیرین سلامت در ساخت، تجهیز و اداره بیمارستان‌ها و درمانگاه‌های غیرانتفاعی و خیریه به صورت وقف، هبه و سهام پروژه و تعیین تعرفه آن بر اساس قیمت تمام شده به علاوه نرخ استهلاک توسط دولت، منوط به رعایت اصول اقتصادی از سوی ارائه‌کننده خدمت و نظارت بر کیفیت از سوی گیرنده خدمت، خریدار خدمت و تولید نظام بهداشت و درمان (میان مدت - وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، وزارت امور اقتصادی و دارایی، سازمان برنامه و بودجه).
۲. ساماندهی و تسهیل ارائه انواع خدمات فردی و گروهی داوطلبانه و خیریه اعم از خدمات درمانی، فرهنگ‌سازی و آموزش پیشگیری، کمک‌های نقدی و کالایی و پشتیبانی از بیماران از طریق ایجاد سامانه اعلام نیاز و ثبت نام داوطلبان، تشویق به مشارکت با استفاده از پویش‌های اجتماعی، تشکیل بانک اطلاعاتی داوطلبان برای فراخوان ارائه خدمت در موارد نیاز و حل مشکلات حقوقی انجام کمک‌های داوطلبانه، نظیر خدمات دانشجویان علوم پزشکی در مناطق محروم (میان مدت - وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی).
۳. ایجاد امکان بورس تحصیلی جوانان بومی توسط مردم یک منطقه برای تحصیل در رشته‌های پزشکی و دندانپزشکی با تعهد خدمت بلندمدت به مردم همان منطقه (میان مدت - وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری).
۴. توسعه روش‌های کفالت اجتماعی و تسهیل حمایت از افراد بدون تمکن مالی با اتکا به منابع خیریه و مردمی (میان مدت - وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت امور اقتصادی و دارایی).
۵. ایجاد امکان بهره‌گیری از نظارت مردمی برای پاسداشت حقوق مراجعان و جلوگیری از تخلفات با تدوین و اعلام عمومی کدهای رفتاری ارائه‌دهندگان خدمات از طریق ایجاد سامانه نظارت اجتماعی و امتیازدهی مردمی به مراکز و افراد ارائه‌دهنده خدمات به صورت شفاف و در دسترس عموم با سازوکار ارزیابی خدمت‌گیرندگان در بُعد رضایت و پاسخ‌گویی (میان مدت - وزارت

بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری).

عامل ۳: روش‌های ناکارآمد اعطای یارانه‌های بخش بهداشت و درمان برای حمایت از افراد کم‌برخوردار

**راهبرد ۱: تقویت پوشش بیمه‌ای با انتقال یارانه‌های بخش بهداشت و درمان به بیمه‌های پایه
اهم اقدامات:**

۱. پوشش هزینه‌های کمرشکن و فقرزای سلامت، بویژه برای دهک‌های پایین درآمدی، با استفاده از منابع حاصل از کنترل تقاضای القائی و به‌روزرسانی بسته خدمات بیمه‌های پایه (کوتاه‌مدت - وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، سازمان برنامه و بودجه).

۲. تزریق منابع عمومی و یارانه‌ای صرفاً از مسیر بیمه‌های پایه و ممنوعیت اعطای یارانه از محل منابع دولتی به بیمه‌های تکمیلی (میان‌مدت - سازمان برنامه و بودجه، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، وزارت امور اقتصادی و دارایی).

چالش ۳: بهره‌وری پایین هزینه‌کرد در بخش بهداشت و درمان

**عامل ۱: اتلاف منابع در بخش بهداشت و درمان و پرداخت هزینه برای خدمات کاذب و القائی
راهبرد ۱: استقرار کامل نظام سلامت الکترونیک و هوشمند**

اهم اقدامات:

۱. اجرای راهنماهای بالینی درمان با استقرار پرونده الکترونیک سلامت و نسخه‌نویسی الکترونیک (کوتاه‌مدت - وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی).
۲. الزام بیمه‌های پایه و تکمیلی به پرداخت هزینه‌ها مطابق با اسناد الکترونیکی و مقابله با تقاضای القایی و خودارجاعی (کوتاه‌مدت - وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی).
۳. تکمیل سامانه ردیابی، رهگیری و کنترل اصالت فراورده‌های سلامت‌محور در حوزه دارو و تجهیزات پزشکی در تمامی مراحل زنجیره تأمین تا مصرف اعم از بخش سرپایی و بستری (کوتاه‌مدت - وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی).

**راهبرد ۲: ایجاد شفافیت و نظارت‌پذیری در بودجه بهداشت و درمان
اهم اقدامات:**

۱. ایجاد امکان نظارت بر عملکرد بودجه‌ای بخش‌های ارائه خدمت دانشگاه‌های علوم پزشکی و بیمارستان‌های دارای ردیف بودجه مستقل، با پیشنهاد اصلاح ماده یک قانون احکام دائمی

برنامه‌های توسعه کشور (میان‌مدت - سازمان برنامه و بودجه، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

عامل ۲: هزینه تمام‌شده بالای خدمات درمانی

راهبرد ۱: بازطراحی فرایند ارائه خدمت با رویکرد به‌کارگیری نیروهای حد واسط
اهم اقدامات:

۱. توسعه آموزش نیروهای حد واسط (مراقب سلامت) برای ارائه خدمات درمانی غیرپزشک‌محور با نظام پرداخت مبتنی بر پیشگیری‌محوری و کیفیت مراقبت (میان‌مدت - وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری).
۲. اصلاح نظام پرداخت کارانه‌ای به نظامات پرداخت سرانه‌ای در بخش سرپایی در قالب پزشک خانواده، گلوبال در بخش بستری دولتی و یکسان‌سازی جزء حرفه‌ای بخش خصوصی و دولتی (بلندمدت - وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی).

عامل ۳: تسلط منافع ارائه‌دهندگان خدمات بر تأمین مالی بخش بهداشت و درمان

راهبرد ۱: اصلاح حکمرانی بیمه و ایفای نقش خریدار راهبردی خدمت به‌جای صندوق پرداخت
اهم اقدامات:

۱. انتزاع شورای عالی بیمه سلامت از وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، ارتقای جایگاه شورای عالی بیمه سلامت با ریاست رئیس‌جمهور و ایجاد سازوکار فرابخشی برای تنظیم‌گری بیمه‌های پایه با مشارکت کلیه ذی‌نفعان، بویژه مردم (کوتاه‌مدت - سازمان اداری و استخدامی، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی).
۲. انتزاع سازمان بیمه سلامت از وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و انتقال به وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی در راستای ایجاد نظام یکپارچه تأمین اجتماعی (کوتاه‌مدت - سازمان اداری و استخدامی، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، سازمان برنامه و بودجه).

چالش ۴: رقابت ناسالم و بهره‌مندی ناکافی از ظرفیت صنایع دارویی و

کالاهای سلامت‌محور

عامل ۱: اعطای ارزش ترجیحی به واردات دارو و مواد اولیه دارویی و سایر کالاهای سلامت‌محور

راهبرد ۱: اعطای یارانه به مصرف‌کننده نهایی از مسیر بیمه‌ای

اهم اقدامات:

۱. حذف تدریجی ارز ترجیحی به دارو و مواد اولیه دارویی و سایر کالاهای سلامت‌محور وارداتی هم‌زمان با تقویت پوشش بیمه‌ای، استقرار کامل نظام سلامت الکترونیک و هوشمند و حمایت از بیماران، بویژه بیماران کم‌استطاعت، با تخصیص یارانه در زمان خرید، از مسیر بیمه‌های پایه (میان‌مدت - سازمان برنامه و بودجه، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، بانک مرکزی، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، وزارت امور اقتصادی و دارایی).

عامل ۲: غلبه رویکرد تصدی‌گری و مجوزدهی فردمحور در حوزه دارو و کالاهای سلامت‌محور

راهبرد ۱: شفاف و هوشمندسازی فرایندهای اعطای مجوز در حوزه دارو و کالاهای

سلامت‌محور

اهم اقدامات:

۱. شفاف‌سازی قواعد و فرایندهای تصمیم‌گیری در سازمان غذا و دارو و هوشمندسازی مراحل اداری مرتبط با تولید و واردات دارو و کالاهای سلامت‌محور و حذف حداکثری مداخله عوامل انسانی (کوتاه‌مدت - وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت امور اقتصادی و دارایی، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری).

راهبرد ۲: پیش‌بینی‌پذیر کردن قواعد حاکم بر تولید دارو، تجهیزات پزشکی و سایر کالاهای

سلامت‌محور و تضمین حقوق قراردادهای

اهم اقدامات:

۱. تفکیک نهادی وظایف تنظیم بازار و قیمت‌گذاری دارو و کالاهای سلامت‌محور از وظیفه کنترل و تضمین کیفیت، ایمنی و اثربخشی داروها و کالاهای سلامت‌محور (میان‌مدت - سازمان اداری و استخدامی، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت صنعت، معدن و تجارت).
۲. تضمین حقوق قراردادهای صادراتی و منع دولت از ایجاد ممنوعیت و محدودیت‌های صادراتی به بهانه تنظیم بازار داخل (کوتاه‌مدت - وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت صنعت، معدن و تجارت).
۳. رفع هرگونه موانع و مجوزهای زائد از تولید قراردادی دارو در راستای توسعه شرکت‌های دانش‌بنیان و کاهش محدودیت‌های فهرست دارویی در تولیدات ویژه صادرات در راستای توسعه بازارهای صادراتی (کوتاه‌مدت - وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت امور اقتصادی و دارایی).

مبحث هفتم - ورزش

نشانه‌های وضعیت مطلوب

- افزایش دسترسی و بهره‌مندی مردم به ورزش؛
- افزایش بهره‌وری فضاهای ورزشی مراکز آموزشی، فرهنگی، ورزشی، اداری و مانند این‌ها؛
- افزایش مشارکت مردم در ورزش همگانی و افزایش سهم ورزش در سبک زندگی؛
- افزایش جمعیت سازمان‌یافته ورزش قهرمانی؛
- ارتقای جایگاه ورزش قهرمانی و حرفه‌ای در رویدادهای بین‌المللی و افزایش کیفیت حضور در رویدادهای بین‌المللی؛
- افزایش سهم ورزش کشور از کرسی‌های مؤثر بین‌المللی و منطقه‌ای؛
- ارتقای جایگاه ورزش عمومی و سلامت‌محور، تقویت ورزش‌های ملی، آیینی، سنتی و بازی‌های بومی محلی و تحکیم هنجارهای فرهنگی، ارزشی، اخلاقی و مسئولیت اجتماعی در ورزش؛
- افزایش سهم اقتصاد ورزش از تولید ناخالص داخلی؛
- افزایش درصد مشارکت زنان در ورزش؛
- افزایش سهم ورزش از سلامت و بهبود کیفیت زندگی.

چرخش‌های تحول آفرین

- از توجه صرف به کارکردهای حرفه‌ای و تفریحی ورزش به بسط کارکردهای تربیتی، سلامت افزا، اقتصادی و دیپلماتیک؛
- از تمرکز صرف بر رشته‌های ورزشی پُرطرفدار به سرمایه‌گذاری در رشته‌های ورزشی مدال‌آور، پایه، پُرمدال و ملی و واجد ارزش؛
- از اولویت‌دهی به ورزش آقایان به توجه متوازن و متعادل به ورزش آقایان و بانوان بر اساس مزیت‌ها و ویژگی‌های فرهنگی و جنسیتی.

چالش ۱: ضعف نظام ورزش حرفه‌ای و ملی

عامل ۱: تصدی‌گری دولت در ورزش

راهبرد ۱: مردمی‌سازی نظام مدیریت ورزش

اهم اقدامات:

۱. استقرار نظام جامع باشگاه‌داری حرفه‌ای مشتمل بر نظام حرف و مشاغل ورزشی، نظام بیمه‌ای ورزش (بیمه اجتماعی و سلامت ورزشکاران، مسئولیت مدنی مجموعه‌های ورزشی و مربیان، تضمین کیفیت خدمات و کالاهای ورزشی و بازاریابی ورزشی)، نظام حقوق ورزشی (حق پخش رسانه‌ای مسابقات ورزشی، حق مالکیت معنوی در ورزش، حق رشد ورزشکاران، حق بهره‌مندی از درآمدهای روز مسابقه برای باشگاه‌ها) از طریق جهت‌دهی تسهیلات بانکی، کمک‌ها و تخفیفات و ترجیحات مالیاتی برای باشگاه‌های حرفه‌ای به سمت فعالیت در ۴ رده سنی و ۴ گروه و رشته ورزشی (پُرتعداد، پایه، پُرمثال، ملی و واجد ارزش) در ۲ گروه بانوان و آقایان (میان‌مدت - وزارت ورزش و جوانان، وزارت امور اقتصادی و دارایی، بانک مرکزی).
۲. خروج دولت از باشگاه‌داری و واگذاری شرکت‌های فرهنگی- ورزشی در قالب پیمان مدیریت از طریق آگهی مزایده عمومی برای دوره چهارساله، بررسی اهلیت و انجام تعهدات فنی و مالی خریدار مانند کسب عنوان یا رتبه در بازی‌های داخلی و آسیایی، ایجاد آکادمی‌های وابسته در مناطق مختلف کشور، ایجاد زیرساخت‌های ورزشی خاص بانوان و معلولان، فعالیت در رشته‌های ورزشی پایه و پُرمثال، ملی و واجد ارزش، عدم فعالیت‌های سیاسی، امکان فسخ پیمان در صورت عدم انجام تعهدات یا عدول از شرایط اهلیت، اخذ ضمانت از خریدار جهت عدم ایجاد دین و تعهد برای ادوار بعد، شفافیت در عملکرد مالی طی دوره پیمان و ارائه صورت مالی حسابرسی‌شده سالانه به وزارت ورزش و جوانان (کوتاه‌مدت - وزارت ورزش و جوانان، وزارت امور اقتصادی و دارایی، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری).
۳. واگذاری اماکن، زیرساخت‌های ورزشی دولتی و طرح‌های نیمه‌تمام با ثبت اطلاعات کلیه اماکن و فضاهای ورزشی شامل مالک، بهره‌بردار، مدیر مجموعه، زمان و بهای پیمان، رشته‌های مشمول فعالیت، رتبه و سطح مربی و باشگاه در سامانه الکترونیکی یکپارچه شفافیت اطلاعات ورزشی با پیش‌بینی شناسه مکان ورزشی، به‌منظور ارزشیابی و نظارت عمومی مردم از طریق سامانه برخط نظارتی و اولویت‌دهی واگذاری مدیریت اماکن ورزشی به فدراسیون‌ها و هیئت‌های ورزشی، شهرداری‌ها، دهیاری‌ها و نهادهای مردمی (میان‌مدت - وزارت ورزش و جوانان، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری).
۴. توسعه بازار ملی و منطقه‌ای محصولات و اقلام ورزشی تولید داخلی، تجمیع تقاضای داخلی، بویژه تقاضای نهادهای ورزشی، و پیش‌بینی مکان‌هایی برای استقرار کارگاه‌های تولیدی و عرضه و فروش محصولات ورزشی در مجموعه‌های بزرگ ورزشی کشور (بلندمدت - وزارت ورزش و جوانان، وزارت صنعت، معدن و تجارت).

۵. ترغیب و تسهیل مدیریت و سرمایه‌گذاری خیرین در ورزش بویژه در ورزش‌های پُرمدال، مدال‌آور، ملی و واجد ارزش، با ترویج فرهنگ وقف و جذب مشارکت خیرین و شکل‌دهی و تقویت مجمع ملی خیرین و واقفان ورزش (کوتاه‌مدت - وزارت ورزش و جوانان، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی).

۶. ترغیب و تسهیل مدیریت و سرمایه‌گذاری بخش غیردولتی در ورزش، بویژه در ورزش‌های پُرمدال، مدال‌آور، ملی و واجد ارزش با اصلاح ضوابط صدور مجوز تأسیس باشگاه‌ها، انجمن‌ها، هیئت‌ها و اتحادیه‌های ورزشی، تسهیلات مالی و کمک‌های فنی و اعتباری (کوتاه‌مدت - وزارت ورزش و جوانان).

عامل ۲: چرخه ناقص نظام مدیریت بویژه در ورزش قهرمانی

راهبرد ۱: بهینه‌سازی و ارتقای نظام‌های یکپارچه و زنجیره مدیریت ورزش قهرمانی

اهم اقدامات:

۱. شناسایی و تربیت استعدادهای ورزشی با استقرار مراکز استعدادیابی در فدراسیون‌های ورزشی، نقش‌آفرینی مدارس به‌عنوان رکن شناسایی استعدادها، فعال‌سازی ظرفیت آکادمی باشگاه‌های حرفه‌ای و پایگاه‌های ورزش قهرمانی و اولویت ورزش‌های پایه و پُرمدال، مدال‌آور، ورزش‌های ملی و واجد ارزش، از طریق اجرایی‌سازی نظام حق رشد ورزشکاران (میان‌مدت - وزارت ورزش و جوانان، وزارت آموزش و پرورش).
۲. توسعه و تجهیز پایگاه‌های قهرمانی در کشور با استقرار نظام آمایش سرزمینی و تمرکز بر رشته‌های پایه، مدال‌آور و پُرمدال و ورزش بانوان، معلولان و ناشنوایان و امکان واگذاری مدیریت این پایگاه‌ها به فدراسیون‌های ورزشی (میان‌مدت - وزارت ورزش و جوانان).
۳. توسعه نظام ملی مسابقات ورزشی آقایان و بانوان از سطح روستا تا ملی و استقرار لیگ‌های حرفه‌ای در رشته‌های حائز اهمیت (بلندمدت - وزارت ورزش و جوانان، وزارت آموزش و پرورش).
۴. استقرار مرجع حکمیت، داوری و حل اختلاف در ورزش برای رسیدگی به اعتراضات و تظلمات ورزشی و احقاق حقوق جامعه ورزشی کشور، بویژه ورزشکاران، قهرمانان و مربیان ورزشی، به‌عنوان بالاترین مرجع حقوقی ورزش حرفه‌ای و قهرمانی در کشور، با امکان تجدیدنظر احکام مراجع داخلی باشگاه‌ها و فدراسیون‌ها (کوتاه‌مدت - وزارت ورزش و جوانان).

عامل ۳: ضعف نظام نظارتی در ورزش

راهبرد ۱: مدیریت تعارض منافع و افزایش شفافیت در ورزش

اهم اقدامات:

۱. توسعه سامانه الکترونیکی یکپارچه شفافیت اطلاعات ورزشی در صدور مجوزها، واگذاری طرح‌های موضوع ماده ۲۷ قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲)، ثبت کلیه قراردادهای ورزشی و کمک‌های مالی دولت به اشخاص حقیقی و حقوقی، با

- امکان دسترسی برای نهادهای نظارتی و نهادهای مردمی (کوتاهمدت - وزارت ورزش و جوانان، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری).
۲. بازنگری در نظام توزیع منابع حمایتی و کمک‌های دولت به فدراسیون‌ها و هیئت‌های ورزشی با شاخص‌هایی نظیر عملکرد ورزشی، جمعیت تحت پوشش و اولویت رشته ورزشی در ارتقای هویت ملی و شفافیت در مصارف و عملکرد (کوتاهمدت - وزارت ورزش و جوانان).
۳. توسعه سامانه برخط حسابداری تعهدی برای ثبت کلیه منابع و مصارف مالی در نهادهای ورزشی و انتشار عمومی صورت‌های مالی هیئت‌ها، فدراسیون‌ها، کمیته‌های ملی المپیک و پارالمپیک، صندوق حمایت از پیشکسوتان و قهرمانان ورزشی و شرکت توسعه و نگهداری اماکن ورزشی (کوتاهمدت - وزارت ورزش و جوانان، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری).
۴. رفع تعارض منافع در شئون مختلف اداره ورزش و منع عضویت کارکنان وزارت ورزش و جوانان در اداره امور هیئت‌ها، فدراسیون‌ها، کمیته‌های ملی المپیک و پارالمپیک و صندوق حمایت از پیشکسوتان و قهرمانان ورزشی (کوتاهمدت - وزارت ورزش و جوانان، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری).
۵. رسیدگی فوری و دقیق به گزارش‌های مردمی ارسالی به درگاه گزارش‌دهی مردمی در خصوص فسادهای ورزشی (میانمدت - وزارت ورزش و جوانان، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری).
۶. نظارت مستمر و نظام‌مند بر فعالیت باشگاه‌های ورزشی عمومی و حرفه‌ای و اعتباربخشی و رتبه‌بندی این باشگاه‌ها از حیث رعایت موارد فنی، مالی، اخلاقی، فرهنگی و عمومی، با امکان ارزشیابی مراجعان، والدین و مربیان (میانمدت - وزارت ورزش و جوانان).
۷. اصلاح ضوابط نظام تأمین، توزیع، عرضه و فروش مکمل‌ها و نیروزهای ورزش برای ارائه خدمات پاک و سالم ورزشی (میانمدت - وزارت ورزش و جوانان، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی).

عامل ۴: ضعف دیپلماسی ورزشی

راهبرد ۱: نقش‌آفرینی در تصمیم‌گیری‌های بین‌المللی و افزایش سهم کشور در کرسی‌های

بین‌المللی ورزش

اهم اقدامات:

۱. توسعه ارتباطات و حمایت از عضویت یا نمایندگی ایران در سازمان‌ها و مجامع و اخذ کرسی‌های بین‌المللی ورزشی توسط چهره‌های ورزشی و مدیریتی (میانمدت - وزارت ورزش و جوانان، وزارت امور خارجه، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی).
۲. کسب میزبانی مستقل رویدادها، مسابقات، نشست‌ها و مجامع منطقه‌ای و بین‌المللی ورزشی یا مشترک با همسایگان و کشورهای حوزه تمدنی (بلندمدت - وزارت ورزش و جوانان، وزارت امور خارجه).

چالش ۲: ضعف نظام ورزش بانوان

عامل ۱: در اولویت نبودن ورزش بانوان

راهبرد ۱: تقویت و گسترش ورزش‌های قهرمانی و حرفه‌ای دارای مزیت در حوزه بانوان

اهم اقدامات:

۱. رفع خلأهای حمایتی از بانوان قهرمان از طریق پیشنهاد اصلاح قوانین و پیش‌بینی تسهیلات خانواده‌محور و آموزش‌محور برای بانوان ورزشکار و قهرمان (بلندمدت - وزارت ورزش و جوانان، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).
۲. آموزش و رشد سرمایه انسانی ورزش بانوان بویژه مدیران، مربیان و ورزشکاران (میان‌مدت - وزارت ورزش و جوانان).
۳. شناسایی، حمایت و معرفی بانوان ورزشکار موفق و هویت‌آفرین مبتنی بر ارزش‌های ایرانی-اسلامی (میان‌مدت - وزارت ورزش و جوانان).
۴. اصلاح فرایندهای اداری و تفویض مدیریت منابع ورزشی زنان به ساختارهای اختصاصی ورزش بانوان در سطوح مختلف (کوتاه‌مدت - وزارت ورزش و جوانان).
۵. توسعه زیرساخت‌های اختصاصی ورزش بانوان و الزام باشگاه‌های ورزشی به فعال‌سازی و توسعه ظرفیت‌های اختصاصی ورزش بانوان با پیش‌بینی ضوابطی در نظام جامع باشگاه‌داری (میان‌مدت - وزارت ورزش و جوانان).

چالش ۳: سهم پایین ورزش همگانی در سبک زندگی مردم

عامل ۱: بهره‌وری پایین اماکن ورزشی و ضعف دسترسی و بهره‌مندی به ورزش

راهبرد ۱: افزایش بهره‌مندی و گسترش دسترسی عموم مردم به ورزش

اهم اقدامات:

۱. آزادسازی اماکن و مجموعه‌های ورزشی دستگاه‌های اجرایی برای استفاده عموم بویژه خانواده‌ها، معلولان، جانبازان و سالمندان برای شرکت در ورزش‌های همگانی و اصلاح ضوابط تعرفه خدمات ورزشی، به‌منظور دسترسی آسان و ارزان خانواده‌ها به ورزش و متناسب‌سازی آن برای استفاده بانوان (کوتاه‌مدت - وزارت ورزش و جوانان، دستگاه‌های اجرایی مرتبط).
۲. فراهم‌سازی زمینه استفاده خانواده‌ها از محوطه مدارس، دانشگاه‌ها، اماکن و فضاهای فرهنگی در ساعات آزاد برای برگزاری برنامه‌ها و فعالیت‌های ورزشی (کوتاه‌مدت - وزارت آموزش و پرورش، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت کشور، وزارت ورزش و جوانان).
۳. مناسب‌سازی و احداث اماکن و سالن‌های ورزشی در محوطه یا مجاورت مدارس با اولویت مدارس دخترانه، ارتقای سواد حرکتی دانش‌آموزان و فراهم‌سازی زمینه آموزش حداقل یک‌رشته ورزشی در هر پایه کلاسی (میان‌مدت - وزارت آموزش و پرورش، وزارت ورزش و جوانان).

۴. گسترش ورزش شهروندی از طریق توسعه زیرساخت‌ها و مناسب‌سازی فضای شهری و بوستان‌ها برای فعالیت ورزشی، بویژه برای کودکان، بانوان، معلولان و سالمندان، و استفاده بهینه از ظرفیت‌های محیطی، طبیعی و پیرامونی شهرها و روستاها، با همکاری شهرداری‌ها (بلندمدت - وزارت کشور، وزارت ورزش و جوانان).

۵. اصلاح الگوهای شهرسازی و مبلمان شهری، طرح‌های هادی روستایی و بهره‌مندی از شیوه‌های روزآمد و ابزارهای فناورانه برای ترغیب مردم به تحرک و فعالیت بدنی (بلندمدت - وزارت راه و شهرسازی، وزارت ورزش و جوانان، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری).

راهبرد ۲: آگاهی‌بخشی عمومی و نهادینه‌سازی ورزش در سبک زندگی مردم

اهم اقدامات:

۱. برگزاری گردهمایی‌های ورزشی خانواده‌محور، با همکاری سازمان صدا و سیما، شهرداری‌ها و سایر نهادهای فرهنگی، تبلیغی و رسانه‌ای (میان‌مدت - وزارت ورزش و جوانان، وزارت کشور).
۲. ترویج، توسعه و حمایت از ورزش‌های آیینی و سنتی، بازی‌های بومی، محلی و فعالیت‌های جمعی و خانواده‌محور از طریق تولید محصولات فرهنگ‌ساز با اولویت بازی‌های دیجیتال، پویانمایی، واقعیت گسترده، مستند، فیلم داستانی، و توسعه پارک‌های آموزشی کودکان و نوجوانان، و نقش‌آفرینی مؤثر مساجد، مدارس، بقاع متبرکه و هیئات مذهبی، با همکاری سازمان صدا و سیما، سازمان تبلیغات اسلامی و شهرداری‌ها (میان‌مدت - وزارت ورزش و جوانان، وزارت کشور، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت آموزش و پرورش).
۳. حمایت از تولید و نشر آثار فرهنگی و رسانه‌ای مرتبط با ترویج، توسعه و حمایت از ورزش‌های آیینی و سنتی، بازی‌های بومی، محلی و فعالیت‌های جمعی و خانواده‌محور در رسانه‌ها، بویژه رسانه‌های جمعی، با اولویت شبکه‌های اجتماعی و سامانه‌های نمایش درخواستی و همکاری سازمان صدا و سیما، سازمان تبلیغات اسلامی، شهرداری‌ها و سایر نهادهای فرهنگی، تبلیغی و رسانه‌ای (میان‌مدت - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت کشور، وزارت ورزش و جوانان).

چالش ۴: ضعف رویکردهای فرهنگی و تمدنی در ورزش

عامل ۱: غلبه رویکردهای تخصصی و تفننی در ورزش

راهبرد ۱: فعال‌سازی کارکردها و ظرفیت‌های فرهنگی، اجتماعی، هویتی و تمدنی ورزش

اهم اقدامات:

۱. تدوین و الحاق چارچوب رفتار فرهنگی و اجتماعی ورزشکاران در قراردادهای ورزشی در قالب الگوی مطلوب کنشگری و مشارکت ورزشکاران در مناسبات فرهنگی و اجتماعی، به‌منظور مدیریت صحیح مرجعیت اجتماعی ورزشکاران (میان‌مدت - وزارت ورزش و جوانان، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی).

۲. ساماندهی نظام رسانه‌ای ورزش کشور با تقویت رویکردها و کارکردهای تربیتی، اخلاقی، فرهنگی، اجتماعی، هویتی ورزش، با همکاری سازمان صدا و سیما و سایر نهادهای فرهنگی، تبلیغی و رسانه‌ای (میان‌مدت - وزارت ورزش و جوانان، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی).
۳. طراحی سازوکارهای لازم، به‌منظور ترویج و گسترش فضایل اخلاقی، روحیه فتوت، جوانمردی، پهلوانی و پاسداشت ارزش‌های معنوی، ملی و فرهنگی در ورزش از طریق توسعه ورزش در جامعه (میان‌مدت - وزارت ورزش و جوانان، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی).
۴. استقرار نظام آموزش ورزش برای کارآمدسازی و بهره‌مندی از ظرفیت‌های آموزشی، پرورشی، علمی، تحقیقاتی و فناورانه در ورزش، به‌منظور فعال‌سازی نقش تربیتی، فرهنگی و هویتی ورزش (میان‌مدت - وزارت ورزش و جوانان، وزارت آموزش و پرورش، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری).
۵. مدیریت هواداری در میدان‌های ورزشی از طریق مدیریت جریان‌های رسانه‌ای و فرهنگی ورزش، به‌منظور تغییر ذائقه اجتماعی و سلايق هواداری از تمرکز روی رشته‌های ورزشی محدود به ورزش‌های دارای جایگاه و ظرفیت‌های ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی، پرهیز از دامن زدن به دوقطبی‌ها و شکاف‌های اجتماعی محلی، ملی و منطقه‌ای و استفاده بهینه از ظرفیت ورزش برای ایجاد همبستگی، غرور و عزت ملی (بلندمدت - وزارت ورزش و جوانان، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی).

مبحث هشتم – گردشگری

نشانه‌های وضعیت مطلوب

- بهبود وضعیت گردشگر ورودی؛
- بهبود وضعیت گردشگر داخلی؛
- افزایش و توزیع متوازن تأسیسات گردشگری؛
- افزایش اشتغال صنعت گردشگری؛
- افزایش ارزش‌آوری صنعت گردشگری؛
- افزایش سهم سفر و گردشگری از تولید ناخالص داخلی.

چرخش‌های تحول آفرین

- از توجه تک‌بعدی به گردشگری ورودی به توسعه هم‌زمان گردشگری داخلی و ورودی؛
- از تمرکز بر بازارهای سنتی به توسعه ظرفیت‌های همکاری با کشورهای منطقه‌ای و شرکای راهبردی؛
- از الگوهای گردشگری برنامه‌ریزی نشده و غیرمتمرکز به گردشگری‌های تخصصی و خانواده‌محور.

چالش ۱: حجم پایین و توزیع نامتوازن گردشگری داخلی

عامل ۱: گران بودن سفر و گردشگری برای عموم مردم

راهبرد ۱: دسترس پذیر کردن سفر و گردشگری داخلی

اهم اقدامات:

۱. شناسایی، نظارت، ارزیابی و درجه‌بندی تمامی تأسیسات با کاربری گردشگری در اختیار نهادها و دستگاه‌ها و برنامه‌ریزی به منظور بهره‌برداری عمومی (میان‌مدت - وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع‌دستی، دستگاه‌های اجرایی مرتبط).
۲. متناسب‌سازی نظام قیمت‌گذاری تأسیسات گردشگری و حمل‌ونقلی با بُعد خانوار با همکاری بخش خصوصی (میان‌مدت - وزارت راه و شهرسازی، وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع‌دستی، وزارت امور اقتصادی و دارایی).
۳. تعریف و اجرای بسته‌های متنوع و ارزان سفر با استفاده از منابع قانون تشکیل حساب پس‌انداز کارکنان دولت (میان‌مدت - سازمان برنامه و بودجه، وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع‌دستی).
۴. راه‌اندازی و سرمایه‌گذاری در کسب‌وکارهای مرتبط گردشگری با حمایت لازم از بخش غیردولتی (کوتاه‌مدت - وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع‌دستی).

عامل ۲: شناخت محدود مردم از ظرفیت‌های گردشگری کشور راهبرد ۱: اطلاع‌رسانی و آگاهی‌بخشی درباره جاذبه‌ها و مقصدهای گردشگری اهم اقدامات:

۱. حمایت از تولید و نشر محصولات فرهنگی و رسانه‌ای مرتبط با معرفی جاذبه‌ها و مقصدهای گردشگری کشور در رسانه‌ها، بویژه رسانه‌های جمعی، با اولویت شبکه‌های اجتماعی و سامانه‌های نمایش درخواستی و همکاری سازمان صدا و سیما، شهرداری‌ها و سایر نهادهای فرهنگی، تبلیغی و رسانه‌ای (میان‌مدت - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت کشور، وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع‌دستی).
۲. معرفی جاذبه‌ها و مقصدهای گردشگری کشور از طریق تولید محصولات فرهنگ‌ساز با اولویت بازی‌های دیجیتال، پویانمایی، واقعیت گسترده، مستند، فیلم داستانی، و توسعه پارک‌های آموزشی کودکان و نوجوانان، با همکاری سازمان صدا و سیما، شهرداری‌ها و سایر نهادهای فرهنگی، تبلیغی و رسانه‌ای (میان‌مدت - وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع‌دستی، وزارت کشور، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی).
۳. معرفی جاذبه‌ها و مقصدهای گردشگری کشور از طریق تدوین محتواهای مناسب، اصلاح کتب درسی و به‌کارگیری ابزارهای نوین آموزشی (میان‌مدت - وزارت آموزش و پرورش، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع‌دستی).
۴. استفاده از ظرفیت‌های تبلیغات شهری و جاده‌ای برای تبلیغ و ترویج جاذبه‌های گردشگری کشور با همکاری شهرداری‌ها (کوتاه‌مدت - وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع‌دستی، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت راه و شهرسازی، وزارت کشور).
۵. حمایت و ساماندهی مجموعه‌های فعال، به‌منظور ساخت یا پوشش محتوای تبلیغاتی جاذبه‌های گردشگری (میان‌مدت - وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع‌دستی، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات).

عامل ۳: توزیع نامتوازن سفر در مقصدهای گردشگری راهبرد ۱: ساماندهی مقصدها و مسیرهای جدید گردشگری اهم اقدامات:

۱. برنامه‌ریزی برای ایجاد تقویم ملی تعطیلات با ساماندهی تعطیلات کشور از طریق پیشنهاد قوانین لازم (بلندمدت - وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع‌دستی، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).
۲. ساماندهی و حرفه‌ای‌سازی گردشگری رویداد، با برگزاری رویدادهای ملی، منطقه‌ای و جهانی در قالب حمایت از شکل‌گیری شرکت‌های حرفه‌ای در تراز استانداردهای بین‌المللی (بلندمدت - وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع‌دستی).

۳. توسعه و ترویج گردشگری دینی و تعریف مسیرهای جدید این حوزه (میان مدت - وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی).
۴. طراحی و توسعه مسیرهای جدید گردشگری بر اساس انواع گردشگری تخصصی نظیر گردشگری علمی-آموزشی و بازدید مناطق و دستاوردهای ویژه صنعتی و فناورانه کشور (میان مدت - وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی).
۵. ارائه مشوق ها و حمایت های ویژه از ایجاد تأسیسات گردشگری و اعطای تسهیلات سفر به گردشگران برای مسافرت به مناطق کمترشناخته شده (بلندمدت - وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی).

عامل ۴: توزیع نامتوازن و نامتناسب زیرساخت ها و خدمات گردشگری

راهبرد ۱: تسهیل ورود سرمایه گذاری حقیقی و حقوقی برای توسعه زیرساخت های گردشگری

خانواده محور

اهم اقدامات:

۱. صدور مجوز تأسیس نهادهای توسعه گر تخصصی در بخش گردشگری به منظور کاهش ریسک و تسهیل فرایند سرمایه گذاری توسط بخش خصوصی (کوتاه مدت - وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی)
۲. تسهیل صدور و تمدید مجوزهای گردشگری با حذف مقررات زائد و ایجاد سامانه عمومی و برخط، به منظور یکپارچه سازی مجوزها، اعلام شفاف و زمان دار ضوابط، مشخصات اشخاص منتفع و صدور مجوزها بر اساس اعتبارسنجی اقتصادی و اجتماعی متقاضیان از طریق تقاطع گیری سامانه های اطلاعاتی کشور (میان مدت - وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی، دستگاه های اجرایی مرتبط).
۳. توسعه و فعال سازی ظرفیت جزایر و سواحل در قالب الگوهای جذاب سرمایه گذاری و بهره برداری بلندمدت (میان مدت - وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی، وزارت راه و شهرسازی).
۴. ساماندهی و حمایت از توسعه سرمایه گذاری بخش خصوصی در مناطق کمتر برخوردار و مناطق نمونه گردشگری، به منظور آماده سازی فرصت های سرمایه گذاری، با تسهیل فرایند اخذ مجوزهای قانونی و تدوین طرح های سرمایه گذاری (میان مدت - وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی، وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت راه و شهرسازی، وزارت صنعت، معدن و تجارت).
۵. رفع موانع سرمایه گذاری بخش غیردولتی در موضوع اختصاص اراضی و دسترسی به انشعابات مورد نیاز، با تأکید بر مناطق نمونه و مجتمع های گردشگری و توسعه زیرساخت ها و تأسیسات گردشگری، با اولویت سواحل مکران و جزایر خلیج فارس (میان مدت - وزارت میراث فرهنگی،

- گردشگری و صنایع‌دستی، سازمان برنامه و بودجه، وزارت جهاد کشاورزی، وزارت نیرو، وزارت راه و شهرسازی، سازمان حفاظت محیط زیست).
۶. تضمین سرمایه‌گذاری در حوزه گردشگری با استفاده از ظرفیت صندوق‌های ضمانتی و حمایتی موجود و حمایت از ایجاد صندوق‌های سرمایه‌گذاری بخش خصوصی، با ارائه مشوق‌های لازم (میان‌مدت - وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع‌دستی).
۷. توسعه زیرساخت‌های گردشگری محلی با تأمین مالی لازم از طریق وضع عوارض بر ویلاها و اقامتگاه‌های تفریحی توسط شهرداری‌ها و دهیاری‌ها (میان‌مدت - وزارت کشور، وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع‌دستی، وزارت امور اقتصادی و دارایی).
۸. تسهیل بسترهای لازم برای توسعه و ترویج نوآوری در حوزه زیرساخت‌های حمل‌ونقل گردشگری نظیر خودروهای اجاره‌ای و اشتراکی با حمایت از بخش‌های غیردولتی (میان‌مدت - وزارت راه و شهرسازی، وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع‌دستی).

چالش ۲: سهم پایین کشور از گردشگران بین‌المللی و ناترازی مالی

گردشگری ورودی و خروجی

عامل ۱: تصویرسازی نامناسب از ایران در فضای بین‌المللی

راهبرد ۱: آگاهی‌بخشی نسبت به جاذبه‌های گردشگری و ترویج فرهنگ مهمان‌نوازی ایرانیان
اهم اقدامات:

- توسعه همکاری‌های رسانه‌ای بین‌المللی و تولید و انتشار محتواهای رسانه‌ای در شبکه‌های اجتماعی برای معرفی جاذبه‌های گردشگری و فرهنگ مهمان‌نوازی ایرانیان (میان‌مدت - وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع‌دستی، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت امور خارجه).
- برگزاری سفرهای ایرانگردی برای گروه‌های مرجع خارجی نظیر خبرنگاران، ورزشکاران و هنرمندان با اولویت بازدید مناطق و دستاوردهای ویژه صنعتی و فناوریانه جمهوری اسلامی ایران، از طریق بخش خصوصی (میان‌مدت - وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع‌دستی، وزارت امور خارجه، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری).
- تعریف مأموریت‌های تخصصی برای سفارتخانه‌های جمهوری اسلامی ایران و نمایندگی‌های سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی برای تصویرسازی مناسب از ظرفیت‌های گردشگری ایران در کشورهای محل مأموریت (کوتاه‌مدت - وزارت امور خارجه، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع‌دستی).

عامل ۲: غفلت از گردشگری‌های تخصصی و هزینه‌کرد پایین گردشگران ورودی

راهبرد ۱: جذب هدفمند و توسعه بازارهای خاص گردشگری

اهم اقدامات:

۱. الگوسازی و ایجاد بسترهای گردشگری خانواده‌محور ویژه گردشگران بین‌المللی با تعریف استانداردهای لازم و ترویج ویژند (برند) گردشگری ایران اسلامی به‌عنوان مقصد اصلی سفرهای خانوادگی (بلندمدت - وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع‌دستی، وزارت راه و شهرسازی).
۲. توسعه بسترهای گردشگری در مناطق آزاد تجاری صنعتی و تعیین کارکردهای گردشگری برای مناطق آزاد دارای ظرفیت، به‌عنوان مناطق آزاد تجاری- گردشگری (میان‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع‌دستی).
۳. حمایت از مراکز تشخیصی در حوزه گردشگری سلامت اعم از تندرستی و پزشکی با مشارکت بخش خصوصی در کشورهای هدف و ساماندهی فعالان این حوزه (میان‌مدت - وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، جمعیت هلال‌احمر، وزارت امور خارجه، وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع‌دستی).
۴. توسعه مجتمع‌های رفاهی و گردشگری در مبادی ورودی و خروجی و مسیرهای گردشگری گردشگران بین‌المللی (میان‌مدت - وزارت راه و شهرسازی، وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع‌دستی، وزارت صنعت، معدن و تجارت).

عامل ۳: ضعف زیرساخت‌های تبادل مالی و رزرو اقامت و حمل‌ونقل

راهبرد ۱: هموارسازی زمینه‌های لازم برای انتقال ارز

اهم اقدامات:

۱. ایجاد سامانه‌های ذخیره اقامتگاه‌ها و حمل‌ونقل در ایران با قابلیت پرداخت به ارزهای خارجی^۱ با حمایت از بخش غیردولتی (کوتاه‌مدت - بانک مرکزی، وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع‌دستی، وزارت صنعت، معدن، تجارت).

(۱) ر ک: مبحث «ارز و تجارت خارجی» در سند تحول.

چالش ۳: نبود نگاه تمدنی در حوزه گردشگری

عامل ۱: نادیده گرفتن ظرفیت گردشگری کشور در ارتباطات میان فرهنگی

راهبرد ۱: توسعه گردشگری با کشورهای اسلامی

اهم اقدامات:

۱. لغو روایید به صورت خانوادگی و گروهی برای کشورهای همسو، با اولویت کشورهای اسلامی و شرکای راهبردی، و تسهیل شرایط برای اقامت بلندمدت و ورود آسان با وسایل حمل و نقل شخصی از کشورهای همسایه (کوتاه مدت - وزارت امور خارجه، وزارت کشور).
۲. تقویت آیین های مشترک اسلامی و ایرانی نظیر اربعین حسینی و نوروز، با استفاده از ظرفیت میراث ملموس و ناملموس فرهنگی - تاریخی (میان مدت - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی).
۳. برگزاری رویدادهای بین المللی با کشورهای همسو و حوزه تمدنی، با محوریت بزرگداشت مشاهیر و شخصیت های برجسته ملی و فراملی (بلندمدت - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی).
۴. برگزاری سفرهای علمی و دوره های آموزشی کوتاه مدت برای مخاطبان هدف در کشورهای همسو (میان مدت - وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی، وزارت امور خارجه).
۵. فعال سازی ظرفیت حضور دانشجویان خارجی در طول دوره تحصیل در دانشگاه های ایران در معرفی و تصویرسازی مناسب ظرفیت های کشور در ابعاد مختلف گردشگری و فرهنگی (میان مدت - وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی).
۶. فعال سازی و هدایت ظرفیت های حمایتی بخش های مختلف دولت، به منظور حضور در بازارهای خارجی، با اولویت کشورهای منطقه و شرکای راهبردی در قالب جوایز صادراتی و حمایت های نمایشگاهی (میان مدت - وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری).

فصل ششم - آموزش

مبحث اول - آموزش و پرورش

نشانه‌های وضعیت مطلوب

- ارتقای عدالت تربیتی و افزایش دسترسی افراد جامعه به خدمات آموزش و پرورش رایگان و باکیفیت؛
- آماده‌سازی همه‌ساحتی کودکان و نوجوانان برای زندگی طیبه فردی، خانوادگی و اجتماعی؛
- افزایش مشارکت اجتماعی - تربیتی اولیا، معلمان، نهادهای دولتی و عمومی، مردمی و غیردولتی برای بهسازی آموزشی و پرورشی؛
- ارتقای موقعیت آموزشی و تربیتی در منطقه، جهان اسلام و جهان.

چرخش‌های تحول آفرین

- از تضمین صرف دسترسی به خدمات آموزشی به تضمین آموزش و پرورش باکیفیت برای همه؛
- از آموزش متکی بر انباشت اطلاعات به تقویت آموزش‌های مهارتی و کاربردی در همه ساحت‌های تربیتی؛
- از تصمیم‌گیری متمرکز دولتی به افزایش تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری اجتماعی و مردمی؛
- از یکسان‌نگری مدیریتی - آموزشی به تنوع و نوآوری در الگوهای مدیریتی و برنامه‌های آموزشی و پرورشی؛
- از مشارکت صرفاً مالی خانواده‌ها به مشارکت چندوجهی اجتماعی - تربیتی خانواده‌ها، مردم و نهادهای دولتی و عمومی و غیردولتی.

چالش ۱: ضعف در نظام حکمرانی آموزش و پرورش

عامل ۱: بخشی‌نگری در امر آموزش و پرورش

راهبرد ۱: ارتقای آموزش و پرورش به‌مثابه امر ملی با حضور همه بازیگران و ارکان

اهم اقدامات:

۱. سازماندهی و ارائه خدمات وزارتخانه‌ها و سازمان‌های دولتی و عمومی کشور به مدارس، با هماهنگی تسهیل‌گرانه وزارت آموزش و پرورش، به‌منظور تبدیل مدرسه به دریچه خدمات اجتماعی (میان‌مدت - وزارت آموزش و پرورش، سازمان برنامه و بودجه).

عامل ۲: تمرکزگرایی شدید وزارت آموزش و پرورش

راهبرد ۱: مردمی سازی نظام حکمرانی آموزش و پرورش

اهم اقدامات:

۱. فعال سازی ظرفیت های مردمی با راهبری و نظارت دولت، به منظور دسترسی افراد جامعه به خدمات آموزش و پرورش رایگان و باکیفیت و پیاده سازی الگوهای متنوع و بهینه مدیریتی، آموزشی و تربیتی از طریق نقش آفرینی معلمان، نمایندگان اولیا، نمایندگان مدیریت محلی و نمایندگان نهادهای فعال مذهبی و انقلابی به عنوان هیئت امنای مدارس به صورت غیرانتفاعی و بدون سودبری شخصی ذی ربطان با تمهید ملزومات لازم از جمله فراهم کردن شرایط نمانام سازی مدارس به صورت مجتمعی یا شعبه ای، بهره گیری از ظرفیت وقف، هبه، کمک های داوطلبانه و اعطای یارانه آموزشی به خانواده ها و متناسب سازی تدریجی ساختار مدارس دولتی و غیردولتی با این الگو، با استفاده از ظرفیت های قانونی موجود و در موارد مورد نیاز، پیشنهاد اصلاح قانون تأسیس و اداره مدارس و مراکز آموزشی و پرورشی غیردولتی (بلندمدت - وزارت آموزش و پرورش، دبیرخانه شورای عالی آموزش و پرورش، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).
۲. بازطراحی ساختار وزارت آموزش و پرورش متناسب با زیرنظام های شش گانه سند تحول بنیادین آموزش و پرورش و تقویت زیرساخت های تنظیم گری و نظارت و کوچک و چابک نمودن وزارتخانه و دستگاه های تابعه با هوشمندسازی خدمات و فرایندها و حذف واحدهای زائد واسط میان ستاد وزارتخانه و مدرسه و کاهش نیروهای ستادی غیرضرور (میان مدت - سازمان اداری و استخدامی، وزارت آموزش و پرورش).
۳. تقویت قاعده گذاری، حمایت و نظارت محلی و نقش آفرینی فعال خانواده ها و فرهنگیان، با بازطراحی شوراهای استانی و منطقه ای آموزش و پرورش و استفاده از ظرفیت های قانونی موجود و در موارد مورد نیاز، پیشنهاد اصلاح قانون تشکیل شوراهای آموزش و پرورش (بلندمدت - وزارت آموزش و پرورش، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

عامل ۳: تداخل ساختاری و مأموریتی در سیاست گذاری و نظارت فرا وزارتخانه ای

راهبرد ۱: یکپارچه سازی و هماهنگی سیاست گذاری و برنامه ریزی نظام آموزش و پرورش

اهم اقدامات:

۱. اجرای سند تحول بنیادین آموزش و پرورش با همکاری همه دستگاه ها و نهادهای ذی ربط برای تکمیل و ترمیم این سند در چارچوب ماده واحده مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی، تدوین لوایح قانونی مورد نیاز به عنوان پشتوانه حقوقی و تأمین الزامات زیرساختی، ساختاری، فرایندی، انسانی، محتوایی و مالی و فرهنگ سازی اقناعی آن در میان ذی ربطان (بلندمدت - دبیرخانه شورای عالی آموزش و پرورش، وزارت آموزش و پرورش، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).
۲. ارتقای اثربخشی شورای عالی آموزش و پرورش با اجرای کامل قانون تشکیل شورای عالی آموزش و پرورش و آیین نامه اجرایی آن و طراحی نظام ارتباطی شورا با سایر نهادهای تصمیم گیر ذی ربط و تأکید بر رصد و پایش شاخص های پیشرفت تعلیم و تربیت کشور توسط دبیرخانه

شورا برای کمک به راهبری و تصمیم‌سازی آموزشی و پرورشی در چارچوب سند تحول بنیادین آموزش و پرورش (میان‌مدت - دبیرخانه شورای عالی آموزش و پرورش).

۳. ایجاد و یکپارچه‌سازی سامانه‌های اداری، مالی، اطلاعاتی، خدماتی و آموزشی و پرورشی وزارت آموزش و پرورش در سطح ستادی و صف، در راستای تحقق دولت هوشمند (کوتاه‌مدت - وزارت آموزش و پرورش).

۴. اتخاذ تدابیر لازم برای مدیریت تعارض منافع سرمایه انسانی وزارت آموزش و پرورش در تمامی موارد، از جمله اتحاد ناظر و منظور، اشتغال هم‌زمان، سهامداری و مالکیت، استفاده از رانت اطلاعاتی، قرارداد با کارکنان دولت و تأسیس و اداره مدرسه غیردولتی و برقراری شفافیت با ارائه گزارش عمومی، برخط و به‌روز از موارد لازم نظیر مجوزها، قراردادهای و گزارش مالی شرکت‌ها، سازمان‌های وابسته و کلیه مدارس در سامانه شفافیت وزارت آموزش و پرورش، با استفاده از ظرفیت‌های قانونی موجود و در موارد موردنیاز، پیشنهاد قوانین لازم (بلندمدت - وزارت آموزش و پرورش، سازمان اداری و استخدامی، معاونت حقوقی ریاست جمهوری، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری).

چالش ۲: برخی جهت‌گیری‌های عدالت‌ستیز در آموزش و پرورش

عامل ۱: توزیع نامتوازن و غیره‌دفع‌مند یارانه‌های آموزشی

راهبرد ۱: حاکم کردن رویکرد عدالت آموزشی - تربیتی در عین حفظ کرامت مردم
اهم اقدامات:

۱. طراحی سازوکارهای لازم به‌منظور تحقق عدالت آموزشی و دسترسی افراد جامعه به خدمات آموزش و پرورش رایگان و باکیفیت از طریق تخصیص هدفمند تدریجی بخشی از یارانه آموزشی در قالب اعتبار به خانواده‌ها بر اساس شماره ملی دانش آموز و متناسب با شاخص‌هایی نظیر استعداد و نیاز دانش‌آموز، بُعد خانوار، مقطع تحصیلی، میزان توسعه‌یافتگی منطقه محل زندگی و امکان هزینه اعتبار آن صرفاً در قالب احراز هویت الکترونیکی دانش‌آموز، با استفاده از ظرفیت‌های قانونی موجود و در موارد موردنیاز، پیشنهاد قوانین لازم (بلندمدت - سازمان برنامه و بودجه، وزارت آموزش و پرورش، دبیرخانه شورای عالی آموزش و پرورش، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

۲. طراحی و اجرای بسته‌های عدالت آموزشی - تربیتی برای جامعه هدف مناطق روستایی، محروم و مرزی و حاشیه شهرها، با بهره‌گیری از ظرفیت نهادهای ذی‌ربط حاکمیتی و خدمات داوطلبانه مردمی، وقف و هبه برای ایجاد فرصت دسترسی برابر به خدمات باکیفیت آموزشی و پرورشی دانش‌آموزان مشمول در عین حفظ کرامت و اقتضائات بومی و تربیتی و فراهم‌سازی زمینه شناسایی و هدایت استعدادها با تأکید بر توانمندسازی و ارتقای انگیزشی نیروهای بومی (میان‌مدت - وزارت آموزش و پرورش).

۳. تدوین و اعمال ملاحظات تضمین‌کننده دسترسی برابر همه به فرصت‌ها و توجه به تفاوت‌های محلی و جنسیتی و فردی آموزشی- تربیتی، با تدوین پیوست‌های عدالت تربیتی در برنامه‌ها (میان‌مدت - وزارت آموزش و پرورش).
۴. استفاده از بستر مجازی به‌عنوان جبران و مکمل آموزش و پرورش حضوری از طریق ایجاد زیرساخت واحد و یکپارچه حاکمیتی و ترغیب مؤسسات و افراد ذی‌صلاح و علاقه‌مند به ارائه خدمات و محتوای آموزشی و تربیتی با تنظیم‌گری وزارت آموزش و پرورش، به‌منظور توسعه فرصت‌های آموزشی و پرورشی ملی و بین‌المللی برای کودکان و نوجوانان و اولیا، با در نظر گرفتن پیوست تربیتی و فرهنگی لازم برای رفع تهدیدات فضای مجازی (میان‌مدت - وزارت آموزش و پرورش، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات).
۵. تجمع و به‌کارگیری امکانات و شرایط لازم برای شناسایی و هدایت استعدادها برتر برای تقویت و فراگیرسازی اجرای طرح شهاب در مدارس (میان‌مدت - وزارت آموزش و پرورش، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری).

چالش ۳: افت کیفی خدمات آموزشی و پرورشی

عامل ۱: نارسایی زیرساخت‌ها و برنامه‌های کیفیت‌بخشی آموزش و پرورش
 راهبرد ۱: ایجاد زیرساخت‌های ارتقا و تضمین کیفیت خدمات آموزشی و پرورشی
 اهم اقدامات:

۱. بازطراحی برنامه درسی ملی بر اساس اسناد تحولی آموزش و پرورش و بازتولید برنامه‌های درسی و اهداف دوره‌های تحصیلی کنونی و اجرای آن، به‌منظور تحقق تربیت همه‌ساحتی، با تأکید بر متناسب‌سازی حجم و محتوای کتب درسی و ساعات و روزهای آموزشی با توانمندی‌ها و ویژگی‌های دانش‌آموزان، بهره‌گیری از روش‌های روزآمد و فعال و خلاق و بهره‌گیری از تجهیزات و فناوری‌های نوین آموزشی و تربیتی (میان‌مدت - وزارت آموزش و پرورش، دبیرخانه شورای عالی آموزش و پرورش).
۲. اولویت‌بخشی به آموزش دوره‌های پیش از دبستان و ابتدایی به‌عنوان دوره‌های پایه در عملیاتی‌کردن برنامه‌های تحولی وزارت آموزش و پرورش و جهت‌دهی مضاعف منابع مالی و نیروی انسانی توانمند (میان‌مدت - وزارت آموزش و پرورش، دبیرخانه شورای عالی آموزش و پرورش، سازمان برنامه و بودجه).
۳. طراحی و پیاده‌سازی نظام جامع مشاوره و شناسایی و هدایت استعدادهای تحصیلی و شغلی و بازطراحی شاخه‌ها و رشته‌های تحصیلی و اصلاح برنامه درسی ملی بر اساس آن و آمایش سرزمینی (میان‌مدت - وزارت آموزش و پرورش).
۴. پیاده‌سازی نظام ملی سنجش و ارزشیابی و پایش همه‌جانبه خدمات تربیتی و آموزشی دانش‌آموزان، معلمان، دانش‌جومعلمان و نهادهای آموزشی و پرورشی بر اساس استانداردها و شاخص‌های بومی از طریق ایجاد سازمان ملی ارزشیابی و تضمین کیفیت تعلیم و تربیت ذیل

شورای عالی آموزش و پرورش و ادغام مرکز سنجش آموزش وزارت آموزش و پرورش، با پیشنهاد قوانین لازم (بلندمدت - سازمان اداری و استخدامی، دبیرخانه شورای عالی آموزش و پرورش، وزارت آموزش و پرورش، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

راهبرد ۲: ارتقای توانمندی و انگیزه سرمایه انسانی وزارت آموزش و پرورش بویژه معلمان اهم اقدامات:

۱. تعیین رتبه معلمان با طراحی سازوکارهای لازم، به منظور ارتقای عملکرد معلمان مبتنی بر شاخص‌های علمی، حرفه‌ای و تربیتی از طریق ایجاد سامانه جامع مدیریت عملکرد معلمان با دسترسی سلسله مراتبی سازمانی، قابلیت مشاهده برخط نتایج ارزیابی برای معلمان و محوریت نتایج ارزیابی این سامانه در تعیین وضعیت معلمان در زیرنظام‌های سرمایه انسانی، از جمله جبران خدمات، ارتقای شغلی، نقل و انتقال و تعیین معلمان نمونه (میان مدت - وزارت آموزش و پرورش).
۲. تقویت کمی و کیفی دانشگاه فرهنگیان برای مدیریت واحد تربیت معلم با تمرکز بر دوره‌های تربیت مربیان و معلمان چندساختی دوره پیش از دبستان و ابتدایی، از طریق تسهیل جذب اعضای هیئت علمی باصلاحیت و تأمین فضای فیزیکی و منابع موردنیاز (میان مدت - وزارت آموزش و پرورش).
۳. اصلاح رابطه مالی دولت با صندوق ذخیره فرهنگیان، ارتقای شفافیت، رفع تعارض منافع و تعیین وضعیت حقوقی آن، به منظور تقویت بنیه مالی فرهنگیان شاغل و بازنشسته و رفع مشکلات معیشتی آن‌ها، با استفاده از ظرفیت‌های قانونی موجود و پیشنهاد اصلاح اساسنامه صندوق (بلندمدت - سازمان اداری و استخدامی، سازمان برنامه و بودجه، وزارت آموزش و پرورش، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).
۴. تسهیل راه اندازی و فعالیت قانونی نهادهای حرفه‌ای و علمی معلمان با به رسمیت شناختن شأن و حق کنش‌گری و اظهار نظر تخصصی آن‌ها در ساختارهای سیاست‌گذاری و تصمیم‌سازی آموزش و پرورش، برای دفاع قانونمند از حقوق فرهنگیان و کمک به بهبود کیفیت و عدالت آموزشی و پرورشی، با پیشنهاد قوانین لازم (بلندمدت - وزارت آموزش و پرورش، وزارت کشور، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).
۵. ساماندهی کمی و کیفی سرمایه انسانی آموزش و پرورش با متوازن سازی جغرافیایی و جنسیتی و طراحی الگوی جذب و نگهداشت معلمان از طریق نیازشناسی آموزشی، متنوع سازی و رقابتی نمودن روش‌های جذب، با تأکید بر انتخاب شایسته‌ترین افراد در چارچوب اساسنامه دانشگاه فرهنگیان و بهره‌گیری حداکثری از ظرفیت دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی کشور و انجام ارزیابی‌های علمی و حرفه‌ای طی دوره خدمت و پیشنهاد اصلاح قوانین مربوط به نظام بازنشستگی و تعهد خدمت (بلندمدت - وزارت آموزش و پرورش، دبیرخانه شورای عالی آموزش و پرورش، سازمان اداری و استخدامی، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

مبحث دوم - علم و آموزش عالی

نشانه‌های وضعیت مطلوب

- ارتقای امید اجتماعی، مسؤولیت‌پذیری ملی، سلامت معنوی و اشتغال‌پذیری دانشجویان؛
- افزایش توسعه‌یافتگی علوم و فناوری‌های نیازمحور، مزیت‌محور و اولویت‌محور با تأکید بر علوم انسانی تحولی؛
- ارتقای توانمندی دانشگاه^۱ در شناسایی و حل مسائل راهبردی در تعامل با جامعه؛
- بهبود میزان کارآمدی نظام سیاست‌گذاری، مدیریت و برنامه‌ریزی کلان و نظارت راهبردی نهاد آموزش عالی؛
- تعمیق خوداتکایی و پاسخ‌گویی دانشگاه‌ها؛
- مرجعیت علمی و توسعه اثربخش و الهام‌آفرین همکاری‌های علمی در سطح منطقه‌ای و جهانی.

چرخش‌های تحول‌آفرین

- از آموزش متمرکز بر توسعه کمی، تقاضای اجتماعی، تخصص‌بسنده و فردمحور به تربیت متمرکز بر توسعه کیفی، ظرفیت اشتغال‌پذیری، تخصص‌گرا- اخلاق‌مدار و خانواده‌محور؛
- از پژوهش صرفاً معطوف به ارتقای جایگاه علمی بین‌المللی به پژوهش نیازمحور، مزیت‌محور و اولویت‌محور؛
- از الگوی دانشگاه‌محور^۲ به الگوی جامعه‌محور در توسعه کارکردهای اجتماعی، سیاسی و فرهنگی دانشگاه اسلامی؛
- از اداره دانشگاه توسط دولت و یکسان‌انگاری در مأموریت‌های دانشگاه‌ها به خوداتکایی دانشگاه و پذیرش تنوع در مأموریت‌های دانشگاه‌ها؛
- از بین‌المللی‌سازی خود مشروعیت‌بخش به دیپلماسی علمی و فناوری هوشمند و الهام‌بخش.

چالش ۱: ناکارآمدی در نظام حکمرانی و اداره دانشگاه

عامل ۱: ناکارآمدی الگوی تقسیم وظایف نظام حکمرانی آموزش عالی

راهبرد ۱: ایجاد شفافیت نهادی و تقویت انسجام بین‌بخشی در نظام حکمرانی آموزش عالی
اهم اقدامات:

۱. تفکیک شفاف و هماهنگ وظایف وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی از شورای عالی انقلاب فرهنگی و دانشگاه‌ها با رویکرد تمرکز یافتن این

(۱) مقصود از دانشگاه در این سند دانشگاه‌ها، مؤسسات آموزش عالی و مراکز پژوهشی و فناوری می‌باشد که به‌اختصار دانشگاه گفته شده است.

(۲) برج عاج دانشگاهی.

وزارت‌خانه‌ها بر نقش تنظیم‌گری و تسهیل‌گری توسعه نظام علم و آموزش عالی کشور و سپردن نقش‌های سیاست‌گذاری به شورای عالی انقلاب فرهنگی و تصدی‌گری به دانشگاه‌ها با پیشنهاد اصلاح قوانین لازم (بلندمدت - سازمان اداری و استخدامی، دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

۲. یکپارچه‌سازی نظام آموزش عالی بویژه در بخش‌های حوزوی، پزشکی، دفاعی، قضائی و تربیت معلم در سطوح سیاست‌گذاری، اعطای مجوز و نظارت راهبردی (میان‌مدت - دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی، سازمان اداری و استخدامی، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی).

۳. استقرار نظام جامع حکمرانی داده و اطلاعات علم و فناوری در حوزه‌های آموزشی، پژوهشی و فناوری با تکمیل شاخص‌های بومی علم، فناوری و نوآوری مبتنی بر اسناد بالادستی مرتبط (میان‌مدت - دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، سازمان برنامه و بودجه، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات).

عامل ۲: دولت‌سالاری و یکسان‌انگاری دانشگاه‌ها

راهبرد ۱: تقویت هویت نهادی، خوداتکایی و تنوع‌دهند دانشگاه‌ها

اهم اقدامات:

۱. بازتعریف قلمروهای مأموریتی و ساماندهی زیرنظام‌های آموزش عالی و تدوین و پیشنهاد طرح مأموریت‌گرایی دانشگاه‌ها در چارچوب کارکرد زیرنظام‌های مرتبط و آمایش آموزش عالی و حمایت از برنامه‌های راهبردی مصوب هیئت‌های امانا برای مأموریت‌گرایی دانشگاه‌ها (کوتاه‌مدت - دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی).

۲. ارتقای جایگاه هیئت‌های امنای دانشگاه‌ها با افزایش متوازن اختیارات و مسؤولیت‌ها در تأمین منابع مالی غیردولتی و تعیین استراتژی‌های توسعه دانشگاهی (میان‌مدت - وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی).

۳. متنوع‌سازی منابع مالی دانشگاه‌ها با توسعه صندوق‌های تأمین مالی تحقیق و توسعه دانشگاهی و توسعه منابع خیر و وقف، از طریق زمینه‌سازی مشارکت خیرین و واقفین در حکمرانی نظام آموزش عالی و تسهیل سرمایه‌گذاری ضابطه‌مند و شفاف دانشگاه‌ها و تغییر نظام بودجه‌ریزی متناسب با عملکرد دانشگاه‌ها در متنوع‌سازی منابع مالی مذکور (بلندمدت - سازمان برنامه و بودجه، دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی).

عامل ۳: عدم ارتباط هم‌افزا و هم‌گرایی فرایندهای اصلی نظام آموزش عالی

راهبرد ۱: ارتقای هوشمندی و هم‌پیوندی بین فرایندهای اصلی توسعه آموزش عالی

اهم اقدامات:

۱. ساماندهی و هدفمندسازی گسترش و تنظیم ظرفیت دانشگاه‌های کشور، بویژه در بخش‌های حوزوی، پزشکی، دفاعی، قضائی و تربیت معلم، در چارچوب سند آمایش آموزش عالی بر مبنای نیازها، مزیت‌ها و اولویت‌های کشور در سطوح منطقه‌ای، ملی و بین‌المللی (میان‌مدت - دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی).
۲. استقرار نظام اعتبارسنجی و رتبه‌بندی دانشگاه‌های دولتی و غیردولتی، با تأکید بر جنبه‌های متنوع آموزشی، تربیتی، پژوهشی، فناوری و اجتماعی عملکرد و بهره‌وری، به‌منظور افزایش کیفیت و مقابله با کمی‌گرایی صرف در توسعه آموزش عالی و همچنین ایجاد هم‌پیوندی تدریجی این نظام با نظام بودجه‌ریزی دانشگاه‌ها (میان‌مدت - دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، سازمان برنامه و بودجه).
۳. بازنگری و تنوع‌بخشی به آیین‌نامه ارتقای رتبه اعضای هیئت علمی دانشگاه‌ها متناسب با مأموریت‌های زیرنظام‌ها و دانشگاه‌ها و ایجاد هم‌پیوندی آیین‌نامه ارتقا با دو نظام اعتبارسنجی و رتبه‌بندی و نظام تأمین مالی دانشگاه‌ها، با توجه به تنوع دانشگاه‌ها (بلندمدت - دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی).
۴. ساماندهی عرضه آموزش دانشگاهی، به‌منظور پاسخ‌گویی به تقاضای دانشجویان ایرانی متقاضی ادامه تحصیل در خارج از کشور و نیز اصلاح و ارتقای سطح استانداردهای کیفی قابل‌قبول در نظام اعتباربخشی نظام دانشگاهی کشور در امور مربوط به مدارک صادره از دانشگاه‌های خارج از کشور (میان‌مدت - وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی).

چالش ۲: پاسخ‌گویی ناکافی دانشگاه به نیازها و مسائل جامعه

عامل ۱: نظام آموزشی عرضه‌محور و کم‌توجه به بخش تقاضا

راهبرد ۱: افزایش آگاهی عموم به‌خصوص داوطلبان و دانشجویان از وضعیت شغلی رشته‌ها

اهم اقدامات:

۱. استقرار نظام گردآوری و پایش آمار و اطلاعات وضعیت اشتغال دانش‌آموختگان در رشته‌های مختلف و انتشار منظم و عمومی آن، به‌منظور فرهنگ‌سازی در میان دانشجویان برای تحصیل در رشته‌ها و مقاطع مورد نیاز کشور و ایجاد نظام تخصصی رتبه‌بندی دانشگاه‌ها بر مبنای شاخص اشتغال‌پذیری دانش‌آموختگان و تخصیص مشوق‌های مربوطه بویژه جوایز ملی اشتغال‌پذیری و

- کمک‌های مالی عملکردمحور (میان‌مدت - وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، سازمان برنامه و بودجه).
۲. به‌کارگیری رویکردهای نوین فناورانه و بهره‌گیری از تجربیات به‌دست‌آمده در دوره کرونا و پساکرونا، به‌منظور تحقق آموزش پژوهش‌محور و پژوهش آموزش‌محور (میان‌مدت - وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی).
۳. بازنگری در برنامه‌های آموزشی و سازوکارهای تدوین، تأیید و به‌روزرسانی آن با دیدگاه عدالت آموزشی، کارآفرینی و پاسخ‌گویی اجتماعی (میان‌مدت - وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی).

عامل ۲: ضعف در مأموریت‌گرایی و مسئله‌محوری نظام پژوهش و فناوری

راهبرد ۱: استقرار نظام کارآمد شناسایی مسائل و تعریف و تأمین مالی پژوهش‌های دانشگاهی بر اساس نیازها، مزیت‌ها و اولویت‌های کشور

اهم اقدامات:

۱. بازتعریف سیاست‌های توسعه علمی و نظام اولویت‌های پژوهشی کشور بر اساس اولویت‌های توسعه صنعتی، اجتماعی و فرهنگی کشور در چارچوب اسناد بالادستی با رویکرد عدالت‌محوری و آمایش آموزش عالی (میان‌مدت - دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی، سازمان برنامه و بودجه، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری).
۲. ساماندهی صندوق‌ها و ساختارهای مالی حوزه علم و آموزش عالی به‌منظور تخصیص متمرکز، رقابتی و شفاف منابع مالی تحقیقات دانشگاهی در چارچوب سیاست‌های توسعه علمی و نظام اولویت‌های پژوهشی مصوب و ضوابط اقتصادی حاکم بر اداره این صندوق‌ها (کوتاه‌مدت - وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، سازمان برنامه و بودجه).
۳. اصلاح نظام پذیرش دانشجویان تحصیلات تکمیلی بویژه مقطع دکتری، با رویکرد استادمحور و بر اساس نظام اعطای گرنت در چارچوب برنامه‌های ملی از طریق افزایش سهم تأمین مالی پایان‌نامه‌ها و رساله‌های دانشگاهی از صندوق‌های حوزه علم و آموزش عالی، کارفرمایان خارج از دانشگاه و درآمدهای اختصاصی دانشگاه‌ها (کوتاه‌مدت - وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری).
۴. تکمیل و به‌روزرسانی سامانه‌های اطلاعاتی پایش و تبادل اطلاعات وضعیت عرضه و تقاضای پایان‌نامه‌ها و رساله‌های دانشگاهی در کشور با اولویت ساماندهی نظام پیشنهادهای نیازها و اولویت‌های تحقیقاتی و تسهیل گردش این اطلاعات بین طرفین عرضه و تقاضا (میان‌مدت - وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری).

۵. تسهیل شرایط همکاری پژوهشگران مستقل با دانشگاه‌ها و دستگاه‌های اجرایی از طریق تدوین ضوابط و نظامات رتبه‌بندی و مالی با تأکید بر پرهیز از شرایط محدودکننده برای همکاری‌های فی‌مابین (میان‌مدت - وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی).

عامل ۳: تعاملات محدود دولت و بخش خصوصی با دانشگاه‌ها در حل مسائل کشور
راهبرد ۱: توسعه نظام‌مند تعاملات بخش دانشگاهی و دولت برای حل مسائل جامعه^۱
اهم اقدامات:

۱. نقش‌سپاری نظام‌مند به دانشگاه‌ها در مطالعه و سیاست‌پژوهی مسائل و چالش‌های پیش‌روی دولت و بخش خصوصی با توجه به مأموریت‌های هر یک از دانشگاه‌ها (میان‌مدت - سازمان برنامه و بودجه، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی).
۲. توسعه الگوهای مشارکت عمومی - خصوصی در طرح‌های کلان توسعه پژوهش فناورانه مشترک بین بخش خصوصی و دانشگاه‌ها، با بهره‌گیری از تجارب آموزنده کشور (میان‌مدت - وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری).

چالش ۳: توسعه نیافتگی نظام فرهنگی و اجتماعی دانشگاه‌ها

عامل ۱: غلبه رویکرد دانشگاه‌محور در توسعه کارکردهای اجتماعی، سیاسی و فرهنگی دانشگاه
راهبرد ۱: توسعه رویکرد خانواده‌گرایی و تقویت حمایت‌های هدفمند خانواده‌گرا در نظام دانشگاهی

اهم اقدامات:

۱. توسعه رشته‌های تخصصی، نظیر حقوق خانواده و اقتصاد خانواده، افزایش سهم مفاد آموزشی مرتبط با خانواده در آموزش‌های عمومی مقطع کارشناسی و توسعه قلمرو مشورتی مراکز مشاوره دانشگاه‌ها در عرصه‌های مختلف، از جمله ازدواج، خانواده و اشتغال (میان‌مدت - وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری).
۲. متناسب‌سازی سیاست‌های آموزشی، پژوهشی، تسهیلاتی، اداری و استخدامی دانشگاه با نیازها و ظرفیت‌های خانواده، به‌منظور توسعه دانشگاه دوست‌دار خانواده (میان‌مدت - وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری).

۳. حمایت از ایجاد و توسعه خوابگاه‌های متأهلی با استفاده از منابع صندوق رفاه دانشجویان، تسهیلات ساخت مسکن، واگذاری اراضی دولتی، ظرفیت اراضی وقفی و اراضی دستگاه‌های عمومی غیردولتی^۱ (میان‌مدت - وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت راه و شهرسازی، بانک مرکزی).
۴. اولویت‌دهی در پرداخت کمک‌هزینه‌های تأمین مسکن و وام دانشجویی برای دانشجویان متأهل دارای دو فرزند به بالا و افزایش آن به ازای داشتن هر فرزند (میان‌مدت - وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی).
۵. حمایت از واحد خانواده در پژوهش و فناوری به‌منظور شکل‌گیری خانواده‌های پژوهشگر یا فناور با طراحی مشوق‌هایی نظیر اعطای امتیاز مثبت در تصویب طرح‌ها، تأمین مالی، نظام جذب و ارتقا (میان‌مدت - وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری).

راهبرد ۲: توسعه سامانه‌های اطلاعاتی پایش وضعیت فرهنگی و حمایت‌های هدفمند فرهنگی اهم اقدامات:

۱. تمهید نظام گردآوری و پایش آمار و اطلاعات وضعیت فرهنگی دانشگاه‌ها و سلامت اجتماعی و رفتاری دانشجویان با بهره‌گیری از داده‌های متنوع، از جمله داده‌های ثبتی و پیمایشی مرتبط با سنجش نگرش و سبک زندگی دانشجویان در بدو ورود و هنگام خروج از دانشگاه و انتشار منظم و عمومی آن در چارچوب رتبه‌بندی فرهنگی دانشگاه‌ها (میان‌مدت - وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی).

راهبرد ۳: نهادینه‌سازی مسئولیت‌پذیری اجتماعی و فرهنگ خدمات داوطلبانه در نظام دانشگاهی اهم اقدامات:

۱. برجسته‌سازی فعالیت‌های خلاقانه دانشگاه‌ها در انجام مسئولیت‌های اجتماعی در تعامل با دستگاه‌های مختلف در قالب اصلاح نظام‌های رتبه‌بندی و تشویقی، بویژه جایزه مسئولیت‌پذیری اجتماعی دانشگاه‌ها (میان‌مدت - وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی).
۲. تسهیل، تشویق و ترویج الگوهای خدمت داوطلبانه دانشجویان، دانش‌آموختگان، اعضای هیئت علمی، تشکلات و گروه‌های سازندگی دانشگاه‌ها در حوزه‌های آموزشی، پژوهشی، فرهنگی، فناوری و کارآفرینی، با رویکرد مبارزه با بی‌عدالتی‌ها و محرومیت‌ها و افزایش دسترسی محرومان به فرصت‌ها و امکانات رشد و شکوفایی، با همکاری سازمان بسیج سازندگی، کمیته امداد امام

(۱) ر ک: مبحث «مسکن و شهرسازی» در سند تحول.

خمینی^(ره) و سایر نهادهای حمایتی (میان‌مدت - وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی).

چالش ۴: ضعف همکاری‌های علمی و فناوری بین‌المللی

عامل ۱: عدم تناسب برنامه‌ها و زیرساخت‌های دیپلماسی علمی و فناوری با الزامات توسعه

همکاری‌های بین‌المللی

راهبرد ۱: تسهیل و توسعه هدفمند و برنامه‌محور همکاری‌های علمی و فناوری بین‌المللی^۱

اهم اقدامات:

۱. توسعه همکاری‌های علمی بین‌المللی، از قبیل دوره‌های آموزشی، پروژه‌ها، مراکز تحقیقاتی، مجلات علمی و سرمایه‌گذاری مشترک و شعب برون‌مرزی دانشگاه‌های کشور، با اولویت کشورهای همسو و همسایه، و محوریت مسائل، مزیت‌ها و اولویت‌های ملی، از طریق سازوکارهای حمایتی و رتبه‌بندی (بلندمدت - وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت امور خارجه).
۲. تقویت و توسعه نظام ارجاع‌دهی و استنادات علمی و فناوری کشور و توسعه نشریات نمایه‌شده در پایگاه‌های بین‌المللی، با اولویت تقویت پایگاه استنادی علوم جهان اسلام، در راستای مرجعیت علمی جهان اسلام (میان‌مدت - وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی).
۳. گسترش زبان فارسی به‌عنوان یکی از زبان‌های علمی برتر جهان، با تقویت همکاری‌های علمی بین‌المللی با کشورهای فارسی‌زبان، نمایه‌سازی مجلات فارسی‌زبان در پایگاه‌های بین‌المللی و حمایت از تأسیس رشته زبان فارسی در دانشگاه‌های جهان (بلندمدت - وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی).

فصل هفتم – فرهنگ و هنر

مبحث اول – سبک زندگی و رفتار اجتماعی

نشانه‌های وضعیت مطلوب

- ارتقای روابط اجتماعی و تجلی فضایل و مکارم اخلاقی در زندگی روزمره؛
- اصلاح و ارتقای وجه مادی الگوی مصرف نظیر مدیریت بدن، پوشش، مسکن، آشپزی، تغذیه و ابزار زندگی؛
- اصلاح و ارتقای وجه غیرمادی الگوی مصرف نظیر کتاب‌خوانی، صنایع فرهنگی، سرگرمی و تفریح، ورزش و مناسک جمعی، آداب و رسوم، تحصیل و مهارت.

چرخش‌های تحول آفرین

- از نگرش به سبک زندگی به مثابه امری بخشی و صرفاً فرهنگی به نگاه زیربنایی، پیشران و فرابخشی؛
- از یکسان‌نگری و همسان‌سازی الگوهای سبک زندگی به بالندگی و رسمیت بخشی به خرده‌فرهنگ‌ها و خرده هویت‌های ذیل فرهنگ و هویت اسلامی- ایرانی؛
- از فردگرایی در ترویج سبک زندگی به خانواده‌گرایی و بسط‌دهنده سبک زندگی خانوادگی؛
- از سیاست‌ها و نظامات توده‌ای به نظام‌سازی و سیاست‌گذاری محله‌محور و مسجد‌گرا؛
- از اکتفا به توسعه زیرساخت‌ها و اقتصاد فضای مجازی به محتوامحوری و توسعه اجتماعی فضای مجازی به مثابه محیط زندگی؛
- از درون‌گرایی انفعالی و تدافعی نسبت به سبک زندگی مهاجم غربی و برنامه‌های نهادهای بین‌المللی به برون‌گرایی فعال و تهاجمی با محوریت سبک زندگی اسلامی- ایرانی.

چالش ۱: ناکارآمدی حکمرانی سبک زندگی

عامل ۱: نگاه صرفاً حاکمیتی در ترویج سبک زندگی اسلامی- ایرانی و ناکارآمدی برخی دستگاه‌های اجرایی در به میدان آوردن مردم در حوزه سبک زندگی^۱

(۱) ر ک: مبحث «مشارکت اجتماعی» در سند تحول.

عامل ۲: ضعف حکمرانی رسانه و فضای مجازی در حوزه سبک زندگی

راهبرد ۱: اصلاح نظام حکمرانی محتوای رسانه‌ها^۱

اهم اقدامات:

۱. ایجاد نظام پایش تغییرات و تحولات سبک زندگی با راه‌اندازی سامانه‌های داده‌کاوی و یکپارچه‌سازی اطلاعات پایگاه‌های مراجع حاکمیتی (میان‌مدت - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان برنامه و بودجه، وزارت کشور).
۲. حمایت از مدیران دولتی در ترویج سبک زندگی اسلامی-ایرانی، در قالب تجلیل از مدیران برتر دولتی، تأثیرگذاری در شاخص‌های انتصابات و تشویق‌های سازمانی (کوتاه‌مدت - سازمان اداری و استخدامی).
۳. اعطای امتیازها و مشوق‌ها به رسانه‌های مروج سبک زندگی اسلامی-ایرانی، با اولویت تولیدکنندگان محتوای شبکه‌های اجتماعی و سامانه‌های نمایش درخواستی، از طریق تدوین شاخص‌های سنجش و اندازه‌گیری سبک زندگی سالم و ایجاد سازوکارهای شفاف و رقابتی اعطای امتیازات و مشوق‌ها، با همکاری سازمان صدا و سیما، سازمان تبلیغات اسلامی و سایر نهادهای فرهنگی، تبلیغی و رسانه‌ای (میان‌مدت - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات).

چالش ۲: انفعال فرهنگ عمومی در برابر تهاجمات گسترده به سبک

زندگی و ضعف سواد مصرف

عامل ۱: ناآگاهی جامعه از پیامدهای منفی رواج خرده‌فرهنگ‌های دیجیتال

راهبرد ۱: افزایش سواد مجازی و ارتقای مقاومت فرهنگی

اهم اقدامات:

۱. برنامه‌سازی با اولویت بازی‌های دیجیتال، پویانمایی، واقعیت گسترده، مستند، فیلم داستانی، و توسعه پارک‌های آموزشی کودکان و نوجوانان، و نقش‌آفرینی مؤثر مساجد، هیئات مذهبی و سایر نهادهای مردمی، و حمایت از تولید و نشر محصولات فرهنگی و رسانه‌ای در رسانه‌ها، بویژه رسانه‌های جمعی، با اولویت شبکه‌های اجتماعی و سامانه‌های نمایش درخواستی و همکاری سازمان صدا و سیما، حوزه‌های علمیه، نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها، سازمان تبلیغات اسلامی، سازمان بسیج مستضعفین و سایر نهادهای فرهنگی، تبلیغی و رسانه‌ای (میان‌مدت - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات).

۲. آموزش سواد مجازی از طریق تدوین محتواهای مناسب، اصلاح کتب درسی و به‌کارگیری ابزارهای نوین آموزشی (میان‌مدت - وزارت آموزش و پرورش، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی).

عامل ۲: مرجعیت اجتماعی طبقه سرمایه‌دار در نظام ارزشی تحولات زندگی

راهبرد ۱: چهره‌سازی جدید اجتماعی

اهم اقدامات:

۱. بسترسازی لازم به‌منظور ایجاد مراکز حرفه‌ای نامورسازی شخصیت‌ها، با رویکرد ترویج سبک زندگی اسلامی-ایرانی، از طریق تسهیل مجوزها و حمایت‌های مالی (میان‌مدت - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت ورزش و جوانان، معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری).
۲. ایجاد نمایشگاه‌ها و پارک‌های مضمونی کودک و نوجوان خانواده‌محور با مضامینی نظیر معرفی شخصیت‌ها و مشاهیر اسلامی-ایرانی، با حمایت از سرمایه‌گذاری بخش غیردولتی و همکاری شهرداری‌ها (میان‌مدت - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت آموزش و پرورش، وزارت کشور).

راهبرد ۲: تعالی نظام ارزشی حاکم بر رسانه

اهم اقدامات:

۱. غنی‌سازی محتوایی برنامه‌ها و تولیدات رسانه‌ای جذاب معنوی و معارفی در موضوع ترویج معارف انسان‌ساز و جامعه‌ساز قرآن کریم، سیره عملی و سبک زندگی اهل‌بیت (علیهم‌السلام) و الگوسازی از زندگی شخصیت‌های برجسته و فاخر عرفانی و اخلاقی از طریق برنامه‌سازی، با اولویت بازی‌های دیجیتال، پویانمایی، واقعیت گسترده، مستند، فیلم داستانی، و توسعه پارک‌های آموزشی کودکان و نوجوانان، و نقش‌آفرینی مؤثر مساجد، بقاع متبرکه و هیئات مذهبی، و حمایت از تولید و نشر محصولات فرهنگی و رسانه‌ای در رسانه‌ها، بویژه رسانه‌های جمعی، با اولویت شبکه‌های اجتماعی و سامانه‌های نمایش درخواستی و همکاری سازمان صدا و سیما، حوزه‌های علمیه، نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها، سازمان تبلیغات اسلامی، سازمان بسیج مستضعفین، شهرداری‌ها و سایر نهادهای فرهنگی، تبلیغی و رسانه‌ای (بلندمدت - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت کشور).
۲. هوشمندسازی نظارت‌های مردمی بر تولیدات رسانه‌ای دولتی و خصوصی و ایجاد نظامات اعتبارسنجی محتوایی مردمی با توسعه جریان‌های گسترده نقادی رسانه و انتشار برخط نتایج آن و مرتبط‌نمودن حمایت‌های دولتی به نتایج اعتبارسنجی‌های مردمی (میان‌مدت - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان برنامه و بودجه).

راهبرد ۳: تحول گفتمانی نظام فضیلت‌های اجتماعی

اهم اقدامات:

۱. ارتقای فضیلت اجتماعی گروه‌های پیشرو در تحول فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی، نظیر کارآفرینان، معلمان و کشاورزان، از طریق برنامه‌سازی، با اولویت بازی‌های دیجیتال، پویانمایی، واقعیت گسترده، مستند، فیلم داستانی، و توسعه پارک‌های آموزشی کودکان و نوجوانان، و نقش‌آفرینی مؤثر مساجد، بقاع متبرکه و هیئات مذهبی، و حمایت از تولید و نشر محصولات فرهنگی و رسانه‌ای در رسانه‌ها، بویژه رسانه‌های جمعی، با اولویت شبکه‌های اجتماعی و سامانه‌های نمایش درخواستی و همکاری سازمان صدا و سیما، حوزه‌های علمیه، نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها، سازمان تبلیغات اسلامی، سازمان بسیج مستضعفین و سایر نهادهای فرهنگی، تبلیغی و رسانه‌ای (میان‌مدت - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت آموزش و پرورش، وزارت جهاد کشاورزی، وزارت کشور، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری).
۲. آموزش‌های لازم برای ارتقای فضیلت اجتماعی گروه‌های پیشرو در تحول فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی، نظیر کارآفرینان، معلمان و کشاورزان، از طریق تدوین محتواهای مناسب، اصلاح کتب درسی و به‌کارگیری ابزارهای نوین آموزشی (میان‌مدت - وزارت آموزش و پرورش، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی).
۳. ترویج و الگوسازی از زیست مسئولان و کارگزاران تراز مبتنی بر شاخص‌های سبک زندگی اسلامی-ایرانی، با تولید برنامه‌های رسانه‌ای و همکاری سازمان صدا و سیما و سایر نهادهای فرهنگی، تبلیغی و رسانه‌ای (بلندمدت - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی).

عامل ۳: تأثیر بلندمدت کلان‌روندهای اجتماعی حاکم بر سبک زندگی نظیر شهرنشینی

مصرف‌گرا، کوچک‌شدن خانواده و از میان رفتن نظام محلی^۱

راهبرد ۱: مدیریت روندها، روندسازی و گفتمان‌سازی اجتماعی

اهم اقدامات:

۱. بازطراحی سنت‌ها، آیین‌ها و مناسک اجتماعی گسترده ملی (کوتاه‌مدت - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی).
۲. احیای سنت‌ها، آیین‌ها و مناسک اجتماعی گسترده ملی از طریق برنامه‌سازی، با اولویت بازی‌های دیجیتال، پویانمایی، واقعیت گسترده، مستند، فیلم داستانی، و توسعه پارک‌های آموزشی کودکان و نوجوانان، و نقش‌آفرینی مؤثر مساجد و هیئات مذهبی، و حمایت از تولید و نشر محصولات فرهنگی و رسانه‌ای در رسانه‌ها، بویژه رسانه‌های جمعی، با اولویت شبکه‌های اجتماعی و سامانه‌های نمایش درخواستی و همکاری سازمان صدا و سیما، حوزه‌های علمیه، نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها، سازمان تبلیغات اسلامی، سازمان بسیج

(۱) ر.ک: مباحث «خانواده و فرزندآوری»، «مسکن و شهرسازی»، «مهارت و اشتغال»، «ایثار و ایثارگران» و «مشارکت اجتماعی» در سند تحول.

مستضعفین، شهرداری‌ها و سایر نهادهای فرهنگی، تبلیغی و رسانه‌ای (میان‌مدت - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت آموزش و پرورش، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، وزارت کشور، وزارت آموزش و پرورش).

۳. آموزش سنت‌ها، آیین‌ها و مناسک اجتماعی گسترده ملی از طریق تدوین محتواهای مناسب، اصلاح کتب درسی و به‌کارگیری ابزارهای نوین آموزشی (میان‌مدت - وزارت آموزش و پرورش، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی).

عامل ۴: انفعال در مواجهه با تحولات فناورانه در سبک زندگی آینده^۱
راهبرد ۱: شکل‌دهی جریان نوآوری اجتماعی در حوزه سبک زندگی در زیست‌بوم نوآوری و فناوری
اهم اقدامات:

۱. حمایت از نهادهای تولیدکننده رسانه‌ای، شبکه‌های خلاق، دانش‌بنیان و سکوها (پلتفرم‌ها) بومی مبتنی بر فناوری‌های آینده برای تأثیرگذاری بر تحولات بزرگ تکنولوژیک آینده، با محوریت نگرش سبک زندگی اسلامی-ایرانی (کوتاه‌مدت - معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی).

چالش ۳: گسترش محصولات مروج سبک زندگی غربی و آشفته‌گی بازار خدمات و محصولات سبک زندگی اسلامی-ایرانی^۲

چالش ۴: توسعه الگوهای غیربومی زیست شهری، مسکن و معماری^۳

(۱) نظیر اینترنت اشیا، واقعیت افزوده، خانه‌های هوشمند، شبکه‌های اجتماعی نوین و بازی‌های دیجیتال.

(۲) ر ک: مباحث «صنایع فرهنگی»، «گردشگری» و «ورزش» در سند تحول.

(۳) ر ک: مبحث «مسکن و شهرسازی» در سند تحول.

مبحث دوم - ایثار و ایثارگران

نشانه‌های وضعیت مطلوب

- ارتقای فرهنگ ایثار، جهاد و شهادت در اندیشه، باور، منش و رفتار مردم و مسئولان؛
- افزایش سهم مشارکت‌های مردم‌پایه در ترویج فرهنگ ایثار، جهاد و شهادت؛
- افزایش کمی و کیفی صنایع فرهنگی حوزه ایثار، جهاد و شهادت؛
- ارتقای منزلت اجتماعی خانواده شاهد و ایثارگر؛
- افزایش عدالت در ارائه خدمات به خانواده شاهد و ایثارگر؛
- افزایش میزان رضایت‌مندی خانواده شاهد و ایثارگر از کیفیت و کمیت خدمات.

چرخش‌های تحول آفرین

- از تمرکز صرف حاکمیتی در ترویج و توسعه فرهنگ ایثار، جهاد و شهادت به ترویج و توسعه فرهنگ ایثار، جهاد و شهادت مردم‌پایه؛
- تغییر نگاه به خانواده شاهد و ایثارگر از صرفاً دریافت‌کننده خدمات اجتماعی به نقش‌آفرینان ترویج و توسعه فرهنگ ایثار، جهاد و شهادت؛
- از سازمان تولیدکننده و ارائه‌دهنده خدمات مددکارانه و حامی‌پرور برای ایثارگران به نهاد تضمین‌کننده خدمات عزتمند، عادلانه و توانمندساز برای خانواده شاهد و ایثارگر.

چالش ۱: ضعف در نهادینه‌سازی فرهنگ ایثار، جهاد و شهادت

عامل ۱: رویکرد جزیره‌ای و صرفاً حاکمیتی در اعتلا، ترویج و تحکیم فرهنگ ایثار، جهاد و شهادت
راهبرد ۱: یکپارچه‌سازی نظام حکمرانی ترویج فرهنگ ایثار، جهاد و شهادت
اهم اقدامات:

۱. تعیین ماهیت حقوقی و تدقیق نقش‌ها و وظایف ارکان بنیاد شهید و امور ایثارگران به‌منظور حل تعارضات بین‌نهادی و یکپارچگی حکمرانی، با بازطراحی ساختارها و پیشنهاد قوانین لازم، مطابق با اساسنامه بنیاد شهید و امور ایثارگران (بلندمدت - سازمان اداری و استخدامی، بنیاد شهید و امور ایثارگران، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).
۲. ارتقای اثربخشی شورای عالی ترویج و توسعه فرهنگ ایثار و شهادت، با اجرای کامل وظایف قانونی و اصلاح آیین‌نامه اجرایی آن و طراحی نظام ارتباطی شورا با سایر نهادهای تصمیم‌گیر ذی‌ربط و موظف‌کردن دبیرخانه آن به رصد و پایش شاخص‌های پیشرفت فرهنگ ایثار، جهاد و شهادت، برای کمک به یکپارچگی راهبری و فرماندهی (میان‌مدت - بنیاد شهید و امور ایثارگران، دبیرخانه شورای عالی ترویج و توسعه فرهنگ ایثار و شهادت).

راهبرد ۲: مردمی سازی ترویج فرهنگ ایثار، جهاد و شهادت

اهم اقدامات:

۱. شناسایی، هدایت‌گری و توانمندسازی حلقه‌های میانی مردمی برای هدایت و سازمان‌دهی جریان‌های مردمی، به‌منظور ترویج فرهنگ ایثار، جهاد و شهادت (میان‌مدت - بنیاد شهید و امور ایثارگران، وزارت کشور، دبیرخانه شورای عالی ترویج و توسعه فرهنگ ایثار و شهادت).
۲. نمونه‌سازی‌های موفق از مشارکت مردم در ترویج فرهنگ ایثار، جهاد و شهادت و الگومایی و معرفی دستاوردهای آن، با استفاده از ابزارهای تبلیغی و رسانه‌ای و همکاری ستاد کل نیروهای مسلح، سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، ارتش، بنیاد حفظ آثار و نشر ارزش‌های دفاع مقدس و سازمان صدا و سیما (کوتاه‌مدت - بنیاد شهید و امور ایثارگران، دبیرخانه شورای عالی ترویج و توسعه فرهنگ ایثار و شهادت).
۳. ایجاد سازوکارها و توسعه روش‌های نوآورانه تأمین مالی مردم‌پایه، نظیر وقف و زکات در ترویج فرهنگ ایثار، جهاد و شهادت (بلندمدت - بنیاد شهید و امور ایثارگران، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، دبیرخانه شورای عالی ترویج و توسعه فرهنگ ایثار و شهادت).
۴. توسعه فعالیت‌های داوطلبانه، تحت عنوان خادم‌الشهدا از طریق ایجاد سامانه اعلام نیاز و ثبت نام داوطلبان، تشویق به مشارکت، با استفاده از پویش‌های اجتماعی، و تشکیل بانک اطلاعاتی داوطلبان برای فراخوان ارائه خدمت در موارد نیاز با همکاری آستان قدس رضوی و ستاد کل نیروهای مسلح (میان‌مدت - بنیاد شهید و امور ایثارگران، دبیرخانه شورای عالی ترویج و توسعه فرهنگ ایثار و شهادت، وزارت کشور).
۵. مشارکت انجمن‌های تخصصی ایثارگری و نخبگان جامعه در تدوین لوایح و دستورالعمل‌های مرتبط با خانواده شاهد و ایثارگر، با رویکرد نوآوری باز و جمع‌سپاری از طریق توسعه سکوه‌های (پلتفرم‌ها) ارتباطات مردمی (میان‌مدت - بنیاد شهید و امور ایثارگران).

عامل ۲: ناکارآمدی ابزاری در اعتلا، ترویج و تحکیم فرهنگ ایثار، جهاد و شهادت

راهبرد ۱: نوآوری و خلاقیت در استفاده از ابزارها برای اعتلا، ترویج و تحکیم فرهنگ ایثار،

جهاد و شهادت

اهم اقدامات:

۱. حمایت از شکل‌گیری نهادهای تولیدکننده رسانه‌ای معتبر و قدرتمند در حوزه تولیدات رسانه‌ای مرتبط با حوزه ایثار، جهاد و شهادت مبتنی بر فناوری‌های نوین (میان‌مدت - بنیاد شهید و امور ایثارگران، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، دبیرخانه شورای عالی ترویج و توسعه فرهنگ ایثار و شهادت).
۲. توسعه کمی و کیفی محصولات فرهنگی حوزه ایثار، جهاد و شهادت، با اولویت تولید پویانمایی، بازی‌های دیجیتال، فیلم و سریال، مستند، کتاب، نوشت‌افزار، اسباب‌بازی و موسیقی در بازارهای ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی و حمایت از تولیدکنندگان محصولات فرهنگی از طریق تسهیل

فرایندهای مربوطه برای تولید، با هماهنگی سایر نهادها و سرمایه‌گذاری در تولید، ترویج و عرضه محصولات و همکاری ستاد کل نیروهای مسلح، سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، ارتش، بنیاد حفظ آثار و نشر ارزش‌های دفاع مقدس، سازمان صدا و سیما، سازمان تبلیغات اسلامی، شهرداری‌ها و سایر نهادهای فرهنگی، تبلیغی و رسانه‌ای (میان‌مدت - بنیاد شهید و امور ایثارگران، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت کشور، دبیرخانه شورای عالی ترویج و توسعه فرهنگ ایثار و شهادت).

۳. حمایت از تولید و نشر آثار فرهنگی و رسانه‌ای حوزه ایثار، جهاد و شهادت در رسانه‌ها، بویژه رسانه‌های جمعی، با اولویت شبکه‌های اجتماعی و سامانه‌های نمایش درخواستی و همکاری سازمان صدا و سیما، سازمان تبلیغات اسلامی و سایر نهادهای فرهنگی، تبلیغی و رسانه‌ای (میان‌مدت - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت کشور، بنیاد شهید و امور ایثارگران).

۴. ترویج زیارت قبور شهدای شاخص، مناطق جنگی، یادمان‌ها، نمادها، گلزارهای شهدا، پارک‌ها و موزه‌ها در سطح داخلی و آثار باقی‌مانده از جنایات جریان‌های تروریستی و تکفیری قدرت‌های مداخله‌گر فرامنطقه‌ای و فجایع ناشی از جنگ‌های نیابتی در سطح کشورهای منطقه به‌عنوان مناطق زیارتی، فرهنگی و گردشگری، به‌منظور جذب گردشگران داخلی و خارجی با استفاده از ظرفیت‌های رسانه ملی، فضای مجازی، تبلیغات شهری و جاده‌ای برای اطلاع‌رسانی و آگاهی‌بخشی به مردم و انگیزه‌بخشی به بخش غیردولتی برای تأمین زیرساخت‌ها و تأسیسات لازم، با همکاری ستاد کل نیروهای مسلح، سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، ارتش، نیروی انتظامی، بنیاد حفظ آثار و نشر ارزش‌های دفاع مقدس، سازمان صدا و سیما، سازمان تبلیغات اسلامی، شهرداری‌ها و سایر نهادهای فرهنگی، تبلیغی و رسانه‌ای (بلندمدت - بنیاد شهید و امور ایثارگران، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی، وزارت کشور، دبیرخانه شورای عالی ترویج و توسعه فرهنگ ایثار و شهادت).

۵. تبیین ادبیات مقاومت و پایداری و ارائه روایت‌گری‌های متقن، مستند، منصفانه و بهنگام رویدادهای تاریخ ایثار، جهاد و شهادت، از طریق تدوین محتواهای مناسب، اصلاح کتب درسی و به‌کارگیری ابزارهای نوین آموزشی (میان‌مدت - وزارت آموزش و پرورش، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، بنیاد شهید و امور ایثارگران).

۶. برگزاری رویدادهای طراحی نمادهای شهری با مضامین ایثار، جهاد و شهادت و همکاری شهرداری‌ها برای اجرای طرح‌های برتر با رویکرد فرهنگی و گردشگری (میان‌مدت - بنیاد شهید و امور ایثارگران، وزارت کشور، دبیرخانه شورای عالی ترویج و توسعه فرهنگ ایثار و شهادت).

۷. تحلیل خاطرات شهدا و ایثارگران، به‌منظور احصا، ترویج و آموزش الگوهای معرفتی و مدیریتی، با استفاده از ظرفیت‌های علمی بنیاد شهید و امور ایثارگران از جمله دانشگاه شاهد از طریق برگزاری کنفرانس‌های ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی (میان‌مدت - بنیاد شهید و امور ایثارگران، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، سازمان اداری و استخدامی، دبیرخانه شورای عالی ترویج و توسعه فرهنگ ایثار و شهادت).

عامل ۳: حصر مفهوم ایثار، جهاد و شهادت به زمان، مکان و کنشگران خاص

راهبرد ۱: بسط مفهومی ایثار، جهاد و شهادت به عنوان سبک زندگی

اهم اقدامات:

۱. تعریف نو و جامع از ایثار و ایثارگر و تلاش برای معرفی رفتارها و کنش‌های سبک زندگی ایثارگرانه در سطح ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی، با همکاری سازمان صدا و سیما، سازمان تبلیغات اسلامی، سازمان بسیج سازندگی، آستان قدس رضوی و سایر نهادهای فرهنگی، تبلیغی و رسانه‌ای (میان‌مدت - بنیاد شهید و امور ایثارگران، جمعیت هلال احمر، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی).
۲. ترویج اثربخش نمادهای متنوع و تعمیق یافته ایثار در سطح جامعه با استفاده از ابزار هنری و تقدیر از سرآمدان جامعه بر اساس سبک زندگی ایثارگرانه، با اعطای نشان ایثار اجتماعی و همکاری سازمان صدا و سیما، سازمان بسیج سازندگی، آستان قدس رضوی و سایر نهادهای فرهنگی، تبلیغی و رسانه‌ای (میان‌مدت - بنیاد شهید و امور ایثارگران، جمعیت هلال احمر، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی).
۳. شناسایی نمادها و ترویج فرهنگ ایثار از افسانه‌های ایران کهن تا داستان‌های واقعی امروز به منظور رفع حصر ایثار در تاریخ جمهوری اسلامی ایران و معرفی آن به عنوان فرهنگ اصیل ایرانی - اسلامی با همکاری سازمان صدا و سیما و سایر نهادهای فرهنگی، تبلیغی و رسانه‌ای (میان‌مدت - بنیاد شهید و امور ایثارگران، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی).

راهبرد ۲: بسط جغرافیایی مصادیق ایثار، جهاد و شهادت

اهم اقدامات:

۱. تعریف دیپلماسی ایثار در سرفصل اقدامات راهبردی وزارت امور خارجه به عنوان گفتمان مشترک بین جوامع مختلف جهان، به خصوص کشورهای محور مقاومت (میان‌مدت - وزارت امور خارجه، بنیاد شهید و امور ایثارگران).
۲. افزایش قدرت نرم و بسط جغرافیایی گفتمان ایثار، جهاد و شهادت با توسعه همکاری‌های منطقه‌ای و بین‌المللی از طریق ارتباط با سازمان‌های منطقه‌ای و بین‌المللی و سازمان‌های مردم‌نهاد کشورهای دیگر در خصوص مفهوم دقیق شهادت در حوزه بین‌الملل و برگزاری رویدادهای نظیر به نظیر شهدای ملی و ایثارگران اجتماعی با شهدا و ایثارگران منطقه‌ای و بین‌المللی (بلندمدت - بنیاد شهید و امور ایثارگران، وزارت امور خارجه، دبیرخانه شورای عالی ترویج و توسعه فرهنگ ایثار و شهادت).
۳. نمادسازی جمهوری اسلامی به عنوان کشوری غنی در فرهنگ ایثار، جهاد و شهادت و معرفی رویدادها و شخصیت‌های برجسته آن به جهانیان از طریق برگزاری رویدادهای علمی ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی و انتشار مقالات در مجلات بین‌المللی و تولید آثار هنری با جامعه مخاطب منطقه‌ای و بین‌المللی با همکاری ستاد کل نیروهای مسلح، سپاه پاسداران انقلاب اسلامی،

ارتش، نیروی انتظامی، بنیاد حفظ آثار و نشر ارزش‌های دفاع مقدس و سازمان صدا و سیما (بلندمدت - بنیاد شهید و امور ایثارگران، هلال احمر، وزارت امور خارجه، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، دبیرخانه شورای عالی ترویج و توسعه فرهنگ ایثار و شهادت).

عامل ۴: بسترهای تضعیف‌کننده و عوامل بازدارنده فرهنگ ایثار، جهاد و شهادت
راهبرد ۱: کنش فعالانه در بازنمایی رویدادهای تاریخ ایثار، جهاد و شهادت در جمهوری اسلامی
اهم اقدامات:

۱. تبیین نقش برجسته ایثارگران در انقلاب اسلامی و دستاوردها و آثار دفاع مقدس، دفاع از حرم و مدافعان امنیت و سلامت، و توصیف شرایط کشور در صورت عدم مشارکت ایثارگران، با استفاده از ابزارهای رسانه‌ای و هنری متناسب با جامعه مخاطب با همکاری ستاد کل نیروهای مسلح، سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، ارتش، نیروی انتظامی، بنیاد حفظ آثار و نشر ارزش‌های دفاع مقدس، سازمان صدا و سیما و سایر نهادهای فرهنگی، تبلیغی و رسانه‌ای (میان‌مدت - بنیاد شهید و امور ایثارگران، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، دبیرخانه شورای عالی ترویج و توسعه فرهنگ ایثار و شهادت).
۲. شکل‌دهی جنبش‌های اجتماعی نوآورانه و پیش‌تازانه در پاسخ به شبهات فکری حوزه ایثار، جهاد و شهادت در فضای مجازی، با همکاری بنیاد حفظ آثار و نشر ارزش‌های دفاع مقدس (میان‌مدت - بنیاد شهید و امور ایثارگران، دبیرخانه شورای عالی ترویج و توسعه فرهنگ ایثار و شهادت).

راهبرد ۲: خدمات‌رسانی به خانواده شاهد و ایثارگر با لحاظ آثار و پیامدهای فرهنگی
اهم اقدامات:

۱. آسیب‌شناسی فرهنگی قوانین مرتبط با حوزه شاهد و ایثارگری، به‌منظور شناخت قوانین فاقد پیوست فرهنگی و آسیب‌زا به جایگاه ایثار و شهادت در جامعه و اصلاح آن، با ارائه پیوست‌های فرهنگی اجرای قوانین و پیشنهاد قوانین لازم (بلندمدت - بنیاد شهید و امور ایثارگران، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).
۲. اصلاح سازوکارهای اطلاع‌رسانی ارائه خدمات به خانواده شاهد و ایثارگر (کوتاه‌مدت - بنیاد شهید و امور ایثارگران).
۳. توسعه نهادهای مردمی ایثارگری به‌عنوان نهادهای واسطه تعاون جامعه ایثارگری با ارکان حاکمیتی متولی (میان‌مدت - بنیاد شهید و امور ایثارگران).

چالش ۲: ناکارآمدی شیوه ارائه خدمات و نارضایتی برخی خانواده‌های

شاهد و ایثارگر از نحوه خدمات‌رسانی

عامل ۱: تبعیض و بی‌عدالتی در ارائه برخی خدمات به خانواده شاهد و ایثارگر

راهبرد ۱: اصلاح قوانین و مقررات مربوط به حوزه ایثارگری

اهم اقدامات:

۱. طراحی نظام عادلانه خدمات‌دهی به خانواده شاهد و ایثارگر بر اساس معیارهای مطلوبیت منزلت اجتماعی و شاخص‌های احصاشده از پایش نیازهای روز خانواده شاهد و ایثارگر و اجرای آن، با پیشنهاد قوانین لازم (بلندمدت - بنیاد شهید و امور ایثارگران، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

۲. تعریف متقن و غیرقابل تفسیر مفاهیم مربوط به نوع ایثارگری، به‌منظور جلوگیری از رویکردهای سلیقه‌ای و متعارض بین نهادهای متولی ارائه خدمات ایثارگری و همسان‌سازی تعاریف، با پیشنهاد قوانین لازم (بلندمدت - بنیاد شهید و امور ایثارگران، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

عامل ۲: سطح نازل کیفی و کمی خدمات‌رسانی به خانواده شاهد و ایثارگر

راهبرد ۱: مدیریت یکپارچه خدمات‌رسانی بر اساس نیازهای به‌روز خانواده شاهد و ایثارگر

اهم اقدامات:

۱. هماهنگ‌سازی و یکپارچه‌سازی انواع خدمات قابل ارائه به خانواده شاهد و ایثارگر با شناسایی ظرفیت‌های خدمات‌رسانی نهادهای دولتی و غیردولتی و تسهیل‌گری بنیاد در به‌هم‌رسانی نیاز و خدمات عمومی ایثارگران، بر اساس معیارهای اولویت‌بندی عادلانه (میان‌مدت - بنیاد شهید و امور ایثارگران، دستگاه‌های اجرایی مرتبط).

۲. هوشمندسازی نظام تعاملات خانواده شاهد و ایثارگر با بنیاد و سایر نهادهای دولتی و غیردولتی، با تعریف کارپوشه شخصی ایثارگری در بستر سامانه الکترونیک، به‌منظور ایجاد پنجره واحد تعامل با بنیاد و سایر خدمات‌دهندگان، با قابلیت‌هایی نظیر نمایش خدمات قابل ارائه مبتنی بر قوانین و مقررات، شیوه ارائه خدمات از سوی خدمات‌دهنده، چگونگی دریافت خدمت در برنامه زمان‌بندی شده، به‌روزرسانی برخط اطلاعات و درخواست‌های دوطرفه از سوی خدمات‌گیرنده و خدمات‌دهنده، نظارت دوطرفه بنیاد و خدمات‌گیرنده بر چگونگی ارائه خدمات دستگاه‌های خدمات‌دهنده و امکان پیگیری بنیاد از نهادها و دستگاه‌های مرتبط (میان‌مدت - بنیاد شهید و امور ایثارگران، سازمان اداری و استخدامی، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، دستگاه‌های اجرایی مرتبط).

راهبرد ۲: ایجاد بستر ارائه خدمات فناورانه و نوآورانه

اهم اقدامات:

۱. تولید و عرضه محصولات فناورانه و نوآورانه مرتبط با نیازهای اختصاصی جانبازان، با حمایت از تولیدکنندگان این محصولات از طریق سهام‌داری بخش اقتصادی بنیاد شهید و امور ایثارگران (بلندمدت - بنیاد شهید و امور ایثارگران، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری).
۲. شناسایی نیازهای خاص خانواده شاهد و ایثارگر و توسعه مراکز خدمات تخصصی برای گروه‌های خاص، با لحاظ معیارهای ارتقای مستمر بهره‌وری (میان‌مدت - بنیاد شهید و امور ایثارگران).
۳. تربیت سرمایه انسانی متناسب با اقتضات خاص خدمات‌رسانی به جامعه هدف، با بهره‌گیری حداکثری از ظرفیت علمی و آموزشی نهادهای زیرمجموعه بنیاد شهید و امور ایثارگران از جمله دانشگاه شاهد (بلندمدت - بنیاد شهید و امور ایثارگران).

راهبرد ۳: ایجاد بستر ارائه خدمات توانمندساز و کریمانه

اهم اقدامات:

۱. تدوین منشور اخلاق حرفه‌ای، به‌منظور ارتقای نگاه کارمندی به نگاه متعالی خادم‌الشهدا، و اهتمام به ارتقای کیفیت ارتباطات و شیوه تعامل بایسته با جامعه هدف بنیاد از طریق ایجاد نظام رتبه‌بندی سرمایه انسانی متناسب با رضایت‌سنجی جامعه مخاطب، شناسایی و تشویق کارکنان الگو و نمونه و برگزاری دوره‌ها و کارگاه‌های ضمن خدمت تخصصی، به‌روز و متناسب با اقتضات خانواده شاهد و ایثارگر (کوتاه‌مدت - بنیاد شهید و امور ایثارگران، سازمان اداری و استخدامی).
۲. شناسایی و اصلاح رویه‌ها و خدمات حامی‌پرور و طراحی الگوهای توانمندساز فردی و اجتماعی و پرورش استعدادها خانواده شاهد و ایثارگر از دوران کودکی تا بزرگسالی، به‌منظور نقش‌آفرینی فعال و مؤثر در عرصه‌های مختلف، با پیشنهاد قوانین لازم (بلندمدت - بنیاد شهید و امور ایثارگران، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

مبحث سوم – صنایع فرهنگی

نشانه‌های وضعیت مطلوب

- افزایش سهم صنایع فرهنگی مروج سبک زندگی اسلامی - ایرانی از تولید ناخالص داخلی؛
- افزایش اشتغال در صنایع فرهنگی؛
- افزایش صادرات محصولات صنایع فرهنگی؛
- افزایش ساخت و فروش فیلم‌های سینمایی ملی؛
- افزایش تولید و فروش صنعت پویانمایی داخلی؛
- افزایش تولید و فروش موسیقی ملی؛
- افزایش میزان مطالعه کتاب؛
- افزایش تولید و فروش بازی‌های دیجیتال ملی؛
- گسترش تولید و فروش اسباب‌بازی داخلی؛
- افزایش تولید و فروش انواع پوشاک داخلی؛
- افزایش تولید و فروش انواع نوشت‌افزار داخلی؛
- افزایش صادرات صنایع دستی.

چرخش‌های تحول آفرین

- از تمرکز صرف بر مصرف داخلی به رویکرد صادراتی در صنایع فرهنگی؛
- از نگاه صرف خدماتی و هزینه‌ای به حوزه فرهنگ به نگاه اقتصاد فرهنگ؛
- از رویکرد پروژه‌ای در تولید محصولات فرهنگی به رویکرد ارزش‌آفرینی زنجیره‌ای و یکپارچه شخصیت‌ساز و الگوساز.

چالش ۱: محیط کسب و کار نامناسب صنایع فرهنگی

عامل ۱: ضعف حکمرانی در حوزه صنایع فرهنگی

راهبرد ۱: توسعه نظام‌های پشتیبان تصمیم در حوزه صنایع فرهنگی

اهم اقدامات:

۱. بازنگری در نگاشت نهادی و ساختار حاکمیتی متولیان حوزه صنایع فرهنگی و رفع تداخل وظایف میان دستگاه‌های مختلف (کوتاه‌مدت - دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی، دبیرخانه

(۱) منظور از ملی آثاری است که بر اساس سیاست‌های رسمی کشور تولید می‌شود.

- شورای عالی فضای مجازی، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری).
۲. طراحی ساختار و سازوکارهای تخصصی اجرای مأموریت تنظیم‌گری و تسهیل‌گری حوزه اقتصاد فرهنگ در سطح زنجیره تولید محصولات صنایع فرهنگی و ارزیابی اقتصادی برنامه‌های فرهنگی دولت (کوتاه‌مدت - سازمان اداری و استخدامی، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی).
۳. اصلاح نظام حمایتی و تخصیص منابع مبتنی بر آمایش قطب‌های صنایع فرهنگی بر اساس ظرفیت‌های موجود در مناطق مختلف با ایجاد سامانه جامع اطلاعاتی صنایع فرهنگی (میان‌مدت - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان برنامه و بودجه).
۴. توسعه سازوکارهای تخصصی برای هم‌آفرینی، جمع‌سپاری و مشارکت ذی‌نفعان صنایع فرهنگی در فرایند سیاست‌گذاری (کوتاه‌مدت - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی).

راهبرد ۲: اصلاح سازوکارهای تنظیم‌گری حوزه صنایع فرهنگی

اهم اقدامات:

۱. رفع موانع تولید در صنایع فرهنگی، نظیر هوشمندسازی سازوکارهای تصمیم‌گیری در سطح دستگاه‌های متولی، شفاف‌سازی فرایند بررسی و اعلام‌نظر، حذف مجوزهای متعدد، کاهش حداکثری مداخلات غیرضرور و توسعه نظارت‌های پسینی با استفاده از ظرفیت‌های قانونی موجود و در موارد موردنیاز، پیشنهاد قوانین لازم (بلندمدت - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان اداری و استخدامی، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).
۲. تسهیل استقرار نظام استاندارد کیفیت، اعتبارسنجی و رتبه‌بندی فعالان و محصولات فرهنگی داخلی و خارجی و جهت‌دهی و متناسب‌سازی حمایت‌های دولتی با نتایج اعتبارسنجی (کوتاه‌مدت - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی).
۳. تمهید سازوکارهای حقوقی برای رعایت حقوق مالکیت فکری حوزه صنایع فرهنگی با استفاده از ظرفیت‌های قانونی موجود و در موارد موردنیاز، پیشنهاد قوانین لازم (میان‌مدت - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).
۴. تعرفه‌گذاری محصولات فرهنگی خارجی جهت حمایت از تولیدکنندگان داخلی و تجاری‌سازی محصولات و تخصیص منابع حاصل از آن به‌عنوان سهم سرمایه‌گذاری دولت در صندوق‌های غیردولتی سرمایه‌گذاری خطرپذیر با پیشنهاد قوانین لازم (میان‌مدت - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

عامل ۲: ناکافی بودن زیرساخت‌های رونق کسب و کارهای صنایع فرهنگی^۱
راهبرد ۱: حمایت از تولید محصولات یکپارچه در زنجیره صنایع فرهنگی
اهم اقدامات:

۱. حمایت از تولید و تجاری‌سازی آثار یکپارچه در زنجیره صنایع فرهنگی از طریق تسهیل سازوکارهای حقوقی قراردادهای تولید مشترک و حق بهره‌برداری از مالکیت فکری و توسعه حمایت‌های مالی و ترویجی با همکاری سازمان صدا و سیما و سایر نهادهای فرهنگی، تبلیغی و رسانه‌ای (میان‌مدت - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، وزارت آموزش و پرورش).

راهبرد ۲: تسهیل دسترسی به منابع مالی پشتیبان تولید صنایع فرهنگی^۲
اهم اقدامات:

۱. حمایت از توسعه صندوق‌های سرمایه‌گذاری خطرپذیر صنایع فرهنگی برای تأمین مالی و کاهش خطر سرمایه‌گذاری، با ارائه تضامین مالی و حقوقی معتبر داخلی و بین‌المللی در طرح‌های سرمایه‌گذاری (میان‌مدت - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت امور خارجه، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری).

۲. همگرایی منابع مالی دولتی دستگاه‌های مختلف در ساختارهای منسجم و تخصصی به تفکیک هر حوزه فرهنگی برای تجاری‌سازی محصولات فرهنگی (میان‌مدت - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری).

۳. طراحی و اجرای سازوکارهای مشارکت صنایع و بنگاه‌های اقتصادی و صنعتی بزرگ، نظیر گرداننده‌های (اپراتورها) تلفن همراه و شرکت‌های خدمات‌دهنده اینترنت در تولید، تجاری‌سازی و فروش محصولات صنایع فرهنگی (میان‌مدت - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی).

راهبرد ۳: تکمیل حلقه‌های مفقوده نهادی مکمل در زنجیره تولید صنایع فرهنگی
اهم اقدامات:

۱. صدور مجوز تأسیس نهادهای توسعه‌گر تخصصی در بخش صنایع فرهنگی به‌منظور کاهش ریسک و تسهیل فرایند سرمایه‌گذاری توسط بخش خصوصی (کوتاه‌مدت - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی)

۲. حمایت از ایجاد و توسعه خوشه‌های صنعتی در حوزه صنایع فرهنگی (میان‌مدت - وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی).

(۱) ر ک: مبحث «محیط کسب و کار» در سند تحول.

(۲) ر ک: مباحث «نظام بانکی» و «بازار سرمایه» در سند تحول.

۳. حمایت از ایجاد و توسعه شتاب‌دهنده‌ها و مراکز نوآوری در حوزه صنایع فرهنگی (میان‌مدت - معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی).
۴. حمایت از ایجاد آزمایشگاه‌های نمونه‌سازی محصولات فرهنگی (میان‌مدت - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی).

راهبرد ۴: توسعه خدمات ترویجی برای رونق کسب‌وکارهای صنایع فرهنگی اهم اقدامات:

۱. تولید محصولات فرهنگ‌ساز مرتبط با توسعه و ترویج بازار صنایع فرهنگی و افزایش مصرف کالاهای فرهنگی تولید داخل، با اولویت بازی‌های دیجیتال، پویانمایی، واقعیت گسترده، مستند و فیلم داستانی و حمایت از تولید و نشر آثار فرهنگی و رسانه‌ای مرتبط در رسانه‌ها، بویژه رسانه‌های جمعی، با اولویت شبکه‌های اجتماعی و سامانه‌های نمایش درخواستی و همکاری سازمان صدا و سیما، شهرداری‌ها و سایر نهادهای فرهنگی، تبلیغی و رسانه‌ای (میان‌مدت - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت کشور).
۲. تعریف نشان اعتماد مصرف صنایع فرهنگی متناسب با اقتضائات جنسیتی، سنی و محتوایی (کوتاه‌مدت - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی).

راهبرد ۵: ایجاد فرصت‌های یادگیری برای توسعه کسب‌وکارهای صنایع فرهنگی اهم اقدامات:

۱. اولویت‌دهی به تأسیس رشته‌های صنایع خلاق در هنرستان‌ها و مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای و آموزش عالی (میان‌مدت - وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، وزارت آموزش و پرورش، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری).
۲. معرفی بازار صنایع فرهنگی و روش‌های توسعه کسب‌وکارهای مرتبط از طریق تدوین محتواهای مناسب، اصلاح کتب درسی و به‌کارگیری ابزارهای نوین آموزشی (میان‌مدت - وزارت آموزش و پرورش، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی).

راهبرد ۶: تسهیل و توسعه هدفمند و برنامه‌محور همکاری‌های فرهنگی و هنری بین‌المللی اهم اقدامات:

۱. توسعه امکان عرضه دستاوردهای صنایع فرهنگی در قالب برگزاری نمایشگاه‌های تخصصی، کنفرانس‌ها و جشنواره‌های مرتبط و استفاده از فرصت سفرهای مسؤولان سیاسی کشور (کوتاه‌مدت - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع‌دستی، وزارت امور خارجه).
۲. برگزاری رویدادها، مسابقات، نشست‌ها و مجامع منطقه‌ای و بین‌المللی و یا مشترک با همسایگان و کشورهای حوزه تمدنی (بلندمدت - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت امور خارجه).
۳. تشکیل کانون (هاب) صنایع فرهنگی با استفاده از ظرفیت همکاری‌های منطقه‌ای و بین‌المللی (میان‌مدت - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت امور خارجه).

چالش ۲: نبود نماانام‌های ملی و جهانی صنایع دستی و کاربردی نبودن

صنایع دستی متناسب با تحولات سبک زندگی

عامل ۱: ناکارآمدی بازار صنایع دستی

راهبرد ۱: توسعه زیرساخت‌های اقتصادی و حقوقی بازار صنایع دستی

اهم اقدامات:

۱. افزایش ثبت ملی و جهانی شهرها و روستاهای دارای صنایع دستی و اولویت تخصیص کمک‌های فنی اعتباری برای نامورسازی این نقاط (بلندمدت - وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی).
۲. توسعه خانه‌های خلاق صنایع دستی و آموزش استادکاران و هنرمندان صنایع دستی برای نامورسازی و توسعه بازار با محوریت بخش غیردولتی (میان‌مدت - وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی).
۳. ایجاد سازوکارهای معرفی صنایع فرهنگی کشور به گردشگران ورودی و حذف تعرفه گمرکی خروجی از کالاهای صنایع فرهنگی (کوتاه‌مدت - وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی).
۴. بازطراحی نماانام‌های صنایع دستی (کوتاه‌مدت - وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی).

چالش ۳: ضعف کمی و کیفی فیلم‌های سینمایی ملی

عامل ۱: ضعف زیرساخت‌های سخت‌افزاری و نرم‌افزاری تولید محصولات حرفه‌ای

راهبرد ۱: حمایت از توسعه سرمایه‌گذاری در بازار سینما

اهم اقدامات:

۱. تنوع‌بخشی به تولید داخلی فیلم‌های سینمایی ملی با متناسب‌سازی آیین‌نامه بررسی فیلم‌نامه و صدور پروانه فیلم‌سازی و آیین‌نامه نظارت بر نمایش فیلم و اسلاید و ویدئو و صدور پروانه نمایش، با کاهش حداکثری مداخلات غیرضرور و شفاف‌سازی فرایند بررسی، اعلام‌نظر و داوری (میان‌مدت - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی).
۲. طراحی سازوکارها و شاخص‌های لازم برای تغییر نظام یارانه‌های دولتی بخش سینمایی از تولید به تخصیص برای مصرف‌کنندگان نهایی به‌صورت عادلانه (میان‌مدت - سازمان برنامه و بودجه، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی).
۳. حمایت از بخش غیردولتی برای ایجاد مجتمع‌های بزرگ سینمایی و گسترش بازارهای منطقه‌ای فیلم (میان‌مدت - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی).

چالش ۴: ضعف رقابت‌پذیری صنعت پویانمایی و بازی‌های دیجیتال

عامل ۱: ضعف زیرساخت‌های اختصاصی صنعت پویانمایی و بازی‌های دیجیتال
راهبرد ۱: حمایت حقوقی و زیرساختی از فعالان صنعت پویانمایی و بازی‌های دیجیتال
اهم اقدامات:

۱. تسهیل صادرات محصولات و خدمات صنعت پویانمایی و بازی‌های دیجیتال با ایجاد نهادهای تسهیل‌گر تبادلات مالی بین‌المللی (میان‌مدت - وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، بانک مرکزی).
۲. ارائه خدمات اختصاصی از سوی گرداننده‌ها (اپراتورها) برای میزبانی بازی‌های برخط داخلی، به‌منظور ارائه به خدمات‌دهندگان بازی و بازیکنان و تولید محتوا در فضای مجازی (کوتاه‌مدت - وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی).

عامل ۲: فقدان شرکت‌های بزرگ تولیدکننده محصولات رقابت‌پذیر
راهبرد ۱: حمایت از رشد مجموعه‌های تولیدکننده پویانمایی و بازی دیجیتال
اهم اقدامات:

۱. ترغیب مجموعه‌های غیرحقوقی تولیدکننده پویانمایی و بازی دیجیتال به ثبت رسمی، با تسهیل سازوکارهای حقوقی و مالی مرتبط (کوتاه‌مدت - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی).
۲. حمایت از افزایش اندازه شرکت‌های پیشرو، با اقدامات ترویجی، سرمایه‌گذاری مشترک و تسهیل فرایندهای حقوقی در برنامه‌های ادغام و تملک (میان‌مدت - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی).
۳. حمایت از ابقای نیروهای کارآمد در مجموعه‌های تولیدکننده پویانمایی و بازی دیجیتال از طریق اعطای طرح‌های جایگزین خدمت نظام وظیفه یا امریه سربازی در مجموعه‌های مذکور با همکاری ستاد کل نیروهای مسلح (میان‌مدت - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح).

عامل ۳: عدم بهره‌برداری از بازی‌های دیجیتال در سایر حوزه‌های کاربردی و فناورانه
راهبرد ۱: حمایت از کاربردپذیری بازی‌های دیجیتال
اهم اقدامات:

۱. حمایت از تحقیق، تولید و تجاری‌سازی بازی‌های دیجیتال در زمینه آموزش، مهارت‌آموزی و سلامت (بلندمدت - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، وزارت صنعت، معدن و تجارت، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، وزارت تعاون، کار و رفاه

اجتماعی، وزارت آموزش و پرورش، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت ورزش و جوانان).

۲. حمایت از تحقیق، تولید و تجاری‌سازی بازی‌های دیجیتال مبتنی بر فناوری‌های نوظهور از جمله بلاکچین، واقعیت گسترده و پردازش ابری (میان‌مدت - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری).

۳. حمایت از ایجاد باشگاه‌های تخصصی و رشد ورزش قهرمانی در حوزه ورزش‌های الکترونیک مبتنی بر بازی‌های دیجیتال (میان‌مدت - وزارت ورزش و جوانان، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات).

چالش ۵: نابسامانی نظام تولید، توزیع و ترویج کتاب

عامل ۱: ضعف صنعت نشر

راهبرد ۱: توسعه فناوری‌های نوین ترویج کتاب

اهم اقدامات:

۱. حمایت از سرمایه‌گذاری بخش غیردولتی در توسعه زیرساخت‌های دیجیتال و فناوریانه در صنعت نشر (میان‌مدت - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، وزارت آموزش و پرورش، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی).
۲. تسهیل و رفع موانع سرمایه‌گذاری بخش غیردولتی در بخش تولید داخلی کاغذ (میان‌مدت - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت صنعت، معدن و تجارت).
۳. زمینه‌سازی‌های لازم برای حضور و مشارکت ناشران داخلی در بازارهای جهانی نشر، با اولویت کشورهای منطقه (میان‌مدت - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت امور خارجه).

چالش ۶: بلاتکلیفی موسیقی

عامل ۱: نبود راهبرد مشخص در حوزه موسیقی

راهبرد ۱: تقویت موسیقی‌های ملی و محلی بسط‌دهنده ارزش‌های اسلامی و ایرانی

اهم اقدامات:

۱. تولید محصولات موسیقایی مشترک در قالب همکاری‌های فرامرزی موسیقی در سطح جهان اسلام و کشورهای همسو، با حمایت از سرمایه‌گذاری بخش غیردولتی (میان‌مدت - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت امور اقتصادی و دارایی).

۲. حمایت از ایجاد شرکت‌های بزرگ مدیریت زنجیره محصولات موسیقی ملی، با تسهیل سرمایه‌گذاری بخش غیردولتی (میان‌مدت - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی).

چالش ۷: ناکارآمدی بازار اسباب‌بازی‌های سالم و نوشت‌افزار ایرانی

عامل ۱: ضعف در نامورسازی اسباب‌بازی و نوشت‌افزار ایرانی
راهبرد ۱: حمایت از شکل‌گیری ویرندهای (برندها) معتبر و خوش‌نام در صنعت اسباب‌بازی و نوشت‌افزار ایرانی

اهم اقدامات:

۱. حمایت از حضور اسباب‌بازی و نوشت‌افزار ایرانی باکیفیت در بازارهای ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی (میان‌مدت - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت امور خارجه).
۲. ایجاد زیرساخت محیط‌های آزمون بازی و اسباب‌بازی، با حمایت از سرمایه‌گذاری بخش غیردولتی (کوتاه‌مدت - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت آموزش و پرورش).

چالش ۸: ناکارآمدی بازار صنعت پوشاک

عامل ۱: رویکرد سنتی حاکم بر بازار تولید پوشاک
راهبرد ۱: ارتقای فناوریانه و تقویت زنجیره ارزش صنعت پوشاک
اهم اقدامات:

۱. حمایت از تأسیس و احیای کارخانه‌های صنعتی بزرگ تولید پوشاک، با اولویت خطوط تولید و ماشین‌آلات با فناوری بالای تولید داخل (میان‌مدت - وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی).
۲. حمایت از ایجاد شهرک‌های صنعتی و صنفی پوشاک و توانمندسازی خوشه‌های صنعت پوشاک، با اولویت تولید محصولات با فناوری‌های روز (بلندمدت - وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی).
۳. بازنگری نظام تعرفه‌های گمرکی پوشاک و حمایت از توانمندی تولیدکنندگان داخلی و حذف قاچاق (کوتاه‌مدت - وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی).
۴. تسهیل عرضه و فروش محصولات تولیدکنندگان پوشاک داخلی در بازارهای منطقه‌ای و جهانی (میان‌مدت - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت امور خارجه).

فصل هشتم – نظام اداری و حقوقی

مبحث اول – نظام اداری

نشانه‌های وضعیت مطلوب

- تجلی فرهنگ اسلامی و انقلابی در نظام اداری؛
- آگاهی‌بخشی نسبت به حقوق و تکالیف متقابل مردم و نظام اداری؛
- افزایش عدالت در وضع قوانین و مقررات اداری، ارائه خدمات عمومی و زیرنظام‌های مدیریت سرمایه انسانی بخش عمومی؛
- مردمی‌سازی امور و افزایش مشارکت فعال و حداکثری مردم در عرصه‌های خط‌مشی‌گذاری، اجرا و نظارت؛
- ارتقای رضایت‌مندی و حفظ حقوق مردم؛
- معماری یکپارچه و مبتنی بر خدمت و ساختار چابک در سطح کلان دولت و درون دستگاه‌های اجرایی؛
- ارتقای شفافیت و سلامت نظام اداری؛
- ارائه خدمات عمومی مبتنی بر روش‌های کارآمد و اثربخش بر بستر فناوری‌های نوین، روزآمد و هوشمند؛
- ارتقای اثربخشی و کارایی در فرایندها و روش‌های اداری؛
- شایسته‌سالاری در انتصاب مدیران و مسئولیت‌پذیری و پاسخ‌گویی مدیران در برابر عملکرد خود؛
- افزایش حمایت از روحیه نوآوری و ابتکار و اشاعه فرهنگ و بهبود مستمر.

چرخش‌های تحول‌آفرین

- از اکتفای صرف به بهبود نظامات درون دستگاهی به ارتقای قابلیت‌های حکمرانی دولت؛
- از خط‌مشی‌گذاری جزیره‌ای و غیرشفاف و اداره بخشی‌نگر به حکمرانی یکپارچه، هماهنگ و شفاف؛
- از رویکرد نخواستن - توانستن به رویکرد نخواستن - نتوانستن در سازوکارهای مقابله با فساد؛
- از نظام استخدام، انتصاب و جبران خدمت مرسوم و اصالت‌دادن صرف به امنیت شاغل به نظام مبتنی بر شایسته‌گزینی و جبران خدمت مبتنی بر کارآمدی و تضمین تحقق مأموریت سازمانی.

چالش ۱: اطلاع و کیفیت پایین ارائه خدمات عمومی به مردم

عامل ۱: فرایندهای اداری پیچیده، غیرشفاف و مبتنی بر سلیقه عامل انسانی
راهبرد ۱: پیش‌بینی‌پذیرکردن فرایندهای اداری و توسعه سازوکارهای ارائه خدمات
غیرحضوری مبتنی بر فناوری‌های جدید^۱
اهم اقدامات:

۱. استانداردسازی، روان‌سازی و بهسازی خدمات دولتی با رویکرد دولت یکپارچه و چابک و اولویت‌فرایندها و خدمات دارای فراوانی و گردش مالی بالا با اصلاح فرایندها، مقررات و ساختارهای سازمانی و پیشنهاد قوانین لازم (بلندمدت - سازمان اداری و استخدامی، وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).
۲. طراحی سازوکارهای لازم برای اطلاع‌رسانی حقوق و تکالیف مراجعان با روش‌های متنوع، شفافیت زمان حضور هر یک از مدیران و کارکنان، استقرار سامانه نوبت‌دهی و پیش‌بینی خدمات رفاهی مناسب در محل ارائه خدمات و حذف موارد غیرضروری بازرسی در ورودی اماکن اداری و در صورت لزوم استفاده از تجهیزات بازرسی الکترونیک (میان‌مدت - سازمان اداری و استخدامی، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری).

عامل ۲: ناکارآمدی نظام مدیریت سرمایه انسانی بخش عمومی
راهبرد ۱: اصلاح زیرنظام‌های مدیریت سرمایه انسانی دولت مبتنی بر عملکرد
اهم اقدامات:

۱. اصلاح نظام استخدام کارکنان دولت با توجه توأمان به تأمین امنیت شغلی و بهره‌وری سرمایه انسانی در قالب عقد قراردادهای ۳ تا ۵ ساله برای پذیرفته‌شدگان آزمون استخدامی از سال ۱۴۰۱ به بعد مبتنی بر نتایج ارزیابی عملکرد کارکنان و حذف استخدام بلندمدت در پست‌های غیرحساس و طراحی و به‌کارگیری ابزارهای مکمل آزمون استخدامی، با استفاده از ظرفیت‌های قانونی موجود و در موارد موردنیاز، پیشنهاد اصلاح قانون مدیریت خدمات کشوری (میان‌مدت - سازمان اداری و استخدامی، سازمان برنامه و بودجه، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).
۲. بهبود نظام گزینش منابع انسانی به‌منظور جذب نیروی انسانی توانمند، متعهد و شایسته، از طریق به‌کارگیری فناوری‌ها و ابزارهای نوین مبتنی بر تحلیل داده‌های رفتاری و اجتماعی و سطح‌بندی گزینش کارکنان دولت متناسب با سطوح مشاغل، با پیشنهاد اصلاح آیین‌نامه اجرایی قانون گزینش (بلندمدت - دبیرخانه هیئت عالی گزینش ریاست جمهوری، سازمان اداری و استخدامی، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

(۱) ر ک: مباحث «فناوری اطلاعات و ارتباطات» و «فناوری و اقتصاد دانش‌بنیان» در سند تحول.

۳. استقرار سامانه یکپارچه سنجش ضابطه‌مند رضایت‌مندی ذی‌نفعان نهایی، از جمله مردم، نهادهای مردمی و بخش خصوصی از کیفیت ارائه خدمات دستگاه‌های اجرایی، با اعلام عمومی کدهای رفتاری ارائه‌دهندگان خدمات و ایجاد ارتباط میان این نظام با زیرنظام‌های مدیریت سرمایه انسانی از قبیل ارزیابی عملکرد، ارتقاء، انتصاب و جبران خدمت، با اجرای ماده ۳ قانون انجام نظرسنجی از مردم در خصوص نحوه ارائه خدمات دستگاه‌های اجرایی و لحاظ کردن این داده‌ها در فرایند خط‌مشی‌گذاری و ارزیابی‌های بخشی و دستگاهی (کوتاه‌مدت - سازمان اداری و استخدامی، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری).
۴. استقرار سامانه عملیاتی مسیر پیشرفت شغلی مدیران و کارکنان دولت از ابتدا تا انتهای مسیر شغلی و استانداردسازی فرایندهای ارتقای شغلی، انتصابات و نقل و انتقال‌ها در چارچوب استانداردهای این سامانه (میان‌مدت - سازمان اداری و استخدامی، دستگاه‌های اجرایی).
۵. تدوین و استقرار نظام پرداخت عادلانه حقوق و دستمزد با تقویت شاخص‌های نتیجه‌محور مبتنی بر عملکرد کارکنان دستگاه‌های اجرایی متناسب با نتایج اثربخشی و کارایی، و تقویت رویکرد عدالت‌محوری در چارچوب افزایش سالیانه حقوق به‌صورت پلکانی با استفاده از ظرفیت‌های قانونی موجود و در موارد موردنیاز، اصلاح قانون مدیریت خدمات کشوری (میان‌مدت - سازمان اداری و استخدامی، سازمان برنامه و بودجه، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).
۶. کادرسازی و جانشین‌پروری با اولویت مشاغل و پست‌های مهم و حساس از طریق استقرار نظام شفاف شناسایی و توسعه استعدادها و ایجاد بانک جامع اطلاعات مدیران، مشتمل بر اطلاعات فردی، نیم‌رخ شایستگی، پیشینه‌کاری و سوابق عملکردی با توجه ویژه به تعریف عملیاتی شاخص‌های شایستگی مشتمل بر شخصیت، ایمان، تخصص و مهارت با تأکید بر فاضل، صالح، انقلابی، مردمی، نوآور، سالم و ضدفساد بودن (میان‌مدت - سازمان اداری و استخدامی، دستگاه‌های اجرایی).
۷. بازطراحی فرایند خروج کارکنان دولت بر مبنای ارزیابی عملکرد و سازوکارهای استاندارد و شفاف برای بازخرید یا اخراج کارکنان ناکارآمد، با پیشنهاد اصلاح ماده ۴۸ قانون مدیریت خدمات کشوری (بلندمدت - سازمان اداری و استخدامی، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

عامل ۳: ضعف مدیریت دستگاه‌های اجرایی

راهبرد ۱: اصلاح ساختار بودجه^۱

(۱) ر ک: مبحث «بودجه» در سند تحول.

راهبرد ۲: توسعه نظام مدیریت عملکرد نتیجه محور

اهم اقدامات:

۱. طراحی شاخص‌های اصلی نتیجه محور عملکرد مدیران مبتنی بر اجرایی سازی اقدامات اساسی دستگاه مرتبط و ایجاد سازوکارهای لازم، به منظور انعقاد تفاهم نامه عملکردی هنگام انتصاب، و انتشار آن به پیوست حکم مدیران (کوتاه مدت - سازمان اداری و استخدامی، دفتر رئیس جمهور، دستگاه‌های اجرایی).
۲. طراحی استانداردهای جلب رضایت مردمی و سلامت اداری و ایجاد سازوکارهای لازم برای رتبه بندی دستگاه‌های اجرایی متناسب با استانداردهای تعیین شده و ایجاد عوامل انگیزشی متناسب از جمله اعطای نشان‌های دولتی و اتصال نتایج آن به نظام‌های بودجه و سرمایه انسانی (کوتاه مدت - سازمان اداری و استخدامی، دفتر رئیس جمهور، سازمان برنامه و بودجه، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری، دستگاه‌های اجرایی).
۳. استقرار سامانه مدیریت عملکرد مدیران دولتی مبتنی بر شواهد ثبتي و انتشار عمومی گزارش‌های عملکرد مدیران، نظیر ترک فعل‌ها، در بازه‌های زمانی مشخص، و ایجاد سازوکارهای لازم برای معرفی ۱۰ درصد از مدیران دولتی برتر و عزل ۱۰ درصد از مدیران دولتی دارای پایین ترین رتبه و حافظه دار کردن پرونده شغلی مدیران (کوتاه مدت - سازمان اداری و استخدامی، سازمان برنامه و بودجه، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری، دستگاه‌های اجرایی).
۴. ایجاد سازوکارهای لازم به منظور اتصال بخشی از بودجه دستگاه‌های اجرایی به نتایج سامانه مدیریت عملکرد مدیران (کوتاه مدت - سازمان برنامه و بودجه، سازمان اداری و استخدامی، دستگاه‌های اجرایی).
۵. استقرار میزکار مدیریت خدمات دولت برای کنترل برخط نماگرهای مرتبط با هر خدمت در پهنه دستگاهی و جغرافیایی (میان مدت - سازمان اداری و استخدامی، سازمان برنامه و بودجه، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری، دستگاه‌های اجرایی).

چالش ۲: فساد و تبعیض در ارائه برخی خدمات عمومی^۱

عامل ۱: رانت اطلاعاتی، محرمانگی و عدم شفافیت در ارائه برخی خدمات عمومی

راهبرد ۱: انجام اقدامات زیرساختی توسعه شفافیت و انتشار عمومی داده‌ها در ارائه خدمات

عمومی

اهم اقدامات:

۱. الزام دستگاه‌ها به تدوین فهرست داده‌های اختصاصی و تعیین داده‌های علنی و محرمانه دستگاه مربوطه، به همراه ذکر دلایل محرمانگی به استناد قانون، و اولویت دهی به پیگیری انتشار داده‌های

(۱) ر ک: مبحث «اطلاعات» در سند تحول.

علنی اولویت‌دار دستگاه (کوتاه‌مدت - سازمان اداری و استخدامی، دستگاه‌های اجرایی، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری).

۲. انتشار عمومی و برخط داده‌های باز و حکمرانی، مشتمل بر اسناد و گزارش‌های دستگاه‌های اجرایی نظیر بودجه، قراردادهای، مناقصه‌ها و مزایده‌ها به صورت جامع و قابل فراوری هوشمند و ارائه خدمات پایه برای جستجو و استخراج داده (میان‌مدت - وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، سازمان اداری و استخدامی، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری، سازمان برنامه و بودجه، دستگاه‌های اجرایی).

۳. ایجاد سازوکارهای لازم به منظور تسهیل دسترسی خبرنگاران و فعالان رسانه‌ای به اطلاعات حوزه تخصصی مربوطه به استثنای موارد ممنوع انتشار به استناد قانون (کوتاه‌مدت - دبیرخانه شورای اطلاع‌رسانی دولت، دستگاه‌های اجرایی).

عامل ۲: موقعیت‌های تعارض منافع در ارائه برخی خدمات عمومی

راهبرد ۱: ارتقای شفافیت مالی و عملکردی مدیران و مدیریت تعارض منافع^۱

اهم اقدامات:

۱. استقرار نظام مدیریت تعارض منافع فردی، گروهی و سازمانی با رویکرد محدودسازی سهام‌داری، درهای گردان، خویشاوندسالاری، بهره‌برداری از پروانه‌های فعالیت حرفه‌ای، هدایا و انعقاد قراردادهای با نفع شخصی، از طریق طراحی و اعمال ضوابط جزئی، روشن و تفسیرناپذیر، با استفاده از ظرفیت‌های قانونی موجود و در موارد موردنیاز، پیشنهاد قوانین لازم (بلندمدت - سازمان اداری و استخدامی، معاونت حقوقی ریاست جمهوری، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری).

۲. اصلاح شاخص‌های ارزیابی عملکرد مدیران مشمول ماده ۷۱ قانون مدیریت خدمات کشوری بر اساس میزان ترک فعل‌ها، رعایت شایسته‌سالاری و پیامدهای انتصاب افراد (میان‌مدت - سازمان اداری و استخدامی، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری).

۳. تجمیع متمرکز کلیه پرداختی‌های هر یک از کارکنان دستگاه‌های اجرایی و شرکت‌های دولتی اعم از شرکت‌های دولتی نسل دوم و سوم به صورت سیستمی در یک سامانه متمرکز در قالب پرداخت به ذی‌نفع نهایی (میان‌مدت - وزارت امور اقتصادی و دارایی، سازمان اداری و استخدامی، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری).

۴. انتشار عمومی اسامی مدیران دولت، مشمول قانون رسیدگی به دارایی مقامات، مسئولان و کارگزاران که نسبت به ثبت و به‌روزرسانی دارایی‌های خود در سامانه ثبت دارایی مسئولان در قوه قضائیه اقدام ننموده‌اند و منوط‌نمودن هرگونه انتصاب و ارتقای مدیران مشمول به ثبت دارایی‌ها در سامانه مذکور (کوتاه‌مدت - سازمان اداری و استخدامی، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری).

(۱) ر ک: مبحث «بودجه» در سند تحول.

۵. شناسایی موقعیت‌های تعارضات منافع ساختاری نظیر اتحاد ناظر و منظور، اتحاد قاعده‌گذار و مجری، امضای طلایی، تعارض درآمد و وظایف و تعارض وظایف با اولویت موضوعات پولی و بانکی، مالیاتی، خصوصی‌سازی، سلامت و تأمین اجتماعی و تدوین و اجرایی‌سازی راهکارهای مدیریت این موقعیت‌ها با استفاده از ظرفیت‌های قانونی موجود و در موارد موردنیاز، پیشنهاد قوانین لازم (بلندمدت - دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری، سازمان اداری و استخدامی، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

عامل ۳: عدم شناسایی و کنترل گلوگاه‌های فساد اداری در ارائه برخی خدمات عمومی

راهبرد ۱: بهره‌مندی از ظرفیت‌های مردمی در ارتقای سلامت اداری

اهم اقدامات:

۱. ایجاد درگاه گزارش‌دهی مردمی با حفظ محرمانگی هویت، تشویق‌های مالی و معنوی گزارش‌دهندگان، فرایندهای شفاف و قابل‌اطمینان رسیدگی و اعتباربخشی به گزارش‌ها از طریق تقاطع‌گیری با سامانه‌های اطلاعاتی موجود با پیشنهاد قوانین لازم (میان‌مدت - دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری، سازمان اداری و استخدامی، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

راهبرد ۲: هوشمندسازی سازوکارهای پیشگیری و نظارت

اهم اقدامات:

۱. انتشار عمومی برخط و یکپارچه تمام اطلاعات و فرایندهای موردنیاز جامعه هدف هر دستگاه از قبیل الزامات و شرایط دریافت مجوزها، هزینه‌ها، مراحل و زمان دریافت خدمات، تکالیف قانونی و وضعیت اجرای هر یک از قوانین با اولویت فرایندهای اداری پُرکاربرد با اجرای ماده ۱۰ قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات (میان‌مدت - سازمان اداری و استخدامی، وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری).

۲. تقویت بازرسی‌ها و نظارت‌های فعالانه با ایجاد سازوکارهای اطلاعاتی و نظارتی داده‌مبنا و اولویت‌بندی آن‌ها بر اساس احتمال وقوع تخلف مبتنی بر نتایج حاصل از داده‌کاوی پایگاه‌های اطلاعاتی بر اساس استقرار حاکمیت داده^۱ برای شناسایی گلوگاه‌های فساد و از بین بردن بسترهای جعل هویت و اقدامات نیابتی فسادزا (میان‌مدت - دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری، وزارت اطلاعات، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، وزارت کشور).

عامل ۴: پایین بودن عواقب و تبعات ارتکاب فساد اداری

راهبرد ۱: تقویت ضمانت اجرای مؤثر سازوکارهای بهینه و هوشمند صیانت از سلامت اداری

اهم اقدامات:

۱. کشف بهنگام انواع فساد و برخورد قاطع و بدون تسامح با مرتکبین از طریق توسعه روش‌های کنترلی و نظارتی چند لایه و ترکیبی، با همکاری قوه قضائیه، نیروی انتظامی، سازمان اطلاعات

(۱) ر ک: مبحث «فناوری اطلاعات و ارتباطات» در سند تحول.

سپاه پاسداران انقلاب اسلامی و سایر نهادهای اطلاعاتی - امنیتی (کوتاه مدت - وزارت اطلاعات، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری، وزارت دادگستری).

۲. استانداردسازی فعالیت مطلوب و رتبه بندی عملکرد واحدهای حراست در سطح دستگاههای اجرایی و مسؤولیت سپاری و پاسخگوسازی این واحدها و برخورد با متخلفین در صورت وقوع هرگونه تخلف و قصور، با اتخاذ تمهیدات لازم، از قبیل رعایت استقلال کاری و عدم تعارض منافع در عزل و نصب مسؤولان این واحدها، محدودیت و شفافیت کلیه پرداختهای مالی به مسؤولان و کارکنان مرتبط و حافظه دارکردن تمامی فعالیت های مسؤولان و کارکنان واحدهای حراست (کوتاه مدت - وزارت اطلاعات، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری).

۳. سرخ بایی اطلاعاتی در خصوص سرمشأهای خارجی و داخلی بروز آلودگی و فساد (میان مدت - وزارت اطلاعات، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری، دستگاههای اجرایی).

۴. شناسایی پدیده ها و رفتارهای مجرمانه نوظهور، جرم انگاری و افزایش بازدارندگی مجازات ها با افزودن محدودیت های اقتصادی و اجتماعی به مجازات قانونی و تعیین ضمانت اجرای مناسب با پیشنهاد قوانین لازم (بلند مدت - سازمان اداری و استخدامی، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری، معاونت حقوقی ریاست جمهوری، دستگاههای اجرایی).

۵. جبران خسارت وارده به مردم، ناشی از قصور یا تقصیر در تصمیمات و اقدامات خلاف قوانین و مقررات، با برداشت از پاداش ها و مزایای مدیران و بودجه رفاهیات سرمایه انسانی دستگاه خاطی با پیشنهاد قوانین لازم (بلند مدت - سازمان اداری و استخدامی، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری، معاونت حقوقی ریاست جمهوری، دستگاههای اجرایی).

چالش ۳: ظرفیت محدود و نامناسب نظام اداری برای تحقق مأموریت ها و انتظارات

عامل ۱: تعدد ساختارهای تصمیم گیری و برنامه ریزی درون دولت

راهبرد ۱: اعمال حکمرانی منسجم و هماهنگ

اهم اقدامات:

۱. ارتقای کارکرد سازمان برنامه و بودجه، به عنوان رکن برنامه ریزی قوه مجریه، با یکپارچه سازی نظام برنامه ریزی و تعیین سالیانه مأموریت ها، راهبردها، اهداف و وظایف دستگاههای اجرایی (میان مدت - سازمان برنامه و بودجه).

۲. ارتقای کارکرد سازمان اداری و استخدامی، به عنوان نهاد متولی تحول و راهبری ساختارها و فرایندهای حکمرانی، اداری و استخدامی، به منظور بهبود بهره وری و هم راستایی نظام اداری با سیاست های کلی نظام (میان مدت - سازمان اداری و استخدامی).

۳. تعیین نماینده یا ستاد ویژه در مسائل فرباخشی، دارای زمان معین و نیازمند اختیارات کافی و دستورات مشخص از سوی رئیس‌جمهور، با اجرای اصول ۱۲۷ و ۱۳۸ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران (کوتاه‌مدت - دفتر رئیس‌جمهور).

راهبرد ۲: بازمهندسی ساختارهای شورایی

اهم اقدامات:

۱. تقویت ساختاری، کارکردی و کارشناسی کمیسیون‌های دولت و دبیرخانه آن‌ها، با حذف یا تجمیع وظایف و اختیارات شوراهای موازی در سطح نهاد ریاست جمهوری، وزارتخانه‌ها و سایر دستگاه‌های دولتی (میان‌مدت - سازمان اداری و استخدامی، دبیرخانه هیئت دولت).
۲. بازطراحی شوراهای عالی با حذف یا تجمیع وظایف و اختیارات شوراهای به‌منظور انسجام تصمیم‌گیری، افزایش پاسخ‌گویی و کنترل موقعیت‌های تعارض منافع با تفکیک سطوح تصمیم‌گیری از تصمیم‌سازی با استفاده از ظرفیت‌های قانونی موجود و در موارد موردنیاز، پیشنهاد قوانین لازم (بلندمدت - سازمان اداری و استخدامی، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

راهبرد ۳: ارتقای کیفیت خطمشی‌گذاری در نظام اداری^۱

اهم اقدامات:

۱. تدوین استانداردهای فرایند مطلوب خطمشی‌گذاری در نظام اداری، آموزش و توانمندسازی نقش‌آفرینان اصلی و الزام تدوین‌کنندگان خطمشی به رعایت استانداردها و الزامات اساسی، از جمله تدوین پیوست‌های موضوعی، نظیر پیوست عدالت و پیوست فرهنگی (میان‌مدت - سازمان اداری و استخدامی، سازمان برنامه و بودجه، معاونت حقوقی ریاست جمهوری، دبیرخانه هیئت دولت).
۲. ایجاد سازوکارهای جلب مشارکت حداکثری مردم، ذی‌نفعان، نخبگان علمی، خبرگان تجربی و نهادهای قانونی مردمی، تخصصی و صنفی در مراحل مختلف خطمشی‌گذاری دستگاه‌ها (میان‌مدت - سازمان اداری و استخدامی، مرکز بررسی‌های استراتژیک ریاست جمهوری، معاونت حقوقی ریاست جمهوری، دبیرخانه هیئت دولت، دستگاه‌های اجرایی).

(۱) ر ک: مبحث «حقوقی» در سند تحول.

عامل ۲: رویکرد قیم‌آبانه دولت در اداره کشور

راهبرد ۱: خروج دستگاه‌های دولتی از بنگاه‌داری، تصدی‌های غیرضرور و تمرکزهای ناکارآمد^۱

اهم اقدامات:

۱. ارتقای حکمرانی محلی با واگذاری مسئولیت‌ها و اختیارات دستگاه‌ها به سطوح استانی و شهرستانی از طریق استقرار الگوی اجرای غیرمتمرکز- نظارت متمرکز با استفاده از حکمرانی مبتنی بر داده (میان‌مدت - سازمان اداری و استخدامی، دستگاه‌های اجرایی).
۲. شناسایی مصادیق فعالیت‌های تصدی‌گرایانه غیرضرور در سطح دستگاه‌های دولتی و تدوین برنامه انتقال این فعالیت‌ها به مجموعه‌های غیردولتی با اجرای ماده ۱۳ قانون مدیریت خدمات کشوری (میان‌مدت - سازمان اداری و استخدامی، سازمان برنامه و بودجه، وزارت امور اقتصادی و دارایی).

راهبرد ۲: بازطراحی نقش مردم در اداره کشور

اهم اقدامات:

۱. بازبینی وظایف و ساختار دستگاه‌های اجرایی بر اساس کارکردهای اصلی آن‌ها، شامل خط‌مشی‌گذاری، تنظیم‌گری، تسهیل‌گری، ارائه خدمت و امور بازتوزیعی، با رعایت تمرکز وظایف خط‌مشی‌گذاری در سطح کلان دولت، تقویت نقش تنظیم‌گری دولت برای ضمانت ارائه کیفی، در دسترس و با هزینه متناسب خدمات عمومی و انتزاع این نوع وظایف از دستگاه‌های ارائه‌کننده خدمت، واگذاری حداکثری تولید و مدیریت خدمات در دستگاه‌های اجرایی به مردم و بخش غیردولتی و بازطراحی فرایندهای تصمیم‌گیری در نظام اداری برای ارتقای مشارکت ذی‌نفعان و مردم در برنامه‌ریزی‌ها و تصمیم‌سازی‌ها، با پیشنهاد قوانین لازم (بلندمدت - سازمان اداری و استخدامی، سازمان برنامه و بودجه، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

(۱) ر ک: مباحث «بودجه» و «خصوصی‌سازی» در سند تحول.

مبحث دوم - حقوقی

نشانه‌های وضعیت مطلوب

- حاکمیت قانون بر کلیه امور اداری، اجرایی، ساختارها و نهادهای مربوط؛
- صیانت و تضمین شایسته حق‌ها و آزادی‌های اساسی ملت؛
- رعایت اصول قانون‌گذاری و قانون‌نویسی از جمله عدالت‌محوری در قوانین و جلب مشارکت حداکثری مردم، ذی‌نفعان و نهادهای قانونی مردمی، تخصصی و صنفی در فرایند قانون‌گذاری؛
- پایش وضعیت اجرا و آثار قوانین و مقررات در نظام قانون‌گذاری و مقررکردن کشور؛
- توسعه سازوکارهای حل‌وفصل اختلافات حقوقی دستگاه‌های اجرایی؛
- استفاده بهینه از ظرفیت وزارت دادگستری برای ایفای نقش مطلوب و اثرگذار در تعامل بین قوای سه‌گانه؛
- توسعه همکاری‌های حقوقی با کشورهای منطقه در راستای صلح و امنیت منطقه‌ای.

چرخش‌های تحول‌آفرین

- از نظام حقوقی پسینی، اجرایی و انفعالی به نظام حقوقی راهبردی و پیشینی؛
- از پیوستن به معاهدات حقوقی بین‌المللی به دیپلماسی فعال و میدان‌ساز متناظر با مسائل حقوقی ملی و منطقه‌ای.

چالش ۱: ضعف در نظام یکپارچه حکمرانی حقوقی

عامل ۱: تمرکز خدمات واحدهای حقوقی دولت بر زمان وقوع چالش‌های حقوقی

راهبرد ۱: ایفای نقش پیشینی، نظام‌ساز و فعال واحدهای حقوقی دولت

اهم اقدامات:

۱. بازتعریف مأموریت، شرح وظایف و ساختار سازمانی معاونت حقوقی ریاست جمهوری و واحدهای حقوقی دستگاه‌های اجرایی به‌منظور تقویت جایگاه ستادی - راهبردی آن‌ها، با رویکرد پیشگیرانه و آینده‌نگرانه و طراحی سازوکار نظارت بر عملکرد واحدهای حقوقی دستگاه‌ها (میان‌مدت - سازمان اداری و استخدامی، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).
۲. توانمندسازی مدیران اجرایی با اختیارات و وظایف، ابزارها و اصول حقوقی تصمیم‌گیری، از طریق تدوین راهنماهای حقوقی و توسعه سازوکارهای هوشمند پشتیبان تصمیم (میان‌مدت - معاونت حقوقی ریاست جمهوری، سازمان اداری و استخدامی، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری).

۳. تدوین راهکارهای حقوقی برای حل مسائل اولویت‌دار ایران در منطقه و دنیا نظیر مسائل حوزه پولی و بانکی، توسعه تجارت بین‌الملل و محیط زیست و آب، با تقویت و توسعه ظرفیت‌های همکاری با سازمان‌های منطقه‌ای و نهادهای بین‌المللی (میان‌مدت - معاونت حقوقی ریاست جمهوری، وزارت امور خارجه، وزارت کشور، بانک مرکزی، وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت نیرو، سازمان حفاظت محیط زیست).

عامل ۲: ناکارآمدی سازوکارهای حقوقی دولت

راهبرد ۱: بازطراحی و هوشمندسازی نظامات و فرایندهای حقوقی دولت

اهم اقدامات:

۱. ایجاد سازوکارهای حل و فصل اختلافات حقوقی میان دستگاه‌های دولتی درون دولت (میان‌مدت - معاونت حقوقی ریاست جمهوری).
۲. استقرار الگوی بهره‌مندی از ظرفیت‌های سرمایه انسانی حقوقی کشور با امکان برون‌سپاری شفاف و رقابتی خدمات حقوقی (کوتاه‌مدت - معاونت حقوقی ریاست جمهوری، سازمان اداری و استخدامی).
۳. ارتقای سامانه مدیریت حقوقی قراردادها و دعاوی دولتی و عمومی (کوتاه‌مدت - معاونت حقوقی ریاست جمهوری).
۴. ایجاد سامانه فرایند مدیریت پرونده‌های قضائی مربوط به دولت (کوتاه‌مدت - معاونت حقوقی ریاست جمهوری، وزارت دادگستری).
۵. همکاری با قوه قضائیه برای ساماندهی و هوشمندسازی نظام ارجاع به کارشناسان رسمی با اصلاح فرایند ارجاع، رتبه‌بندی کارشناسان، ایجاد کاربرگ‌های استاندارد و انجام برخی کارشناسی‌ها به‌صورت هوشمند و بدون مداخلات عامل انسانی (میان‌مدت - وزارت دادگستری، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).
۶. تضمین حقوق اطراف دعوی، مدیریت تعارض منافع، رفع اطاله دادرسی و شفافیت صلاحیت مراجع شبه‌قضائی از طریق هوشمندسازی نظام رسیدگی به تخلفات و پیشنهاد قانون آیین رسیدگی تخصصی یکپارچه مراجع شبه‌قضائی با همکاری قوه قضائیه (بلندمدت - معاونت حقوقی ریاست جمهوری، وزارت دادگستری، وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری).
۷. همکاری با قوه قضائیه برای ساماندهی و توسعه نهاد داوری با تدوین آیین داوری، تعیین موارد عدم اعتبار رای داوری، رسیدگی به اعتراض نسبت به رای داوری در هیئت‌های تخصصی و تقویت و توسعه داوری حرفه‌ای و سازمانی مبتنی بر صلاحیت‌سنجی عمومی، علمی و حرفه‌ای به‌صورت رقابتی، با تعیین ضوابط لازم و بدون تعیین سقف ظرفیت عددی، ایجاد بیمه مسئولیت حرفه‌ای، استقرار نظام رتبه‌بندی و تقویت نظارت و برخورد متناسب با تخلفات داوری، از جمله

ایجاد هیئت‌های انتظامی و اعمال محدودیت‌ها و محرومیت‌های متناسب با تخلفات، با پیشنهاد قوانین لازم (بلندمدت - وزارت دادگستری، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).
۸. ایجاد سامانه مستندسازی و مدیریت حقوقی اموال دولتی (میان‌مدت - معاونت حقوقی ریاست جمهوری، سازمان برنامه و بودجه، وزارت امور اقتصادی و دارایی).

چالش ۲: ناکارآمدی نظام قانون‌گذاری و مقررگذاری

عامل ۱: نقش‌آفرینی نامناسب دولت در فرایند قانون‌گذاری و مقررگذاری
راهبرد ۱: انسجام‌بخشی و هماهنگ‌سازی بخش‌های مختلف دولت و مشارکت حداکثری مردم در فرایند قانون‌گذاری
اهم اقدامات:

۱. تدوین نقشه اولویت‌های تقنینی دولت با همکاری قوه مقننه (کوتاه‌مدت - معاونت حقوقی ریاست جمهوری، معاونت امور مجلس ریاست جمهوری، سازمان برنامه و بودجه، سازمان اداری و استخدامی).
۲. ایجاد سازوکار لازم برای ایفای نقش فعال در قانون‌گذاری از مرحله پیش از وضع تا بررسی، تصویب، ابلاغ، انتشار و ارزیابی آثار قوانین با همکاری قوه مقننه (کوتاه‌مدت - معاونت حقوقی ریاست جمهوری، وزارت دادگستری، معاونت امور مجلس ریاست جمهوری، دستگاه‌های اجرایی).
۳. ایجاد سامانه جمع‌نویسی تدوین، بررسی و اعلام‌نظر نسبت به لوایح و اصلاح و هوشمندسازی سازوکار ارسال و تأیید لوایح تنظیمی دستگاه‌های اجرایی به معاونت حقوقی به‌منظور تنقیح پیشینی و نظارت بر اطمینان از رعایت استانداردها و الزامات اساسی فرایند خط‌مشی‌گذاری و مشارکت حداکثری مردم و سایر بازیگران اصلی و انطباق و عدم مغایرت لوایح با اصول قانون‌گذاری و قانون‌نویسی مندرج در بند ۹ سیاست‌های کلی نظام قانون‌گذاری و عدم جرم‌انگاری‌ها و تخلف‌انگاری‌های غیرضرور^۱ (کوتاه‌مدت - معاونت حقوقی ریاست جمهوری، سازمان برنامه و بودجه، سازمان اداری و استخدامی، دستگاه‌های اجرایی).

راهبرد ۲: تعیین استانداردهای مشخص و سازوکارهای شفاف برای مقررگذاری

اهم اقدامات:

۱. بازطراحی و اجرای زیرنظام ارزیابی تصمیمات دولتی و هم‌پیوندی با نظام مدیریت عملکرد^۲، با ایجاد سامانه عمومی هوشمند ثبت این تصمیمات با قابلیت نیازسنجی و سنجش تصمیمات در چارچوب وظایف و اختیارات قانونی، اطمینان از رعایت استانداردها و الزامات اساسی فرایند

(۱) ر ک: مبحث «نظام اداری» در سند تحول.

(۲) ر ک: مبحث «نظام اداری» در سند تحول.

خطمشی‌گذاری، و منوط‌بودن اجرای هرگونه مقرر به ثبت در این سامانه (میان‌مدت - سازمان اداری و استخدامی، معاونت حقوقی ریاست جمهوری، دبیرخانه هیئت دولت).

عامل ۲: برخورد انفعالی قوانین و مقررات با حقوق و آزادی‌های اساسی ملت

راهبرد ۱: ارتقای سازوکار تضمین حقوق و آزادی‌های اساسی ملت

اهم اقدامات:

۱. بررسی مصادیق اولویت‌دار تحدید حقوق و آزادی‌های اساسی ملت و احیای آن‌ها با پیشنهاد قوانین لازم و ایجاد سازوکار تطبیق و عدم مغایرت مقررات با حقوق و آزادی‌های اساسی ملت (بلندمدت - معاونت حقوقی ریاست جمهوری، وزارت دادگستری).
۲. پیش‌بینی ضمانت‌های اجرایی قانونی لازم به‌منظور تحقق مصادیق حقوق و آزادی‌های اساسی پیش‌بینی‌شده در قانون نظیر حق سلامت، معیشت، مسکن، تحصیل، مشارکت مردم، آزادی بیان و مطبوعات، برگزاری اجتماعات، حقوق کودکان، زنان و اقلیت‌ها با پیشنهاد قوانین لازم (بلندمدت - معاونت حقوقی ریاست جمهوری، وزارت دادگستری).
۳. ایجاد سامانه حقوق و آزادی‌های اساسی ملت با اعلام عمومی حقوق ملت در برابر حاکمیت و سازوکار اجرایی پایش و مطالبه تکالیف دستگاه‌های اجرایی و بهره‌گیری از ظرفیت‌های نظارت غیرمتمرکز (میان‌مدت - معاونت حقوقی ریاست جمهوری، وزارت دادگستری، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری).

راهبرد ۲: فعال‌سازی ظرفیت‌های حقوقی برای احقاق حقوق کشور و مردم

اهم اقدامات:

۱. طرح و پیگیری دعاوی حقوقی مرتبط با احقاق حقوق کشور و ملت از سوی جمهوری اسلامی ایران با اولویت دعاوی مربوط به اموال و دارایی‌های مسدودشده و خسارت‌های ناشی از تحریم در مراجع بین‌المللی با بهره‌مندی از ظرفیت وکلای برجسته (بلندمدت - معاونت حقوقی ریاست جمهوری، وزارت دادگستری، وزارت امور خارجه).
۲. ترغیب و تسهیل طرح دعاوی حقوقی و پیگیری‌های قضائی اشخاص آسیب‌دیده و نهادهای مردمی در مراجع قضائی کشورهای مربوطه و مراجع قضائی بین‌المللی، با همکاری قوه قضائیه (میان‌مدت - معاونت حقوقی ریاست جمهوری، وزارت دادگستری، وزارت امور خارجه).
۳. همکاری با قوه قضائیه برای احقاق حقوق تضییع شده ایران راجع به اموال، منافع و مصالح ملی و خسارت وارده به حقوق عمومی نظیر اموال و دارایی‌های مسدودشده، تحریم‌های ظالمانه و سرقت میراث فرهنگی در راستای اجرای ماده ۲۹۰ آیین دادرسی کیفری (بلندمدت - وزارت دادگستری، معاونت حقوقی ریاست جمهوری، وزارت امور خارجه، وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی).

۴. همکاری با قوه قضائیه برای اقامه دعوای دادستان در محاکم قضائی کشور، در موارد تضییع حقوق ایران علیه کشورهای تضییع کننده، با فراهم سازی سازوکارهای اجرای احکام صادره و انتشار عمومی در رسانه های ملی و بین المللی (میان مدت - وزارت دادگستری، معاونت حقوقی ریاست جمهوری، وزارت امور خارجه).
۵. همکاری با قوه قضائیه برای تسهیل طرح شکایت توسط اشخاص ایرانی مورد ظلم سایر کشورها، با تأکید بر کشورهای نظام سلطه و پیروان آنها در محاکم قضائی ایران با تمهید اقداماتی نظیر تعیین محاکم رسیدگی ویژه و فراهم سازی سازوکارهای اجرای احکام صادره (میان مدت - وزارت دادگستری، معاونت حقوقی ریاست جمهوری، وزارت امور خارجه).

چالش ۳: معطل ماندن ظرفیتهای نهادی - قانونی وزارت دادگستری

عامل ۱: محدود بودن اختیارات و تشریفاتی شدن نقش وزارت دادگستری
 راهبرد ۱: تمهید بسترهای ایفای نقش فعال وزارت دادگستری
 اهم اقدامات:

۱. بازتعریف مأموریت، شرح وظایف و ساختار سازمانی وزارت دادگستری برای نقش آفرینی مؤثر و فعال در ساختار حکمرانی حقوقی و قضائی کشور و استفاده مناسب از ظرفیتهای و توسعه صلاحیت وزارت دادگستری، با همکاری قوه قضائیه و پیشنهاد قوانین لازم (بلندمدت - سازمان اداری و استخدامی، وزارت دادگستری، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).
۲. تفکیک تخلف از جرم و یکپارچه سازی و تقویت فرایند رسیدگی به تخلفات، با همکاری قوه قضائیه و پیشنهاد قوانین لازم (بلندمدت - وزارت دادگستری، وزارت صنعت، معدن و تجارت، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

فصل نهم – سیاست خارجی و امنیت

مبحث اول – سیاست خارجی

نشانه‌های وضعیت مطلوب

- تحقق سیاست خارجی در تراز انقلاب اسلامی بر مبنای اصل عزت، حکمت و مصلحت؛
- تحکیم تعاملات همه جانبه با همسایگان؛
- برقراری روابط متوازن با جهان از جمله قدرت‌های نوظهور اقتصادی و بازیگران مؤثر آسیایی؛
- برقراری روابط تعاملی نهادینه‌شده با کشورهای حوزه آسیا، آفریقا، آمریکای لاتین، اقیانوسیه و اروپا؛
- بهره‌برداری عینی از منافع عضویت در پیمان‌های اقتصادی و سازمان‌های منطقه‌ای نظیر اکو، شانگهای و اتحادیه اقتصادی اوراسیا؛
- لغو تحریم‌های ظالمانه با حصول پیشرفت در گفتگوهای هسته‌ای و انحصار مذاکرات برجام به رفع این تحریم‌ها؛
- استمرار روابط تعاملی سازنده ایران با آژانس بین‌المللی انرژی اتمی و مختومه‌شدن پرونده‌های ادعایی؛
- آزادسازی منابع ارزی، گشایش در تجارت خارجی و روابط تعاملی سازنده با سازوکارهای اقتصادی، تجاری، بانکی و مالی جهانی؛
- تثبیت اقتدار جبهه مقاومت و نقش مهم آن در مبارزه با تروریسم و تأمین امنیت جمعی منطقه.

چرخش‌های تحول آفرین

- از روابط خارجی تک‌بعدی به دیپلماسی همه‌جانبه و ترکیبی؛
- از روابط خارجی غرب‌گرا و یک‌طرفه به روابط خارجی متوازن و تعاملی با همه کشورها و بلوک‌ها؛
- از روابط خارجی واکنشی به روابط خارجی فعال، پویا و هوشمند با محوریت همسایگان و آسیا؛
- از تفکیک دیپلماسی و میدان به انسجام و یکپارچگی دیپلماسی و میدان به‌عنوان عناصر راهبردی اقتدار آفرین و بازدارنده؛
- از مذاکرات فرسایشی به مذاکرات عزتمندانه با تمرکز بر استیفای حقوق و منافع ملی و رفع تحریم‌ها؛
- از تحمل هزینه‌های هجمه حداکثری به هزینه‌مند کردن رفتارهای متخلفانه و زیاده‌خواهانه طرف‌های مقابل.

چالش ۱: برخی تهدیدات امنیتی و سیاسی در سطوح منطقه‌ای و

بین‌المللی

عامل ۱: بروز برخی مشکلات در حوزه همسایگان، حضور نیروهای نظامی خارجی در منطقه و

گروه‌های تروریستی و افراطی مورد حمایت بیگانه در منطقه

راهبرد ۱: اتخاذ سیاست رفع تنش‌ها، سوءتفاهم‌ها و تقویت روابط با همسایگان و کنش‌گری

فعال منطقه‌ای و بین‌المللی

اهم اقدامات:

۱. افزایش رایزنی‌ها و مشورت‌های سیاسی در سطوح مختلف منطقه‌ای و بین‌المللی، فعال‌تر نمودن

گروه‌های اقتصادی و بازارچه‌های مرزی با همسایگان و افزایش و ارتقای سطح تماس با مقامات

کشورهای منطقه و جهان (کوتاه‌مدت - وزارت امور خارجه، دفتر رئیس‌جمهور، دبیرخانه شورای

عالی امنیت ملی، وزارت کشور).

۲. رایزنی در سطوح مختلف با کشورهای منطقه برای خروج نیروهای نظامی بیگانه از منطقه و

ترغیب آن‌ها به حمایت از مقاومت (میان‌مدت - وزارت امور خارجه، دبیرخانه شورای عالی امنیت

ملی).

۳. ایجاد مسئولیت و هزینه برای کشورهای حامی و تأمین‌کننده تروریسم (بلندمدت - وزارت امور

خارجه، دفتر رئیس‌جمهور، دبیرخانه شورای عالی امنیت ملی).

۴. فعال‌سازی لایه‌های دیپلماسی عمومی و رسانه‌ای و راه‌اندازی پویش‌هایی برای ایجاد فهم

مشترک در قبال گروه‌های تروریستی به‌منظور معرفی ماهیت، اهداف و عقبه گروه‌های تروریستی

و افراطی نظیر داعش برای امنیت منطقه و جهان با همکاری سازمان صدا و سیما و سایر

نهادهای فرهنگی، تبلیغی و رسانه‌ای (میان‌مدت - وزارت امور خارجه، وزارت فرهنگ و ارشاد

اسلامی).

۵. تبیین تهدید امنیتی و هسته‌ای رژیم صهیونیستی برای کشورهای منطقه در مذاکرات و

رایزنی‌های خارجی و فضای دیپلماسی عمومی و واکنش فعال به اقدامات مخرب و بی‌ثبات‌کننده

رژیم صهیونیستی به‌عنوان ریشه ناامنی، اقدامات تروریستی و عامل نامشروع در منطقه، هم‌زمان

با حمایت همه‌جانبه از مقاومت ضدصهیونیستی به‌عنوان یک حق مشروع و مورد تأیید بین‌المللی

(بلندمدت - دبیرخانه شورای عالی امنیت ملی، وزارت امور خارجه، وزارت اطلاعات).

چالش ۲: کم‌توجهی به دیپلماسی اقتصادی^۱

(۱) ر ک: مبحث "ارز و تجارت خارجی" در سند تحول.

چالش ۳: تهدیدنمایی برنامه صلح آمیز هسته‌ای جمهوری اسلامی ایران

عامل ۱: طولانی شدن موضوع برنامه هسته‌ای ایران در میان موضوعات امنیتی بین‌المللی
راهبرد ۱: حل و فصل هوشمندانه و عزتمندانه موضوع هسته‌ای با حفظ حقوق و دستاوردهای علمی کشور
اهم اقدامات:

۱. مقابله با سوء استفاده آمریکا از سازوکارهای داخلی و بین‌المللی برای حفظ، بازگشت یا افزایش تحریم‌ها (میان‌مدت - وزارت امور خارجه، سازمان انرژی اتمی).
۲. اخذ تضمین‌های قوی و کافی از طرف‌های مقابل، راستی آزمایی و تأکید بر لغو کامل تحریم‌ها (میان‌مدت - وزارت امور خارجه، دبیرخانه شورای عالی امنیت ملی).

عامل ۲: روایت‌سازی‌های مجعول غرب علیه برنامه هسته‌ای ایران
راهبرد ۱: تولید روایت‌های مطلوب برای مقابله با حربه دشمن
اهم اقدامات:

۱. فعال‌سازی دیپلماسی عمومی با تأکید بر تولید روایت‌های واقع‌بینانه، برای مقابله با روایت‌های مجعول و نادرست دشمن (میان‌مدت - وزارت امور خارجه، دفتر رئیس‌جمهور، سازمان انرژی اتمی، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی).
۲. معرفی ماهیت صلح‌آمیز برنامه هسته‌ای ایران، با استفاده از ظرفیت دیپلماسی رسانه‌ای، نظیر بازی‌های دیجیتال، تولید فیلم و مستند، با همکاری سازمان صدا و سیما و سایر نهادهای فرهنگی، تبلیغی و رسانه‌ای (میان‌مدت - سازمان انرژی اتمی، وزارت امور خارجه، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی).

چالش ۴: تلاش نظام سلطه برای مقابله با جمهوری اسلامی ایران

عامل ۱: سیاست‌های ظالمانه و خصمانه غرب علیه جمهوری اسلامی ایران
راهبرد ۱: ارائه واقعیات جمهوری اسلامی ایران در فضای بین‌المللی به‌عنوان کشوری صلح‌طلب و متعهد به هنجارهای عادلانه بین‌المللی
اهم اقدامات:

۱. افزایش تعاملات دو و چندجانبه مسؤولان کشور با هم‌تایان خود برای تبیین مواضع مسؤولانه و ثبات‌ساز کشور در مسائل و چالش‌های منطقه‌ای و جهانی (میان‌مدت - وزارت امور خارجه، دفتر رئیس‌جمهور).

۲. افزایش حضور رسانه‌ای مقامات ارشد مرتبط با حوزه سیاست خارجی در قالب‌های گوناگون مصاحبه و یادداشت در رسانه‌های معتبر بین‌المللی، با همکاری سازمان صدا و سیما و سایر نهادهای فرهنگی، تبلیغی و رسانه‌ای (کوتاه‌مدت - وزارت امور خارجه، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، دفتر رئیس‌جمهور).

راهبرد ۲: حضور فعال‌تر و سازنده‌تر در سازمان‌های منطقه‌ای و بین‌المللی و تمرکز بیشتر بر جهان پس‌اگرایی و تلاش برای تغییر نظم موجود با ملاحظات عدالت‌محوری و

ظلم‌ستیزی

اهم اقدامات:

۱. تقویت همکاری با سازمان ملل و نهادهای سازمان‌های منطقه‌ای و بین‌المللی، نظیر سازمان‌های تخصصی بین‌المللی، اکو، سازمان همکاری‌های اسلامی، جنبش عدم تعهد، شانگهای و دی‌هشت (میان‌مدت - وزارت امور خارجه، وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی).

۲. تقویت روابط با قدرت‌ها و نهادهای نوظهور اقتصادی آسیا و همسایگان (میان‌مدت - وزارت امور خارجه، دبیرخانه شورای امنیت ملی، دفتر رئیس‌جمهور، وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، دستگاه‌های اجرایی مرتبط).

۳. تقویت روابط با کشورهای حوزه آمریکای لاتین و آفریقا و توجه به حفظ و توسعه روابط عزتمندانه با اروپا (میان‌مدت - وزارت امور خارجه، دبیرخانه شورای امنیت ملی، دفتر رئیس‌جمهور، وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، دستگاه‌های اجرایی مرتبط).

چالش ۵: ضعف در پشتیبانی از حقوق ایرانیان خارج از کشور و

بهره‌مندی ناکافی از ظرفیت‌های آنها^۱

(۱) ر.ک: مبحث "مهاجرت" در سند تحول.

مبحث دوم – اطلاعات

نشانه‌های وضعیت مطلوب

- ایجاد امنیت پایدار با اتکا به مردم پایگی امنیت و نقش و مشارکت مردم در فرایندهای امنیتی؛
- مهار جاسوسی، نفوذ و اقدامات پنهان بیگانگان؛
- کشف بهنگام انواع فساد و برخورد قاطع و بدون تسامح با مرتکبین؛
- مهار تروریسم، جرایم سازمان‌یافته ضدامنیتی، اقدامات خرابکارانه و براندازانه؛
- کاهش ضریب تأثیر جنگ شناختی دشمن علیه مردم، نظام و مسؤولان؛
- مهار و خنثی‌سازی جنگ‌های نوین اطلاعاتی دشمن.

چرخش‌های تحول آفرین

- از اتکای صرف به ابزارها و امکانات سازمان‌پایه به اطلاعات مردم‌پایه؛
- از مبارزه با کنشگران ضدامنیتی به مبارزه توأمان با کنشگران و کنش‌های ضدامنیتی و زمینه‌های وقوع ناامنی؛
- از اقدامات تدافعی به اقدامات پیشگیرانه و پیش‌دستانه و بازدارندگی فعال حریف؛
- از اتکای صرف بر اشراف اطلاعاتی به مهندسی ادراک و توسعه نفوذ دستگاه اطلاعاتی.

چالش ۱: ضعف در مواجهه با برخی مسائل، تهدیدات و تهاجمات

اطلاعاتی

عامل ۱: ضعف دانش فنی کادر تخصصی اطلاعاتی و امنیتی کشور
راهبرد ۱: توسعه ظرفیت‌های آموزشی متناسب با اولویت‌های اطلاعاتی و امنیتی کشور
اهم اقدامات:

۱. توسعه رشته‌های تخصصی مورد نیاز، توانمندسازی کارشناسان و جذب سرمایه انسانی متخصص، با اولویت روندهای نوین امنیتی در فضای مجازی، الگوهای جنگ‌های نوین اطلاعاتی نرم، شناختی، ادراکی، هیبریدی، سایبری، بیوتروریسم، سایبرتروریسم، نفوذ و فروپاشی از درون و جریان‌های نوظهور فرهنگی، معرفتی و هنری با همکاری نهادهای اطلاعاتی- امنیتی (میان‌مدت - وزارت اطلاعات، دبیرخانه شورای عالی امنیت ملی، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، سازمان اداری و استخدامی).

عامل ۲: استفاده از روش‌های اطلاعاتی محدود، متمرکز و با سطح تکنولوژی ناکافی

راهبرد ۱: ایجاد و توسعه الگوهای نوین اطلاعاتی

اهم اقدامات:

۱. ایجاد و توسعه زیرساخت‌های فناوری پایه الکترونیکی، مخابراتی و سیستم‌های هوشمند (میان‌مدت - وزارت اطلاعات، دبیرخانه شورای عالی فضای مجازی، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات).

راهبرد ۲: توسعه سازوکارهای نظارت همگانی

اهم اقدامات:

۱. ایجاد و توسعه پایگاه‌های اطلاعاتی تخصصی مردم‌محور در سراسر کشور و میان اقشار مختلف، با ایجاد سازوکارهای لازم برای حفظ محرمانگی هویت، تشویق‌های مالی و معنوی گزارش‌دهندگان و فرایندهای شفاف و قابل‌اطمینان رسیدگی و اعتباربخشی به گزارش‌ها، از طریق تقاطع‌گیری با پایگاه‌های اطلاعاتی کشور با استفاده از ظرفیت‌های قانونی موجود و در موارد موردنیاز، پیشنهاد قوانین لازم (میان‌مدت - وزارت اطلاعات، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).

عامل ۳: نوسازی و طراحی مداوم پروژه‌های اطلاعاتی توسط سرویس‌های حریف

راهبرد ۱: تقویت ظرفیت‌های شناختی و اطلاعاتی حریفان

اهم اقدامات:

۱. طراحی و اجرای بسته‌های اطلاعاتی برای اشراف و دسترسی به خروجی‌های کانون‌ها و گلوگاه‌های پروژه‌ساز حریف در عرصه‌های اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی، با همکاری نهادهای اطلاعاتی-امنیتی (میان‌مدت - وزارت اطلاعات، وزارت کشور، وزارت امور خارجه، وزارت امور اقتصادی و دارایی، بانک مرکزی، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی).
۲. شناسایی الگوهای دیپلماسی نوین اجتماعی، عمومی، علمی و نخبگی حریف و مقابله هوشمند با آن‌ها (میان‌مدت - وزارت اطلاعات، وزارت امور خارجه، وزارت کشور).

راهبرد ۲: توسعه ظرفیت‌های شناختی و ایجاد تحرک در بازیگران داخلی

اهم اقدامات:

۱. شناسایی دقیق ارتباطات جریان‌های اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و دینی با کانون‌های خارج از کشور با همکاری نهادهای اطلاعاتی-امنیتی (میان‌مدت - وزارت اطلاعات، وزارت امور خارجه، وزارت کشور، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی).

چالش ۲: تلاش دشمن برای نفوذ و اختلال در برخی فرایندهای

اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی

عامل ۱: سرمایه‌گذاری مالی فزاینده جریان‌ها و سرویس‌های امنیتی برای نفوذ راهبرد ۱: ضرورت غربالگری و پایش سرمایه‌گذاران و عقبه‌های مالی و حمایتی فرایندهای

کشوری

اهم اقدامات:

۱. ردیابی اطلاعاتی و مالی بسترها و منشأهای سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی بر فرایندهای مختلف با همکاری نهادهای اطلاعاتی- امنیتی (میان‌مدت - وزارت اطلاعات، وزارت امور اقتصادی و دارایی، بانک مرکزی، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات).
۲. مهندسی معکوس برای شناسایی روندها، شگردها و الگوهای سرمایه‌گذاری دشمن در گلوگاه‌ها و فرایندهای مختلف با همکاری نهادهای اطلاعاتی- امنیتی (بلندمدت - وزارت اطلاعات، وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت امور خارجه، وزارت کشور).

عامل ۲: نفوذ در برخی افراد مهم و مؤثر در ساختارهای تصمیم‌گیری و تصمیم‌سازی کشور راهبرد ۱: ارتقای هوشمندی در نظامات و سازوکارهای غربالگری و پیشگیری از پروژه‌های نفوذ

اهم اقدامات:

۱. بازنگری نظام‌نامه نحوه احراز صلاحیت امنیتی و حفاظتی مستعلمین (کوتاه‌مدت - وزارت اطلاعات، وزارت کشور).
۲. جلوگیری و ممانعت قطعی از انتصاب و به‌کارگیری افراد دارای تابعیت‌های دوگانه، اقامت، گرین‌کارت یا دارای هرگونه رابطه و منفعت معنادار و غیرمتمعارف برای فرد یا نزدیکان‌شان، متناسب با سطوح مسؤولیت و ماهیت پست‌های سازمانی، با استفاده از ظرفیت‌های قانونی موجود و در موارد موردنیاز، پیشنهاد قوانین لازم (میان‌مدت - وزارت اطلاعات، دبیرخانه شورای عالی امنیت ملی، وزارت کشور).
۳. ساماندهی و نظارت بر سفرهای خارجی کلیه مدیران دولتی در سطوح مختلف و کارشناسان پست‌های حساس، بستگان آن‌ها و کلیه افرادی که به هر نحوی با تسهیلات دولتی اقدام به سفر نموده‌اند، با تدوین نظام‌نامه نحوه نظارت بر سفرهای خارجی، مشتمل بر ایجاد سازوکارهای ثبت درخواست، تصمیم‌گیری متناسب با سطوح حساسیت، ایجاد کمیته مشترک بین دستگاه‌های ذی‌ربط برای تسریع در فرایند تصمیم‌گیری در موارد خاص و تعیین ضوابط سفر متناسب با سطوح سازمانی و موضوع سفر (کوتاه‌مدت - وزارت اطلاعات، دبیرخانه شورای عالی امنیت ملی، وزارت کشور).

عامل ۳: دسترسی افراد فاقد صلاحیت به برخی اطلاعات راهبردی کشور
راهبرد ۱: ارتقای نظارت‌های حفاظتی و حراستی در گلوگاه‌های تبادل اطلاعات حساس
اهم اقدامات:

۱. رصد و پایش مستمر مسیرها و گلوگاه‌های تبادل و انتقال اطلاعات راهبردی و جلوگیری از نشت و انتقال اطلاعات به عناصر فاقد صلاحیت (کوتاه‌مدت - وزارت اطلاعات، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، سازمان برنامه و بودجه، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، بانک مرکزی).

چالش ۳: ضعف در کشف و مقابله با فساد در سطح سازمان‌های رسمی^۱

چالش ۴: حس تبعیض و بی‌عدالتی در بخش‌هایی از جامعه

عامل ۱: تصویرسازی دشمنان از شرایط اجتماعی جامعه و روندهای آینده
راهبرد ۱: رصد افکار عمومی
اهم اقدامات:

۱. رصد دائمی کنش‌های رسانه‌ای جریان‌های معاند و شناسایی پیش‌دستانه نقاط کانونی و ارائه نتایج آن به دستگاه‌ها (کوتاه‌مدت - وزارت اطلاعات، دبیرخانه شورای اطلاع‌رسانی دولت).

عامل ۲: مشکلات اقتصادی ناشی از تورم، فقر، بیکاری و دیگر اختلالات اجتماعی و اقتصادی

راهبرد ۱: کارآمدسازی دستگاه‌های اجرایی کشور در حل مسائل اولویت‌دار مردم نظیر تورم، بیکاری، کاهش رفاه اجتماعی، تبعیض و فساد^۲

راهبرد ۲: اطلاع‌رسانی هوشمند از شرایط و وضعیت اقشار و قانون‌های نارضایتی‌آفرین
اهم اقدامات:

۱. اجرای برنامه‌های پژوهشی، اطلاعاتی و اقدامات تحلیلی برای شناخت علل، زمینه‌ها و روند نارضایتی‌های اجتماعی و اقتصادی و زمینه‌های ایجاد احساس تبعیض و بی‌عدالتی و ارائه به دستگاه‌های اجرایی مرتبط و پیگیری رفع مسائل (میان‌مدت - وزارت اطلاعات، سازمان برنامه و بودجه، سازمان اداری و استخدامی، وزارت کشور، مرکز بررسی‌های استراتژیک ریاست جمهوری).

(۱) ر ک: میحث «نظام اداری» در سند تحول.

(۲) ر ک: مباحث سند تحول بویژه مباحث «بودجه»، «نظام بانکی»، «فقر و تأمین اجتماعی»، «مالیات»، «بازار سرمایه»، «محیط کسب‌وکار»، «ساخت داخل»، «محیط زیست و آب»، «مسکن و شهرسازی»، «سلامت» و «نظام اداری».

مبحث سوم – پشتیبانی دفاعی

نشانه‌های وضعیت مطلوب

- ارتقای قابلیت طراحی و تولید و افزایش عمق ساخت داخل و امن‌سازی سامانه‌های راهبردی دفاعی؛
- رشد صادرات محصولات و خدمات دفاعی و دومنظوره و افزایش سطح مبادلات فناوری؛
- افزایش تعداد شرکت‌های بزرگ فناورانه دومنظوره فعال در زنجیره‌های ارزش راهبردی در سطح ملی؛
- افزایش سطح مشارکت راهبردی بخش دفاع با سایر دستگاه‌های اجرایی کشور در توسعه زیرساخت‌های صنعتی و تحقیقاتی؛
- ارتقای سهم مشارکت نیروهای مسلح در برنامه‌های سازندگی و طرح‌های بزرگ ملی خارج از توان بخش خصوصی.

چرخش‌های تحول آفرین

- از الگوی توسعه دفاعی منفصل به الگوی توسعه و انباشت یکپارچه قابلیت‌های دفاعی و صنعتی در حوزه‌های راهبردی و دومنظوره؛
- از الگوی نقش‌آفرینی نیروهای مسلح در برنامه‌های سازندگی مبتنی بر قراردادهای پیمانکاری و کوتاه‌مدت به الگوی توسعه‌گری در طراحی و راهبری طرح‌های بزرگ ملی؛
- از دیپلماسی دفاعی معطوف به تنظیم مناسبات صرفاً دفاعی – امنیتی به هم‌پیوندی امنیت و اقتصاد برای ایجاد بازار مشترک منطقه‌ای.

چالش ۱: تنوع و رشد فزاینده تهدیدات توأم با تشدید محدودیت‌های

منابع

عامل ۱: دشواری ایجاد تناسب بین الزامات و منابع پشتیبانی دفاعی در افق حال و آینده

راهبرد ۱: توسعه زیرساخت‌های صنعتی و اکتساب فناوری‌های پیشرفته

اهم اقدامات:

۱. شناسایی و کسب قابلیت فناورانه موردنیاز، با فعال‌سازی مراکز دانشگاهی، شرکت‌های دانش‌بنیان و سایر ظرفیت‌های پژوهشی در سطح ملی، مبتنی بر سند جامع علم و فناوری در حوزه دفاعی – امنیتی جمهوری اسلامی ایران به‌منظور ایجاد نوآوری جهشی در سامانه‌های

دفاعی (بلندمدت - وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری).

۲. نوسازی زیرساخت‌های صنعت دفاعی مبتنی بر فناوری‌های جدید، با رویکرد تجمیع و هم‌افزایی ظرفیت‌ها در سطح ملی (میان‌مدت - وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح).
۳. پشتیبانی دیپلماسی فناوری در اکتساب فناوری‌های پیشرفته با بهره‌گیری از فرصت‌های همکاری اقتصادی با سایر کشورها (میان‌مدت - وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، وزارت امور خارجه، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری).

راهبرد ۲: پشتیبانی از آمایش دفاعی برای استقرار نیروهای مسلح در پهنه سرزمینی و تحقق الزامات پدافند غیرعامل مراکز حساس و حیاتی کشور

اهم اقدامات:

۱. پشتیبانی از استقرار آتی نیروهای مسلح در پهنه سرزمینی و تثبیت در طرح‌های فرادست (میان‌مدت - وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، وزارت راه و شهرسازی).
۲. تأمین ملاحظات دفاعی-امنیتی و الزامات پدافند غیرعامل در برنامه‌ها و مصوبات حوزه‌های آمایش، شهرسازی و عمران کشور (میان‌مدت - وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، وزارت راه و شهرسازی، سازمان برنامه و بودجه).

راهبرد ۳: پشتیبانی از دیپلماسی دفاعی به‌عنوان بخشی از دیپلماسی کلان کشور، در راستای اهداف دفاعی و با اولویت تحریم شکنی

اهم اقدامات:

۱. حضور فعال و نقش‌آفرینی مؤثر در مجامع و معاهدات بین‌المللی و کاربست ابتکارات فرصت‌ساز، در راستای برنامه‌های دفاعی و اهداف کلان امنیت ملی (میان‌مدت - وزارت امور خارجه، وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح).
۲. تسهیل صادرات محصولات و خدمات دفاعی و تأمین نیازمندی‌های نیروهای مسلح، با توسعه همکاری‌های دفاعی بین‌المللی و هماهنگی‌های دیپلماتیک (میان‌مدت - وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت امور خارجه).

راهبرد ۴: ارتقای کرامت و منزلت کارکنان و اعضای وابسته نیروهای مسلح

اهم اقدامات:

۱. تقویت صندوق بازنشستگی نیروهای مسلح به‌منظور تأمین پایدار بنیه مالی و ارتقای سطح معیشت و رفاه کارکنان و اعضای وابسته نیروهای مسلح و ارتقای شفافیت، رفع تعارض منافع و نظارت منظم، مستمر و اثربخش بر نحوه عملکرد مالی شرکت‌ها (کوتاه‌مدت - وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری).

چالش ۲: عدم هم‌افزایی و هم‌تکاملی در توسعه صنعتی و فناورانه

بخش‌های دفاعی و غیردفاعی

عامل ۱: ناهم‌زمانی بین پاسخ‌گویی به نیازهای فوری بخش دفاعی با سرعت اجرای طرح‌های اکتساب قابلیت‌های فناورانه بومی در بخش غیردفاعی
راهبرد ۱: توسعه سازوکارهای تجمیع منابع، ظرفیت‌ها و تقاضای دفاعی و غیردفاعی
اهم اقدامات:

۱. ایجاد نهاد توسعه‌ای با مأموریت شکل‌دهی بنگاه‌های مشارکتی دومنظوره فناور، هم‌افزایی بین ظرفیت‌های صنایع دفاعی و غیردفاعی، توسعه بازار و تجاری‌سازی فناوری‌های اکتساب‌شده (کوتاه‌مدت - وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، وزارت صنعت، معدن و تجارت، معاونت حقوقی ریاست جمهوری).
۲. یکپارچه‌سازی حداکثری استانداردهای دفاعی با استانداردهای بخش غیردفاعی (میان‌مدت - وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، سازمان ملی استاندارد، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت راه و شهرسازی، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری).

راهبرد ۲: توسعه استفاده از ظرفیت‌ها و مزیت‌های بخش دفاع در برنامه‌های سازندگی و توسعه
زنجیره‌های ارزش راهبردی کشور مشروط به عدم تداخل با بخش خصوصی
اهم اقدامات:

۱. مشارکت در کلان‌پروژه‌های ملی در حوزه‌های اقتصاد دریا، انرژی و عرصه‌های فناورانه اکتشاف تا استخراج و بهره‌برداری معادن، با دستیابی به دانش طراحی و تکمیل طرح‌ها^۱ (بلندمدت - وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت نیرو، وزارت راه و شهرسازی، وزارت نفت).
۲. به‌کارگیری حداکثری ظرفیت‌های قرارگاه‌های سازندگی نیروهای مسلح و توان مهندسی دفاعی در بحران‌های ملی، اجرای طرح‌های زیربنایی توسعه منطقه‌ای، با اولویت سواحل مکران، مناطق مرزی و محروم، و توسعه شبکه‌های حمل‌ونقل ریلی با پیش‌بینی سازوکارهای تأمین مالی (بلندمدت - وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، وزارت راه و شهرسازی).
۳. نقش‌آفرینی بنیادهای تعاون نیروهای مسلح و ظرفیت‌های مهندسی و عمرانی بخش دفاع در طرح‌های ملی تأمین مسکن، با رویکرد صنعتی‌سازی^۲ (میان‌مدت - وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، وزارت راه و شهرسازی).

(۱) ر ک: مباحث «دریا»، «انرژی» و «معدن و صنایع معدنی» در سند تحول.

(۲) ر ک: مبحث «مسکن و شهرسازی» در سند تحول.

۴. دستیابی به فناوری‌های موردنیاز در حوزه امنیت غذایی و بهره‌گیری از ظرفیت‌های کشاورزی، دامپروری و آبی‌پروری سازمان اتکا و ظرفیت‌های بسیج، به‌منظور مدیریت یکپارچه، بهبود بهره‌وری و کوتاه‌کردن زنجیره تولید تا مصرف، با رویکرد فناورانه^۱ (میان‌مدت - وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، وزارت جهاد کشاورزی).

چالش ۳: محرومیت از فرصت‌های هم‌جوشی امنیت و تجارت منطقه‌ای

عامل ۱: هم‌دستی نظام سلطه و شرکای منطقه‌ای آن در بازارهای منطقه، به‌منظور حذف ایران از زنجیره‌های ارزش منطقه‌ای و جهانی^۲

عامل ۲: مسدودسازی شریان‌های اقتصادی و تجاری ایران با منطقه، به‌منظور ضربه‌زدن به فرصت‌های توسعه اقتصادی ایران^۳

(۱) ر ک: مبحث «کشاورزی» در سند تحول.

(۲) ر ک: مبحث «ارز و تجارت خارجی» در سند تحول.

(۳) ر ک: مبحث «ارز و تجارت خارجی» در سند تحول.

بخش سوم: نظام راهبری و پایش

تحقق سند تحول مستلزم راهبری و پایش مستمر و هوشمندانه آن است، لازمه این امر، بهره‌گیری از سازوکارهای تعامل مستمر و دوسویه میان عرصه طراحی و میدان اجرا است. بنابراین ضروری است با استقرار نظام بازخورد و اصلاح، علاوه بر سنجش دقیق میزان تحقق سند تحول، زمینه پویایی، انعطاف‌پذیری و ارتقای آن فراهم شود. بدین‌منظور، ارکان نظام راهبری و پایش سند تحول به شرح زیر است:

فصل اول – ستاد راهبری تحول دولت

به‌منظور هدایت کلان اجرای سند تحول، «ستاد راهبری تحول دولت» به ریاست رئیس‌جمهور و عضویت معاون اول، رئیس سازمان برنامه و بودجه، رئیس دفتر رئیس‌جمهور، معاون اقتصادی ریاست جمهوری، رئیس سازمان اداری و استخدامی، رئیس مرکز رصد و پایش تحول (دبیر ستاد) و دو صاحب‌نظر، به انتخاب رئیس‌جمهور، و وظایف زیر تشکیل می‌شود:

۱. تصویب برنامه‌های عملیاتی سند؛
 ۲. تصویب مقادیر نشانگرها و شاخص‌های تحقق اقدامات سند تحول؛
 ۳. تصویب ساختارها، بودجه و سایر الزامات برای اجرای مفاد سند تحول؛
 ۴. بررسی گزارش عدم انطباق یا وجود مغایرت در سیاست‌ها، برنامه‌ها و بودجه دولت با سند تحول و اخذ تصمیمات لازم؛
 ۵. اخذ تصمیمات متناسب با تغییرات درون و بیرون قوه مجریه مرتبط با اجرای سند تحول؛
 ۶. تصویب اقدامات تحولی مدنظر دستگاه‌های اجرایی علاوه بر تکالیف محوله در سند تحول؛
 ۷. تصویب فهرست دستگاه‌های اجرایی پیشرو و نمونه به‌صورت سالانه، به‌منظور تقدیر توسط رئیس‌جمهور؛
 ۸. تصویب نسخه‌های ارتقا یافته سند تحول.
- حسب مورد و بر اساس دستور جلسات، از سایر مسئولان دستگاه‌های اجرایی مرتبط نیز برای حضور در جلسات ستاد راهبری تحول دعوت می‌گردد.

فصل دوم – مرکز رصد و پایش تحول دولت

به‌منظور پایش و نظارت بر تحقق سند تحول، بررسی انطباق سیاست‌ها و برنامه‌های دولت با سند تحول و پشتیبانی محتوایی از تصمیمات ستاد راهبری تحول، «مرکز رصد و پایش تحول دولت» زیر نظر مستقیم رئیس‌جمهور با شرح وظایف زیر تشکیل می‌شود:

۱. بررسی عدم انطباق یا مغایرت سیاست‌ها، برنامه‌ها، مصوبات و بودجه دولت با سند تحول و تدوین گزارش‌های لازم؛

۲. نظارت و ارزیابی مستمر وضعیت تحقق سند تحول، با بررسی گزارش‌های موضوعی و فصلی کمیسیون ویژه اجرای تحول دولت و تدوین گزارش‌های بازخوردی از مردم و ذی‌نفعان اصلی؛
۳. ایجاد آگاهی عمومی نسبت به ابعاد سند تحول و برگزاری رویدادها و نشست‌های نقد و بررسی تخصصی در مجامع علمی و دانشگاهی و نهادهای مردمی، رسانه ملی و شبکه‌های اجتماعی با حضور دبیر ستاد راهبری تحول و مسئولان دستگاه‌های اجرایی مسؤول؛
۴. ارائه مشورت‌های تخصصی به دستگاه‌های اجرایی مسؤول برای اجرای صحیح اقدامات و مصوبات ستاد راهبری تحول؛
۵. بررسی و تأیید اقدامات تحولی مدنظر دستگاه‌های اجرایی علاوه بر تکالیف محوله در سند تحول؛
۶. بررسی تغییرات محیطی در ابعاد حقوقی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی کشور، متأثر از اجرای سند تحول و تدوین گزارش‌های تخصصی لازم؛
۷. به‌روزرسانی و تدوین پیش‌نویس نسخه ارتقایافته سند تحول، با استفاده از نتایج گزارش‌های فصلی و پیشنهاد‌های اصلاحی مسئولان دستگاه‌های اجرایی، صاحب‌نظران و کارشناسان؛
۸. برگزاری جلسات ستاد راهبری، تنظیم دستور جلسات و پیگیری اجرای مصوبات و ارائه گزارش مستمر از میزان تحقق مصوبات؛
۹. بررسی و تهیه نظریات کارشناسی برای دستورکارهای پیشنهادی ستاد راهبری تحول.

فصل سوم - کمیسیون ویژه اجرای تحول دولت

به‌منظور انجام تمهیدات و هماهنگی‌های لازم برای اجرایی‌سازی اقدامات سند تحول، «کمیسیون ویژه اجرای تحول دولت» به ریاست رئیس سازمان برنامه و بودجه و عضویت رئیس سازمان اداری و استخدامی، معاون حقوقی رئیس‌جمهور، رئیس مرکز رصد و پایش تحول، دبیر هیئت دولت و دو صاحب‌نظر به انتخاب رئیس‌جمهور، با وظایف زیر تشکیل می‌شود:

۱. بررسی و تأیید برنامه عملیاتی اقدامات سند تحول با ملاحظه اجرای حداقل ۴۰ درصد اقدامات میان‌مدت تا پایان سال ۱۴۰۱ و حداقل ۴۰ درصد اقدامات بلندمدت تا پایان سال ۱۴۰۲؛
۲. بررسی و تأیید مقادیر نشانگرها و شاخص‌های تحقق اقدامات سند تحول؛
۳. بررسی و تأیید ساختارها، بودجه و سایر الزامات اجرای اقدامات سند تحول؛
۴. پیگیری تهیه مصوبات دولت و لوایح قانونی لازم برای اجرای اقدامات نیازمند قانون در سند تحول؛
۵. پیگیری مستمر اجرای اقدامات سند تحول از دستگاه‌های اجرایی مسؤول، با ایجاد سامانه مدیریت سند تحول و قابلیت دسترسی سلسله‌مراتبی سازمانی؛
۶. تدوین گزارش‌های موضوعی و فصلی برای میزان اجرای هر یک از اقدامات و موانع اصلی اجرای سند تحول؛
۷. رتبه‌بندی عملکرد دستگاه‌های اجرایی در اجرای سند تحول با توجه به تحقق نشانگرها و شاخص‌ها؛
۸. مستندسازی تجربیات و درس‌آموخته‌های مدیریتی اجرای سند تحول.

حسب مورد و بر اساس دستورجلسات از مسئولان سایر دستگاه‌های اجرایی مرتبط نیز برای حضور در جلسات کمیسیون دعوت می‌گردد.

به جهت مسئولیت‌محوری سازمان برنامه و بودجه در اجرای سند تحول و به منظور پشتیبانی محتوایی کمیسیون ویژه تحول و پیگیری اجرای مصوبات آن، «دبیرخانه کمیسیون ویژه اجرای تحول» در سازمان برنامه و بودجه تشکیل می‌شود.

فصل چهارم – کمیته‌های اجرای تحول دستگاه‌های اجرایی

به منظور اجرای سند تحول در سطح دستگاه‌های اجرایی، در هر دستگاه، «کمیته اجرای تحول» به ریاست عالی‌ترین مقام دستگاه و عضویت دو تن از معاونان دستگاه و دو تن از صاحب‌نظران مرتبط با حوزه تخصصی، به پیشنهاد رئیس دستگاه و موافقت ستاد راهبری تحول، تشکیل می‌شود:

۱. تدوین برنامه عملیاتی اقدامات سند تحول، حداکثر طی یک، دو و سه ماه پس از ابلاغ سند تحول متناسب با دوره‌های زمانی کوتاه‌مدت، میان‌مدت و بلندمدت برای طرح در کمیسیون تحول؛
۲. تعیین مقادیر نشانگرها و تدوین شاخص‌های تحقق اقدامات سند تحول در موضوع مربوط برای طرح در کمیسیون تحول؛
۳. پیشنهاد ساختار، بودجه و سایر الزامات برای اجرای اقدامات مربوط به منظور طرح در کمیسیون تحول؛
۴. پیگیری تدوین لوایح قانونی لازم برای اجرای اقدامات نیازمند قانون در موضوع مربوط؛
۵. پیگیری مستمر اجرای اقدامات مربوطه؛
۶. ایجاد آگاهی عمومی و اطلاع‌رسانی مستمر نسبت به ابعاد موضوع مربوط در سند تحول و وضعیت اجرای آن با ابزارهای متنوع رسانه‌ای بویژه تولید محصولات رسانه‌ای از قبیل گرافیک متحرک، اطلاع‌نگاشت و مستند متناسب با محتوا و و طیف متنوع مخاطبان، برای انتشار عمومی؛
۷. تدوین گزارش‌های موضوعی و فصلی برای میزان اجرای هر یک از اقدامات.

فصل پنجم – سایر

به منظور انجام تمهیدات و هماهنگی‌های لازم برای اجرایی‌سازی اقدامات سند تحول، دستگاه‌های مربوط باید به نحو شایسته، وظایف زیر را انجام دهند:

مبحث اول – دفتر رئیس‌جمهور

۱. اولویت‌دهی پیگیری و نظارت بر اجرای اقدامات سند تحول در جلسات و بازدیدهای رئیس‌جمهور؛
۲. ایجاد سازوکارهای لازم به منظور حصول اطمینان از انطباق و عدم مغایرت ابلاغ‌های صادره از سوی دفتر رئیس‌جمهور با سند تحول؛

۳. بازطراحی شاخص‌های اعطای نشان‌های دولتی، به‌منظور تقدیر از مسؤولان دستگاه‌های اجرایی پیشرو و نمونه در اجرای سند تحول.

مبحث دوم - سازمان برنامه و بودجه

۱. ایجاد سازوکارهای لازم به‌منظور حصول اطمینان از انطباق و عدم مغایرت برنامه‌های دستگاه‌های اجرایی با سند تحول و ارائه مشورت‌های تخصصی به دستگاه‌های اجرایی مسؤول در این زمینه؛
۲. تدوین بودجه سنواتی منطبق با سند تحول؛
۳. تخصیص اعتبارات با اولویت اجرای اقدامات مندرج در سند تحول متناسب با زمان‌بندی تعیین‌شده؛
۴. ایجاد سازوکارهای لازم به‌منظور تخصیص بخشی از بودجه دستگاه‌های اجرایی، بر اساس ارزیابی نتایج عملکرد دستگاه‌ها و افزایش ضمانت اجرایی‌سازی سند تحول.

مبحث سوم - سازمان اداری و استخدامی

۱. بازنگری ساختار و فرایندهای دستگاه‌های اجرایی متناسب با الزامات اجرای بهینه اقدامات مندرج در سند تحول؛
۲. تقویت شاخص‌های نتیجه‌محور مرتبط با تحقق اقدامات سند تحول در زیرنظام‌های مدیریت سرمایه انسانی از قبیل ارتقای شغلی، نقل و انتقال و نظام جبران خدمت برای کارکنان در سطح دستگاه‌های اجرایی؛
۳. طراحی شاخص‌های نتیجه‌محور اصلی و استقرار سامانه مدیریت عملکرد مدیران برای اجرایی‌سازی اقدامات مرتبط در سند تحول و انتشار عمومی گزارش‌های عملکرد مدیران نظیر ترک فعل‌ها، در بازه‌های زمانی مشخص، و ایجاد سازوکارهای لازم به‌منظور معرفی ۱۰ درصد از مدیران دولتی برتر و عزل ۱۰ درصد از مدیران دولتی دارای پایین‌ترین رتبه؛
۴. ایجاد سازوکارهای لازم به‌منظور حصول اطمینان از انطباق و عدم مغایرت تصمیمات دستگاه‌های اجرایی با سند تحول و ارائه مشورت‌های تخصصی به دستگاه‌های اجرایی مسؤول در این زمینه؛
۵. بازطراحی جشنواره شهید رجایی برای تقدیر دستگاه‌های اجرایی پیشرو و نمونه در اجرای سند تحول.

مبحث چهارم - معاونت حقوقی ریاست جمهوری

۱. ایجاد سازوکارهای لازم به‌منظور حصول اطمینان از انطباق و عدم مغایرت تنظیم لوایح پیشنهادی و مقررات معمول دستگاه‌های اجرایی با سند تحول و ارائه مشورت‌های تخصصی به دستگاه‌های اجرایی مسؤول در این زمینه؛
۲. تسریع و تسهیل سازوکار لازم برای اقداماتی که در سند تحول نیازمند اصلاح قوانین موجود یا تدوین قوانین جدید می‌باشند، با همکاری دستگاه‌های ذی‌ربط.

مبحث پنجم – دبیرخانه هیئت دولت

۱. اولویت‌دهی به طرح موضوعات مرتبط با تحقق سند تحول در هیئت دولت؛
۲. ایجاد سازوکارهای لازم به‌منظور حصول اطمینان از انطباق و عدم مغایرت مصوبات هیئت دولت با سند تحول.

مبحث ششم – معاونت اقتصادی ریاست جمهوری

۱. اولویت‌دهی به پیگیری و نظارت بر اجرای اقدامات اقتصادی مندرج در سند تحول؛
۲. ایجاد سازوکارهای لازم به‌منظور حصول اطمینان از انطباق و عدم مغایرت مصوبات ستاد هماهنگی اقتصادی دولت با سند تحول.

مبحث هفتم – معاونت اجرایی ریاست جمهوری

۱. ایجاد سازوکارهای لازم به‌منظور تدوین برنامه‌های تحول استانی با همکاری ظرفیت‌های نخبگانی استان به‌عنوان یکی از دستاوردهای سفرهای استانی رئیس‌جمهور؛
۲. اولویت‌دهی به پیگیری و تسهیل در اجرای اقدامات سند تحول در سفرهای استانی.

مبحث هشتم – دبیرخانه شورای اطلاع‌رسانی دولت

۱. سیاست‌گذاری و هدایت یکپارچه دستگاه‌های اجرایی مسؤول در زمینه اطلاع‌رسانی اجرای سند تحول؛
۲. اطلاع‌رسانی مستمر در خصوص ابعاد سند تحول و وضعیت اجرای آن در جلسات سخنگوی دولت؛
۳. ایجاد آگاهی عمومی و اطلاع‌رسانی مستمر درباره ابعاد سند تحول و وضعیت اجرای آن با استفاده از ابزارهای متنوع رسانه‌ای و تولید محصولات رسانه‌ای، از قبیل گرافیک متحرک، اطلاع‌نگاشت و مستند متناسب با محتوا و طیف متنوع مخاطبان برای انتشار عمومی؛
۴. تدوین پیوست رسانه‌ای اقدامات تحولی و تبیین نقاط برجسته عملکرد دولت در اجرای سند تحول در سطح رسانه‌های داخلی و خارجی؛
۵. پیش‌بینی بازخوردهای احتمالی رسانه‌ها به اقدامات سند تحول در رسانه‌ها، با اتکا به تحلیل منابع مرتبط، از جمله روندهای اصلی در رسانه‌های اجتماعی و نتایج افکارسنجی‌ها و طراحی راهکارهای مناسب رسانه‌ای، با آماده‌سازی آینده‌نگرانه محتوای متناسب و زمینه‌سازی شکل‌گیری کنش‌های رسانه‌ای پیش‌دستانه؛
۶. رصد دائمی کنش‌های رسانه‌ای جریان‌های معاند در خصوص اجرای اقدامات سند تحول و افزایش توان پاسخ‌گویی سریع و به‌موقع به شبهات و اتهامات ناروا، با همکاری دستگاه‌های اجرایی مسؤول؛
۷. تدوین گزارش‌های رسانه‌ای سند تحول به تفکیک مباحث و طراحی رسانه‌ای هدفمند با همکاری دستگاه‌های اجرایی مسؤول؛

۸. تمهید سازوکارها و بسترهای لازم برای گزارش دبیر ستاد راهبری تحول، معاونان رئیس‌جمهور، وزرا و مسؤولان دستگاه‌های اجرایی در رسانه ملی و فضای مجازی.

مبحث نهم - دفتر بازرسی ویژه ریاست جمهوری

۱. پیگیری و نظارت بر اجرای موارد مرتبط با مدیریت تعارض منافع، تحقق شفافیت، تحقق سلامت اداری و پیشگیری از فساد و مقابله با آن در سند تحول؛
نظارت، رسیدگی فوری و برخورد قاطع با اشخاصی که به هر نحوی از انحاء مانع اجرای سند تحول می‌شوند.

یک نکتہ ہے مهم دیگر کہ این ہم توصیه مالت، این
است... کہ باید با برنامه پیش رفت؛ هر اقدام که شامله کنید،
جزئی از برنامه اے باشد کہ قبلاً تنظیم کرده اید و آماده کرده اید؛
کارهاے روزمره و اقدامات پیش بینے نشده نمی تواند مشكلے را حل
کند.

بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی (مدظله العالی) در مراسم تنفیذ حکم یزدہمین دورہ ریاست جمہوریے اسلامی ایران - ۱۴۰۰/۰۵/۱۲

دولت مردمی ایران قوی